

06 QD-AG-06-001-DA-C

ÅRSRAPPORT 2005

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS DOMSTOL

DA

CVRIA

ISSN 1680-8282

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2005

SALG OG ABONNEMENTER

De betalingspublikationer og -produkter, som Publikationskontoret udgiver, fås igennem vores salgskontorer overalt i verden.

En liste over salgskontorer fås enten på Publikationskontorets websted (<http://publications.europa.eu>) eller ved at sende en fax til (352) 2929-42758.

Afgiv bestilling hos det salgskontor, der geografisk passer bedst.

DE EUROPÆISKE
FÆLLESSKABERS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2005

Oversigt over
arbejdet ved
De Europæiske
Fællesskabers
Domstol og Retten
i Første Instans

Luxembourg 2006

www.curia.eu.int

De Europæiske Fællesskabers Domstol
L-2925 Luxembourg
Telefon: (352) 43 03-1
Justitskontorets telex: 2510 CURIA LU
Domstolens telefax: (352) 43 03-2600
Presse- og Informationsafdelingens telefax: (352) 43 03-2500

De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans
L-2925 Luxembourg
Telefon: (352) 43 03-1
Rettens telefax: (352) 43 03-2100

De Europæiske Fællesskabers Ret for EU-personalesager
L-2925 Luxembourg
Telefon: (352) 43 03-1

Domstolens internetadresse: <http://www.curia.eu.int>

Redaktionen afsluttet den 20. januar 2006

Yderligere oplysninger om EU fås på internet via Europa-serveren (<http://europa.eu>)

Bibliografiske data findes bagest i denne publikation

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2006

ISBN 92-829-0799-6

© De Europæiske Fællesskaber, 2006
Eftertryk tilladt med kildeangivelse

Printed in Italy

TRYKT PÅ IKKE-KLORBLEGET PAPIR

Indholdsfortegnelse

side

Forord ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris	5
---	---

Kapitel I

De Europæiske Fællesskabers Domstol

A – Domstolens udvikling og arbejde i 2005 Ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris	9
B – Domstolens sammensætning	61
1. Domstolens medlemmer	63
2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2005	77
3. Sammensætning efter rangfølge	79
4. Tidligere medlemmer af Domstolen	81

Kapitel II

De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans

A – Arbejdet ved Retten i Første Instans i 2005 Ved Rettens præsident, Bo Vesterdorf	85
B – Retten i Første Instans' sammensætning	143
1. Retten i Første Instans' medlemmer	145
2. Ændringer i Retten i Første Instans' sammensætning i 2005	155
3. Rettens sammensætning efter rangfølge	157
4. Tidligere medlemmer af Retten i Første Instans	159

Kapitel III

De Europæiske Fællesskabers Ret for EU-personalesager

A – Retten for EU-personalesagers arbejde i 2005 Ved præsident Paul J. Mahoney	163
B – Retten for EU-personalesagers sammensætning	165
1. Retten for EU-personalesagers medlemmer	167
2. Sammensætning efter rangfølge	171

Kapitel IV

Møder og besøg

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005	175
B – Studiebesøg ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005	177
C – Højtidelige retsmøder i 2005	181
D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer i 2005	183

Kapitel V

Statistik over retssagerne

A – Statistik over retssagerne ved Domstolen	191
B – Statistik over retssagerne ved Retten i Første Instans	217

<i>Organisationsplan</i>	237
--------------------------------	-----

<i>Domstolens adresse og øvrige data</i>	239
--	-----

Forord

Hvis 2004 var et historisk år på grund af udvidelsen af Den Europæiske Union og ankomsten til Domstolen af dommere og medarbejdere fra ti nye medlemsstater, har 2005 hovedsageligt været kendetegnet ved en vigtig ændring i Den Europæiske Unions domstolsarkitektur. Retten for EU-personalesager, hvis medlemmer tiltrådte i oktober 2005, er den første særlige retsinstans, som er blevet oprettet som følge af de ændringer, der blev gennemført ved Nice-traktaten.

Det forgangne år kan ligeledes kvalificeres som et konsolideringsår. Først skulle Domstolen tilpasse sig den nye virkelighed med 25 medlemsstater og 20 officielle sprog. Dernæst begyndte den fulde virkning af de forskellige interne foranstaltninger, som Domstolen traf i 2004 med henblik på at øge effektiviteten af sine arbejdsmetoder, at vise sig i 2005. Dette har navnlig givet sig udslag i den betydelige forkortelse af sagsbehandlingstiden, bl.a. i de præjudicielle sager. Endelig skal det fremhæves, at der er sket en væsentlig stigning i antallet af sager, som Retten i Første Instans har afsluttet i 2005, i forhold til 2004.

De følgende sider indeholder en kort fremstilling af institutionens udvikling i 2005, en beskrivelse af Domstolens og Retten i Første Instans' judicielle arbejde samt en status over de organisatoriske foranstaltninger, som EU-personaleretten har truffet de første tre måneder efter medlemmernes tiltrædelse.

V. Skouris
Domstolens præsident

Kapitel I

De Europæiske Fællesskabers Domstol

A – Domstolens udvikling og arbejde i 2005

Ved Domstolens præsident, Vassilios Skouris

Denne del af årsrapporten indeholder en sammenfatning af Domstolen for De Europæiske Fællesskabers virke i 2005. For det første giver den en oversigt over institutionens udvikling i dette år med vægt på de institutionelle ændringer, der har haft indflydelse på Domstolens virke, men ligeledes ændringerne med hensyn til den interne organisation og dens arbejdsmetoder (afsnit 1). For det andet indeholder den en analyse af statistikkerne vedrørende udviklingen i institutionens arbejdsbyrde samt den gennemsnitlige sagsbehandlingstid (afsnit 2). For det tredje præsenterer den væsentligste udvikling i retspraksis, inddelt efter emne (afsnit 3).

1. Domstolens institutionelle udvikling i 2005 er hovedsageligt blevet kendetegnet ved, at Retten for EU-personalesager har påbegyndt sit arbejde (afsnit 1.1). Ændringerne i protokollen om statuten for Domstolen og i procesreglementet fortjener ligeledes at blive nævnt (afsnit 1.2).

1.1. Oprettelsen af Retten for EU-personalesager ved Rådets afgørelse af 2. november 2004 og tiltrædelsen af dens syv medlemmer var vigtige øjeblikke for institutionen. De indskrives i den række af ændringer i Den Europæiske Unions domstolsstruktur, som er en følge af Nice-traktaten. EU-personaleretten er den første særlige retsinstans, der er blevet oprettet i medfør af artikel 220, stk. 2, EF og artikel 225 A EF.

EU-personalesager har udgjort en betydelig del af Retten i Første Instans' arbejdsbyrde, og den nye retsinstans er knyttet hertil. For så vidt angår Domstolen har appellerne af Rettens afgørelser i personalesager udgjort en forholdsvis mindre betydelig arbejdsbyrde. Den nye jurisdiktion har således principalt til formål at lette Retten i Første Instans' arbejdsbyrde, som er blevet øget efter overførslen til Retten i 2004 af beføjelser til at træffe afgørelse vedrørende visse kategorier af direkte søgsmål, som tidligere henhørte under Domstolens beføjelser.

Den tredje del af årsrapporten indeholder en detaljeret sammenfatning af arbejdet ved EU-personaleretten i 2005 ved dennes præsident.

1.2. For så vidt angår ændringerne i teksterne vedrørende proceduren bemærkes for det første, at oprettelsen af EU-personaleretten har gjort det nødvendigt at indføre visse særlige bestemmelser om proceduren for fornyet behandling af Retten i Første Instans' afgørelser i appelsager i protokollen vedrørende Domstolens statut. Ved Rådets afgørelse af 3. oktober 2005 blev artikel 62a og artikel 62b indført i protokollen vedrørende Domstolens statut. I disse artikler er der navnlig fastsat generelle regler vedrørende denne procedures hastekarakter, den skriftlige og mundtlige forhandling og den eventuelle opsættende virkning.

Desuden havde de overvejelser, som Domstolen havde gjort sig vedrørende sagsbehandlingen og arbejdsmetoderne, ført til, at denne i 2004 havde foreslået visse ændringer i sit procesreglement for at forkorte sagsbehandlingstiden. Efter en drøftelse i Rådet blev disse

ændringer vedtaget den 12. juli 2005 og trådte i kraft den 1. oktober 2005. De vedrører, for det første, artikel 37, stk. 7, i procesreglementet, som fremover giver Domstolen mulighed for at træffe beslutning om, på hvilke betingelser et processkrift, som er fremsendt elektronisk til Justitskontoret, anses for at være originaleksemplaret af dette processkrift. For det andet vedrører de artikel 104, stk. 1, i procesreglementet, som fremover giver Domstolen mulighed for ikke at oversætte en anmodning om en præjudiciel afgørelse i sin helhed til samtlige officielle sprog, når anmodningen er særlig lang. I dette tilfælde erstattes oversættelsen af hele anmodningen af en oversættelse til modtagerstaternes officielle sprog af en oversættelse af sammendraget. For det tredje skal ændringen af artikel 44a, artikel 104, stk. 4, og artikel 120 ligeledes fremhæves. Denne ændring nedsatte fristen for at fremsætte en anmodning om mundtlig forhandling fra en måned til tre uger.

Endelig har Rådet den 18. oktober 2005 godkendt en række ændringer af procesreglementet, som Domstolen havde foreslået i 2005, og disse ændringer trådte i kraft den 1. december 2005. Disse ændringer omfatter navnlig afskaffelsen af bevisoptagelsesafdelingen, som var blevet overflødig (ændring af artikel 9, stk. 2, artikel 44, stk. 5, artikel 45, stk. 3, artikel 46, artikel 60, artikel 74, stk. 1, og artikel 76, stk. 3), ændringen af artikel 11b, stk. 1, og artikel 11c, stk. 1, for at sikre en mere afbalanceret deltagelse af dommerne i Store Afdeling og andre afdelinger og endelig udpegelsen af to dommersuppleanter i sager, som i begyndelsen af et år, hvor en delvis nybesættelse af dommerembederne finder sted, og indtil denne nybesættelse har fundet sted, henvises til Store Afdeling.

2. Den samlede virkning af de foranstaltninger, der blev truffet for at øge effektiviteten af Domstolens arbejdsmetoder, og tiltrædelsen af ti nye dommere som følge af udvidelsen giver forsat tydeligt udslag i statistikkerne vedrørende Domstolens judicielle arbejde i 2005. Antallet af verserende sager er således blevet reduceret med 12%, og sagsbehandlingstiden ved Domstolen er faldet væsentligt.

Domstolen har afsluttet 512 sager i 2005 (netttotal efter forening af sager). Af disse sager blev 362 afsluttet ved dom, mens der i 150 sager blev afsagt kendelse. Det bemærkes, at antallet af afsagte domme i 2005 tilnærmelsesvist svarer til antallet af afsagte domme i 2004 (375 domme). Antallet af afsagte kendelser er derimod faldet.

Der blev anlagt 474 nye sager ved Domstolen (531 i 2004, brutttotal). Antallet af verserende sager ved udgangen af 2005 er 740 (brutttotal), hvor det var på 840 ved udgangen af 2004 og 947 ved udgangen af 2003. Med andre ord er det lykkedes Domstolen at reducere antallet af verserende sager med ca. 24% i løbet af kun to år.

Det fald i sagsbehandlingstiden, der allerede blev konstateret i 2004, er endnu tydeligere i 2005 for præjudicielle forelæggelser: Den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er faldet fra 23,5 måneder til 20,4 måneder. Med hensyn til direkte søgsmål og appeller var den gennemsnitlige sagsbehandlingstid 21 måneder. Det bemærkes i den henseende, at den gennemsnitlige sagsbehandlingstid i 2003 var 25 måneder for præjudicielle sager og direkte søgsmål, og 28 måneder for appeller.

I løbet af det forgangne år har Domstolen bevidst gjort brug af de forskellige muligheder, den har for at fremme behandlingen af visse sager (pådømmelse af en sag forud for andre, hasteprocedure, forenklet procedure og muligheden for at pådømme sagen uden generaladvokatens forslag til afgørelse). Hasteproceduren var begæret anvendt i seks sager, men de i procesreglementet opstillede betingelser var ikke opfyldt. I overensstemmelse med en ny praksis indført i 2004 antages eller afvises begæringer om anvendelsen af hasteproceduren ved en begrundet kendelse af Domstolens præsident.

Desuden har Domstolen fortsat anvendt den forenkledte procedure i procesreglementets artikel 104, stk. 3, med henblik på at besvare visse præjudicielle spørgsmål. Der er således blevet afsagt 12 kendelser med hjemmel i denne bestemmelse, hvorved i alt 29 sager blev afsluttet.

I øvrigt har Domstolen ret ofte gjort brug af den mulighed, som den har i henhold til statuttens artikel 20, for at pådømme en sag uden generaladvokatens forslag til afgørelse, når sagen ikke rejser nye retsspørgsmål. Det bør således nævnes, at ca. 35% af dommene i 2005 blev afsagt uden forslag til afgørelse (30% i 2004).

For så vidt angår fordelingen af sagerne mellem Domstolens forskellige afdelinger kan det nævnes, at Store Afdeling og plenum har afgjort næsten 13% af de afsluttede sager i 2005, 54% af afdelinger bestående af fem dommere, mens 33% af de afsluttede sager i 2005 er blevet afgjort af afdelinger bestående af tre dommere. Bortset fra en ubetydelig stigning i antallet af sager, som er blevet behandlet af Store Afdeling, er procentsatserne for sager behandlet af de forskellige afdelinger forblevet den samme i forhold til 2004.

Flere statistiske oplysninger om retsåret 2005 findes i kapitel V i denne rapport.

3. Dette afsnit præsenterer den vigtigste udvikling i retspraksis inddelt efter emne som følger:

institutionelle forhold; forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet og unionsborgerskabet; frie varebevægelser; landbrug; arbejdskraftens frie bevægelighed; etableringsfrihed og fri udveksling af tjenesteydelser; frie kapitalbevægelser; konkurrencereglerne; tilnærmelse af lovgivningerne; socialpolitik; selskabsret; miljø.

Det skal bemærkes, at en dom under et givet emne kan komme ind på spørgsmål af stor interesse for et andet emne.

3.1. Blandt de domme, hvori der blev behandlet forfatningsmæssige eller institutionelle spørgsmål, fortjener seks at blive nævnt: To af dem vedrører rammeafgørelser, der er truffet inden for rammerne af kapitel VI i Unionstraktaten (»tredje søjle«), mens de fire andre vedrører henholdsvis virkningerne af en partnerskabsaftale mellem Fællesskabet og et tredjeland, fordelingen af gennemførelsesbeføjelser mellem Rådet og Kommissionen, betingelserne for antagelse af et annulationssøgsmål til realitetsbehandling og endelig Domstolens kompetence, når den skal behandle en sag anlagt mod en medlemsstat, som ikke har efterkommet en dom, hvori det er blevet fastslået, at den har begået traktatbrud.

I *Pupino*-sagen (dom af 16.5.2005, sag C-105/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) skulle Domstolen tage stilling til et præjudicielt spørgsmål vedrørende unionstraktatens kapitel VI, der var blevet indgivet af en forundersøgelsesdommer ved Tribunale di Firenze (Italien). Dommeren skulle behandle en straffesag vedrørende en børnehaveklasselærer, Maria Pupino, som var tiltalt for at have mishandlet mindreårige børn, der på tidspunktet for de faktiske omstændigheder var under fem år.

I forbindelse med forundersøgelserne havde den forelæggende dommer afhørt de mindreårige ofre. I henhold til italiensk procesret betragtes de oplysninger, der bliver indhentet i forbindelse med forundersøgelser, først som beviser i ordets tekniske forstand, når de bliver fremlagt på kontradiktorisk grundlag under den såkaldte forhandlingsfase, der indleder sagens anden fase. Imidlertid er der fastsat en undtagelse i artikel 392, stk. 1, og artikel 398, stk. 5, i den italienske Codice di procedura penale (strafferetsplejelov, herefter »CPP«), når de mindreårige under seks år har været ofre for bestemte forbrydelser, der er udtømmende opregnet i bestemmelserne, såsom seksuelt misbrug. I disse tilfælde kan de afhøringer, der er afgivet under sagens første fase, betragtes som beviser, uden at det er nødvendigt at underkaste dem kontradiktionsprincippet og for at beskytte ofrene. På dette grundlag havde anklagemyndigheden nedlagt påstand om, at denne undtagelse blev anvendt på Maria Pupinos sag for ikke at konfrontere de mindreårige med den tiltalte og i betragtning af deres psykiske traumer.

Bestemmelserne i CPP, der indeholder en undtagelse med hensyn til beviser, er blevet vedtaget som følge af rammeafgørelse 2001/220/RIA¹, der fastsætter anerkendelsen af ofrenes rettigheder (artikel 2), ofres mulighed for at blive hørt (artikel 3) samt en beskyttelse af disse, navnlig mod følgerne af at afgive vidneforklaring i et offentligt retsmøde (artikel 8).

Den forelæggende dommer besluttede at udsætte sagen og at anmode Domstolen om at udtale sig vedrørende rækkevidden af rammeafgørelsens artikel 2, 3 og 8 med henblik på at undersøge muligheden for at udvide undtagelsen i CPP til at omfatte den foreliggende sag og at fortolke den italienske lov i lyset af Fællesskabets rammeafgørelse.

Efter i første omgang at have gennemgået sin kompetence til at udtale sig om anmodningen om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 35, stk. 2, EU undersøgte Domstolen påstanden om afvisning af anmodningen, som den franske og den italienske regering havde gjort gældende med den begrundelse, at Domstolens svar ikke ville være brugbart med henblik på afgørelsen af tvisten i hovedsagen. Den franske regering havde gjort gældende, at den forelæggende ret forsøgte at anvende rammeafgørelsen direkte, selv om sådanne bestemmelser ikke er umiddelbart anvendelige i henhold til artikel 34, stk. 2, litra b), EU. Domstolen udtalte i den forbindelse, at der er en formodning om relevans, som er knyttet til præjudicielle spørgsmål, der kun kan afvises i helt særlige tilfælde, når den ønskede fortolkning savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen, eller »når problemet er af hypotetisk karakter, eller Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige

¹ Rammeafgørelse 2001/220/RIA af 15.3.2001 om ofres stilling i forbindelse med straffesager (EFT L 82, s. 1, herefter »rammeafgørelsen«).

oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give en saglig korrekt besvarelse af de forelagte spørgsmål».

Domstolen forkastede påstanden om afvisning, idet den fandt, at ordlyden af artikel 34, stk. 2, EU giver rammeafgørelser en bindende karakter, hvilket indebærer en forpligtelse for de nationale myndigheder til at anlægge en overensstemmende fortolkning af national ret, på samme måde som med hensyn til direktiverne i henhold til artikel 249, stk. 3, EF. Således er »den forelæggende ret [ved anvendelsen af national ret] forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke denne ret i lyset af rammeafgørelsens ordlyd og formål med henblik på at nå det med rammeafgørelsen tilsigtede resultat«. Den nationale rets forpligtelse til at henvise til indholdet af en rammeafgørelse, når den fortolker de relevante nationale retsregler, begrænses imidlertid af »generelle retsprincipper, herunder retssikkerhedsprincippet og forbuddet mod tilbagevirkende kraft«. »Princippet om en overensstemmende fortolkning kan [heller] ikke tjene som grundlag for en fortolkning contra legem af national ret.« »Dette princip forudsætter ikke desto mindre, at den nationale ret i givet fald tager hensyn til de nationale bestemmelser som helhed med henblik på at vurdere, hvorvidt de kan anvendes således, at de ikke fører til et resultat, der er i strid med det resultat, der tilsigtes med rammeafgørelsen.«

På trods af rammeafgørelsers mellemstatslige karakter, fordi de henhører under den tredje søjle, og det forhold, at sådanne tekster ikke har direkte virkning, kan den nationale lov, hvorved de gennemføres, fortolkes i lyset af disse bestemmelser og deres formål. Dette er i tråd med medlemsstaternes vilje til at skabe »en stadig snævrere union«, der benytter sig af retsmidler, der har virkninger, som svarer til dem, der er foreskrevet i EF-traktaten, der sigter mod en mere videregående integration.

Domstolen konkluderede, at rammeafgørelsens bestemmelser skal fortolkes således, at »den kompetente nationale ret skal have mulighed for at tillade mindreårige børn, der påstår, at de har været ofre for mishandling, at afgive deres vidneforklaring efter regler, der gør det muligt at sikre disse børn et passende beskyttelsesniveau, f.eks. uden for det offentlige retsmøde og inden dette afholdes«.

I sag C-176/03, *Kommissionen mod Rådet* (dom af 13.9.2005, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), skulle Domstolen behandle en sag, hvori der var nedlagt påstand om annullation af rammeafgørelse 2003/80/RIA².

Denne rammeafgørelse er blevet vedtaget på grundlag af afsnit VI i traktaten om Den Europæiske Union, navnlig artikel 29 EU, artikel 31, litra e), EU samt artikel 34, stk. 2, litra b), EU som affattet før Nice-traktatens ikrafttræden, med henblik på at optræde samordnet over for den bekymrende stigning i miljøkriminaliteten. Rammeafgørelsens artikel 2 og 3 bestemmer, at medlemsstaterne sanktionerer syv kategorier af overtrædelser til skade for miljøet, der er blevet begået enten forsætligt eller uagtsomt. Artikel 4 bestemmer, at også andre former for deltagelse, f.eks. anstiftelse til at begå overtrædelserne, skal kunne straffes. I henhold til rammeafgørelsens artikel 5 skal de nævnte straffesanktioner være effektive, stå i et rimeligt forhold til overtrædelserne og have afskrækkende virkning. I rammeaf-

² Rådets rammeafgørelse 2003/80/RIA af 27.1.2003 om strafferetlig beskyttelse af miljøet.

gørelsens artikel 5, stk. 1, præciseres det, at de groveste overtrædelser skal kunne straffes med frihedsberøvelse, som kan medføre udlævering. Artikel 6 regulerer juridiske personers ansvar for deres handlinger eller undladelser, for den adfærd, der er defineret i artikel 2-4, mens artikel 7 bestemmer, at disse overtrædelser skal kunne straffes med »sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelserne og har afskrækkende virkning«. Artikel 7 opregner fem konkrete straffesanktioner for disse overtrædelser, begået af juridiske personer.

Før vedtagelsen af den anfægtede rammeafgørelse havde Kommissionen på grundlag af artikel 175, stk. 1, EF fremsat et forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om strafferetlig beskyttelse af miljøet. Europa-Parlamentet behandlede de to tekster, men opfordrede Rådet til at lade rammeafgørelsen være et supplerende instrument til direktivet, der som sådan alene skulle regulere den strafferetlige beskyttelse af miljøet med hensyn til aspekter vedrørende det retslige samarbejde, og til ikke at vedtage rammeafgørelsen, før direktivforslaget var blevet vedtaget. Rådet vedtog ikke direktivforslaget, men vedtog rammeafgørelsen, idet det i dets femte og syvende betragtning hertil henviste til direktivforslaget, og idet det indikerede, at der i Rådet var et flertal, der mente, at direktivforslaget overskred de beføjelser, Fællesskabet er tillagt, da det havde til formål at forpligte medlemsstaterne til at fastsætte strafferetlige sanktioner. Kommissionen havde gjort opmærksom på, at den var uenig heri.

For Domstolen og til støtte for sin påstand om annullation af rammeafgørelsen anfægtede Kommissionen valget af de nævnte bestemmelser i traktaten om Den Europæiske Union som retsgrundlag for rammeafgørelsens artikel 1-7. Den understregede, at Fællesskabet i henhold til artikel 2 EF er beføjet til at pålægge medlemsstaterne at indføre sanktioner på nationalt plan, herunder eventuelt strafferetlige sanktioner, hvor disse viser sig nødvendige for at nå et fællesskabsmål.

Rådet anførte, at kompetenceopdelingen på det strafferetlige område mellem medlemsstaterne og Det Europæiske Fællesskab er klart fastlagt, og at Domstolen aldrig har pålagt medlemsstaterne at vedtage strafferetlige sanktioner.

Domstolen udtalte indledningsvis, at det påhviler den at påse, at de retsakter, som ifølge Rådet henhører under afsnit VI i traktaten om Den Europæiske Union, ikke griber ind i de beføjelser, som er tildelt Fællesskabet ved EF-traktaten.

Hvad angik det konkrete problem, som Domstolen skulle behandle, fastslog den, at beskyttelsen af miljøet er et af Fællesskabets formål, som er tværgående og grundlæggende, til hvis virkeliggørelse artikel 174 EF til 176 EF udgør passende instrumenter, og Domstolen bemærkede, at de foranstaltninger, som nævnes i de tre led i artikel 175, stk. 2, første afsnit, EF, alle indebærer, at fællesskabsinstitutionerne griber ind på områder som skattepolitik, energipolitik eller fysisk planlægning, hvor Fællesskabet, bortset fra den fælles miljøpolitik, enten ikke har lovgivningskompetence, eller hvor der kræves enstemmighed i Rådet.

Domstolen henviste herefter til sin faste praksis, hvorefter valget af hjemmel for en fællesskabsretsakt skal ske på grundlag af objektive forhold, som gør det muligt at foretage en domstolskontrol, herunder af retsaktens formål og indhold, og fastslog, at rammeafgørelsen forfølger miljøbeskyttelsesformål, og at dens artikel 2-7 indebærer en delvis harmoni-

sering af straffelovgivningen i medlemsstaterne, som er et område, hvor Fællesskabet principielt ikke har kompetence. Domstolen udtalte, at når det udgør en nødvendig foranstaltning til bekæmpelse af alvorlig skade på miljøet, at de nationale myndigheder anvender sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til lovovertrædelsen og har afskrækkende virkning, kan ovennævnte betragtning dog ikke hindre fællesskabslovgiver i at træffe foranstaltninger, der relaterer sig til medlemsstaternes strafferet, og som fællesskabslovgiver finder nødvendige for at sikre, at de bestemmelser, den vedtager på miljøbeskyttelsesområdet, er fuldt ud effektive. Da disse betingelser netop var opfyldt i den foreliggende sag, ville artikel 1-7 i rammeafgårelsen gyldigt have kunnet vedtages på grundlag af artikel 175 EF, således at rammeafgårelsen – idet den griber ind i de kompetencer, som Fællesskabet er tillagt i henhold til artikel 175 EF – er i strid med artikel 47 EU, hvilket gælder for hele rammeafgårelsen, eftersom denne ikke kan opdeles. Rammeafgårelsen blev annulleret.

I tilslutning til den sag, der gav anledning til dommen i sag C-538/00, *Deutscher Handballbund* (dom af 8.5.2003, Sml. I, s. 4135), gav sag C-265/03, *Simutenkov* (dom af 12.4.2005, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), Domstolen anledning til for første gang at udtale sig om virkningerne af en partnerskabsaftale mellem Det Europæiske Fællesskab og en tredjestat.

Igor Simutenkov er en russisk statsborger, der har opholds- og arbejdstilladelse i Spanien. Han var blevet engageret som professionel fodboldspiller i medfør af en arbejdskontrakt med Club Deportivo Tenerife, da han fik udstedt en forbundslicens som spiller fra et land uden for Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS), der blev givet af det spanske fodboldforbund.

Ifølge dette forbunds regler kan klubberne i nationale turneringer kun anvende et begrænset antal spillere fra tredjelande, som ikke kommer fra Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde. Igor Simutenkov havde anmodet om, at hans licens blev ombyttet med en licens som EØS-spiller, idet han støttede sig på partnerskabsaftalen Fællesskaberne-Rusland, der med hensyn til arbejdsbetingelserne forbyder, at en russisk statsborger forskelsbehandles på grund af sin nationalitet. Forbundet afslog denne anmodning. Den spanske ret, der skulle behandle sagen, forelagde Domstolen et præjudicielt spørgsmål for at få oplyst, om det spanske sportsforbunds regler er forenelige med aftalen.

Efter at have fastslået, at det princip om forbud mod forskelsbehandling, der fremgår af artikel 23, stk. 1, i partnerskabsaftalen Fællesskaberne-Rusland, kan påberåbes af en borger for domstolene i en medlemsstat, undersøgte Domstolen omfanget af dette princip nærmere.

Domstolen udtalte indledningsvis, at den omhandlede aftale indebærer en ret for russiske arbejdstagere, som er lovligt beskæftiget på en medlemsstats område, til en lige behandling med hensyn til arbejdsvilkår af samme omfang som den, der ifølge EF-traktaten – hvori anvendes tilsvarende udtryk – tilkommer medlemsstaternes statsborgere. Denne ret er til hinder for at fastsætte en begrænsning, der er begrundet i nationalitet som den omhandlede, således som Domstolen under lignende omstændigheder fastslog i *Bosman*-dommen og *Deutscher Handballbund*-dommen.

Herefter fastslog Domstolen, at den i nationalitet grundede begrænsning ikke vedrører særlige kampe mellem hold, der repræsenterer et land, men finder anvendelse på officielle kampe mellem klubber og dermed på hovedparten af professionelle spilleres beskæftigelse. En sådan begrænsning kan således ikke begrundes i sportslige hensyn.

Artikel 23, stk. 1, i partnerskabsaftalen Fællesskaberne-Rusland er således til hinder for, at et sportsforbund i en medlemsstat anvender en af forbundet vedtaget bestemmelse på en professionel spiller af russisk nationalitet, som er lovligt beskæftiget af en klub i samme medlemsstat, og hvorefter klubberne i nationale turneringer kun må anvende et begrænset antal spillere fra tredjelande, som ikke er parter i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde.

I sag C-257/01 (dom af 18.1.2005, *Kommissionen mod Rådet*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) traf Domstolen afgørelse i et annullationssøgsmål, der var anlagt af Kommissionen til prøvelse af to rådsforordninger, der forbeholder Rådet beføjelserne til at gennemføre visse detailbestemmelser og konkrete procedurer dels på området for behandling af visa (forordning nr. 789/2001³), og dels i forbindelse med grænsekontrol og grænseovervågning (forordning nr. 790/2001⁴).

Inden for rammen af opdelingen af beføjelser mellem Rådet og Kommissionen på området for udstedelse af visa og grænsekontrol fastsætter Amsterdam-traktaten i artikel 62 EF og 67 EF en overgangsperiode på fem år efter traktatens ikrafttræden med henblik på, at Rådet begrænser Kommissionens gennemførelsesbeføjelse på visse områder af den tredje søjle. Ved gennemførelsen af »fællesskabsgørelsen« af den tredje søjle og navnlig af Schengen-reglerne er Rådets afgørelse 1999/468/EF⁵ (herefter »den anden komitologiafgørelse«) blevet anført som retsgrundlag for begrænsningen af de gennemførelsesbeføjelser, der er tildelt Kommissionen. Den har integreret Den Fælles Håndbog for så vidt angår grænsekontrol (herefter »Den Fælles Håndbog«) og de fælles konsulære instrukser for så vidt angår ansøgninger om visum (herefter »de fælles konsulære instrukser«), der fastsætter bestemmelserne om anvendelse af konventionen om gennemførelse af Schengen-aftalen⁵ (herefter »gennemførelseskonventionen«), og bilagene dertil inden for Fællesskabets rammer. Det var for at afgrænse ændringerne i Den Fælles Håndbog, de fælles konsulære instrukser samt bilagene hertil, at Rådet vedtog de i den foreliggende sag omhandlede forordninger.

De to omtvistede forordninger vedrører en identisk opregning, hvis formål er at give Rådet en beføjelsesreserve dels med hensyn til gennemførelsesforanstaltninger med hensyn til grænsekontrol og visa, og dels med hensyn til ændringerne og ajourføringen af Den Fæl-

³ Rådets forordning (EF) nr. 789/2001 af 24.4.2001 om at forbeholde Rådet gennemførelsesbeføjelserne vedrørende visse detailbestemmelser og konkrete procedurer i forbindelse med behandling af visumansøgninger (EFT L 116, s. 2).

⁴ Rådets forordning (EF) nr. 790/2001 af 24.4.2001 om at forbeholde Rådet gennemførelsesbeføjelserne vedrørende visse detailbestemmelser og konkrete procedurer i forbindelse med grænsekontrol og grænseovervågning (EFT L 116, s. 5).

⁵ Konvention om gennemførelse af Schengen-aftalen af 14.6.1985 mellem regeringerne for staterne i Den Økonomiske Union Benelux, Forbundsrepublikken Tyskland og Den Franske Republik om gradvis ophævelse af kontrollen ved de fælles grænser (EFT 2000 L 239, s. 19).

les Håndbog, de fælles konsulære instrukser samt bilagene dertil. Ottende betragtning til forordning nr. 789/2001 og femte betragtning til forordning nr. 790/2001 bestemmer nemlig, at da medlemsstaterne har en styrket rolle med hensyn til henholdsvis visumpolitik og grænsepolitik, forbeholder Rådet sig ret til »at vedtage, ændre og ajourføre« »detailbestemmelser og konkrete procedurer«. Disse bestemmelser er opregnet i artikel 1 i de to forordninger. Forordningernes artikel 2 indfører en procedure, hvorved medlemsstaterne giver Rådet meddelelse om de ændringer, som de ønsker at foretage i bestemte dele af bilagene til Den Fælles Håndbog og de fælles konsulære instrukser.

Kommissionen havde nedlagt påstand om annullation af forordningerne, da de tilsidesætter artikel 202 EF og artikel 1 i den anden komitologiafgørelse, der opstiller princippet om, at Kommissionen har gennemførelseskompetencen. I den forbindelse gjorde Kommissionen gældende, at Rådet i de omhandlede forordningers præambel havde givet en »generisk« begrundelse, selv om det var forpligtet til at præcisere arten og indholdet af de gennemførelsesbeføjelser, som det forbeholdt sig. I et sådant tilfælde er der nemlig en forpligtelse til at give en indgående begrundelse i henhold til artikel 253 EF og i medfør af Domstolens praksis (dom af 17.10.1989, sag 16/88, *Kommissionen mod Rådet*, Sml. s. 3457, præmis 10). Områder som de ydre grænser og immigration er endvidere blevet fællesskabsgjorte og falder derfor fremover inden for rammerne af proceduren i artikel 202 EF. Forordningernes artikel 2 giver imidlertid medlemsstaterne beføjelse til at ændre visse bestemmelser i de fælles konsulære instrukser, Den Fælles Håndbog samt bilagene dertil. Over for dette gjorde Rådet gældende, at de områder, der er genstand for en nylig fællesskabsafgørelse, er følsomme områder, hvor medlemsstaterne har ønsket at bevare deres beføjelser. Herudover afgrænser forordningernes artikel 1 klart og udtømmende det område for gennemførelse, hvor Rådet har enekompetence. Endelig – hvad angår ajourføringen af oplysninger, der er indeholdt i Den Fælles Håndbog, de fælles konsulære instrukser samt bilagene dertil – er det alene medlemsstaterne, der kan give de nødvendige oplysninger til ajourføring af teksterne, hvorfor de er forbeholdt denne kompetence.

Domstolen, der ikke fulgte sin generaladvokats forslag til afgørelse, tilsluttede sig Rådets vurdering og forkastede Kommissionens påstand om annullation.

Domstolen anførte indledningsvis, at Kommissionen i medfør af artikel 202 EF og den anden komitologiafgørelse er kompetent til at vedtage gennemførelsesforanstaltninger vedrørende en basisretsakt. Derimod har »Rådet pligt til behørigt under hensyn til arten og indholdet af den basisretsakt, der skal gennemføres eller ændres, at begrunde enhver undtagelse til denne regel«. I den forbindelse henvises der i præamblerne i forordning nr. 789/2001 og nr. 790/2001 udtrykkeligt til medlemsstaternes styrkede rolle på området for visum og grænseovervågning såvel som områdets følsomhed, især i relation til de politiske forbindelser med tredjelande. Rådet har således »med rimelighed kunnet antage, at der forelå et særligt tilfælde, og det har behørigt, i overensstemmelse med artikel 253 EF, begrundet beslutningen om midlertidigt at forbeholde sig gennemførelsesbeføjelser vedrørende en række udtømmende opregnede bestemmelser i de fælles konsulære instrukser og Den Fælles Håndbog«.

Hvad angik forordningernes artikel 2 anførte Domstolen herefter, at da de fælles konsulære instrukser og Den Fælles Håndbog var blevet vedtaget på et tidspunkt, hvor det pågældende område blev reguleret ved mellemstatsligt samarbejde, havde »indarbejdelsen

af disse akter inden for rammerne af Den Europæiske Union fra tidspunktet fra Amsterdam-traktatens ikrafttræden ikke haft til virkning i sig selv og med det samme at fratage medlemsstaterne beføjelser, som de havde ret til at udøve i henhold til nævnte akter for at sikre deres korrekte anvendelse».

Således konkluderede Domstolen, at »i denne særlige sammenhæng, der også er af midlertidig karakter indtil udviklingen af Schengen-reglerne inden for Den Europæiske Unions retlige og institutionelle rammer, kan Rådet ikke kritiseres for at have fastsat en procedure for medlemsstaternes meddelelse af ændringer, som de har ret til ensidigt eller i samråd med andre medlemsstater at foretage af visse bestemmelser i de fælles konsulære instrukser og Den Fælles Håndbog, hvis indhold udelukkende beror på oplysninger, som de er de eneste, der har adgang til«, for så vidt det ikke er påvist, at der skulle have været anvendt en ensartet ajourføringsprocedure med henblik på at sikre en effektiv og korrekt anvendelse.

I sag C-141/02 P, *Kommissionen mod T-Mobile Austria GmbH* (dom af 22.2.2005, Sml. I, s. 1283), skulle Domstolen tage stilling til en appel iværksat af Kommissionen, der havde nedlagt påstand om ophævelse af den dom, der blev afsagt af Retten i Første Instans den 30. januar 2002, *max.mobil Telekommunikation Service mod Kommissionen* (sag T-54/99, Sml. II, s. 313), hvorved Retten fastslog, at det var muligt at realitetsbehandle det annullationssøgsmål, der var anlagt af selskabet max.mobil Telekommunikation Service GmbH, nu T-Mobile Austria GmbH (herefter »selskabet max.mobil«), til prøvelse af en skrivelse fra Kommissionen, hvorved denne havde afslået at indlede en traktatbrudssag mod Republikken Østrig. Selskabet max.mobil havde nemlig indgivet en klage til Kommissionen, der navnlig havde til formål at få fastslået, at Republikken Østrig havde tilsidesat bestemmelserne i EF-traktatens artikel 86, sammenholdt med artikel 90, stk. 1 (nu henholdsvis artikel 82 EF og artikel 86, stk. 1, EF). Klagen indeholdt i det væsentlige en kritik af, at der ikke var blevet gjort forskel mellem de afgiftsbeløb, der skulle betales henholdsvis af selskabet max.mobil og en af dets konkurrenter, samt en kritik af de faciliteter, der var blevet givet sidstnævnte ved betalingen af de nævnte afgifter.

Da Kommissionen ved skrivelse havde informeret selskabet max.mobil om, at den delvis afviste selskabets klage, anlagde selskabet max.mobil sag mod Kommissionen. Kommissionen nedlagde påstand om afvisning af sagen i henhold til artikel 114, stk. 1, i Rettens procesreglement. Selv om Retten antog selskabets klage til realitetsbehandling, blev Kommissionen frifundet. Kommissionen valgte ikke desto mindre at iværksætte appel til prøvelse af Rettens dom, idet den nedlagde påstand om ophævelse heraf, for så vidt Retten antog det søgsmål, der var anlagt af selskabet max.mobil, til realitetsbehandling. Selskabet max.mobil anførte imidlertid, at eftersom Kommissionen havde fået medhold i sagen, fandt artikel 49, stk. 2, i Domstolens statut anvendelse, og at den udelukkede, at Kommissionens appel kunne realitetsbehandles.

Domstolen afviste den påstand om afvisning, som selskabet max.mobil havde nedlagt mod den appel, som Kommissionen havde iværksat. Domstolen anførte i denne forbindelse, at de afgørelser, hvorved der tages stilling til en formalitetsindsigelse vedrørende en afvisningspåstand i henhold til artikel 49, stk. 1, i Domstolens statut, går en af parterne imod, idet de tager den pågældende afvisningspåstand til følge eller forkaster den, og at den appel, som Kommissionen havde iværksat til prøvelse af den del af Rettens dom, hvor-

ved den udtrykkeligt forkastede påstanden om afvisning af sagen, der var blevet anlagt til prøvelse af Kommissionens afvisning af den klage, der var blevet tilsendt den, derfor kunne antages til realitetsbehandling, også selv om Retten i sidste ende frifandt Kommissionen i den nævnte sag. Domstolen fandt endvidere, at det var forkert, at Retten havde antaget selskabet max.mobils søgsmål til realitetsbehandling, og at dommen følgelig måtte ophæves. Denne sag gav Domstolen lejlighed til at præcisere rækkevidden af dens retspraksis i sagen *Bundesverband der Bilanzbuchhalter mod Kommissionen* (dom af 20.2.1997, sag C-107/95 P, Sml. I, s. 947), hvorefter Kommissionen – idet den gør brug af de kompetencer, den er blevet tillagt ved traktatens artikel 90, stk. 3 (nu artikel 86, stk. 3, EF) – er kompetent til at fastslå, at en bestemt statslig foranstaltning er uforenelig med traktatens bestemmelser, og til at angive de foranstaltninger, som den stat, beslutningen er rettet til, skal træffe for at opfylde de forpligtelser, der følger af fællesskabsretten. Domstolen anførte, at det fremgår af den nævnte retspraksis, at en borger efter omstændighederne kan have ret til at anlægge et annulationssøgsmål til prøvelse af en beslutning, som Kommissionen har rettet til en medlemsstat i medfør af traktatens artikel 90, stk. 3, såfremt betingelserne i traktatens artikel 173, stk. 4 (efter ændring nu artikel 230, stk. 4, EF), er opfyldt. Domstolen udtalte imidlertid, at det fremgår af ordlyden af traktatens artikel 90, stk. 3, og af opbygningen af bestemmelserne i denne artikel i det hele, at Kommissionen ikke er forpligtet til at iværksætte et søgsmål i henhold til de nævnte bestemmelser, idet borgerne ikke kan kræve af denne institution, at den træffer en afgørelse af et bestemt indhold. Domstolen fandt, at den omstændighed, at sagsøgeren måtte have en direkte og individuel interesse i en annulation af Kommissionens beslutning om ikke at tage selskabets klage til følge, ikke kan give denne en ret til at anfægte denne beslutning, og at sagsøgeren heller ikke kan påberåbe sig en søgsmålsret, som selskabet støtter på forordning nr. 17, der ikke finder anvendelse i forbindelse med traktatens artikel 90. Ifølge Domstolen er denne konstatering hverken i strid med princippet om god forvaltning eller med noget andet almindeligt fællesskabsretligt princip. Der findes således intet almindeligt fællesskabsretligt princip, hvorefter en virksomhed for Fællesskabets retsinstanser skal have adgang til anfægte Kommissionens afslag på at anlægge sag mod en medlemsstat på grundlag af traktatens artikel 90, stk. 3.

I sagen *Kommissionen mod Frankrig* (dom af 12.7.2005, sag C-304/02, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) skulle Domstolen tage stilling til et traktatbrudssøgsmål anlagt mod Republikken Frankrig i henhold til artikel 228, stk. 2, EF, der vedrørte manglende gennemførelse af Domstolens domme. Det blev foreholdt Republikken Frankrig, at den ikke havde fuldført Domstolens dom af 11.6.1991 (sag C-64/88, Sml. I, s. 2727), hvori det var blevet fastslået, at Frankrig havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til forordninger om fiskeri og om kontrol af fiskeriaktiviteter. Kommissionen havde efter et stort antal inspektioner foretaget i forskellige franske havne dels konkluderet, at kontrollen stadig var utilstrækkelig, og dels, at utilstrækkeligheden af forfølgelserne var åbenbare, mens fællesskabsbestemmelserne ikke altid var overholdt. Ifølge Kommissionen var Frankrigs traktatbrud følgelig fortsat, efter at dommen var blevet afsagt, hvorved den fælles fiskeripolitik var blevet tilsidesat, selv om den franske regering havde gjort sig anstrengelser for at gennemføre fællesskabsbestemmelserne.

Domstolen henviste indledningsvis til vigtigheden af at overholde fællesskabsbestemmelser inden for området for den fælles fiskeripolitik, for så vidt overholdelsen af forpligtelserne gør det muligt at »beskytte fiskebankerne, bevare havets biologiske ressourcer og

sikre en afbalanceret udnyttelse heraf på et varigt grundlag og på tilfredsstillende økonomiske og sociale betingelser». Den fastslog efter at have undersøgt de faktiske omstændigheder, den var blevet forelagt i Kommissionens inspektionsrapporter, at Den Franske Republik ikke havde sikret en fiskerikontrol, der var i overensstemmelse med fællesskabsbestemmelserne, og ikke havde truffet alle de foranstaltninger, der var nødvendige til opfyldelsen af dommen af 11. juni 1991 i sagen *Kommissionen mod Frankrig*.

Med hensyn til det andet klagepunkt, som Kommissionen havde fremført, hvorved det blev gjort gældende, at Frankrig på en utilfredsstillende måde forfulgte de tilsidesættelser, der var sket af bestemmelserne vedrørende den fælles fiskeripolitik, understregede Domstolen, at »hvis en medlemsstats myndigheder systematisk afholder sig fra at forfølge de ansvarlige for overtrædelser af denne art, vil det skade såvel bevarelsen og forvaltningen af fiskeressourcerne som den ensartede anvendelse af den fælles fiskeripolitik«. Da Frankrig ikke havde gjort det nødvendige for systematisk at forfølge lovovertræderne, konkluderede Domstolen, at Frankrig, der ikke havde truffet alle de foranstaltninger, der var nødvendige til opfyldelsen af dommen af 11. juni 1991 i sagen *Kommissionen mod Frankrig*, havde begået traktatbrud.

Hvad angik den økonomiske sanktion, der skulle fastsættes mod Frankrig, og efter at generaladvokaten havde fremsat sit forslag til afgørelse den 29. april 2004, tog Domstolen stilling dels til sin mulighed for at fastsætte en tvangsbøde, når Kommissionen har nedlagt påstand om pålæggelse af et engangsbeløb, dels sin ret til samtidigt at pålægge en tvangsbøde og et engangsbeløb, og bestemte, at den mundtlige procedure skulle genåbnes, da disse spørgsmål, der vedrørte fortolkningen af artikel 228, stk. 2, EF, ikke var blevet drøftet under sagen.

Med hensyn til muligheden for at kumulere et fast beløb og en tvangsbøde udtalte Domstolen, at artikel 228, stk. 2, EF har til formål at »tilskynde forsømmelige medlemsstater til at opfylde en dom i en traktatbrudssag og dermed sikre den effektive anvendelse af fællesskabsretten«. Domstolen fandt, at de to foranstaltninger i bestemmelsen, nemlig et fast beløb og en tvangsbøde, har samme formål. En tvangsbøde har til formål at tilskynde medlemsstaten til hurtigst muligt at bringe et traktatbrud til ophør, når dette, såfremt denne foranstaltning ikke træffes, ville have tendens til at være ved (afskrækkende virkning), mens et fast beløb »i højere grad [hviler] på en vurdering af de konsekvenser, som den pågældende medlemsstats manglende opfyldelse af sine forpligtelser har på private og offentlige interesser, navnlig når traktatbruddet har varet ved i en lang periode efter den dom, hvorved det blev fastslået« (præventiv virkning). Domstolen konkluderede, at når et traktatbrud både har varet i en lang periode og samtidig har tendens til at være ved, er det muligt at anvende begge sanktionstyper. Således kan bindeordet »eller« i artikel 228, stk. 2, have såvel betydningen enten-eller som både-og og må derfor læses i den sammenhæng, hvori det benyttes. Den omstændighed, at der i de tidligere sager ikke blev pålagt kumulative sanktioner, kan ikke udgøre en hindring, når en sådan kumulation findes passende ud fra sagens konkrete omstændigheder. »Det tilkommer [således] Domstolen i hver enkelt sag ud fra sagens konkrete omstændigheder at bedømme, hvilke økonomiske sanktioner der skal fastsættes«, idet den ikke er bundet af Kommissionens forslag.

Endelig gennemgik Domstolen sin kompetence med hensyn til de økonomiske sanktioner, der kan pålægges. Når der er tale om, at en medlemsstat skal pålægges en tvangsbøde

for at sanktionere, at en traktatbrudssag ikke er blevet fuldbyrdet, tilkommer det Domstolen at fastsætte tvangsbøden således, at denne på den ene side er afpasset efter omstændighederne og på den anden side er proportionalt med det fastslåede traktatbrud såvel som med den pågældende medlemsstats betalingsevne. Til dette formål er de grundkriterier, der skal tages i betragtning for at sikre tvangsbødens egenskab af tvangsmiddel med henblik på en ensartet og effektiv anvendelse af fællesskabsretten, i princippet overtrædelsens varighed, dens grad af grovhed og den pågældende medlemsstats betalingsevne. Ved anvendelsen af disse kriterier skal der særligt tages hensyn til den manglende opfyldelses konsekvenser for private og offentlige interesser samt til den uopsættelighed, der er i at foranledige den pågældende medlemsstat til at overholde sine forpligtelser.

Domstolen konkluderede, at Republikken Frankrigs traktatbrud havde været ved, og pålagde den en dobbelt økonomisk sanktion på 57 761 250 EUR i tvangsbøder for hver periode på seks måneder, beregnet fra afsigelsen af dommen, ved hvis afslutning dommen af 11. juni 1991 i sagen Kommissionen mod Frankrig endnu ikke er blevet fuldstændig opfyldt, og 20 000 000 EUR som et fast beløb.

3.2. På områderne vedrørende forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, og unionsborgerskabet skal tre domme særligt fremhæves.

Dommen af 15. marts 2005, sag C-209/03, *Bidar* (Sml. I, s. 2119), vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt betingelserne i England og Wales for tildeling af »Student support« er i overensstemmelse med fællesskabsretten. Der er tale om støtte til dækning af leveomkostninger, som ydes af staten til studerende i form af lån til nedsat rente, der skal betales tilbage efter afslutning af studierne når erhvervsindkomsten overstiger et vist beløb. En statsborger fra en anden medlemsstat kan få et sådant lån, hvis vedkommende er »etableret« i Det Forenede Kongerige og har været bosiddende dér i en periode på tre år forud for den første dag i uddannelsen. Ifølge den britiske lovgivning er det imidlertid umuligt, at en statsborger fra en anden medlemsstat som studerende kan anses for at være en i Det Forenede Kongerige etableret person.

Det var på dette grundlag, at Dany Bidar – der er en ung fransk statsborger, som havde gennemført de sidste tre år af sin gymnasieuddannelse i Det Forenede Kongerige, hvor han boede hos et familiemedlem, der var hans værge, og som aldrig havde modtaget socialydelse – fik afslag på støtte til dækning af sine leveomkostninger, som han havde ansøgt om, da han påbegyndte studier i økonomi ved University College London, med den begrundelse, at han ikke var etableret i Det Forenede Kongerige som omhandlet i denne lovgivning. Dany Bidar anlagde sag, som blev indbragt for High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court), som forelagde Domstolen en række præjudicielle spørgsmål.

Med det første af disse spørgsmål ønskede den forelæggende ret oplyst, om sådan støtte stadig falder uden for EF-traktatens anvendelsesområde og navnlig artikel 12 EF, henset til udviklingen i fællesskabsretten. Domstolen havde nemlig i dom af 21. juni 1988, *Lair* (sag 39/86, Sml. s. 3161), og af samme dato, *Brown* (sag 197/86, Sml. s. 3205), tidligere fastslået, at støtte, der tildeles studerende til underhold og uddannelse, principielt ikke er omfattet af traktatens anvendelsesområde som fastsat i artikel 12 EF. Vedrørende dette punkt præciserede Domstolen nu, at artikel 12 EF skal læses i sammenhæng med bestemmelserne

om unionsborgerskabet, og fastslog, at en unionsborger, der lovligt har bopæl i værtsmedlemsstaten, kan støtte ret på artikel 12 EF i alle de situationer, der er omfattet af fællesskabsrettens materielle anvendelsesområde, bl.a. de situationer, der er knyttet til udøvelsen af retten til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område i henhold til artikel 18 EF. Hvad angår studerende, som rejser til en anden medlemsstat for at følge studier dér, er der intet i traktaten, der gør det muligt at antage, at de ikke har de rettigheder, som ved traktaten er tillagt unionsborgerne. Domstolen tilføjede, at en statsborger i en medlemsstat, der – således som det var tilfældet i hovedsagen – bor i en anden medlemsstat, hvor han har gået i gymnasiet og taget studentereksamen, uden at det er blevet gjort gældende over for ham, at han ikke råder over tilstrækkelige midler eller en sygeforsikring, har ret til ophold på grundlag af artikel 18 EF og direktiv 90/364⁶. Hvad angår *Lair*-dommen og *Brown*-dommen bemærkede Domstolen, at Maastricht-traktaten – efter afsigelsen af disse domme – havde indført unionsborgerskabet samt en del, som bl.a. omhandler uddannelse og erhvervsuddannelse, i traktaten. Henset til disse forhold skal støtte som den, der var genstand for sagen, anses for at være omfattet af traktatens anvendelsesområde for så vidt angår forbuddet mod forskelsbehandling, der er fastsat i artikel 12 EF.

Domstolen tog videre stilling til, om den forskellige behandling af egne statsborgere og statsborgere fra andre medlemsstater – idet betingelserne for tildeling af støtte var knyttet til et krav om etablering eller om bopæl, hvilket indebærer en risiko for i særlig grad at være bebyrdende for de sidstnævnte – kunne anses for at være begrundet. I denne forbindelse fastslog Domstolen, at medlemsstaterne har pligt til ved organiseringen og anvendelsen af deres sociale sikringsordning at vise en vis økonomisk solidaritet med statsborgere fra andre medlemsstater, men at det står medlemsstaterne frit at sikre, at tildeling af sådan støtte ikke bliver til en urimelig byrde. Således for så vidt angår støtte til dækning af studerendes leveomkostninger er det begrundet at ville sikre, at den pågældende er integreret til en vis grad i samfundet ved at sikre, at den studerende i en vis periode har opholdt sig i værtsmedlemsstaten. Derimod kan det ikke kræves, at der påvises en forbindelse med arbejdsmarkedet, således som det er tilfældet i forbindelse med støtte til arbejdssøgende, som der var tale om i *D'Hoop*-dommen (dom af 11.7.2002, sag C-224/98, Sml. I, s. 6191) og *Collins*-dommen (dom af 23.3.2004, sag C-138/02, Sml. I, s. 2703).

A priori kan en betingelse om, at ansøgeren skal være etableret i værtsmedlemsstaten, anses for begrundet. Men for så vidt som betingelsen udelukker enhver mulighed for, at en studerende, der er statsborger fra en anden medlemsstat, kan anses for at være en etableret person, og således nyde godt af støtten, selv om han faktisk har skabt en tilknytning til samfundet i værtsmedlemsstaten, er de pågældende bestemmelser uforenelige med artikel 12 EF.

I sag C-147/03, hvori der blev afsagt dom den 7. juli 2005 (endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), havde Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber nedlagt påstand om, at Østrig havde tilsidesat sine forpligtelser efter artikel 12 EF, 149 EF og 150 EF, på grund af de betingelser for adgang til højere uddannelse, der blev stillet til indehavere af studentereksamensbeviser fra andre medlemsstater, som var forskellige fra de betingelser, der gjaldt for indehavere af østrigske eksamensbeviser. Den østrigske lov om universitetsstudier be-

⁶ Rådets direktiv 90/364/EØF af 28.6.1990 om opholdstilladelse (EFT L 180, s. 26).

stemmer nemlig, at indehavere af studentereksamensbeviser, der er opnået i andre medlemsstater, ud over at opfylde de almindelige betingelser for adgang til at studere ved højere læreanstalter eller universiteter, skal bevise, at de opfylder de særlige betingelser for adgang til den ønskede studieretning, der gælder i den stat, hvor eksamensbeviset er udstedt, og som giver ret til direkte optagelse på dette studium, eksempelvis beståelse af adgangsgivende eksamen eller opnåelse af et tilstrækkeligt niveau i forhold til adgangsbegrænsningen.

Domstolen understregede, at de rettigheder, som traktaten giver på området for fri bevægelighed, ikke får fuld gennemslagskraft, hvis en person bliver straffet for at gøre brug af dem. Dette er særlig vigtigt inden for uddannelsesområdet, hvor et af de mål, som forfølges, netop er at begunstige studerendes og læreres mobilitet.

Domstolen fastslog, at den forskellige behandling til skade for studerende, der har opnået deres studentereksamensbevis i en anden medlemsstat end Østrig, men ligeledes forskelsbehandlingen mellem disse studerende, alt efter i hvilken medlemsstat de har opnået deres studentereksamensbeviser, i højere grad stiller statsborgere fra andre medlemsstater ringere, således at den forskellige behandling medfører indirekte forskelsbehandling, der er forbudt i medfør af traktaten, selv om den finder anvendelse uden forskel på alle studerende.

Domstolen tilsidesatte de argumenter som Østrig havde fremført som begrundelse for den anfægtede lovgivning. Østrig havde for det første henvist til hensynet til bevaring af sammenhængen i det nationale uddannelsessystem, idet der som følge af tilstrømningen af et massivt antal studerende, der ikke er blevet optaget på videregående uddannelser i mere restriktive medlemsstater, vil kunne opstå problemer af strukturel, personalemæssig og økonomisk karakter. Det var hovedsageligt tyske studerende, som ikke opfylder adgangsbetingelserne for optagelse på visse universitetsstudier i Tyskland, som Østrig henviste til med dette argument.

Vedrørende dette punkt fastslog Domstolen, at en for stor tilsøgning til bestemte studier kan reguleres ved at træffe specifikke ikke-diskriminerende foranstaltninger, såsom indførelse af en adgangseksamen eller krav om et minimumsniveau. Domstolen tilføjede, at denne problemstilling ikke kun er aktuel i Østrig, men at den også har været eller er aktuel i andre medlemsstater, herunder Belgien. Domstolen henviste til, at sidstnævnte medlemsstat havde indført lignende restriktioner, som blev fastslået at være uforenelige med fællesskabsrettens krav (dom af 1.7.2004, sag C-65/03, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 6427). Domstolen fastslog, at Østrig under alle omstændigheder ikke konkret havde godtgjort, at der var en risiko for det østrigske undervisningssystem.

Den østrigske regering havde ligeledes som begrundelse henvist til medlemsstaternes behov for at hindre et misbrug af fællesskabsretten, og understregede herved en medlemsstats legitime interesse i at hindre, at visse af dens statsborgere gennem misbrug af de ved traktaten indrømmede muligheder unddrager sig den nationale lovgivning på området for faglig uddannelse. Dette argument blev utvetydigt forkastet. Domstolen fastslog nemlig, at muligheden for en studerende i Den Europæiske Union, der har opnået sit eksamensbevis i en anden medlemsstat, for at få adgang til at studere ved højere læreanstalter eller universiteter i en anden medlemsstat på samme betingelser som indehavere af eksa-

mensbeviser, der er opnået i denne stat, udgør selve kernen i princippet om studerendes frie bevægelighed, der er garanteret i traktaten, og således ikke i sig selv kan udgøre misbrug af denne ret.

Schempp-sagen (dom af 12.7.2005, sag C-403/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), som vedrørte et problem i relation til fradragsretten for underholdsbidrag, som betales til en modtager, der har bopæl i en anden medlemsstat, gav Domstolen anledning til at præcisere grænserne for traktatens materielle anvendelsesområde i relation til unionsborgerskabet. I Tyskland bestemmer loven om indkomstskat, at underholdsbidrag, der betales til en fraskilt ægtefælle, er fradragsberettigede. Denne fordel indrømmes ligeledes, når modtageren har sin bopæl eller sit sædvanlige opholdssted i en anden medlemsstat, forudsat, at beskatningen af underholdsbidraget hos modtageren er bekræftet af de kompetente skattemyndigheder i denne anden medlemsstat. Egon Schempp, som er tysk statsborger med bopæl i Tyskland, fik afslag på fradrag for underholdsbidrag, som han havde betalt til sin ekskone i Østrig, fordi østrigsk skattelovgivning ikke giver mulighed for beskatning af underholdsbidrag.

Bundesfinanzhof forelagde et præjudicielt spørgsmål for Domstolen om, hvorvidt den tyske ordning er i overensstemmelse med artikel 12 EF og 18 EF. Domstolen tog indledningsvis stilling til spørgsmålet, om den situation, der var genstand for tvisten i hovedsagen, er omfattet af fællesskabsrettens anvendelsesområde. De regeringer, der havde afgivet indlæg i sagen, havde nemlig gjort gældende, at Egon Schempp ikke havde gjort brug af sin ret til fri bevægelighed, og at det eneste moment med tilknytning til udlandet var udbetalingen af bidraget i en anden medlemsstat. I denne forbindelse understregede Domstolen, at unionsborgerskabet ikke har til formål at udvide det materielle anvendelsesområde for traktaten, således at det omfatter interne forhold, der ikke har nogen tilknytning til fællesskabsretten. Domstolen understregede imidlertid, at situationen for en statsborger i en medlemsstat, der ikke har gjort brug af retten til fri bevægelighed, ikke alene af den grund kan sidestilles med et rent internt forhold. I det foreliggende tilfælde havde Egon Schempps fraskilte hustru udøvelse af retten til fri bevægelighed, der er tildelt ved Fællesskabets retsorden, haft en indflydelse på hans fradragsret i Tyskland, hvorfor der ikke var tale om et internt forhold, der ikke har nogen tilknytning til fællesskabsretten.

Videre vurderede Domstolen med hensyn til princippet om forbud mod forskelsbehandling, om Egon Schempps situation kunne sammenlignes med situationen for en person, der udbetaler underholdsbidrag til sin fraskilte ægtefælle i Tyskland, og derfor har ret til fradrag, og fastslog, at dette ikke er tilfældet. Domstolen bemærkede, at den ufordelagtige behandling, som Egon Schempp har gjort gældende, følger af den omstændighed, at den østrigske og den tyske skatteordning, der gælder for underholdsbidrag, er forskellige. Ifølge retspraksis tager artikel 12 EF ikke sigte på en eventuel forskellig behandling, som for de af fællesskabsretten omfattede personer og virksomheder kan følge af eksisterende forskelle mellem medlemsstaterne, såfremt disse rammer alle personer, der henhører under deres anvendelsesområde, efter objektive kriterier og uden hensyn til nationalitet.

Hvad angår anvendelsen af artikel 18 EF fastslog Domstolen, at den tyske lovgivning ikke på nogen måde hindrer Egon Schempps ret til at færdes og tage ophold. Ganske vist havde Egon Schempps fraskilte hustru flytning af sin bopæl til Østrig medført ufordelagtige skattemæssige konsekvenser for ham. Domstolen mindede imidlertid om, at traktaten

ikke garanterer en unionsborger, at overflytningen af hans virksomhed til en anden medlemsstat end den, hvor han indtil da havde bopæl, har neutrale virkninger med hensyn til opkrævning af afgifter. På grund af forskellene i medlemsstaternes lovgivninger på dette område kan en sådan overflytning alt efter omstændighederne være mere eller mindre fordelagtig eller ufordelagtig for borgeren for så vidt angår indirekte beskatning. Dette princip gælder så meget desto mere i en situation, hvor den pågældende person ikke selv har udøvet sin ret til fri bevægelighed, men påstår at være offer for en forskelsbehandling som følge af sin fraskilte hustrus flytning af bopæl til en anden medlemsstat.

3.3. På området for varernes frie bevægelighed henledes opmærksomheden på Domstolens dom i sagen *Kommissionen mod Østrig* (dom af 15.11.2005, sag C-320/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) om en bekendtgørelse udstedt i Tyrol den 27. maj 2003 om begrænsning af trafikken på motorvej A 12 i Inn-dalen (sektorbestemt kørselsforbud). Denne bekendtgørelse indeholdt et forbud mod kørsel med lastbiler over 7,5 tons, som transporterer visse varer, såsom affald, sten, jord, motorkøretøjer, brænde eller korn, på en delstrækning på 46 km af motorvej A 12 i Inn-dalen. Bekendtgørelsen havde til formål at sikre en varig beskyttelse af menneskers sundhed og af fauna og flora.

Kommissionen anlagde et traktatbrudssøgsmål, og Domstolen fastslog, at Republikken Østrig havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 28 EF og 29 EF, idet den havde vedtaget nævnte bekendtgørelse.

Det sektorbestemte kørselsforbud indebærer en hindring for de frie varebevægelser og navnlig den frie transit af varer, og skal således anses for at være en foranstaltning med tilsvarende virkning som en kvantitativ restriktion, der i princippet er uforenelig med fællesskabsrettens forpligtelser, der følger af ovennævnte bestemmelser, som desuden ikke kan begrundes i tvingende miljøbeskyttelseshensyn på grund af dens uforholdsmæssige karakter.

Domstolen fastslog, at det påhvilede de østrigske myndigheder, før de traf en så indgribende foranstaltning som nævnte forbud, at foretage en indgående undersøgelse af muligheden for at anvende foranstaltninger, der i mindre grad begrænser den frie bevægelighed, og kun at udelukke dem, hvis de er klart uegnede til at opfylde det tilstræbte formål. I særdeleshed var de østrigske myndigheder i betragtning af det erklærede formål om at omlægge transporten af de pågældende varer fra vej til jernbane, forpligtet til at sikre sig, at jernbanekapaciteten var tilstrækkelig og egnet til at muliggøre en sådan forlægning af transporten, før de besluttede at iværksætte en foranstaltning som den, der er fastsat i den tyrolske bekendtgørelse. Domstolen bemærkede, at det imidlertid ikke i den foreliggende sag var tilstrækkeligt godtgjort, at de østrigske myndigheder ved udarbejdelsen af den omtvistede bekendtgørelse i tilstrækkelig grad undersøgte, hvorvidt formålet om en begrænsning af emissionerne af forurenende stoffer kunne opfyldes ved anvendelse af andre midler, som i mindre grad begrænsede den frie bevægelighed, og om der faktisk fandtes en realistisk alternativ løsning, som gjorde det muligt at sikre forsendelsen af de pågældende varer med andre transportmidler eller ad andre veje. Domstolen fastslog desuden, at en overgangsperiode på to måneder mellem datoen for vedtagelsen af den omtvistede bekendtgørelse og den dato, de østrigske myndigheder havde fastsat for gennemførelsen af det sektorbestemte kørselsforbud, var klart utilstrækkelig til, at de pågældende erhvervsdrivende havde rimelig mulighed for at tilpasse sig de nye forhold.

3.4. De tre domme, der skal nævnes på landbrugsområdet, vedrører for den første doms vedkommende fællesskabsregler om økologisk produktionsmetode, den anden dom de samme bestemmelser for så vidt angår beskyttede geografiske betegnelser, og den tredje oversættelse inden for vinavlen af de forpligtelser, Fællesskabet har påtaget sig over for Ungarn i en aftale fra 1993.

Domstolens dom af 14. juli 2005, *Kommissionen mod Spanien* (sag C-135/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), vedrører de forpligtelser, der for medlemsstater følger af forordning nr. 2092/91⁷, med senere ændringer.

Ifølge denne forordning anses et produkt for at være forsynet med angivelser, der henviser til den økologiske produktionsmetode, når produktet i mærkningen, reklamen eller handelsdokumenterne er beskrevet med angivelser, der normalt anvendes i hver enkelt medlemsstat, og som lader køberen formode, at produktet er fremstillet efter en økologisk produktionsmetode. Forordningen – i versionen fra 1991 – indeholder en liste, der på hvert af de daværende 15 officielle fællesskabssprog angiver et eller to udtryk. På spansk er det alene ordet »ecológico« – »eco« i afledet form – der er nævnt.

Det blev i en ændring til forordning nr. 392/2004⁸, indført i 2004, fastslået, at de betegnelser, der fremgår af listen, eller gængse deraf afledte ord (såsom »bio«, »éco«) eller forkortelser, uanset om de anvendes alene eller sammensat, betragtes som angivelser, der henviser til den økologiske produktionsmetode i hele Fællesskabet og på et hvilket som helst fællesskabssprog.

Spansk lovgivning forbeholder betegnelserne »ecológico«, »eco« og de deraf gængse afledte ord, til den økologiske produktionsmetode, men tillader brugen af betegnelserne »biológico«, »bio« og gængse deraf afledte ord for produkter, der ikke opfylder disse krav. Da Kommissionen fandt, at denne lovgivning ikke var i overensstemmelse med fællesskabsforordningen, anlagde den i 2003 et traktatbrudssøgsmål for Domstolen.

Domstolen anførte indledningsvist, at denne liste med angivelser, der henviser til den økologiske produktionsmetode i forordning nr. 2092/91's artikel 2, som ændret, ikke er udtømmende, og at medlemsstaterne følgelig, såfremt der sker en ændring i de angivelser, der normalt anvendes på deres område, kan optage andre udtryk i deres nationale lovgivning til angivelse af den økologiske produktionsmetode end dem, der er nævnt på listen.

Hvad særligt angår spansk fandt Domstolen, at den spanske regering ikke kan kritiseres for, at den ikke har forbudt fabrikanten af produkter, som ikke er fremstillet efter en økologisk produktionsmetode, at anvende andre udtryk såsom »biológico« eller »bio«, eftersom kun udtrykket »ecológico«, der omfatter det afledte ord »eco«, i den version, der gjaldt forud for 2000, er nævnt på listen, der fremgår af forordningens artikel 2. Det følger således heller ikke af ordlyden af artikel 2, at den omstændighed, at udtrykket »bio« er

⁷ Rådets forordning (EØF) nr. 2092/91 af 24.6.1991 om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler (EFT L 198, s. 1).

⁸ Rådets forordning (EF) nr. 392/2004 af 24.2.2004 om ændring af forordning (EØF) nr. 2092/91 om økologisk produktionsmetode for landbrugsprodukter og om angivelse heraf på landbrugsprodukter og levnedsmidler (EFT L 65, s. 1).

nævnt i artiklen som et gængs afledt ord, indebærer, at det må antages at nyde en særlig beskyttelse i alle medlemsstaterne og på alle sprog, herunder på de sprog, for hvilke der på listen i samme artikel er nævnt udtryk, som ikke svarer til det franske udtryk »biologique«. Da spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger traktatbrud, skal vurderes på baggrund af forholdene i medlemsstaten, som de var ved udløbet af fristen i den begrundede udtalelse, kunne Domstolen kun fastslå, at der ikke forelå traktatbrud, da traktatbruddet i det foreliggende tilfælde skulle vurderes i forhold til den version af den pågældende fællesskabsforordning, der var gældende inden 2004.

I den foreliggende sag har Kommissionen ikke godtgjort, at udtrykkene »biológico« og »bio« normalt vækker den forestilling hos spanske købere, at de pågældende produkter er fremstillet efter en økologisk produktionsmetode.

Som følge heraf frifandt Domstolen Kommissionen.

I sagen *Tyskland mod Kommissionen og Danmark mod Kommissionen* (dom af 25.10.2005, forenede sager C-465/02 og C-466/02, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) traf Domstolen afgørelse i en sag med påstand om annullation af forordning nr. 1829/2002⁹ (herefter »den anfægtede forordning«).

Kommissionen registrerede den græske betegnelse »feta« som beskyttet oprindelsesbetegnelse i EF-registeret for beskyttelse af oprindelsesbetegnelser og geografiske betegnelser den 12. juni 1996 ved forordning nr. 1107/96¹⁰. Ved dom af 16. marts 1999, *Danmark m.fl. mod Kommissionen* (forenede sager C-289/96, C-293/96 og C-299/96, Sml. I, s. 1541), annullerede Domstolen imidlertid denne registrering med den begrundelse, at Kommissionen ikke havde taget hensyn til, at den pågældende betegnelse længe havde været anvendt i en række andre medlemsstater end Den Helleniske Republik. Af denne grund foretog Kommissionen en fornyet undersøgelse af betegnelsen »feta« i lyset af de spørgeskemaer, som blev tilstillet medlemsstaterne vedrørende fremstilling og forbrug af oste med betegnelsen »feta« samt den bekendthedsgrad, betegnelsen nød hos forbrugerne i hver af disse medlemsstater. Kommissionen udstedte den anfægtede forordning ved efter den i forordning nr. 2081/92¹¹ fastsatte procedure at registrere »feta« som beskyttet oprindelsesbetegnelse i EF-registeret for beskyttelse af oprindelsesbetegnelser og geografiske betegnelser.

Den tyske og danske regering anlagde herefter sag til prøvelse af den nye forordning og fremførte tre anbringender. Det første anbringende vedrørte det forhold, at dokumenter til den tyske regering ikke blev meddelt på tysk. Anbringendet blev ikke taget til følge af Domstolen, da en sådan uregelmæssighed ikke kan føre til annullation af en forordning. Det andet anbringende beroede på en anfægtelse af afgrænsningen af det geografiske område som oprindelsesområde for »feta«. Det tredje anbringende var opdelt i to led. Det

⁹ Kommissionens forordning (EF) nr. 1829/2002 af 14.10.2002 om ændring af bilaget til Kommissionens forordning (EF) nr. 1107/96 for så vidt angår betegnelsen »feta« (EFT L 277, s. 10).

¹⁰ Kommissionens forordning (EF) nr. 1107/96 af 12.6.1996 om registrering af geografiske betegnelser og oprindelsesbetegnelser efter proceduren i artikel 17 i Rådets forordning (EØF) nr.2081/92 (EFT L 148,s.1).

¹¹ Rådets forordning (EØF) nr. 2081/92 af 14.7.1992 om beskyttelse af geografiske betegnelser og oprindelsesbetegnelser for landbrugsprodukter og levnedsmidler (EFT L 208, s. 1).

første led vedrørte det forhold, at betegnelsen »feta« skulle være blevet en artsbetegnelse, og det andet led vedrørte Kommissionens utilstrækkelige begrundelse, som med henblik på at tildele »feta« beskyttelsen som oprindelsesbetegnelse begrundede denne konstatering på, at det ikke kunne fastslås, at betegnelsen »feta« var en artsbetegnelse.

Den tyske og danske regering gjorde gældende, at der forelå en tilsidesættelse af artikel 2, stk. 3, i grundforordning nr. 2081/92, idet ordet »feta« stammer fra det italienske »fetta«, der betyder »skive«, og at denne betegnelse er blevet en artsbetegnelse. Da ordet således ikke er en geografisk term, har det fået en geografisk betydning, som ikke omfatter en medlemsstats samlede territorium. Fetas egenskaber eller kendetegn kan hverken hovedsageligt eller fuldstændigt tilskrives det geografiske miljø. Endvidere var der ingen objektiv begrundelse for, hvorledes det geografiske område, der var blevet udpeget med henblik på registrering, ikke omfattede visse regioner i Grækenland. Endelig præciserede Danmark, at »feta« har sin oprindelse på hele Balkan og ikke i Grækenland specifikt.

Domstolen fastslog de betingelser, under hvilke et produkt eller levnedsmiddel kan beskyttes som oprindelsesbetegnelse efter grundforordningens artikel 2, stk. 3. En traditionel, ikke-geografisk betegnelse betegner navnlig et landbrugsprodukt eller et levnedsmiddel, »som har oprindelse i dette område, dette bestemte sted eller dette land«. Desuden kræves det i grundforordningens artikel 2, stk. 3, med henvisning til forordningens artikel 2, stk. 2, litra a), andet led, at landbrugsproduktets eller levnedsmidlets »egenskaber eller andre kendetegn hovedsageligt eller fuldstændigt kan tilskrives det geografiske miljø med dets naturbetingede og menneskelige faktorer, og at produktet eller levnedsmidlet er fremstillet, forarbejdet og tilvirket i det afgrænsede geografiske område«. »Det pågældende herkomstområde skal således frembyde naturlige, homogene faktorer, som afgrænser det i forhold til naboområderne.«

I lyset af disse kriterier undersøgte Domstolen, om definitionen af oprindelsesområdet i den anfægtede forordning var i overensstemmelse med kravene i grundforordningens artikel 2, stk. 3. Da det fastslåede geografiske herkomst- og fremstillingsområde for feta i det væsentlige omfattede det græske fastland, der frembød geomorfologiske karakteristika og naturlige faktorer, som adskilte det fra naboområderne, fastslog Domstolen, at »afgrænsningen af området i den foreliggende sag ikke [er] sket på kunstig vis«, og tog følgelig ikke sagsøgernes anbringende til følge.

Vedrørende anbringendet om, at »feta« er blevet en artsbetegnelse, gjorde den tyske regering gældende, at der ville være risiko for, at forbrugeren vildledes, idet andre medlemsstater end Grækenland producerer og forbruger »feta«. Den danske regering anførte for sit vedkommende, at forordningen var i strid med grundforordningens artikel 3, stk. 1, og artikel 17, stk. 2, da en betegnelse, hvis den fra begyndelsen har været eller siden er blevet en artsbetegnelse, er den det for altid og irreversibelt. Den danske regering tilføjede, at den danske produktion og markedsføring af »feta« følger traditionel skik og brug.

Domstolen anvendte i denne forbindelse de betingelser, der fremgår af grundforordningens artikel 3, stk. 1, for at vurdere, om en betegnelse var blevet en artsbetegnelse. »Den omstændighed, at et produkt har været lovligt markedsført under en betegnelse i visse medlemsstater, kan være en faktor, der skal tages hensyn til ved vurderingen af, om denne betegnelse er blevet en artsbetegnelse som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i forordning

nr. 2081/92.« Ved at tage hensyn til produktionen i Grækenland og i andre medlemsstater antog Domstolen imidlertid, at produktionen af feta hele tiden har været koncentreret i Grækenland. Endelig fastslog Domstolen, at den »feta«, der blev solgt i andre medlemsstater, blev markedsført som en ost med tilknytning til Den Helleniske Republik, selv om den reelt var blevet fremstillet i en anden medlemsstat. Domstolen tog følgelig ikke argumentet om, at »feta« var blevet en generisk betegnelse, til følge.

Hvad angår den tyske regerings argument, hvorefter begrundelsen for den anfægtede forordning var utilstrækkelig, bemærkede Domstolen, »at den begrundelse, som kræves i henhold til artikel 253 EF, skal tilpasses karakteren af den pågældende retsakt og klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at Domstolen kan udøve sin prøvelsesret«. Udstederen af en sådan retsakt er imidlertid ikke forpligtet til at tage stilling til forhold, der er af klart underordnet relevans, eller at foregribe potentielle indsigelser. Som følge heraf udgjorde Kommissionens redegørelse i den anfægtede forordning for de grunde, der førte den til at konkludere, at betegnelsen »feta« ikke er en artsbetegnelse efter grundforordningens artikel 3, en tilstrækkelig begrundelse i henhold til artikel 253 EF.

Domstolen frifandt derfor Kommissionen, idet den således fandt, at forordningen med angivelse af betegnelsen »feta« i registeret for beskyttelse af oprindelsesbetegnelser og geografiske betegnelser var lovlig.

I sagen *Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia og ERSA* (dom af 12.5.2005, sag C-347/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) blev Domstolen forelagt spørgsmål vedrørende gyldigheden og fortolkningen af afgørelse 93/724/EF¹² (herefter »aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser«) og Kommissionens forordning (EF) nr. 753/2002¹³.

»Tocal friulano« eller »Tocal italico« er en vinstoksort, som traditionelt dyrkes i regionen Friuli-Venezia-Giulia (Italien), og som anvendes ved fremstilling af hvidvin, der især markedsføres under geografiske betegnelser såsom »Collio« eller »Collio goriziano«. I 1993 indgik Det Europæiske Fællesskab og Republikken Ungarn en aftale vedrørende ovennævnte vin, som forbyder brugen af betegnelsen »Tocai« til betegnelse af den førnævnte italienske vin, efter udløbet af en overgangsperiode den 31. marts 2007, for at beskytte den ungarske geografiske betegnelse »Tokaj«. Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia og Agenzia regionale per lo sviluppo rurale (ERSA) (det regionale kontor for landbrugsudvikling) (herefter »sagsøgerne«) anlagde sag for Tribunale amministrativo regionale del Lazio (Italien) med påstand om ophævelse af nationale bestemmelser, hvori dette forbud var gengivet. Sagsøgerne gjorde i det væsentlige gældende, at Fællesskabet ikke havde kompetence til at indgå denne aftale med Ungarn, at det pågældende forbud var i strid med andre bestemmelser i aftalen, at aftalen havde grundlag i en misforståelse af virkeligheden, således at den pågældende bestemmelse var ugyldig og ikke kunne tvangsfuldbyr-

¹² Rådets afgørelse 93/724/EF af 23.11.1993 om indgåelse af aftalen mellem Det Europæiske Fællesskab og Republikken Ungarn om gensidig beskyttelse af og kontrol med vinbetegnelser (EFT L 337, s. 93).

¹³ Kommissionens forordning (EF) nr. 753/2002 af 29.4.2002 om visse gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1493/1999 for så vidt angår beskrivelse, betegnelse, præsentation og beskyttelse af visse vinprodukter (EFT L 118, s. 1).

des i henhold til folkeretten, at aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder, i bilag 1 C til overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen (herefter »AHIE-aftalen«) går forud for dette forbud, samt at forbuddet ikke er foreneligt med ejendomsretten i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMK«).

Tribunale amministrativo regionale del Lazio besluttede at udsætte sagen og forelægge Domstolen en række præjudicielle spørgsmål.

Den forelæggende ret ønskede for det første nærmere bestemt oplyst, hvilket retsgrundlag, der måtte anses for at være tilstrækkeligt for Fællesskabet alene til at vedtage beslutning 93/724 og indgå aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser: associeringsaftalen mellem EF og Ungarn, som blev indgået inden aftalen om vinbetegnelser, eller artikel 133 EF. Domstolen fastslog, at en fællesskabsretsakt, der særskilt vedrører den internationale samhandel ved, at den hovedsageligt har til formål at fremme, lette eller regulere samhandelen og har direkte og umiddelbare virkninger for handelen eller samhandelen med de pågældende produkter, henhører under artikel 133 EF. I den pågældende sag var aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser blandt de aftaler, der er nævnt i artikel 63 i forordning nr. 822/87¹⁴ om den fælles markedsordning for vin, hvis hovedformål er at fremme samhandelen mellem de kontraherende parter ved dels på grundlag af gensidighed at fremme afsætningen af vin med oprindelse i Ungarn ved at sikre disse vine samme beskyttelse som den, der er fastsat for kvalitetsvine fra bestemte dyrkningsområder af fællesskabsoprindelse, dels at fremme afsætningen i de pågældende tredjelande af vine med oprindelse i Fællesskabet. Følgelig var det kun Fællesskabet, der havde kompetence til at indgå den pågældende aftale, idet den henhørte under dets enekompetence.

Domstolen blev dernæst spurgt, om – i det tilfælde, hvor aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser måtte anses for at være lovlig – forbuddet mod at anvende betegnelsen »Tocai« i Italien efter den 31. marts 2007 var ulovligt og uanvendeligt, fordi det stred mod de bestemmelser om enslydende angivelser, som er fastsat i aftalens artikel 4, stk. 5, som under visse betingelser tillader, at to enslydende angivelser består samtidigt. I denne forbindelse anførte Domstolen, at bestemmelserne i artikel 4, stk. 5, i aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser vedrører beskyttede geografiske angivelser ifølge samme aftale. Da angivelserne »Tocai friulano« og »Tocai italico« – i modsætning til angivelserne »Tokaj« og »Tokaji« for ungarske vine – imidlertid udgør navnet på en druesort eller en vinstoksort, der er anerkendt i Italien som egnet til fremstilling af visse kvalitetsvine fra bestemte dyrkningsområder, kunne de ikke anses for at udgøre geografiske angivelser i aftalens forstand. Forbuddet mod at anvende betegnelsen »Tocai« i Italien efter udløbet af den i aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser fastsatte overgangsperiode, var således ikke i strid med de bestemmelser om enslydende angivelser, som er fastsat i aftalens artikel 4, stk. 5.

Den forelæggende ret ønskede endvidere nærmere bestemt oplyst, om TRIPs-aftalens artikel 22-24 skal fortolkes således, at det i et tilfælde, hvor geografiske angivelser er enslydende, er muligt under visse betingelser at anvende begge betegnelser i fremtiden. Domstolen anførte indholdet af bestemmelserne i WTO's TRIP-aftale og fastslog igen, at de

¹⁴ Rådets forordning (EØF) nr. 822/87 af 16.3.1987 om den fælles markedsordning for vin (EFT L 84, s. 1).

italienske betegnelser – i modsætning til den ungarske betegnelse – ikke udgør geografiske betegnelser som omhandlet i aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser. Domstolen besvarede det forelagte spørgsmål således, at TRIPs-aftalens artikel 22-24 skal fortolkes således, at hvad angår et tilfælde som det i hovedsagen omhandlede kræver disse bestemmelser ikke, at betegnelsen fortsat kan anvendes i fremtiden, selv om den både er blevet anvendt i fortiden af de pågældende producenter i god tro eller i mindst ti år før den 15. april 1994, og selv om den klart angiver landet, regionen eller området, som den beskyttede vin hidrører fra, således at forbrugerne ikke vildledes.

Efter anmodning fra den forelæggende ret undersøgte Domstolen også spørgsmålet, om den i EMK og charteret om grundlæggende rettigheder fastsatte beskyttelse af ejendomsretten også omfatter den intellektuelle ejendomsret, der herved indbefatter de berørte erhvervsdrivendes ret til at påberåbe sig betegnelsen »Tocai« mod det i aftalen EF-Ungarn om vinbetegnelser opstillede forbud efter overgangsperioden. Domstolen fandt, at ejendomsretten ikke er til hinder for forbuddet for visse erhvervsdrivende i en selvstyrende italiensk region mod at anvende udtrykket »Tocai« i betegnelsen »Tocai friulano« eller »Tocai italico« til betegnelse og præsentation af visse italienske kvalitetsvine fra bestemte dyrkningsområder efter nævnte overgangsperiodes udløb. Da forbuddet ikke udelukker enhver mulighed for en rimelig markedsføring af de pågældende italienske vine, udgør den nemlig ikke en ejendomsberøvelse i den forstand, hvori dette udtryk anvendes i artikel 1, stk. 1, i første tillægsprotokol til menneskerettighedskonventionen. Selv om det endvidere antages, at nævnte begrænsning udgør et indgreb i ejendomsretten, som er en grundrettighed, kan den retfærdiggøres i det omfang, hvor den – ved at forbyde anvendelsen af denne angivelse, som er enslydende med den geografiske betegnelse »Tokaj« for ungarske vine – forfølger et formål af almen interesse, som består i at fremme samhandelen mellem de kontraherende parter ved på grundlag af gensidighed at fremme afsætningen af vin, som betegnes eller præsenteres ved hjælp af en geografisk angivelse.

3.5. På området for arbejdskraftens frie bevægelighed henvises der særligt til dom af 15. september 2005, *Ioannidis* (sag C-258/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), hvor Domstolen skulle tage stilling til situationen for en græsk statsborger, der var ankommet til Belgien i 1994 efter afslutningen af sin gymnasieuddannelse i Grækenland og havde opnået, at det eksamensbevis, som han havde fået udstedt i Grækenland, blev anerkendt som ligeværdigt med et belgisk eksamensbevis. Efter en treårig studieperiode ved en uddannelsesinstitution i Liège opnåede han bevis for bestået eksamen som kinesilog og indskrev sig herefter som arbejdssøgende. Efter at have arbejdet under et lønnet uddannelsesforløb i Frankrig fra oktober 2000 til juni 2001 rejste han tilbage til Belgien, hvor han indgav en ansøgning om »ungdomsarbejdsløshedsydelse«, som er en ydelse, der indrømmes i medfør af den belgiske lovgivning til unge, der søger arbejde for første gang. Ansøgningen blev afvist med den begrundelse, at han ikke opfyldte betingelserne for tildeling, der var gældende på det pågældende tidspunkt: i den foreliggende sag betingelsen om afsluttet videregående skoleuddannelse i den pågældende medlemsstat, eller at den pågældende i en anden medlemsstat har gennemført studier eller uddannelse, der er på samme niveau og ligeværdige, og at den pågældende er et barn, som vandrede arbejdstagere i artikel 39 EF's forstand, der har bopæl i Belgien, har forsørgerpligt over for.

Den sag, som Ioannis Ioannidis anlagde til prøvelse af denne afvisning, gav cour du travail i Liège anledning til at stille spørgsmål til Domstolen om hvorvidt den belgiske ordning er i overensstemmelse med fællesskabsretten.

Domstolen bemærkede for det første og indledningsvis, at statsborgere fra en medlemsstat, der søger arbejde i en anden medlemsstat, er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 39 EF og dermed omfattet af retten til ligebehandling som fastsat i bestemmelsens stk. 2.

Domstolen lagde herefter nyere retspraksis til grund for sin videre besvarelse, navnlig *D'Hoop*-dommen (dom af 11.7.2002, sag C-224/98, Sml. I, s. 6191) og *Collins*-dommen (dom af 23.3.2004, sag C-138/02, Sml. I, s. 2703).

Domstolen mindede om, at den i *Collins*-dommen havde fastslået, at artikel 39, stk. 2, EF, når henses til indførelsen af unionsborgerskabet og den anlagte fortolkning af unionsborgernes ret til ligebehandling, ikke længere kan fortolkes således, at en økonomisk ydelse, som har til formål at lette adgangen til beskæftigelse på en medlemsstats arbejdsmarked, ikke er omfattet af bestemmelsens anvendelsesområde. Det blev endvidere fastslået allerede i *D'Hoop*-dommen, at de ungdomsarbejdsløshedsydelse, der er foreskrevet i den belgiske lovgivning, er sociale sikringsydelse, som har til formål at lette de unges overgang fra undervisningssektoren til arbejdsmarkedet. Ioannis Ioannidis kunne således med rette påberåbe sig artikel 39 EF til støtte for sin påstand om, at han ikke må udsættes for forskelsbehandling på grundlag af nationalitet for så vidt angår tildeling af ungdomsarbejdsløshedsydelse. Kravet om afsluttet videregående skoleuddannelse i Belgien vil nemlig lettere kunne opfyldes af statens egne statsborgere og vil således navnlig stille statsborgere fra andre medlemsstater ringere.

Hvad angår en eventuel begrundelse for denne forskelsbehandling henviste Domstolen på ny til *D'Hoop*-dommen, hvori den havde fastslået, at selv om det er legitimt for den nationale lovgiver at ville sikre sig, at der består en reel forbindelse mellem den, der ansøger om arbejdsløshedsydelse, og det berørte arbejdsmarkeds geografiske område, har en enkeltstående betingelse, der vedrører stedet, hvor den pågældende har opnået bevis for at have afsluttet en videregående skoleuddannelse, imidlertid en alt for generel og ensidig karakter og går ud over det, der er nødvendigt for at opnå det tilstræbte formål. Hvad endelig angår den omstændighed, at ansøgeren indrømmes ungdomsarbejdsløshedsydelsen i medfør af den belgiske lovgivning, såfremt den pågældende i en anden medlemsstat har opnået et eksamensbevis, der er ligeværdigt og på samme niveau og er et barn, som vandrende arbejdstagere, der har bopæl i Belgien, har forsørgerpligt over for, fastslog Domstolen a contrario, at en person, der har gennemført sin gymnasieuddannelse i en medlemsstat og taget en videregående uddannelse i en anden medlemsstat samt fået sit eksamensbeviset herfra, meget vel kan være i stand til at godtgøre en reel tilknytning til arbejdsmarkedet i sidstnævnte stat, også selv om han ikke er barn af vandrende arbejdstagere, der har bopæl i denne stat og forsørgerpligt over for ham. Domstolen understregede, at børn, som vandrende arbejdstagere med bopæl i Belgien har forsørgerpligt over for, under alle omstændigheder afleder deres ret til ungdomsarbejdsløshedsydelse af artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68¹⁵, uanset om der i et sådant tilfælde foreligger en reel forbindelse til det berørte arbejdsmarkeds geografiske område.

¹⁵ Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15.10.1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467).

3.6. De fællesskabsretlige krav på områderne for etableringsfrihed og fri udveksling af tjenesteydelser stod i centrum for fem sager, der fortjener særlig opmærksomhed. De første to sager vedrørte offentlige tjenesteydelseskoncessioner; den tredje sag vedrørte samspillet mellem de nævnte friheder og national skattelovgivning; den fjerde betingelserne i direktiv 96/71 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser, og den femte telekommunikation.

I *Coname*-sagen (dom af 21.7.2005, sag C-231/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) skulle Domstolen tage stilling til en anmodning om præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 43 EF, 49 EF og 86 EF samt principperne om forbud mod forskelsbehandling, om gennemsigtighed og om ligebehandling.

Hvad angår de faktiske omstændigheder i sagen havde Coname (Consorzio Aziende Metano) med Cingia de' Botti kommune indgået en aftale, hvorved selskabet blev overdraget retten til at udføre tjenesteydelser i forbindelse med vedligeholdelse, drift og overvågning af metangasnettet fra den 1. januar 1999 til den 31. december 2000. Efterfølgende havde kommunalbestyrelsen ved direkte tildeling givet retten til at udføre tjenesteydelser i forbindelse med drift, levering og vedligeholdelse af metangasforsyningsanlægget i perioden fra den 1. januar 2000 til den 31. december 2005 til selskabet Padania. Coname anfægtede denne tildeling og gjorde gældende, at tildelingen af den omhandlede tjenesteydelse burde være sket gennem afholdelse af et udbud. Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia besluttede at udsætte sagen og at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål. Spørgsmålet gik nærmere på, om artikel 43 EF, 49 EF og 81 EF er til hinder for direkte tildeling af en koncessionskontrakt vedrørende driften af den offentlige gasforsyning, dvs. uden forudgående afholdelse af udbud, til et overvejende offentligt ejet selskab, som den pågældende kommune ejer 0,97% af.

Domstolen bemærkede for det første, at tildelingen af en sådan koncessionskontrakt ikke er omfattet af nogen af udbudsdirektiverne, og at tildelingen således skal vurderes i lyset af de grundlæggende friheder, der er nedfældet i traktaten. Domstolen udelukkede ligeledes anvendelsen af artikel 81 EF fordi den kun finder anvendelse på aftaler mellem virksomheder.

For så vidt som den omhandlede koncessionskontrakt også kan have interesse for en virksomhed, der har hjemsted i en anden medlemsstat end den, hvori den kontraherende kommune ligger, kan tildelingen af denne koncessionskontrakt til en virksomhed, der har hjemsted i sidstnævnte medlemsstat, udgøre en forskelsbehandling af virksomheden i den anden medlemsstat, hvis der ikke er gennemsigtighed. Hvis der ikke er gennemsigtighed, har en virksomhed med hjemsted i udlandet nemlig ingen reel mulighed for at tilkendegive sin interesse i at opnå tildeling af den omhandlede koncessionskontrakt. Dette er udtryk for indirekte forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, hvilket er forbudt i henhold til artikel 43 EF og 49 EF. Det tilkommer den nationale ret at undersøge, om den anfægtede tildeling opfylder de krav til gennemsigtighed, som – uden nødvendigvis at indebære en forpligtelse til at afholde et udbud – skal gøre det muligt for en virksomhed i en anden medlemsstat end Den Italienske Republik at få adgang til de nødvendige oplysninger vedrørende koncessionskontrakten, før denne tildeles, således at denne virksomhed, hvis den måtte have ønsket det, ville have været i stand til at tilkendegive sin interesse i at opnå tildeling af denne koncession.

Domstolen tog herefter stilling til, om der i den konkrete sag alligevel forelå objektive omstændigheder, som kunne begrunde forskelsbehandlingen. I denne forbindelse bekræftede Domstolen, at den omstændighed, at Cingia de' Botti kommune ejer 0,97% af selskabskapitalen i Padania, ikke i sig selv udgør en sådan objektiv omstændighed. Den meget lille selskabsdeltagelse giver ikke kommunen mulighed for at udøve kontrol med Padania.

Endelig bemærkede Domstolen, at det fremgår af sagens akter, at Padania er et selskab, der i hvert fald delvist er åbent for privat kapital, hvilket forhindrer, at det kan betragtes som et organ til »intern« drift af en offentlig tjenesteydelse for de kommuner, der ejer selskabet.

Inden for samme område af retspraksis henvises der ligeledes til *Parking Brixen*-sagen (dom af 13.10.2005, sag C-458/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), som vedrørte en problemstilling svarende til den, der blev berørt i Coname-sagen.

I *Marks & Spencer*-sagen (dom af 13.12.2005, sag C-446/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) skulle Domstolen tage stilling til en anmodning om præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 43 EF og 48 EF.

Selskabet Marks & Spencer, der er hjemmehørende i Det Forenede Kongerige, var hoveddriftsselskab i en koncern, der er et detailhandelsselskab, som sælger tøj, fødevarer, husholdningsudstyr og finansielle tjenesteydelser. Det havde datterselskaber i Det Forenede Kongerige og i flere medlemsstater, bl.a. Tyskland, Belgien og Frankrig. I 2001 skilte det sig af med sine virksomheder i det kontinentale Europa på grund af underskud, der var blevet registreret fra midten af 1990'erne. Den 31. december 2001 blev det franske datterselskab solgt til tredjepart, mens driften blev indstillet i de tyske og de belgiske datterselskaber.

I 2000 og i 2001 indgav Marks & Spencer for skattemyndighederne i Det Forenede Kongerige krav om koncernlempelse for underskud, som selskabets tyske, belgiske og franske datterselskaber havde pådraget sig. Den britiske skattelovgivning (lov af 1988 om indkomst- og selskabsskat, Income and Corporation Tax Act 1988, »ICTA«) tillader nemlig, at moderselskaber i en koncern under visse betingelser udligner deres overskud og deres datterselskabers underskud med hinanden. Disse krav blev imidlertid afvist med den begrundelse, at den lovmæssige ordning om koncernlempelse ikke gælder for datterselskaber, som hverken er hjemmehørende eller har økonomisk aktivitet i Det Forenede Kongerige. Marks & Spencer anlagde sag til prøvelse af afvisningen for Special Commissioners of Income Tax (skattedomstol i første instans), som ikke gav selskabet medhold. Marks & Spencer appellerede denne afgørelse til High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, som udsatte sagen og forelagde Domstolen præjudicielle spørgsmål. Den britiske domstol ønskede oplyst, om den britiske lovgivning, der udelukker, at et moderselskab, der er hjemmehørende i Det Forenede Kongerige, har mulighed for at fradrage underskud, der i andre medlemsstater er pådraget af dets datterselskaber, der har hjemsted i disse medlemsstater, i sit skattepligtige overskud, når den indrømmer en sådan mulighed for fradrag af underskud, der er pådraget af et hjemmehørende datterselskab, er forenelig med artikel 43 EF og 48 EF vedrørende etableringsfrihed.

Domstolen bemærkede indledningsvis, at selv om direkte beskatning henhører under medlemsstaternes kompetence, skal de nationale myndigheder dog udøve denne under overholdelse af fællesskabsretten.

Hvad angår den britiske lovgivning fastslog Domstolen, at den udgør en hindring for etableringsfriheden i strid med artikel 43 EF og 48 EF, for så vidt som den indebærer en skattemæssig forskelsbehandling af underskud pådraget af et hjemmehørende datterselskab og underskud pådraget af et ikke-hjemmehørende datterselskab. Dette afskrækker moderselskaber fra at oprette datterselskaber i andre medlemsstater.

Domstolen fastslog imidlertid, at en sådan hindring kan anses for tilladt, hvis den forfølger et legitimt mål, som er foreneligt med traktaten, og som er begrundet i tvingende almene hensyn. I et sådant tænkt tilfælde kræves det desuden, at hindringen er egnet til at sikre gennemførelsen af det pågældende mål og ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå det.

Domstolen tog herefter stilling til de relevante objektive kriterier, som medlemsstaterne havde gjort gældende i denne sag, for at afgøre, om den britiske lovgivning begrundede den forskelsbehandling, som den indebar. Disse forhold til støtte for en begrundelse var dels sikringen af en afbalanceret fordeling af beskatningskompetencen mellem de forskellige berørte medlemsstater, således at overskud og underskud i skattemæssig henseende behandles symmetrisk inden for rammerne af samme skattesystem, dels den omstændighed, at loven havde til formål at imødegå den risiko for, at underskuddet blev fradraget to gange, som ville opstå, hvis der blev taget hensyn til underskuddet i såvel moderselskabets medlemsstat som i datterselskabernes medlemsstater. Det sidste forhold, der blev gjort gældende, var hensynet til at undgå den risiko for skatteunddragelse, som ville opstå, hvis der ikke blev taget hensyn til underskuddet i datterselskabets etableringsmedlemsstater. Muligheden for at overføre underskud kunne blive organiseret inden for en koncern af selskaber i retning mod de selskaber, der har hjemsted i de medlemsstater, der anvender den højeste skattesats, og hvor skatteværdien af underskuddene derfor er størst.

Domstolen fastslog med hensyn til disse kriterier, at den britiske lovgivning forfølger legitime mål, som er forenelige med traktaten, som vedrører tvingende almene hensyn.

Domstolen fandt imidlertid, at den britiske lovgivning ikke var i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet og gik ud over, hvad der er nødvendigt for at nå det væsentlige i de forfulgte mål i en situation, hvor dels det ikke-hjemmehørende datterselskab har udtømt alle de muligheder for at tage hensyn til underskuddene, der eksisterer i dets hjemstat med hensyn til det pågældende skatteår ved ansøgningen om lempelse såvel som med hensyn til tidligere skatteår, i givet fald ved overførsel af disse underskud til tredjepart eller ved modregning af disse underskud i de overskud, der er opnået i datterselskabet i tidligere skatteår, og der dels ikke er mulighed for at tage hensyn til det udenlandske datterselskabs underskud i dets hjemstat i forbindelse med senere skatteår enten af selskabet selv eller af en tredjepart, bl.a. i tilfælde af overdragelse af datterselskabet til denne.

Følgelig konkluderede Domstolen, at når et hjemmehørende moderselskab i en medlemsstat godtgør over for skattemyndighederne, at disse betingelser er opfyldt, er det i strid

med etableringsfriheden at udelukke dette fra at fradrage de underskud, der er pådraget af selskabets ikke-hjemmehørende datterselskab, i sit skattepligtige overskud i denne medlemsstat.

Domstolens dom af 14. april 2005, *Kommissionen mod Tyskland* (sag C-341/02, Sml. I, s. 2733), vedrørte de regler, som medlemsstaterne – under hensyn til direktiv 96/71¹⁶ om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser – kan vedtage på området for ansættelse af arbejdstagere, der er udstationeret fra en anden medlemsstat.

I 2002 anlagde Kommissionen et traktatbrudssøgsmål mod Tyskland med påstand om, at den metode, som denne medlemsstat anvendte til at sammenligne den mindsteløn, som gælder i den medlemsstat, på hvis område en arbejdstager er udstationeret, og det vederlag, som en arbejdsgiver med hjemsted i en anden medlemsstat faktisk udbetaler, ikke var forenelig med bestemmelserne i nævnte direktiv.

Til støtte for sin påstand havde Kommissionen kritiseret Tyskland for ikke at anerkende de samlede tillæg og supplerende ydelser, som arbejdsgivere med hjemsted i andre medlemsstater betaler til deres arbejdstagere i byggebranchen udstationeret til Tyskland – med undtagelse af et fast tillæg, der gives til arbejdstagere i denne branche – som en del af mindstelønnen. Ifølge Kommissionen førte den manglende medregning – på grund af den anderledes metode til lønberegning i andre medlemsstater – til lønomkostninger for arbejdsgivere med hjemsted i andre medlemsstater, der er højere end dem, de tyske arbejdsgivere skal betale deres arbejdstagere, og resulterer i, at førstnævnte forhindres i at udbyde deres tjenesteydelser i Tyskland. Selv om Kommissionen erkendte, at den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er udstationeret, ganske vist i henhold til direktiv 96/71 kan bestemme mindstelønnen, kan medlemsstaten imidlertid ikke ved at sammenligne denne mindsteløn med det vederlag, der udbetales af arbejdsgivere med hjemsted i andre medlemsstater, påtvinge sin egen lønstruktur, og idet der således ikke tages hensyn til alle de lønbestanddele, som arbejdsgiveren faktisk har udbetalt til sine udstationerede arbejdstagere.

Den tyske regering bestred denne argumentation og gjorde gældende, at arbejde, der præsteres uden for sædvanlig arbejdstid, og som indebærer, at der stilles særligt høje krav til kvalitet og resultat, eller som indebærer særlige risici og farer, har en højere økonomisk værdi end det arbejde, der udøves inden for sædvanlig arbejdstid, og de tillæg, der gives i denne forbindelse, skal derfor ikke medtages ved beregningen af mindstelønnen. Såfremt disse beløb blev medregnet, ville arbejdstageren blive frataget den økonomiske modydelse for denne form for arbejde, og forholdet mellem det vederlag, arbejdsgiveren skal betale, og den arbejdsydelse, som arbejdstageren skal præstere, ville således blive forrykket til skade for sidstnævnte.

Domstolen startede med at bemærke, at parterne var enige om, at i henhold til direktiv 96/71 skal følgende ydelser ikke medregnes som en del af mindstelønnen: overtidsbetaling, indbetalinger til erhvervstilknyttede tillægspensionsordninger, beløb, der udbetales

¹⁶ Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 96/71/EF af 16.12.1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser (EFT 1997 L 18, s. 1).

som godtgørelse af udgifter, der reelt er afholdt i forbindelse med udstationeringen, samt faste beløb, der beregnes på et andet grundlag end timeantal. Det er bruttolønningen, som skal medregnes.

Domstolen konstaterede herefter, at Tyskland under traktatbrudssagen havde vedtaget og foreslået adskillige ændringer, som Domstolen mente kunne fjerne nogle af uoverensstemmelserne mellem den omhandlede nationale lovgivning og bestemmelserne i direktivet. Der var bl.a. tale om hensyntagen til tillæg og supplerende ydelser, som arbejdsgivere udbetaler, som i beregningen af mindstelønningen ikke ændrer forholdet mellem arbejdstagerens arbejdsydelse og det vederlag, som den pågældende modtager, og medregningen – på visse betingelser – af tillæg i form af 13. og 14. månedsløn. Disse ændringer blev imidlertid vedtaget efter udløbet af den frist, der var fastsat i den begrundede udtalelse, dvs. for sent til, at Domstolen kunne tage dem i betragtning. Derfor kunne Domstolen ikke gøre andet end at fastslå, at Tyskland havde tilsidesat sine forpligtelser.

Endelig bemærkede Domstolen, at det er ganske almindeligt forekommende, at en arbejdsgiver, der kræver af sin arbejdstager, at denne udfører ekstra arbejde eller arbejder under særlige omstændigheder, giver arbejdstageren kompensation for disse ekstra arbejder, uden at kompensationen skal medtages ved beregningen af mindstelønningen. Direktiv 96/71 kræver nemlig ikke, at sådan kompensation, som – hvis den tages i betragtning med henblik på beregningen af mindstelønningen – ændrer på forholdet mellem arbejdstagerens arbejdsydelse og det vederlag, som den pågældende modtager, skal betragtes som en del af mindstelønningen. På dette punkt frifandt Domstolen Tyskland.

I sagen *Mobistar og Belgacom Mobile* (Domstolens dom af 8.9.2005, forenede sager C-544/03 et C-545/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser) fik Domstolen forelagt to præjudicielle spørgsmål om fortolkningen af EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) og artikel 3c i direktiv 90/388¹⁷, som ændret for så vidt angår gennemførelse af liberaliseringen af markederne for teletjenester, ved direktiv 96/19¹⁸ af det belgiske Conseil d'État i forbindelse med søgsmål, som var anlagt af selskabet Mobistar SA og selskabet Belgacom Mobile SA, der er mobiltelefonioperatører etableret i Belgien. Disse to operatører havde i hovedsagerne nedlagt påstand om ophævelse af afgifter, der var vedtaget af Fléron kommune (Belgien) og Schaerbeek kommune (Belgien), henholdsvis på antenner, master og pyloner til udsendelse af GSM-signaler og for udvendige antenner. Blandt de anbringender som selskaberne hver især havde gjorde gældende til støtte for deres respektive annullationssøgsmål var bl.a., at de afgiftsbekendtgørelser, hvorved de anfægtede afgifter blev indført, udgjorde en restriktion for udbygningen af selskabernes mobiltelefoninettet, og at en sådan restriktion er forbudt i henhold til artikel 3c i direktiv 90/388.

Da Conseil d'État inden for rammerne af de to hovedsager fandt, at den ikke var i stand til at tage stilling til, hvorvidt et sådant anbringende var berettiget, uden at anvende en fællesskabsretlig bestemmelse, der rejser et fortolkningsspørgsmål, dels anså det for tvivlsomt, hvorvidt den anfægtede afgift var forenelig med artikel 49 EF, besluttede den at

¹⁷ Kommissionens direktiv 90/388/EØF af 28.6.1990 om liberalisering af markedet for teletjenester (EFT L 192, s. 10).

¹⁸ Kommissionens direktiv 96/19/EF af 13.3.1996 om ændring af direktiv 90/388/EØF for så vidt angår gennemførelse af liberaliseringen af markederne for teletjenester (EFT L 74, s. 13).

udsætte sagen og at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse. Med det første spørgsmål ønskede den forelæggende ret oplyst, om EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) skal fortolkes således, at den er til hinder for, at der ved bestemmelser fra en national eller kommunal myndighed indføres en afgift på mobil- og personkommunikationsinfrastrukturer, der anvendes i forbindelse med virksomhed, der er dækket af licenser og godkendelser. Med det andet spørgsmål spurgte den forelæggende ret nærmere bestemt, om afgiftsmæssige foranstaltninger, der finder anvendelse på infrastrukturer til mobiltelefoni, er omfattet af artikel 3c i direktiv 90/388.

Disse forenede sager gav for det første Domstolen lejlighed til at minde om, at traktatens artikel 59 er til hinder for anvendelse af nationale bestemmelser, som bevirker, at levering af tjenesteydelser mellem medlemsstater bliver vanskeligere end levering af tjenesteydelser internt i en medlemsstat, og at en national skatteregel, der hindrede udøvelsen af den frie udveksling af tjenesteydelser, kan udgøre en forbudt foranstaltning, uanset om den er indført af staten selv eller af en lokal myndighed. Domstolen præciserede imidlertid, at traktatens artikel 59 ikke omfatter foranstaltninger, hvis eneste virkning er at skabe yderligere omkostninger for den pågældende ydelse, og som påvirker leveringen af tjenesteydelser mellem medlemsstaterne og levering internt i en medlemsstat på samme måde.

Hvad angår det første spørgsmål fastslog Domstolen, at EF-traktatens artikel 59 (efter ændring nu artikel 49 EF) skal fortolkes således, at den ikke er til hinder for, at der ved bestemmelser fra en national eller kommunal myndighed indføres en afgift, som påhviler mobil- og personkommunikationsinfrastrukturer, der benyttes i forbindelse med virksomhed, der er dækket af licenser og godkendelser, og som finder anvendelse uden forskel på indenlandske tjenesteydere og på tjenesteydere fra andre medlemsstater og påvirker leveringen af tjenesteydelser internt i en medlemsstat og leveringen af tjenesteydelser mellem medlemsstater på samme måde.

Vedrørende det andet spørgsmål fastslog Domstolen, at afgiftsmæssige foranstaltninger, der finder anvendelse på mobilkommunikationsinfrastrukturer, ikke er omfattet af artikel 3c i nævnte direktiv 90/388, medmindre disse foranstaltninger direkte eller indirekte begunstiger de operatører, der har eller har haft særlige eller eksklusive rettigheder, til skade for de nye operatører og mærkbart påvirker konkurrencevilkårene.

3.7. På området for de frie kapitalbevægelser blev implikationerne af dette princip præciseret i *D.-dommen* af 5. juli 2005 (sag C-376/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), hvor Domstolen skulle tage stilling til den nederlandske ordning for formueskat, der var gældende indtil 2000. Denne ordning gav hjemmehørende skatteydere ret til i beskatningsgrundlaget at fratrække et fribeløb, mens personer hjemmehørende i andre medlemsstater kun kunne opnå denne fordel, såfremt 90% eller mere af deres formue befandt sig i Nederlandene. Efter præjudiciel forelæggelse fra *Gerechthof te 's-Hertogenbosch* (Nederlandene) tog Domstolen stilling til, om denne ordning var forenelig med traktatens bestemmelser om de frie kapitalbevægelser.

Efter at have fastslået, at situationen for en formueskattepligtig og situationen for en indkomstskattepligtig i flere henseender er sammenlignelige, drog Domstolen en parallel til sin praksis på området for indkomstbeskatning, navnlig den principielle *Schumacker*-dom (dom af 14.2.1995, sag C-279/93, Sml. I, s. 225). Domstolen fastslog således, at på samme

måde som på området for indkomstbeskatning er situationen for ikke-hjemmehørende, for så vidt angår formuebeskatning forskellig fra situationen for hjemmehørende, i det omfang ikke blot den væsentligste del af indkomsten, men også den væsentligste del af den ikke-hjemmehørendes formue normalt er samlet i bopælsstaten. Følgelig er sidstnævnte medlemsstat bedre i stand til at tage hensyn til den pågældendes globale skatteevne ved i givet fald at indrømme ham de nedslag, der er fastsat i denne stats lovgivning. Domstolen konkluderede på dette grundlag, at på samme måde som i relation til indkomstbeskatning befinder en skattepligtig, der alene har en ikke-væsentlig del af sin formue i en anden medlemsstat end bopælsmedlemsstaten, som udgangspunkt sig ikke i en situation, der er sammenlignelig med situationen for hjemmehørende i denne anden medlemsstat. De pågældende myndigheders afslag på at indrømme den ikke-hjemmehørende det bundfradrag, som hjemmehørende har ret til, indebærer heller ikke, at den ikke-hjemmehørende forskelsbehandles i strid med artikel 56 EF og 58 EF.

Domstolen skulle ligeledes tage stilling til et andet spørgsmål. I medfør af dobbeltbeskatningsoverenskomsten indgået mellem Nederlandene og Belgien er personer bosat i Belgien berettiget til fradraget på de samme betingelser som skattepligtige personer med bopæl i Nederlandene, uanset hvilken andel deres formue i Nederlandene udgør af den samlede formue. Er den forskellige behandling, som indføres i denne overenskomst mellem borgere, der er bosat i Belgien, og dem, der er hjemmehørende i andre medlemsstater, i overensstemmelse med artikel 56 EF og 58 EF?

Domstolen henviste til, at den tidligere har fastslået, at medlemsstaterne har frihed til i disse overenskomster at fastsætte tilknytningsmomenter med henblik på fordelingen af beskatningskompetencen, og at forskelsbehandling mellem borgere fra de to kontraherende stater som følge af denne fordeling ikke er diskrimination i strid med artikel 39 EF. Ganske vist havde Domstolen i *Saint-Gobain ZN-sagen* (dom af 21.9.1999, sag C-307/97, Sml. I, s. 6161) i relation til en dobbeltbeskatningsoverenskomst mellem en medlemsstat og et tredjeland fastslået, at den medlemsstat, der er part i overenskomsten, i henhold til princippet om national behandling skal indrømme ikke-hjemmehørende selskabers faste driftssteder de fordele, der er hjemlet ved konventionen, på samme betingelser som dem, der gælder for hjemmehørende selskaber. Dette var imidlertid begrundet i, at situationen for den ikke-hjemmehørende skattepligtige, der råder over et fast driftssted i en medlemsstat, svarer til situationen for en skattepligtig, der er hjemmehørende i denne stat. Domstolen fastslog, at en skattepligtig, der er hjemmehørende i Belgien, ikke befinder sig i samme situation som en skattepligtig, der er hjemmehørende uden for Belgien, for så vidt angår formueskat på fast ejendom, der er beliggende i Nederlandene. Den omstændighed, at sådanne gensidige rettigheder og forpligtelser som fastsat i den belgisk-nederlandske overenskomst kun finder anvendelse på personer, der er bosiddende i en af de to kontraherende medlemsstater, er netop en naturlig følge af bilaterale dobbeltbeskatningsoverenskomster.

3.8. På konkurrenceområdet skal opmærksomheden henledes på tre domme. En vedrørende fusioner og de to andre vedrørende statsstøtte.

Sagen *Kommissionen mod Tetra Laval BV* (dom af 15.2.2005, sag C-12/03 P, Sml. I, s. 987) drejede sig om en appel iværksat af Kommissionen, som nedlagde påstand om annullation af dommen afsagt af De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans den 25. oktober

1992, *Tetra Laval mod Kommissionen* (sag T-5/02, Sml. II, s. 4381), ved hvilken Retten havde annulleret beslutning 2004/124.

I den anfægtede beslutning 2004/124 havde Kommissionen erklæret Tetra Laval BV's erhvervelse af selskabet Sidel SA uforenelig med fællesmarkedet og EØS-aftalen. Førstnævnte er et holdingselskab i en koncern, som ligeledes omfatter selskabet, der er den førende virksomhed i verden inden for fremstilling af kartonemballage, og som anses for at indtage en dominerende stilling på dette marked for så vidt angår aseptisk emballage, mens sidstnævnte er en virksomhed, der har en førende stilling på verdensplan inden for fremstilling og levering af SBM-maskiner, dvs. maskiner, der gør det muligt at forme tomme flasker fra plasttuber, som er fremstillet af polyethylenterephthalat (PET), og af polyethylen med høj massefylde (HDPE). Ifølge Kommissionen skulle den anmeldte sammenslutning have givet Tetra Laval BV et incitament til ved brugen af »løftestangsvirkningen« at udnytte sin dominerende stilling på markedet for udstyr og varer til kartonemballage for at overtale sine kunder på dette marked, der overgår til PET til emballering af visse følsomme produkter (mælk og flydende mejeriprodukter, frugtjuice og nektar, drikkevarer tilsat frugtroma uden kulsyre, såvel som te- og kaffeholdige drikkevarer), til at vælge Sidel's SBM-maskiner, og derved udelukke de meget mindre konkurrenter, og samtidig om-danne Sidel's førende stilling på markedet for SBM-maskiner til følsomme produkter til en dominerende stilling. Kommissionen havde ligeledes vurderet, at den anmeldte sammenslutning havde styrket Tetra Laval BV's dominerende stilling på markedet for kartonemballage og mindsket selskabets incitament til at tilpasse sine priser og udvikle nye produkter som følge af den trussel, som PET udgør for selskabets stilling. Kommissionen havde endelig fundet, at Tetra Laval BV's tilsagn ikke var tilstrækkelige med henblik på løsningen af de strukturelle konkurrenceproblemer, der ville opstå som følge af gennemførelsen af den anmeldte sammenslutning, og havde anført, at det ville være nærmest umuligt at kontrollere, at tilsagnene blev respekteret.

I en sag anlagt af Tetra Laval BV med påstand om annullation af Kommissionens beslutning havde Retten imidlertid fundet, at Kommissionen havde anlagt åbenbart urigtige skøn i konklusionerne vedrørende løftestangsvirkningen og styrkelsen af Tetra Laval BV's dominerende stilling på kartonmarkedet, og havde derfor annulleret beslutningen. Domstolen afviste den af Kommissionen indgivne appel mod Rettens dom.

Denne sag gav for det første Domstolen lejlighed til at bekræfte kriterierne for domstolsprøvelse af en kommissionsbeslutning om fusioner, således som den havde formuleret dem i »Kali & Salz«-dommen (dom af 31.3.1998, forenede sager sag C-68/94 og C-30/95, *Frankrig m.fl. mod Kommissionen*, Sml. I, s. 1375). Domstolen bemærkede, at de materielle bestemmelser om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser, som på daværende tidspunkt var omfattet af forordning nr. 4064/89¹⁹, navnlig dens artikel 2, tillægger Kommissionen et vist skøn, herunder for så vidt angår økonomiske vurderinger, og at Fællesskabets retsinstansers kontrol af udøvelsen af dette skøn, som er væsentligt som led i reglerne om fusioner, følgelig skal foretages under hensyntagen til den skønsmargen, som er knyttet til de bestemmelser med økonomiske aspekter, der indgår i regelsættet om fusioner. Domstolen præciserede imidlertid, at selv om den har anerkendt, at Kommissionen er

¹⁹ Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EFT L 395, s. 1).

tillagt et vidt skøn for så vidt angår økonomiske vurderinger, indebærer det ikke, at Fællesskabets retsinstanser skal afholde sig fra at kontrollere Kommissionens fortolkning af oplysninger af økonomisk art. Fællesskabets retsinstanser skal bl.a. ikke blot tage stilling til den materielle nøjagtighed af de beviser, der henvises til, oplysningernes troværdighed og sammenhæng, men ligeledes kontrollere, om disse oplysninger udgør alle de relevante oplysninger, som skal tages i betragtning i forbindelse med en vurdering af en kompleks situation, og om disse oplysninger taler til støtte for Kommissionens konklusioner. En sådan kontrol er ifølge Domstolen så meget desto mere afgørende, når der er tale om en fremtidsanalyse, der kræves i forbindelse med vurderingen af en fusion, der skaber konglomeratvirkninger.

Domstolen anførte derefter ligeledes, at fremtidsanalyser som dem, der er nødvendige på området for fusionskontrol, skal udføres med stor omhu, fordi der ikke er tale om en vurdering af begivenheder, der har fundet sted i fortiden, hvorom man ofte har adgang til adskillige oplysninger, der bidrager til forståelsen af årsagerne, og heller ikke en vurdering af nutidige begivenheder, men derimod tale om at forudsige de begivenheder, der med større eller mindre sandsynlighed vil indtræde i fremtiden, hvis der ikke vedtages en beslutning om forbud eller en præcisering af betingelserne for fusionen. En sådan analyse, som består i at vurdere, på hvilken måde en fusion kan ændre de faktorer, der bestemmer konkurrenceforholdene på et givent marked, med henblik på at afgøre, om fusionen vil medføre en væsentlig hindring for en effektiv konkurrence, forudsætter ifølge Domstolen, at der opstilles forskellige alternative årsags- og virkningskæder med henblik på, at de kæder, der er mest sandsynlige, lægges til grund. Hvad angår analysen af en fusion af konglomerattypen, hvorved for det første en bestemt tidsperiode i fremtiden, og for det andet den løftestangsvirkning, der er nødvendig for, at det kan fastslås, at der er tale om en væsentlig hindring af den effektive konkurrence, som indebærer, at årsags- og virkningskæderne er svært definerbare, usikre og vanskelige at fastslå, fastslog Domstolen, at kvaliteten af de beviser, som Kommissionen fremlægger for at fastslå behovet for en beslutning, hvorved fusionen erklæres uforenelig med fællesmarkedet, er af særlig betydning, fordi disse beviser skal understøtte Kommissionens vurderinger, hvorefter den økonomiske udvikling – såfremt en sådan beslutning ikke ville blive vedtaget – sådan som Kommissionen forudser den, er sandsynlig.

Domstolen fastslog endvidere, at Kommissionen ved vurderingen af virkningerne af en fusion af konglomerattypen skal vurdere sandsynligheden for, at denne adfærd ville blive udvist, udtømmende, dvs. under hensyn til såvel incitamenterne til at udøve sådan adfærd som til faktorer, der vil bevirke, at disse incitamenters vil blive reduceret, eller sågar forsvinde, herunder den eventuelt ulovlige karakter af den pågældende adfærd. Domstolen præciserede imidlertid, at det ville være i strid med forordning nr. 4064/89's forebyggende formål at kræve af Kommissionen, at den for hver fusion skal vurdere, i hvilket omfang incitamenterne til at udøve konkurrencebegrænsende adfærd vil blive reduceret, eller sågar forsvinde, fordi den pågældende adfærd er ulovlig, fordi der er risiko for opdagelse, fordi de kompetente myndigheder, både på fællesskabsniveau og nationalt niveau, kan træffe visse foranstaltninger, og fordi adfærden kan resultere i økonomiske sanktioner. Domstolen understregede i denne forbindelse, at en sådan vurdering forudsætter en udtømmende og detaljeret gennemgang af lovgivningen i de forskellige nationale retssystemer, der kan finde anvendelse, og den håndhævelsespolitik, der forfølges inden for disse, samt at den for at være et brugbart redskab desuden ville forudsætte en høj grad af sandsynlig-

hed for så vidt angår de faktiske omstændigheder, der kan tænkes forfulgt som en del af en konkurrencebegrænsende adfærd. Domstolen fastslog herefter, at en vurdering, der skal foretages med henblik på at påvise, at en tilsidesættelse af artikel 82 EF er sandsynlig, og give sikkerhed for, at denne tilsidesættelse vil blive undergivet sanktioner i flere forskellige retssystemer, ville være alt for spekulativ på tidspunktet for undersøgelsen af en påtænkt fusion, og den ville ikke gøre det muligt for Kommissionen at støtte sin vurdering på samtlige relevante faktiske omstændigheder med henblik på at afgøre, om disse omstændigheder taler for en økonomisk udvikling såsom løftestangsvirkningen.

Domstolen gentog i øvrigt princippet i Rettens dom i sagen *Gencor mod Kommissionen* (dom af 25.3.1999, sag T-102/96, Sml. II, s. 753) angående de tilsagn, der tilbydes af de deltagende parter, således at en anmeldt fusion kan erklæres for forenelig med det fælles marked. Domstolen bemærkede, at sådanne tilsagn skal gøre det muligt for Kommissionen at konkludere, at den pågældende fusion ikke skaber eller styrker en dominerende stilling som omhandlet i artikel 2, stk. 2 og 3, i forordning nr. 4064/89, og fastslog derefter på grundlag heraf, at det er uden betydning, om det tilbudte tilsagn må anses for strukturelt eller adfærdsmæssigt, og at det følgelig ikke på forhånd kan udelukkes, at tilsagn, der ved første øjekast er af adfærdsmæssig karakter, som f.eks. afståelse fra at benytte et varemærke i en bestemt periode, overladelse af en del af den fusionerede enheds produktionskapacitet til konkurrerende tredjemænd eller mere generelt adgang til afgørende faciliteter på ikke-diskriminerende vilkår, også kan hindre skabelsen eller styrkelsen af en dominerende stilling.

Efter endelig at have bemærket, at det fremgår af artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 4064/89, at Kommissionen med henblik på vurderingen af, om en fusion er forenelig med det fælles marked, skal tage hensyn til en række forhold, såsom de berørte markeders struktur, den reelle eller potentielle konkurrence fra virksomheder, de deltagende virksomheders position på markedet, deres økonomiske og finansielle styrke, leverandørernes og brugernes valgmuligheder, deres adgang til forsyninger eller afsætningsmarkeder, hindringer for adgang til markedet og udbuds- og efterspørgselsudviklingen, konkluderede Domstolen, at det forhold alene, at den overtagende virksomhed allerede indtager en klart dominerende stilling på det pågældende marked, kan udgøre en vigtig faktor, men det er ikke i sig selv tilstrækkeligt til at begrunde en konklusion om, at en reduktion af den potentielle konkurrence, som denne virksomhed måtte stå over for, udgør en styrkelse af dens stilling. Ifølge Domstolen er den potentielle konkurrence, som en producent af substitutionsprodukter ville kunne udøve på en del af det berørte marked, nemlig blot en omstændighed blandt alle de omstændigheder, der skal tages i betragtning ved vurderingen af, om en fusion indebærer en risiko for at styrke en dominerende stilling, og det kan ikke udelukkes, at en mindskning af denne potentielle konkurrence kompenseres af andre forhold, som vil føre til, at den konkurrencemæssige stilling for den virksomhed, der allerede havde en dominerende stilling, forbliver uændret.

I *AEM*-sagen (dom af 14.4.2005, forenede sager C-128/03 og C-129/03, Sml. I, s. 2861) blev Domstolen forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 87 EF og direktiv 96/92²⁰, navnlig artikel 7 og 8, af Consiglio di Stato, under en sag mellem to

²⁰ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 96/92/EF af 19.12.1996 om fælles regler for det indre marked for elektricitet (EFT 1997 L 27, s. 20).

hydroelektriske og geotermiske anlæg og agenturet for el, energi og gas, vedrørende en forhøjelse af tariffen for adgang til og brug af det nationale net til transmission af elektricitet. Sagsøgerne i hovedsagen havde for Torino ved Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia anlagt sager til prøvelse af to afgørelser fra nævnte myndighed, der pålagde en forhøjet tarif for brug af nettet, som dækker dynamiske tjenesteydelser, og af de forudgående tilgrundliggende og tilknyttede retsakter. Da sagsøgerne ikke fik medhold i disse sager, iværksatte de appel til Consiglio di Stato med påstand om ophævelse af de appellerede domme. Sagsøgerne gjorde gældende, at den nævnte tarifforhøjelse fuldt ud var omfattet af ordningen for støtte til drift af bestemte virksomheder eller produktioner, som finansieres ved afgifter af leverancer fra virksomheder i sektoren, hvorved der foreligger statsstøtte som omhandlet i artikel 87, stk. 1, EF, som blev ydet, uden at den ved EF-traktaten indførte procedure har været iværksat. Sagsøgerne anførte ligeledes, at en differentieret pris for adgang til transmissionsnettet, som giver sig udslag i en større byrde for nogle virksomheder, var en tilsidesættelse af et af de grundlæggende principper i direktiv 96/92 om adgang for alle uden forskelsbehandling til dette net.

I denne sammenhæng ønskede Consiglio di Stato nærmere bestemt oplyst dels, om en foranstaltning, der var begrundet med, at det var nødvendigt at råde bod på de uberettigede fordele og den ulige konkurrence, som var opstået i den første periode af liberaliseringen af elektricitetsmarkedet efter gennemførelsen af direktiv 96/92, og ved hvilken en medlemsstat kun pålagde visse virksomheder, der producerer og distribuerer elektricitet, og som var brugere af det nationale transmissionssystem til elektricitet, en forhøjelse af den tarif, der skal betales for adgang til og brug af dette system, udgjorde statsstøtte som omhandlet i artikel 87 EF, dels, om artikel 7, stk. 5, og artikel 8, stk. 2, i direktiv 96/92 ved at forbyde enhver forskelsbehandling af brugere af det nationale transmissionssystem for elektricitet var til hinder for, at en medlemsstat indførte en sådan overgangsforanstaltning.

Med hensyn til det første spørgsmål fastslog Domstolen, at en foranstaltning, der som en overgangsforanstaltning fastsætter en forhøjelse af tariffen for adgang til og brug af det nationale transmissionssystem for elektricitet alene for virksomheder, der producerer og distribuerer elektricitet hidrørende fra hydroelektriske og geotermiske anlæg, for at udligne den fordel, som er skabt for disse i overgangsperioden for liberaliseringen af markedet for elektricitet som følge af gennemførelsen af direktiv 96/92, er en differentiering mellem virksomheder med hensyn til byrder, der følger af den pågældende byrdeordnings art og opbygning, der ikke i sig selv udgør en statsstøtte som omhandlet i artikel 87 EF. Domstolen bemærkede endvidere, at undersøgelsen af en støtte ikke kan adskilles fra virkningerne af dens finansieringsmåde, og såfremt der i en situation som den i hovedsagen omhandlede er en nødvendig forbindelse mellem forhøjelsen af afgiften for adgang til og brug af det nationale transmissionssystem for elektricitet og en national støtteordning i den forstand, at provenuet af forhøjelsen nødvendigvis anvendes til finansiering af denne støtte, er den nævnte forhøjelse en integrerende del af denne ordning og skal derfor undersøges sammen med denne.

Vedrørende det andet spørgsmål fastslog Domstolen, at reglen om adgang uden forskelsbehandling til det nationale transmissionssystem for elektricitet, der er fastslået ved direktiv 96/92, ikke er til hinder for, at en medlemsstat træffer en overgangsforanstaltning, som kun for nogle virksomheder, der producerer og distribuerer elektricitet, fastsætter en forhøjelse af den afgift, der skal betales for adgang til og brug af dette system, for at udligne

den fordel, der er skabt for disse virksomheder i overgangsperioden af det ændrede retlige grundlag efter liberaliseringen af markedet for elektricitet som følge af gennemførelsen af dette direktiv. Domstolen præciserede dog, at det påhviler den forelæggende ret at forvisse sig om, at tarifforhøjelsen ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at udligne denne fordel.

I sagen *Kommissionen mod Grækenland* (dom af 12.5.2005, sag C-415/03, Sml. I, s. 3875) nedlagde Kommissionen påstand om, at det blev fastslået, at Den Helleniske Republik havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 3 i beslutning 2003/372²¹, idet den ikke inden for den fastsatte frist havde truffet alle de nødvendige foranstaltninger for at tilbageføre det støttebeløb, som ifølge beslutningen blev fundet retsstridigt og uforeneligt med fællesmarkedet, eller under alle omstændigheder ikke havde underrettet Kommissionen om de truffne foranstaltninger i henhold til beslutningen.

Kommissionen havde i 1996 indledt den i EF-traktatens artikel 93, stk. 2 EF (nu artikel 88, stk. 2, EF) omhandlede procedure, hvilket havde resulteret i vedtagelsen af beslutning 1999/332²². Tildelingen af denne støtte havde hængt sammen med en revideret omstrukturingsplan for perioden 1998-2002 og var underlagt særlige betingelser.

Som følge af nye klager over tildelingen af anden støtte til Olympic Airways havde Kommissionen imidlertid indledt en ny procedure i henhold til artikel 88, stk. 2, EF, med den begrundelse, at virksomhedens omstrukturingsplan ikke var gennemført, samt at visse af de i Kommissionens tidligere godkendelsesbeslutning fastsatte betingelser ikke var opfyldt, navnlig forpligtelsen til at fremsende oplysninger til Kommissionen i henhold til artikel 10 i forordning nr. 659/1999²³.

Efter denne procedure vedtog Kommissionen beslutning 2003/372, som særligt var baseret på en betragtning om, at de fleste mål for Olympic Airways' omstrukturingsplan ikke var blevet nået, at de betingelser, der var knyttet til godkendelsesbeslutningen, ikke fuldt ud var opfyldt, og at denne beslutning var blevet misbrugt. Kommissionen lagde endvidere vægt på tilstedeværelsen af ny operationel støtte, som i det væsentligste bestod i, at den græske regering accepterede manglende betaling af eller forlængelse af fristen for betaling af socialsikringsbidrag, af moms på brændstof og reservedele, og endog af leje til lufthavnene, af lufthavnsafgifter og af en passagerafgift for afgang fra græske lufthavne, den såkaldte »spatosimo«.

Kommissionen pålagde Den Helleniske Republik at træffe alle nødvendige foranstaltninger for hos modtageren at tilbageføre det omhandlede støttebeløb, og at den senest to måneder efter meddelelsen beslutningen underrettede Kommissionen om, hvilke foranstaltninger der var truffet for at efterkomme beslutningen. Da den Helleniske Republik ikke

²¹ Kommissionens beslutning 2003/372/EF af 11.12.2002 om støtte fra den græske stat til Olympic Airways (EUT 2003 L 132, s. 1).

²² Kommissionens beslutning 1999/332/EF af 14.8.1998 om støtte fra den græske stat til Olympic Airways (EFT 1999 L 128, s. 1).

²³ Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22.3.1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel 88 (EFT L 83, s. 1).

efterkom anmodningen, og da Kommissionen ikke fandt dens forklaringer tilfredsstillende, anlagde den nærværende sag. Domstolen fastslog, at Kommissionens søgsmål skulle tages til følge.

Domstolen fastslog, at den eneste indsigelse, som kunne gøres gældende af en medlemsstat over for et af Kommissionen anlagt traktatbrudssøgsmål i henhold til traktatens artikel 88, stk. 2, EF, er indsigelsen om, at det er absolut umuligt at gennemføre beslutningen om tilbagesøgningen af den pågældende støtte korrekt. Betingelsen om, at det skal være absolut umuligt at gennemføre beslutningen, er ikke opfyldt hvad angår en kommissionsbeslutning om statsstøtte, når den sagsøgte regering udelukkende har underrettet Kommissionen om de retlige, politiske og praktiske vanskeligheder, som gennemførelsen af beslutningen indebar, uden at have gjort noget reelt forsøg på at tilbagesøge støtten hos de pågældende virksomheder eller foreslå Kommissionen sådanne alternative metoder til gennemførelse af beslutningen, som ville have gjort det muligt at overvinde vanskelighederne. Når gennemførelsen af en sådan beslutning kun er stødt på visse vanskeligheder i det nationale system, skal Kommissionen og medlemsstaten i henhold til den regel, der pålægger medlemsstaterne og Fællesskabets institutioner en gensidig pligt til loyalt samarbejde, jf. navnlig artikel 10 EF, samarbejde efter bedste evne med henblik på at overvinde vanskelighederne, idet traktatens bestemmelser fuldt ud skal overholdes, særligt bestemmelserne om statsstøtte.

Domstolen fastslog i øvrigt på ny, at inden for rammerne af en sag, som vedrører manglende gennemførelse af en statsstøttebeslutning, og som ikke er anlagt ved Domstolen af den medlemsstat, som er adressat for beslutningen, kan medlemsstaten ikke gøre gældende, at beslutningen er ulovlig.

Domstolen fastslog endelig, at ingen bestemmelse i fællesskabsretten kræver, at Kommissionen, når den fastslår, at en støtte, som er erklæret uforenelig med fællesmarkedet, skal tilbagebetales, skal fastsætte den nøjagtige størrelse af det tilbagebetalingspligtige støttebeløb. Det er således tilstrækkeligt, at Kommissionens beslutning indeholder anvisninger, hvorved beslutningens adressat uden overdrevne vanskeligheder selv kan fastslå beløbet.

Kommissionen kan således med føje blot fastslå, at den omhandlede støtte skal tilbagebetales, og overlade det til de nationale myndigheder at beregne den nøjagtige størrelse af den tilbagebetalingspligtige støtte. Da man endvidere ikke kan udskille en statsstøttebeslutnings konklusion fra dens betragtninger, hvorfor den om nødvendigt må fortolkes under hensyntagen til de betragtninger, som har ført til dens vedtagelse, kan de beløb, som skal tilbagebetales i henhold til en kommissionsbeslutning, udledes, hvis man sammenholder betragtningerne til beslutningen.

3.9. På det forskelligartede område for tilnærmelse af lovgivningerne har to domme vedrørende offentlige kontrakter, en dom om telekommunikation, en dom om ophavsret og ophavsretsbeslægtede rettigheder og en dom vedrørende forbrugerbeskyttelse særlig interesse.

I sag C-26/03, *Stadt Halle og RPL Lochau* (dom af 11.1.2005, sag C-26/03, Sml. I, s. 1), havde Oberlandesgericht Naumburg forelagt Domstolen to rækker af præjudicielle spørgsmål,

der vedrørte dels fortolkningen af artikel 1, stk. 1, i direktiv 89/665²⁴, som ændret, og dels fortolkningen af artikel 1, stk. 2, og artikel 13, stk. 1, i direktiv 93/38²⁵, som ændret, inden for rammerne af en sag mellem på den ene side byen Halle i Tyskland og selskabet RPL Lochau og på den anden side selskabet TRELA Leuna angående spørgsmålet om, hvorvidt det var i overensstemmelse med fællesskabsbestemmelserne, at byen Halle havde tildelt RPL Lochau, hvori byen er hovedanpartshaver, og hvoraf en minoritetsandel indehaves af et privat selskab, en tjenesteydelsesaftale vedrørende affaldsbehandling uden afholdelse af et offentligt udbud.

Med den første række spørgsmål ønskede Oberlandesgericht Naumburg i det væsentlige oplyst, om artikel 1, stk. 1, i direktiv 89/665 skal fortolkes således, at medlemsstaternes pligt til at sikre en effektiv og hurtig adgang til at indgive klage over beslutninger truffet af de ordregivende myndigheder også omfatter beslutninger, der er truffet uden for rammerne af en formel udbudsprocedure og inden afholdelse af et formelt udbud, bl.a. beslutningen om, hvorvidt en bestemt kontrakt omfattes af direktiv 92/50's²⁶ materielle eller personelle anvendelsesområde, samt fra hvilket tidspunkt i en anskaffelsesprocedure medlemsstaterne er forpligtet til at give en bydende, en ansøger eller en interesseret part adgang til en klageprocedure.

Med den anden række spørgsmål ønskede den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om en ordregivende myndighed, som har til hensigt at indgå en gensidigt bebyrden- de aftale om udførelse af tjenesteydelser, der henhører under det materielle anvendelses- område for direktiv 92/50, med et privatretligt selskab, som er en fra den ordregivende myndighed juridisk forskellig person, men som myndigheden ejer en majoritetsandel af og udøver en vis kontrol over, altid er forpligtet til at følge de udbudsprocedurer, som er fastsat i dette direktiv, alene med den begrundelse, at en privat virksomhed ejer en andel, om end kun en minoritetsandel, af kapitalen i det selskab, myndigheden ønsker at kontra- here med. Såfremt dette spørgsmål blev besvaret benægtende, ønskede den forelæggen- de ret desuden oplyst, hvilke kriterier der skal være afgørende for, at den ordregivende myndighed ikke er underlagt en sådan forpligtelse.

Med hensyn til den anden række af spørgsmål udtalte Domstolen, at artikel 1, stk. 1, i direk- tiv 89/665, som ændret, skal fortolkes således, at medlemsstaternes pligt til at fastsætte en effektiv og hurtig adgang til at indgive klage over beslutninger truffet af de ordregivende myndigheder også omfatter beslutninger, der er truffet uden for rammerne af en formel udbudsprocedure og inden afholdelse af et formelt udbud, bl.a. beslutningen om, hvorvidt en bestemt kontrakt omfattes af det materielle og personelle anvendelsesområde for di- rektiv 92/50, som ændret. Domstolen understregede endvidere, at denne klageadgang er åben for enhver, der har eller har haft interesse i at opnå en offentlig kontrakt, og som har lidt eller vil kunne lide skade som følge af en påstået overtrædelse, fra det tidspunkt, hvor

²⁴ Rådets direktiv af 21.12.1989 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende anven- delsen af klageprocedurerne i forbindelse med indgåelse af offentlige indkøbs- samt bygge- og anlægskon- trakter (EFT L 395, s. 33).

²⁵ Rådets direktiv 93/38/EØF af 14.6.1993 om samordning af fremgangsmåderne ved tilbudsgivning inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation (EFT L 199, s. 84).

²⁶ Rådets direktiv 92/50/EØF af 18.6.1992 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige tjenesteydelsesaftaler (EFT L 209, s. 1).

der foreligger en viljestilkendegivelse fra den ordregivende myndighed, som kan have retsvirkninger, og at medlemsstaterne således ikke kan betinge klageadgangen af, at proceduren for indgåelse af en offentlig kontrakt formelt er nået til et bestemt stadium.

Med hensyn til den anden række spørgsmål udtalte Domstolen, at en ordregivende myndighed, som har til hensigt at indgå en gensidigt bebyrdende aftale om udførelse af tjenesteydelser, der henhører under det materielle anvendelsesområde for direktiv 92/50, som ændret ved direktiv 97/52²⁷, med et selskab, som er en fra den ordregivende myndighed juridisk forskellig person, men som den ordregivende myndighed ejer en andel af sammen med en eller flere private virksomheder, altid skal følge de i dette direktiv fastsatte fremgangsmåder for indgåelse af offentlige kontrakter.

I *Fabricom*-sagen (dom af 3.3.2005, forenede sager C-21/03 og C-34/03, Sml. I, s. 1559) havde det belgiske Conseil d'État forelagt Domstolen to rækker af præjudicielle spørgsmål. De vedrørte fortolkningen af direktiv 92/50²⁸, som ændret ved direktiv 97/52²⁹, navnlig artikel 3, stk. 2, af direktiv 93/36³⁰, som ændret ved direktiv 97/52, navnlig artikel 5, stk. 7, af direktiv 93/37³¹, som ændret ved direktiv 97/52, navnlig artikel 6, stk. 6, samt direktiv 93/38³², som ændret ved direktiv 98/4³³, navnlig artikel 4, stk. 2, sammenholdt med proportionalitetsprincippet, retten til fri erhvervsudøvelse og ejendomsretten. De nævnte præjudicielle spørgsmål vedrørte desuden fortolkningen af direktiv 89/665³⁴, navnlig artikel 2, stk. 1, litra a), og artikel 5, samt direktiv 92/13³⁵, navnlig artikel 1 og 2.

Spørgsmålene havde til formål at sætte den nationale dommer i stand til at træffe afgørelse i to sager mellem på den ene side Fabricom SA, en bygge- og anlægsvirksomhed, der

²⁷ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/52/EF af 13.10.1997 om ændring af direktiv 92/50/EØF, 93/36/EØF og 93/37/EØF om samordning af fremgangsmåderne med hensyn til indgåelse af henholdsvis offentlige tjenesteydelsesaftaler, aftaler om offentlige indkøb og offentlige bygge- og anlægskontrakter (EFT L 328, s. 1).

²⁸ Rådets direktiv 92/50/EØF af 18.6.1992 om samordning af fremgangsmåderne ved indgåelse af offentlige tjenesteydelsesaftaler (EFT L 209, s. 1).

²⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/52/EF af 13.10.1997 om ændring af direktiv 92/50/EØF, 93/36/EØF og 93/37/EØF om samordning af fremgangsmåderne med hensyn til indgåelse af henholdsvis offentlige tjenesteydelsesaftaler, aftaler om offentlige indkøb samt offentlige bygge- og anlægskontrakter (EFT L 328, s. 1).

³⁰ Rådets direktiv 93/36/EØF af 14.6.1993 om samordning af fremgangsmåderne ved offentlige indkøb (EFT L 199, s. 1).

³¹ Rådets direktiv 93/37/EØF af 14.6.1993 om samordning af fremgangsmåderne med hensyn til indgåelse af offentlige bygge- og anlægskontrakter (EFT L 199, s. 54).

³² Rådets direktiv 93/38/EØF af 14.6.1993 om samordning af fremgangsmåderne ved tilbudsgivning inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation (EFT L 199, s. 84).

³³ Europa-parlamentets og Rådets direktiv 98/4/EF af 16.2.1998 om ændring af direktiv 93/38/EØF om samordning af fremgangsmåderne ved tilbudsgivning inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation (EFT L 101, s. 1).

³⁴ Rådets direktiv 89/665/EØF af 21.12.1989 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende anvendelsen af klageprocedurerne i forbindelse med indgåelse af offentlige indkøbs- samt bygge- og anlægskontrakter (EFT L 395, s. 33).

³⁵ Rådets direktiv 92/13/EØF af 25.2.1992 om samordning af love og administrative bestemmelser vedrørende anvendelse af EF-reglerne for fremgangsmåden ved tilbudsgivning inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation (EFT L 76, s. 14).

ofte afgiver bud på offentlige kontrakter, navnlig inden for vand- og energiforsyning samt transport og telekommunikation, og på den anden side den belgiske stat, vedrørende lovligheden af nationale bestemmelser, navnlig artikel 26 og 32 i kongelig anordning af 25. marts 1999, der ændrer de kongelige anordninger af henholdsvis den 8. og den 10. januar 1996, som under visse betingelser – idet de to anmodninger i det væsentlige har samme ordlyd – er til hinder for, at en person, der er ansvarlig for de forberedende arbejder i forbindelse med en offentlig kontrakt, eller en virksomhed, der er tilknyttet denne person, deltager i udbuddet. I de to tvister i hovedsagerne gjorde den nævnte virksomhed gældende, at denne bestemmelse bl.a. strider mod princippet om ligebehandling af alle tilbudsgivere, princippet om en effektiv domstolsprøvelse, som garanteret ved direktiv 92/13, proportionalitetsprincippet, retten til fri erhvervsudøvelse samt ejendomsretten, som den er fastsat i artikel 1 i tillægsprotokollen til konventionen til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, undertegnet i Rom den 4. november 1950.

Da Conseil d'État fandt, at løsningen af de tvister, som den skulle behandle, krævede en fortolkning af visse bestemmelser i de nævnte direktiver om offentlige kontrakter, besluttede den således at udsætte sagen og forelægge Domstolen to rækker af hver tre spørgsmål, som – eftersom deres indhold i det væsentlige var identiske – har kunnet inddele efterprøvelsen i form af tre spørgsmål. Efter at have anført, at det andet af disse spørgsmål var baseret på en forudsætning, der ikke kunne opretholdes, besvarede Domstolen kun det første og det tredje spørgsmål. Med det første spørgsmål, som Conseil d'État havde stillet inden for rammerne af de to tvister i hovedsagerne, ønskede denne ret nærmere bestemt oplyst, om de fællesskabsbestemmelser, som den henviste til, var til hinder for en regel som den, der var fastsat i de nævnte nationale bestemmelser, og ifølge hvilken enhver person, der har været ansvarlig for studier, forsøg, undersøgelser eller udvikling vedrørende bygge- og anlægsarbejder, indkøb eller tjenesteydelser, ikke kan deltage i eller byde på disse offentlige bygge- og anlægskontrakter, indkøbs- eller tjenesteydelsesaftaler, uden at der gives denne person mulighed for at bevise, at den erfaring, han under de i sagen foreliggende omstændigheder har opnået, ikke har kunnet fordreje konkurrencen. Med det tredje spørgsmål ønskede Conseil d'État nærmere bestemt oplyst, om direktiv 89/665, navnlig artikel 2, stk. 1, litra a), og artikel 5, samt direktiv 92/13, navnlig artikel 1 og 2, er til hinder for, at en ordregiver helt frem til undersøgelsen af buddene kan afvise, at den virksomhed, der er tilknyttet enhver person, der har udført visse forberedende arbejder, deltager i udbuddet eller afgiver et bud, selv om denne virksomhed på den ordregivende myndigheds spørgsmål herom bekræfter, at den ikke som følge heraf har opnået en uberettiget fordel, der kan fordreje de sædvanlige konkurrencevilkår.

Med hensyn til det første spørgsmål udtalte Domstolen, at direktiv 92/50, 93/36, 93/37, som ændret ved direktiv 97/52, og direktiv 93/38, som ændret ved direktiv 98/4, og navnlig den bestemmelse i disse direktiver, hvorefter ordregivende myndigheder skal sørge for at sikre, at tilbudsgiverne behandles ens, er til hinder for en national regel, ifølge hvilken en person, der har været ansvarlig for studier, forsøg, undersøgelser eller udvikling vedrørende bygge- og anlægsarbejder, indkøb eller tjenesteydelser, ikke kan deltage i eller byde på disse offentlige bygge- og anlægskontrakter, indkøbs- eller tjenesteydelsesaftaler, uden at der gives denne person mulighed for at bevise, at den erfaring, han under de i sagen foreliggende omstændigheder har opnået, ikke har kunnet fordreje konkurrencen. Selv om det ifølge Domstolen ikke – henset til den favorable situation, hvori den person, der

har udført sådanne forberedende arbejder, vil kunne befinde sig – kan hævdes, at princippet om ligebehandling kræver, at denne person behandles på samme måde som enhver anden bydende, rækker en regel, som ikke giver den nævnte person nogen mulighed for at godtgøre, at denne situation i hans særlige tilfælde ikke vil kunne fordreje konkurrencen, imidlertid videre end det, der er nødvendigt for at nå målet om ligebehandling af samtlige bydende.

Med hensyn til det tredje spørgsmål er direktiv 89/665, navnlig artikel 2, stk. 1, litra a), og artikel 5, samt direktiv 92/13, navnlig artikel 1 et 2, til hinder for, at ordregiveren helt frem til undersøgelsen af buddene kan afvise, at en virksomhed, der er tilknyttet enhver person, der har været ansvarlig for studier, forsøg, undersøgelser eller udvikling i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder, indkøb eller tjenesteydelser, deltager i udbuddet eller afgiver et bud, selv om denne virksomhed på den ordregivende myndigheds spørgsmål herom bekræfter, at den ikke som følge heraf har opnået en uberettiget fordel, der kan fordreje de sædvanlige konkurrencevilkår. Ifølge Domstolen fratager den ordregivende myndigheds mulighed for at udsætte – helt frem til et meget sent tidspunkt i udbuddet – sin stillingtagen til muligheden for, at en sådan virksomhed deltager i udbuddet eller afgiver et bud, selv om denne ordregiver råder over samtlige oplysninger for at kunne træffe denne afgørelse, denne virksomhed muligheden for at gøre fællesskabsbestemmelserne vedrørende offentlige kontrakter gældende over for den ordregivende myndighed i løbet af en periode, som det alene er ordregiveren, der fastsætter, og som i givet fald kan strække sig helt frem til et tidspunkt, hvor tilsidesættelserne ikke længere kan korrigeres på formålstjenlig vis. En sådan situation kan således ikke blot skade den effektive virkning af direktiv 89/665 og 92/13, idet den kan føre til en uberettiget udsættelse af de interesseredes mulighed for at udøve de rettigheder, de er blevet tillagt ved fællesskabsretten, men er ligeledes i strid med formålet med direktiv 89/665 og 92/13, der er at beskytte de bydende over for den ordregivende myndighed.

Dommen af 20. oktober 2005, *ISIS Multimedia Net* (forenede sager C-327/03 og C-328/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), vedrører telekommunikationsbranchen. Direktiv 97/13³⁶, der er vedtaget i forbindelse med liberaliseringen af denne branche, har til formål i den forbindelse – hvad angår medlemsstaternes tildeling af generelle tilladelser og individuelle tilladelser – at fastsætte et enkelt regelsæt, som bygger på principperne om proportionalitet, gennemsigtighed og forbud mod forskelsbehandling. Til dette formål fastsætter direktivet bl.a. begrænsninger og afgiftsmæssige byrder, der kan afkræves virksomhederne som led i tilladelsesprocedurerne, idet der er tale om generelle eller individuelle tilladelser. Hvad angår sidstnævnte begrænser direktivets artikel 11 de gebyrer, der kan afkræves virksomhederne, til sådanne gebyrer, der har til formål at dække administrationsomkostningerne. Nævnte bestemmelse tillader imidlertid i sit andet stykke, at der pålægges afgifter, hvis der kun er »knappe ressourcer«, for at sikre, at en sådan ressource udnyttes optimalt. Disse afgifter skal være ikke-diskriminerende og navnlig tage hensyn til behovet for at støtte udviklingen af nyskabende tjenester og konkurrence.

Domstolen fik anledning til at udtale sig om denne bestemmelses rækkevidde, efter at Bundesverwaltungsgericht (Tyskland) havde forelagt nogle præjudicielle spørgsmål in-

³⁶ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/13/EF af 10.4.1997 om ensartede principper for generelle tilladelser og individuelle tilladelser for teletjenester (EFT L 117, s. 15).

den for rammerne af en sag mellem på den ene side virksomhederne Isis Multimedia Net og Firma 02 og på den anden side den tyske stat. De omhandlede virksomheder, der var nye teleudbydere, havde søgt tilsynsmyndigheden om tildeling af telefonnumre, der skulle tildeles til deres kunder. Tildelingen af disse numre havde fundet sted i henhold til de gældende bestemmelser, idet der var blevet pålagt gebyrer til et beløb, der var 15 gange større end de administrative omkostninger. Desuagtet havde Deutsche Telekom, den virksomhed, som havde efterfulgt den tidligere operatør, og som tidligere havde monopol på det tyske marked, fået en beholdning på 400 mio. telefonnumre, som virksomheden havde modtaget gratis.

For at vurdere foreneligheden af gebyret, der således var blevet pålagt de nye teleudbydere, med artikel 11, stk. 2, i direktiv 97/14, bedømte Domstolen de tre betingelser, der fremgår af bestemmelsen, efter hinanden. Med hensyn til den første betingelse om optimal forvaltning af en knap ressource fandt Domstolen, at der kun kan findes et begrænset antal anvendelige telefonnumre, og at de derfor udgør en sådan ressource. For så vidt angik betingelsen om ikke-diskrimination kunne Domstolen kun konstatere, at Deutsche Telekom og denne virksomheds konkurrenter ikke var blevet behandlet ens: Mens ISIS Multimedia og Firma 02, som helt nye teleudbydere skulle betale det omtvistede gebyr for at opnå telefonnumre og få adgang til markedet, rådede Deutsche Telekom over en betydelig beholdning af numre, som gav denne virksomhed mulighed for at operere på markedet, og for hvilken den ikke havde betalt noget gebyr. Hvad angik en eventuel retfærdiggørelse for denne forskelsbehandling forkastede Domstolen uden at udelukke muligheden herfor – i mangel af oplysninger, der kunne til støtte dem – den tyske regerings argumenter om totalserviceopgaver, som Deutsche Telekom havde anført, og denne virksomheds forpligtelser med hensyn til de tjenestemænd, som virksomheden havde overtaget. Endelig fastslog Domstolen, at uanset hvad, var den tredje betingelse om behovet for at støtte udviklingen af nyskabende tjenester og konkurrence ikke opfyldt. Tværtimod – idet de nye teleudbyderes budget var blevet belastet fra det tidspunkt, hvor de påbegyndte deres virksomhed, og disse udbydere var blevet stillet svagere end virksomheden med en dominerende stilling – var det gebyr, der var blevet pålagt ved den tyske lovgivning, en hindring for de nye teleudbyderes adgang til markedet og bremsede således udviklingen af konkurrencen og nyskabende tjenester i strid med, hvad der kræves i henhold til 11, stk. 2, i direktiv 97/13.

Dommen af 14. juli 2005, *Lagardère Active Broadcast* (sag C-192/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), vedrører anvendelsesområdet for og omfanget af direktiv 92/100³⁷ og 93/83³⁸ om ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder. Sagens faktiske omstændigheder er som følger. Lagardère Active Broadcast er et radioselskab etableret i Frankrig, der er indtrådt i selskabet Europe 1's rettigheder. Fra dets studier i Paris, hvor programmerne laves, transmitteres dets programmer til en satellit, der sender signaler tilbage til retransmissionssendere, som befinder sig på jorden, og som viderespreder programmerne til offentligheden. De fleste retransmissionssendere befinder sig i Frankrig,

³⁷ Rådets direktiv 92/100/EØF af 19.11.1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61).

³⁸ Rådets direktiv 93/83/EØF af 27.9.1993 om samordning af visse bestemmelser vedrørende ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med radio- og tv-udsendelse via satellit og videre-spredning pr. kabel (EFT L 248, s. 15).

men en af dem, der viderespreder programmerne til Frankrig, er imidlertid installeret i Tyskland, i Saarland, og forvaltes af et tysk datterselskab af Lagardère. Disse programmer kan i Frankrig teknisk modtages i et begrænset område i Tyskland, men er ikke genstand for udnyttelse i kommercielt øjemed dér. Hvad angår intellektuel ejendomsret betales to vederlag til de udøvende kunstnere og deres producenter for anvendelsen af beskyttede fonogrammer: et i Frankrig af Lagardère, og et andet i Tyskland af det nævnte datterselskab. I den forbindelse opstår der to spørgsmål, som Domstolen i sidste ende skal besvare som følge af den præjudicielle forelæggelse fra den franske Cour de cassation. For det første spørgsmålet, om vederlaget kan være omfattet ikke blot af den franske lov, men også af den tyske lov? For det andet spørgsmålet, om sendeselskabet kan trække det vederlag, det har betalt eller opkrævet i Tyskland, fra det vederlag, det har betalt i Frankrig?

Med henblik på besvarelsen af det første spørgsmål er det direktiv 93/83, der er relevant. Det nævnte direktiv vedrører nemlig området for ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med radio- og tv-udsendelse via satellit og viderespredning pr. kabel »for at forhindre, at flere nationale lovgivninger anvendes samtidig på én og samme udsendelse«. I overensstemmelse med direktivet skal vederlaget udelukkende være omfattet af lovgivningen i den medlemsstat, hvorfra signalet udsendes, dvs. af den franske lovgivning. Dette forudsætter imidlertid, at det nævnte direktiv finder anvendelse og således, at den omhandlede spredning i den foreliggende sag udgør en »tilgængeliggørelse for almenheden via satellit« i henhold til direktivet. Domstolen fastslog – efter at have undersøgt spredningens kendetegn – at dette ikke var tilfældet (kodede satellitsignaler, der kun kan modtages med udstyr, som er forbeholdt professionelle, signaler, der – i modsætning til programmerne – ikke var beregnet for almenheden, det forhold, at der forelå et digitalt jordbaseret kredsløb, der gjorde det muligt at transportere signalerne, hvis satellitten ikke fungerede). Da der ikke var tale om en »tilgængeliggørelse for almenheden via satellit« i henhold til direktiv 93/83, var dette ikke anvendeligt og således ikke til hinder for, at vederlaget i den foreliggende sag var omfattet af både Frankrig og Tyskland.

Hvad angik muligheden for at fratrække det vederlag, der var betalt eller opkrævet i Tyskland, fra det vederlag, der var betalt i Frankrig, er artikel 8, stk. 2, i direktiv 92/100³⁹, der stiller krav om et rimeligt vederlag, relevant. Domstolen præciserede, at de ophavsretsbeslægtede rettigheder har en territorial karakter. Da radioudsendelseshandlingen i den foreliggende sag fandt sted på to medlemsstaters område, byggede disse rettigheder på to nationale lovgivninger. Domstolen udtalte derefter, at det ikke tilkom den at fastsætte præcise regler for fastlæggelse af et ensartet rimeligt vederlag. Det er udelukkende medlemsstaterne, det tilkommer på deres område at fastlægge de mest relevante kriterier for at sikre, at dette fællesskabsbegreb respekteres. Ved bedømmelsen af, om vederlaget er rimeligt, skal der imidlertid tages hensyn til værdien af anvendelsen af et fonogram i den økonomiske omsætning, og der skal navnlig tages hensyn til samtlige faktorer, der er kendetegnende for udsendelsen, såsom det reelle og potentielle seer- eller lytterantal samt sprogversionen. I den foreliggende sag, fortsatte Domstolen, nedsatte radiospredning i Tyskland ikke værdien af denne anvendelse i Frankrig. Der var heller ingen udnyttelse i kommercielt øjemed på fransk område. Imidlertid fandtes der en reel og potentiel lytter-

³⁹ Rådets direktiv 92/100/EØF af 19.11.1992 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EFT L 346, s. 61)

skare i Tyskland, således at der knyttede sig en vis økonomisk værdi til anvendelsen af beskyttede fonogrammer i denne stat, selv om den er lille. Følgelig kunne der kræves betaling af et vederlag i Tyskland. Den omstændighed, at den økonomiske værdi er svag, har kun relevans med hensyn til størrelsen af dette vederlag, ikke med hensyn til dets princip. Vederlaget udgør betaling for anvendelsen af fonogrammer i denne stat; betalingen heraf kan ikke inddrages i beregning af et rimeligt vederlag i Frankrig og fratrækkes i dette.

Domstolens domme af 25. oktober 2005 i sag C-350/03, *Schulte*, og sag C-229/04, *Crailsheimer Volksbank* (endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), er følgen af en række præjudicielle spørgsmål, der var blevet stillet EF-Domstolen af to tyske retter, Landgericht Bochum og Hanseatisches Oberlandesgericht i Bremen, og som vedrørte fortolkningen af »dørsalgs«-direktivet fra 1985 (direktiv 85/577⁴⁰). De forelæggende retter skulle behandle tvister mellem forbrugere og banker vedrørende kapitalinvesteringer, med hensyn til hvilke kontraktforhandlingerne var foretaget ved dørsalg. Investeringerne består bl.a. i en aftale om køb af fast ejendom indgået med et selskab, der sælger faste ejendomme, og en kreditaftale, indgået med banken, der tjener til finansieringen af købet. De var blevet tilbudt forbrugerne under et besøg i deres hjem af en repræsentant fra selskabet, der sælger faste ejendomme, eller af en uafhængig agent.

Domstolen fastslog indledningsvis, at direktivet ikke tilfører forbrugeren en ret til at tilbagekalde en aftale om køb af fast ejendom, selv hvis denne indgår i en kapitalanbringelse, hvor finansieringen er sikret ved en kredit og hvor kontraktforhandlingerne – både med hensyn til kontrakten om køb af den faste ejendom og lånekontrakten, der tjener til finansieringen af købet – har fundet sted inden for rammerne af en dørsalgssituation. Selv om direktivet har til formål at beskytte forbrugeren mod de farer, der navnlig er forbundet med indgåelsen af en kontrakt, navnlig under en erhvervsdrivendes besøg hos en forbruger – idet den under bestemte betingelser giver forbrugeren en ret til at træde tilbage fra aftalen – udelukker den udtrykkeligt og utvetydigt købekontrakter om fast ejendom fra sit anvendelsesområde.

Direktivet er heller ikke til hinder for nationale bestemmelser, hvorefter retsvirkningerne af udøvelsen af en fortrydelsesret med hensyn til en låneaftale alene er en ophævelse af låneaftalen, også inden for rammerne af en kapitalinvesteringsmodel, hvorefter lånet uden erhvervelse af den faste ejendom ikke ville være blevet bevilget.

Hvis forbrugeren af banken er blevet oplyst om sin ret til at træde tilbage fra kreditaftalen, er direktivet i princippet heller ikke til hinder for, at en national lovgivning bestemmer, at forbrugere ved tilbagetrædelse fra en realkreditaftale er forpligtet til ikke blot at tilbagebetale kontraktbeløbet, men også at betale långiver markedsrenten.

Imidlertid udtalte Domstolen, at i en situation som den i den foreliggende sag, hvor forbrugeren ikke var blevet oplyst om sin ret til at træde tilbage fra kreditaftalen, tilkom det banken at bære de risici, der var forbundet med de omhandlede investeringer. Hvis forbrugeren nemlig rettidigt var blevet oplyst af banken, kunne han have overvejet sin beslutning om at indgå denne aftale, og i givet fald ikke senere indgået købekontrakten hos

⁴⁰ Rådets direktiv 85/577/EØF af 20.12.1985 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler indgået uden for fast forretningssted (EFT L 372, s. 31).

notaren. Han havde således kunnet undgå at udsætte sig selv for de risici, at den faste ejendom på købstidspunktet bliver prissat for højt, at den anslåede lejeindtægt ikke opnås, og at den forventede prisudvikling for fast ejendom ikke indtræder. Det tilkommer lovgiveren og de nationale retter at sikre, at forbrugerne beskyttes mod konsekvenserne af, at disse risici realiseres.

3.10. På det socialretlige område har tre domme vedrørende henholdsvis varetagelsen af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder, beskyttelsen af gravide kvinder i forbindelse med forbuddet mod forskelsbehandling mellem mandlige og kvindelige arbejdstagere og forbuddet mod forskelsbehandling af ældre arbejdstagere særlig interesse.

I sag C-478/03, *Celte*, der gav anledning til Domstolens dom af 26. maj 2005 (Sml. I s. 4389), forelagde House of Lords Domstolen spørgsmål vedrørende gennemførelsesbestemmelserne til direktiv 77/187⁴¹ med hensyn til privatisering af erhvervsfaglige uddannelser i Wales.

I forbindelse med en reform af administrationen, der blev indledt i 1989, besluttede Det Forenede Kongeriges regering at oprette »Training and Enterprise Councils« (»TEC'er«), der skulle overtage de lokale kontorer, der blev finansieret af regeringen og forvaltet af tjenestemænd, som havde ansvaret for uddannelsesprogrammer for unge og arbejdsløse. I forbindelse med denne gradvise privatisering overtog TEC'erne Department of Employments (arbejdsministeriet) lokaler, ligesom de havde fri adgang til de eksisterende edb-systemer og databaser. I en startperiode, der blev anslået til tre år, var personalet på de lokale kontorer udstationeret samtidig med, at de bevarede deres status som tjenestemænd. De ansatte i ministeriet fortsatte med at udføre det samme arbejde i de samme bygninger under TEC'erne. I en skrivelse af 16. december 1991 fra Secretary of State til formændene for TEC'ernes »Staffing Group« (gruppe, der beskæftiger sig med personalespørgsmål) bestemtes det imidlertid, at TEC'erne endeligt skulle overgå til at blive arbejdsgivere for disse arbejdstagere. Efter udstationeringsperioden fik arbejdstagerne valget mellem at blive omplaceret i ministeriet og ændre funktion eller fortsætte deres arbejde som ansatte i TEC'erne. I denne forbindelse indgik ministeriet i 1992 en aftale med TEC'erne, som definerede deres respektive forpligtelser over for de tjenestemænd, der havde ændret status for at blive ansat i TEC'erne.

De præjudicielle spørgsmål vedrørte fortolkningen af begrebet »tidspunktet for overførslen« i henhold til artikel 3, stk. 1, i direktiv 77/187, når denne overførsel er en kompleks transaktion, der afvikles i flere faser.

Efter indledningsvis at have præciseret, at privatiseringen af erhvervsfaglige uddannelsesaktiviteter henhører under anvendelsesområdet for direktiv 77/187, svarede Domstolen den forelæggende ret, at overførslen af arbejdskontrakter og arbejdsforhold i medfør af artikel 3, stk. 1, i direktiv 77/187 nødvendigvis må finde sted på samme tidspunkt som overførslen af virksomheden. Tidspunktet for denne overførsel svarer til det tidspunkt,

⁴¹ Rådets direktiv 77/187/EØF af 14.2.1977 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel af virksomheder, bedrifter eller dele af bedrifter (EFT L 61, s. 26).

hvor der sker en overførsel fra overdrager til erhverver af den indehaver, der er ansvarlig for driften af den overførte enhed. Dette tidspunkt er et bestemt tidspunkt, som hverken overdrageren eller erhververen kan vælge at udskyde til et andet tidspunkt.

Domstolens tilføjede, at det heraf ved anvendelsen af artikel 3, stk.1, fulgte, at de arbejds-kontrakter og arbejdsforhold, der på tidspunktet for overførslen, som omhandlet i denne bestemmelse, bestod mellem overdrageren og arbejdstagerne i vedkommende virksomhed, måtte anses for at være overgået fra overdrageren til erhververen på nævnte tidspunkt, uanset hvad de sidstnævnte måtte have aftalt med hensyn til overførslen.

I dom af 8. september 2005, *McKenna* (sag C-191/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), skulle Domstolen igen behandle spørgsmålet om gravide arbejdstageres rettigheder i Fællesskabets retsorden og princippet om forbud mod forskelsbehandling af mandlige og kvindelige arbejdstagere.

Margaret McKenna blev gravid i januar 2000. Efter sin læges råd var hun nødt til at sygemelde sig med en graviditetsbetinget sygdom. Sygemeldingens varighed strakte sig over næsten hele den periode, hvori hun var gravid. Den 6. juli 2000 ophørte Margaret McKennas ret til fuld løn under sygefraværet, og hun blev sat ned på halv løn. Hun havde barselsorlov fra den 3. september 2000 til den 11. december 2000 og oppebar fuld løn. Efter udløbet af sin barselsorlov var hun stadig ude af stand til at arbejde på grund af sygdom, og hun blev igen sat ned på halv løn. Margaret McKennas graviditetsbetingede sygdom blev endvidere behandlet på samme måde, som enhver anden sygdom ville være blevet behandlet.

Det centrale spørgsmål i den foreliggende sag var, om uarbejdsdygtighed på grund af graviditetsbetinget sygdom under svangerskabet i henhold til fællesskabsretten kan behandles som uarbejdsdygtighed på grund af anden sygdom og fratrækkes i det samlede antal dage, hvor ansatte ifølge den gældende sygefraværsordning har ret til først fuld løn og derefter nedsat løn.

Den irske Labour Court ønskede med sine præjudicielle spørgsmål for det første oplyst, om den pågældende nationale ordning henhører under anvendelsesområdet for artikel 141, stk. 1 og 2, EF og direktiv 75/117⁴² eller under direktiv 76/207⁴³. Den forelæggende ret ønskede for det andet oplyst, om en sådan ordning, henset til de gældende fællesskabsretlige bestemmelser, skal anses for at være udtryk for forskelsbehandling.

Hvad angik de fællesskabsretlige bestemmelser, der fandt anvendelse på den foreliggende sag, svarede Domstolen, at en sygefraværsordning, som behandler kvindelige arbejdstagere, der lider af en graviditetsbetinget sygdom, på samme måde som andre arbejdstagere, der er ramt af en sygdom, som ikke skyldes graviditet, er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 141 EF og direktiv 75/117.

⁴² Rådets direktiv 75/117/EØF af 10.2.1975 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om gennemførelse af princippet om lige løn til mænd og kvinder (EFT L 45, s. 19).

⁴³ Rådets direktiv 76/206/EØF af 9.2.1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse, forfremmelse samt arbejdsvilkår (EFT L 39, s. 40).

En sådan ordning fastsætter nemlig betingelserne for fortsat udbetaling af arbejdstagerens løn i tilfælde af fravær på grund af sygdom. Den gør fortsat udbetaling af fuld løn betinget af, at et maksimalt antal fraværsdage pr. år ikke overskrides, og i tilfælde af overskridelse sker der fortsat udbetaling af 50% af lønnen i et samlet maksimalt tidsrum, der fastlægges hvert fjerde år. Denne ordning, som fører til lønnedgang, og herefter til tab af retten til løn, fungerer automatisk på grundlag af en talmæssig opgørelse over fraværsdage, der skyldes sygdom.

Hvad angik den anden del af de præjudicielle spørgsmål fandt Domstolen, at den i den foreliggende sag omhandlede sygefraværsordning ikke var et udtryk for forskelsbehandling.

Domstolen fandt nemlig, at artikel 141 EF og direktiv 75/117 skal fortolkes således,

- at en regel i en sygefraværsordning, som fastsætter, at lønnen nedsættes både for en kvindelig arbejdstager, der er fraværende før sin barselsorlov på grund af graviditetsbetinget sygdom, og for en mandlig arbejdstager, der er fraværende som følge af anden sygdom, når fraværet overstiger en vis periode, ikke udgør forskelsbehandling på grundlag af køn på betingelse af, dels at den kvindelige arbejdstager behandles på samme måde som en mandlig arbejdstager, der er fraværende på grund af sygdom, dels at den ydelse, der udbetales, ikke er så ubetydelig, at formålet om at beskytte gravide arbejdstagere bringes i fare
- at en regel i en sygefraværsordning, som fastsætter, at sygefravær skal fratrækkes det samlede maksimale antal lønnede sygedage, som en arbejdstager har ret til inden for en bestemt periode, uanset om sygdommen er graviditetsbetinget eller ej, ikke udgør forskelsbehandling på grundlag af køn på betingelse af, at den omstændighed, at fravær på grund af graviditetsbetinget sygdom fratrækkes, ikke bevirker, at en kvindelig arbejdstager under fravær efter barselsorlovens udløb, som berøres af reglen om fratrækning, modtager en ydelse, der er lavere end det mindstebeløb, som hun havde ret til under den sygdom, som opstod under graviditeten.

Dommen af 22. november 2005, *Mangold* (sag C-144/04, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), giver på det socialpolitiske område en interessant oplysning vedrørende beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af alder. I denne sag stillede Arbeitsgericht München (Tyskland) Domstolen en række præjudicielle spørgsmål inden for rammerne af en tvist mellem en arbejdstager og hans arbejdsgiver vedrørende anvendelsen af den tyske lov om deltidbeskæftigelse og tidsbegrænsede ansættelseskontrakter. Denne lov tillader, at der indtil udgangen af december 2006 kan indgås tidsbegrænsede ansættelseskontrakter uden begrænsninger med hensyn til begrundelsen, varigheden eller fornyelsen heraf, når arbejdstageren har nået en alder af 52 år, medmindre der ikke i nær forbindelse hermed tidligere har været indgået en tidsbegrænset ansættelseskontrakt med samme arbejdsgiver. Direktiv 2000/78⁴⁴, hvis fortolkning de præjudicielle spørgsmål navnlig vedrørte, har til formål at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv for så vidt angår bl.a. alder. Forskelsbehandling direkte begrundet i alder er således i princippet forbudt. Imidlertid bemyndiger direktivets artikel 6, stk. 1, medlemsstaterne til at bestemme, at en sådan ulige behandling ikke udgør

⁴⁴ Rådets direktiv 2000/78/EF af 27.11.2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (EFT L 303, s. 16).

forskelsbehandling, hvis den er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål inden for rammerne af den nationale ret, bl.a. erhvervspolitik eller arbejdsmarkedet, og midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige. Direktivet tager f.eks. i den forbindelse højde for særlige vilkår for adgang til beskæftigelse, beskæftigelse og erhverv, herunder betingelser vedrørende afskedigelse, for ældre arbejdstagere med henblik på at fremme deres erhvervsmæssige integration eller at beskytte dem.

Domstolen fastslog, at den tyske lovs formål klart er at fremme beskæftigelsen for ældre arbejdstagere, der er blevet arbejdsløse. Efter Domstolens opfattelse er det ikke berettiget at drage et sådant formål af almen interesse i tvivl, således at det i princippet må anses for »objektivt og rimeligt« i henhold til den nævnte bestemmelse at begrunde en ulige behandling i alder. De midler, som anvendes til at opfylde dette legitime formål, skal desuden være »hensigtsmæssige og nødvendige«. I den henseende er det for Domstolen utvivlsomt, at medlemsstaterne råder over en vid skønsmargin ved valget af, hvilke foranstaltninger der kan opfylde deres mål på området for socialpolitik og beskæftigelse. Men hvad angår den tyske lovgivning er det kommet til en situation, hvor alle arbejdstagere, der er fyldt 52 år, uden sondring indtil pensionen kan blive tilbudt tidsbegrænsede kontrakter, der kan forlænges ubegrænset, uden sondring mellem, om disse arbejdstagere har været arbejdsløse før ansættelseskontraktens indgåelse eller ej, og uanset længden af en sådan eventuel arbejdsløshedsperiode. Risikoen består deri, at disse arbejdstagere i løbet af en væsentlig del af deres karriere udelukkes fra sikkerhed i ansættelsen, hvilket udgør et hovedelement i beskyttelsen af arbejdstagere. Ifølge Domstolen går en sådan lovgivning ud over, hvad der er hensigtsmæssigt og nødvendigt for at opfylde det mål, der forfølges, og kan ikke begrundes under henvisning til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78.

Den omhandlede sag rejste også en anden problematik. Som direktiv 2000/78 tillod, var fristen for direktivets gennemførelse i relation til Tyskland nemlig blevet forlænget til den 2. december 2006, således at den ikke var udløbet ved indgåelsen af den i den foreliggende sag omtvistede arbejdskontrakt. Domstolen blev foranlediget til at fastslå, at dette forhold ikke har betydning. I henhold til Domstolens praksis skal medlemsstaterne nemlig, mens fristen for gennemførelsen af et direktiv løber, afholde sig fra at træffe foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det heri foreskrevne resultat i alvorlig fare. Men der var mere. Domstolen lagde nemlig vægt på det forhold, at det ikke er direktiv 2000/78, der forankrer princippet om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv. Det er et princip, der har sin oprindelse i forskellige internationale konventioner og i medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, således at princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder skal anses for et almindeligt fællesskabsretligt princip. Spørgsmålet om, hvorvidt dette almindelige princip er overholdt, kan ikke alene afhænge af udløbet af den frist, der er givet medlemsstaterne til at gennemføre et direktiv, hvis formål er at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling på grund af alder. Således skal den nationale ret, som skal træffe afgørelse i en tvist vedrørende det nævnte princip, inden for rammerne af sine beføjelser sikre den retsbeskyttelse, der for borgerne følger af fællesskabsretten, og sikre dennes fulde virkning, idet den skal undlade at anvende enhver modstridende bestemmelse i national lov, også selv om fristen for direktivets gennemførelse endnu ikke er udløbet.

Hvad angår selskabsretten skal nævnes Domstolens dom af 3. maj 2005 i sagen *Berlusconi m.fl.* (forenede sager C-387/02, C-391/02 og C-403/02, Sml. I, s. 3565), der vedrører straffe-

sager, hvori flere fysiske personer retsforfølges for de italienske domstole på grund af urigtige regnskaber aflagt før 2002, som er det tidspunkt, hvor de nye straffebestemmelser for denne type lovovertrædelser trådte i kraft i Italien.

Ifølge de italienske retter forhindrer anvendelsen af disse nye bestemmelser, som er mildere end de tidligere, den strafferetlige forfølgning af de tiltalte. Bestemmelserne fastsætter en væsentligt kortere forældelsesfrist (fire og et halvt år i stedet for syv og et halvt år), kravet om – for at kunne indlede retsforfølgningen – at et selskab eller en kreditor, der anser sig selv for at have lidt skade på grund af urigtighederne, skal indgive en klage, samt at der ikke findes sanktioner for urigtige angivelser med ubetydelige virkninger, eller som er af minimal betydning under bestemte grænseværdier.

Det er i den forbindelse, at Tribunale di Milano og la Corte d'Appello di Lecce har forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål for at få oplyst, om overtrædelser, der består i at angive urigtige angivelser, er omfattet af det første selskabsdirektiv (første direktiv 68/151⁴⁵), og om de nye italienske bestemmelser er forenelige med fællesskabsrettens krav om, at sanktioner, der er fastsat i nationale love for overtrædelse af fællesskabsbestemmelser, skal være passende, dvs. effektive, forholdsmæssige og afskrækkende.

Domstolen fastslog indledningsvis, at sanktionerne for at aflægge urigtige regnskaber har til formål at forfølge kvalificerede tilsidesættelser af det grundlæggende princip, der er opstillet i det fjerde og det syvende selskabsdirektiv (fjerde direktiv 78/660⁴⁶ og syvende direktiv 83/349⁴⁷), hvorefter årsregnskaberne for selskaber skal give et pålideligt billede af selskabets aktiver og passiver, dets økonomiske stilling samt resultatet.

Domstolen udtalte herefter, at den sanktionsordning, som er fastsat i første selskabsdirektivs artikel 6 – når årsregnskaber ikke er blevet offentliggjort – skal opfattes således, at den omfatter ikke blot tilfælde, hvor årsregnskabet slet ikke er offentliggjort, men også tilfælde, hvor offentliggørelsen af årsregnskaberne ikke er foretaget i overensstemmelse med de regler om indholdet af disse regnskaber, som er fastsat i fjerde direktiv, sagt på en anden måde offentliggørelse af urigtige angivelser. Første direktivs artikel 6 kan derimod ikke anses for at finde anvendelse i tilfælde af manglende overholdelse af de forpligtelser, der vedrører de konsoliderede regnskaber, der er foreskrevet ved syvende direktiv, som første direktiv på ingen måde henviser til.

Da dette var fastslået, udtalte Domstolen, at princippet om anvendelse med tilbagevirkende kraft af mildere straffe udgør en del af de generelle principper i fællesskabsretten, som den nationale dommer skal overholde, når han anvender den nationale ret, der er vedtaget for at gennemføre fællesskabsretten og nærmere bestemt direktiverne vedrørende selskabsretten.

⁴⁵ Rådets første direktiv 68/151/EØF af 9.3.1968 om samordning af de garantier, som kræves i medlemsstaterne af de i traktatens artikel 58, stk. 2, nævnte selskaber til beskyttelse af såvel selskabsdeltagernes som tredjemands interesser, med det formål at gøre disse garantier lige byrdefulde (EFT L 65, s. 8).

⁴⁶ Rådets fjerde direktiv 78/660/EØF af 25.7.1978 på grundlag af traktatens artikel 54, stk. 3, litra g), om årsregnskaberne for visse selskabsformer (EFT L 222, s. 11).

⁴⁷ Rådet syvende direktiv 83/349/EØF af 13.6.1983 på grundlag af traktatens artikel 54, stk. 3, litra g), om konsoliderede regnskaber (EFT L 193, s. 1).

Domstolen fastslog følgelig, at kravet om, at sanktioner for manglende offentliggørelse af årsregnskaber, som pålagt ved artikel 6 i første direktiv, skal være passende, af en medlemsstats myndigheder ikke som sådan kan påberåbes over for den tiltalte under en straffesag med henblik på at få efterprøvet foreneligheden med dette krav til straffebestemmelser, der er gunstigere for den tiltalte, som er trådt i kraft, efter at overtrædelserne er blevet begået, når deres uforenelighed kunne have til følge, at anvendelsen af den mildere straffeordning, som er fastsat i disse bestemmelser, udelukkes. Et direktiv kan nemlig ikke i sig selv og uafhængigt af en national lov, som er vedtaget af en medlemsstat til gennemførelse af direktivet, føre til, at et strafansvar for den tiltalte fastslås eller skærpes.

3.11. På miljøområdet fortjener dommen af 7. juli 2005, *Kommissionen mod Grækenland* (sag C-364/03, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser), særligt at blive nævnt. Den vedrørte et traktatbrudssøgsmål anlagt mod Den Helleniske Republik, som Kommissionen havde foreholdt at have tilsidesat de forpligtelser, der påhvilede den i henhold til artikel 13 i direktiv 84/360⁴⁸.

I henhold til dette direktiv skulle medlemsstaterne inden den 30. juni 1987 gennemføre denne tekst (artikel 16) og vedtage de nødvendige foranstaltninger med henblik på at forebygge eller nedbringe luftforurening fra industrianlæg inden for Fællesskabet (artikel 1). De anlæg, der var omhandlet i direktivet, er opregnet i bilag I til direktiv 84/360, der bl.a. vedrører energiindustrien, herunder termiske kraftværker – atomkraftværker undtaget. Direktivets artikel 13 bestemmer, at staterne gennemfører en politik og en strategi samt passende foranstaltninger »med henblik på at tilpasse de bestående anlæg til den bedste teknologi, der er tilgængelig«, idet der skal tages hensyn til kriterier som anlæggets tekniske karakteristika, anlæggets udnyttelsesgrad og levetid, arten og omfanget af forurenende emissioner fra anlægget samt til, at omkostningerne skal begrænses.

I den foreliggende sag var et græsk termisk kraftværk beliggende på Kreta genstand for en klage over miljøforurening, hvilket førte Kommissionen til at interessere sig for kraftværkets drift og de hellenske myndigheders overholdelse af direktiv 84/360. Kommissionen konkluderede, at der var sket en tilsidesættelse af direktivets artikel 13, navnlig fordi emissionen af svovldioxid og nitrogenoxid fra kraftværket ikke var blevet reduceret mellem 1992 og 2002, og fordi Grækenland ikke havde fastsat grænseværdier for emission fra industrielle anlæg, og besluttede følgelig at anlægge sag for Domstolen.

Den græske regering gjorde imidlertid gældende, at der var blevet truffet foranstaltninger med henblik på at udvide kraftværket og indføre en politik og en egnet strategi for at tilpasse kraftværket til den bedste tilgængelige teknologi. Herudover gjorde den gældende, at miljøet i regionen var glimrende, og at den beskudte forurening, som fandtes, ikke udgjorde nogen fare for folkesundheden.

Domstolen gentog indledningsvis de forpligtelser, der følger af direktivets artikel 13, og nødvendigheden af at tilpasse anlæggene til den teknologiudvikling, der er tilgængelig. Domstolen anførte videre – i modsætning til, hvad den græske regering havde anført – at artikel 2, stk. 1, i direktiv 84/360 giver en definition på luftforurening, hvorefter denne består i »menneskets direkte eller indirekte udledning i luften af stoffer eller energi, der resul-

⁴⁸ Rådets direktiv 84/360/EØF af 28.6.1984 om bekæmpelse af luftforurening fra industrianlæg (EFT L 188, s. 20).

terer i skadelige virkninger af en sådan art, at de vil kunne bringe menneskets sundhed i fare og skade levende ressourcer og økosystemer».

Som følge heraf konkluderede Domstolen, at »da det er ubestridt, at emissionerne af bestemte stoffer er skadelige for menneskets sundhed, levende ressourcer og økosystemer, følger heraf, at den forpligtelse, der påhviler medlemsstaterne til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at nedbringe emissionerne af disse stoffer, ikke afhænger af den generelle miljøsituation i den region, hvor det omhandlede industrianlæg er beliggende«. En medlemsstat, der hverken har formuleret en politik eller en strategi med henblik på gradvis at tilpasse damp turbineenhederne og gasturbineenhederne til den bedste teknologi, der er tilgængelig, har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler den i henhold til artikel 13 i direktiv 84/360.

Selv om artikel 13 i direktiv 84/360 ikke udtrykkeligt forpligter medlemsstaterne til at fastsætte emissionsgrænseværdier for industrianlæg, skal det dog bemærkes, at fastsættelsen af grænseværdier for emissioner fra sådanne anlæg udgør en yderst nyttig foranstaltning til gennemførelse af en politik eller en strategi som omhandlet i nævnte artikel 13.

En reduktion af det maksimale indhold af skadelige brændselsstoffer kan anses for en foranstaltning, hvorved et industrianlæg tilpasses den bedst tilgængelige teknologi, da en sådan reduktion mærkbart kan reducere det luftforureningsniveau, der stammer fra et sådant anlæg. Dette forudsætter imidlertid, at indholdet af det pågældende skadelige brændselsstof svarer til det laveste indhold, der kan fås på markedet. En gradvis udskiftning af brændere og foranstaltninger til overvågning af og kontrol med emissionerne kan ligeledes anses for at udgøre foranstaltninger, der tilpasser et kraftværk til den bedste tænkelige teknologi, men kun hvis de ledsages af andre foranstaltninger, der har en direkte virkning på emissionerne fra det pågældende kraftværk.

Domstolen konkluderede, at Den Helleniske Republik havde tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 13 i direktiv 84/360.

B – Domstolens sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 18.1.2005)

Første række, fra venstre mod højre:

Dommer C. Gulmann, afdelingsformændene A. Borg Barthet, R. Silva de Lapuerta, A. Rosas og P. Jann, Domstolens præsident, V. Skouris, afdelingsformand C.W.A. Timmermans, førstegeneraladvokat L.A. Geelhoed, afdelingsformand K. Lenaerts og generaladvokat F.G. Jacobs.

Anden række, fra venstre mod højre:

Generaladvokat A. Tizzano, dommer N. Colneric, generaladvokat D. Ruiz-Jarabo Colomer, dommerne J.-P. Puissechot og A.M. La Pergola, generaladvokat P. Léger, dommerne R. Schintgen, s. von Bahr og J.N. Cunha Rodrigues.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Dommerne G. Arestis, P. Küris og K. Schiemann, generaladvokaterne J. Kokott, C. Stix-Hackl, L.M. Poiares og P. Maduro, dommerne J. Makarczyk og E. Juhász.

Fjerde række, fra venstre mod højre:

Dommerne A. Ó Caoimh, U. Lõhmus, J. Malenovský, M. Ilešič, J. Klučka og E. Levits, justitssekretær R. Grass.

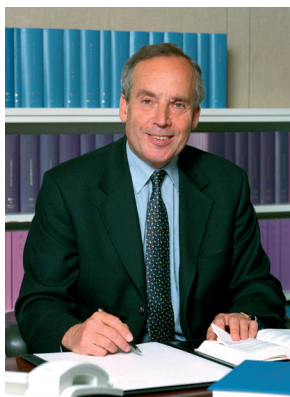
1. Domstolens medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

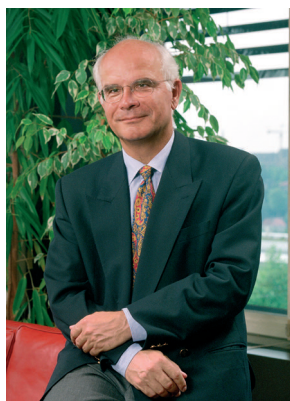
Vassilios Skouris

Født i 1948; juridisk eksamen fra Det Frie Universitet i Berlin (1970); dr. jur. i forfatningsret og forvaltningsret ved Hamburgs universitet (1973); lektor ved Hamburgs universitet (1972-1977); professor i offentlig ret ved Bielefeld universitet (1978); professor i offentlig ret ved Thessalonikis universitet (1982); indenrigsminister (1986 og 1996); medlem af bestyrelsen for Kretas universitet (1983-1987); direktør for Center for International og Europæisk Økonomisk Ret, Thessaloniki (fra 1997); formand for Græsk Selskab for Europæisk Ret (1992-1994); medlem af det græske forskningsråd (1993-1995); medlem af det øverste udvalg for udvælgelsen af græske tjenestemænd (1994-1996); medlem af Videnskabeligt Udvalg ved Akademi for Europæisk Ret i Trier (fra 1995); medlem af bestyrelsen for den græske Dommerskole (1995-1996); medlem af udenrigsministeriets videnskabelige udvalg (1997-1998); formand for det græske økonomiske og sociale råd i 1998; dommer ved Domstolen siden den 8. juni 1999; Domstolens præsident siden den 7. oktober 2003.

Francis Geoffrey Jacobs

Født i 1939; barrister; Queen's Counsel; ansat i sekretariatet i Den Europæiske Menneskerettighedskommission; referendar hos generaladvokat J.P. Warner; professor i fællesskabsret ved University of London; direktør for Centre of European Law ved King's College, London; forfatter af flere værker om fællesskabsret; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 1988.

Claus Christian Gulmann

Født i 1942; embedsmand i Justitsministeriet; referendar for dommer Max Sørensen; professor i folkeret og fællesskabsret og formand for Det Retsvidenskabelige Fagråd ved Københavns Universitet; advokat; formand for og medlem af voldgiftsretter; medlem af ankenævn; generaladvokat ved Domstolen fra den 7. oktober 1991 til den 6. oktober 1994; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 1994.

Antonio Mario La Pergola

Født i 1931; professor i statsforfatningsret og almindelig og komparativ offentlig ret ved universiteterne i Padova, Bologna og Rom; medlem af Consiglio Superiore della Magistratura (1976-1978); medlem af og derefter præsident for Corte Costituzionale (1986-1987); minister for europæiske anliggender (1987-1989); medlem af Europa-Parlamentet (1989-1994); dommer ved Domstolen fra den 7. oktober til den 31. december 1994; generaladvokat fra den 1. januar 1995 til den 14. december 1999; dommer ved Domstolen siden den 15. december 1999.

Jean-Pierre Puissochet

Født i 1936; medlem af Frankrigs Conseil d'État; direktør og senere generaldirektør for Rådet for De Europæiske Fællesskabers Juridiske Tjeneste (1968-1973); generaldirektør for Agence nationale pour l'emploi (1973-1975); direktør for den centrale administration i Industriministeriet (1977-1979); direktør for OECD's Direktorat for Juridiske Anliggender (1979-1985); direktør for Det Internationale Institut for Offentlig Administration (1985-1987); juridisk konsulent og direktør for Udenrigsministeriets Direktorat for Juridiske Anliggender (1987-1994); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 1994.

Philippe Léger

Født i 1938; embedsmand i justitsministeriet (1966-1970); kabinetssekretær og derefter teknisk rådgiver i kabinettet for ministeren for livskvalitet i 1976; teknisk rådgiver i justitsministerens kabinet (1976-1978); underdirektør i justitsministeriets afdeling for straffesager og benådninger (1978-1983); medlem af Cour d'appel de Paris (1983-1986); vicekabinetschef i justitsministeriet (1986); præsident for Tribunal de grande instance de Bobigny (1986-1993); direktør for justitsministerens kabinet og statsadvokat ved Cour d'appel de Paris (1993-1994); assistende professor ved Université René Descartes (Paris-V) (1988-1993); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 1994.

Peter Jann

Født i 1935; dr.jur. ved Universität Wien (1957); udnævnt til dommer med tjeneste i forbundsjustitsministeriet (1961); pressedommer ved Straf-Bezirksgericht Wien (1963-1966); pressetalsmand ved forbundsjustitsministeriet (1966-1970), derefter tjeneste i ministeriets internationale afdeling; rådgiver for parlamentets retsudvalg og pressetalsmand i parlamentet (1973-1978); udnævnt til medlem af forfatningsdomstolen (1978); permanent refererende dommer ved denne domstol indtil 1994; dommer ved EF-Domstolen siden den 19. januar 1995.

Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer

Født i 1949; byretsdommer; dommer tilknyttet Consejo General del Poder Judicial (dommerstandens øverste faglige organ); professor; kabinetschef for præsidenten for Consejo General del Poder Judicial; ad hoc-dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol; dommer i Tribunal Supremo fra 1996; generaladvokat ved Domstolen siden den 19. januar 1995.

Romain Schintgen

Født i 1939; administrateur général i det luxembourgske arbejdsministerium; formand for Luxembourgs økonomiske og sociale råd; bestyrelsesmedlem i Société nationale de crédit et d'investissement og i Société européenne des satellites; regeringens repræsentant i Udvalget for Den Europæiske Socialfond, Det Rådgivende Udvalg for Arbejdskraftens Frie Bevægelighed og i Styrelsesrådet for Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene; dommer ved Retten i Første Instans fra den 25. september 1989 til den 11. juli 1996; dommer ved Domstolen siden den 12. juli 1996.

Ninon Colneric

Født i 1948; universitetsstudier i Tübingen, München og Genève; efter forskningsophold i London dr. jur. ved Universität München; dommer ved Arbeitsgericht Oldenburg; autorisation fra Universität Bremen inden for retsområderne arbejdsret, retssociologi og socialret; midlertidig professor ved det juridiske fakultet på universiteterne i Frankfurt og Bremen; præsident for Landesarbeitsgericht Schleswig-Holstein (1989); ekspert i et projekt under European Expertise Service (EU) vedrørende arbejdsretsreformen i Kirgisistan (1994-1995); æresprofessor i arbejdsret ved Universität Bremen, særligt i europæisk arbejdsret; dommer ved EF-Domstolen siden den 15. juli 2000.

Stig von Bahr

Født i 1939; har arbejdet for Rigsdagens ombudsmand, for den svenske regerings sekretariat og i ministerierne, navnlig som kontorchef i Finansministeriet; udnævnt til dommer ved Kammarrätten i Göteborg i 1981, derefter udnævnt til dommer ved Regeringsrätten i 1985; har deltaget i udarbejdelsen af adskillige officielle rapporter, navnlig om skatte- og regnskabslovgivning; har bl.a. været formand for udvalget for inflationstilpasset indkomstbeskatning, formand for regnskabsudvalget og særlig rapportør i udvalget for regler om beskatning af private selskabsejere; har også været formand for udvalget for regnskabsmæssige standarder og medlem af bestyrelsen for den nationale domstolsstyrelse og for det finansielle tilsynsråd; har offentliggjort adskillige artikler, navnlig på det skatteretlige område; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Antonio Tizzano

Født i 1940; diverse undervisningsopgaver ved italienske universiteter; juridisk konsulent ved Italiens Faste Repræsentation ved De Europæiske Fællesskaber (1984-1992); advokat med møderet for kassationsretten og andre overordnede retsinstanser; medlem af den italienske delegation ved internationale forhandlinger og regeringskonferencer, herunder navnlig europæisk fælles akt og traktaten om Den Europæiske Union; har udgivet forskellige publikationer; medlem af en uafhængig gruppe af eksperter, som blev udpeget til at undersøge Europa-Kommissionens finanser (1999); professor i fællesskabsret; direktør for instituttet for international ret og fællesskabsret ved Roms Universitet; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

José Narciso da Cunha Rodrigues

Født i 1940; forskellige dommerfunktioner (1964-1977); tildelt forskellige opgaver af regeringen med henblik på gennemførelsen og samordningen af undersøgelser om reformen af domstolssystemet; regeringens repræsentant ved Den Europæiske Menneske-rettigheidskommission og Den Europæiske Menneskerettigheds-domstol (1980-1984); ekspert ved Europarådets styringsudvalg for menneskerettigheder (1980-1985); medlem af udvalget for revision af straffeloven og af lov om strafferetsplejen; Procurador-Geral da República (1984-2000); medlem af overvågningsudvalget for Det Europæiske Kontor for Bekæmpelse af Svig (OLAF) (1999-2000); dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Christiaan Willem Anton Timmermans

Født i 1941; referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1966-1969); tjenestemand ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1969-1977); dr.jur. (Leidens Universitet); professor i EF-ret ved Groningens Universitet (1977-1989); assisterende dommer ved appelretten i Arnhem; har udgivet forskellige publikationer; assisterende generaldirektør ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskabers Juridiske Tjeneste (1989-2000); professor i fællesskabsret ved Amsterdams Universitet; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Leendert A. Geelhoed

Født i 1942; forskningsmedarbejder på Utrechts Universitet (1970-1971); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1971-1974); ledende konsulent i justitsministeriet (1975-1982); medlem af det rådgivende udvalg for regeringspolitikken (1983-1990); forskellige undervisningsopgaver; direktør i Økonomi-ministeriet (1990-1997); direktør i ministeriet for almindelige anliggender (1997-2000); generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Christine Stix-Hackl

Født i 1957; dr.jur. (Wiens universitet); studier i EF-ret efter kandidateksamen (Europakollegiet, Brugge); i Østrigs udenrigstjeneste (siden 1982); rådgiver i EF-spørgsmål i udenrigsministeriets direktorat for juridiske anliggender (1985-1988); EF-Kommissionens Juridiske Tjeneste (1989); chef for »Juridisk tjeneste, Afdelingen for EF-ret« i Udenrigsministeriet (1992-2000, befuldmægtiget minister); deltagelse i forhandlingerne om EØS og Østrigs tiltrædelse af EU; befuldmægtiget for Republikken Østrig i sager for EF-Domstolen fra 1995; Østrigs generalkonsul i Zürich (2000); forskellige undervisningsopgaver og publikationer; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2000.

Allan Rosas

Født i 1948; retsvidenskabelig kandidat fra Turku universitet (Finland); underviser i retsvidenskab ved Turku universitet (1978-1981) og ved Åbo Akademi (Turku/Åbo) (1981-1996); direktør for dettes institut for menneskerettigheder (1985-1995); forskellige ledende nationale og internationale universitetsstillinger; medlem af videnskabelige selskaber; samordning af flere nationale og internationale projekter og forskningsprogrammer, navnlig på følgende områder: fællesskabsret, folkeret, menneskerettigheder og grundlæggende rettigheder, forfatningsret og komparativ offentlig ret; den finske regerings repræsentant som medlem af eller konsulent for finske delegationer ved forskellige internationale konferencer og møder; har virket som ekspert i finsk ret navnlig i juridiske udvalg under Finlands regering og parlament samt ved De Forenede Nationer, Unesco, Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) og Europarådet; siden 1995 ledende juridisk konsulent i Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste med ansvar for forbindelser udadtil; siden marts 2001 vicegeneraldirektør for Europa-Kommissionens Juridiske Tjeneste; dommer ved Domstolen siden den 17. januar 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Født i 1954, cand.jur. (Universidad Complutense de Madrid). Statens advokat i Malaga, statens advokat i transport- og kommunikationsministeriets juridiske afdeling og derefter i udenrigsministeriets juridiske afdeling. Chef for statens juridiske tjeneste i relation til sager for EF-Domstolen og vicegeneraldirektør i statsadvokaturens afdeling for EF-ret og international ret (Justitsministeriet). Medlem af Kommissionens arbejdsgruppe vedrørende EF-domstolssystemets fremtid. Chef for den spanske delegation i arbejdsgruppen »Formandskabets venner« med henblik på reformen af EF-domstolssystemet i Nice-traktaten og formand for Rådets ad hoc-udvalg vedrørende »EF-Domstolen«. Underviser i EF-ret på Escuela Diplomática. Medredaktør af tidsskriftet »Noticias de la Unión Europea«. Dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Koen Lenaerts

Født i 1954, cand.jur. og dr.jur. (Katholieke Universiteit Leuven), Master of Laws og Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979-1983), derefter professor i EU-ret ved Katholieke Universiteit Leuven; referendar ved Domstolen (1984-1985); lærer ved Europa-Kollegiet, Brugge (1984-1989); advokat i Bruxelles (1986-1989); gæsteprofessor ved Harvard Law School; dommer ved Retten i Første Instans fra den 25. september 1989 til den 6. oktober 2003; dommer ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Juliane Kokott

Født i 1957, jurastudier (Bonns Universitet og Genève's Universitet). LL.M. (American University/Washington D.C.), dr.jur. (Heidelbergs Universitet, 1985, Harvard University, 1990). Gæsteprofessor ved University of California, Berkeley (1991). Professor i tysk og international offentlig ret, folkeret og EF-ret ved Augsburgs Universitet (1992), Heidelbergs Universitet (1993) og Düsseldorfs Universitet (1994). Stedfortrædende dommer for den tyske regering i den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE). Næstformand i Wissenschaftliche Beirat der Bundesregierung Globale Umweltveränderungen (WBGU, 1996). Professor i folkeret, international erhvervsret og EF-ret ved universitetet i St. Gallen (1999), leder af Institut for europæisk og international erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2000), stedfortrædende leder af programmet for specialisering i erhvervsret ved universitetet i St. Gallen (2001). Generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Luís Miguel Poiares Pessoa Maduro

Født i 1967; cand.jur. (Lissabon Universitet, 1990); undervisningsassistent (Instituto Universitário Europeu, 1991); dr.jur. (Det Europæiske Universitetsinstitut i Firenze, 1996); gæsteprofessor (Europakollegiet i Natolin; Instituttet Ortega y Gasset i Madrid; Det Portugisiske Katolske Universitet; Instituttet for Europæiske Studier i Macao); professor (Universidade Nova de Lisboa, 1997); Fulbright Visiting Research Fellow (Harvard Universitet, 1998); meddirektør for Academy of International Trade Law; medredaktør (Hart Series on European Law and Integration, European Law Journal) og medlem af redaktionsudvalget for flere juridiske tidsskrifter; generaladvokat ved Domstolen siden den 7. oktober 2003.

Konrad Hermann Theodor Schiemann

Født i 1937. Jurastudier i Cambridge; barrister (1964-1980); Queen's Counsel (1980-1986); dommer ved High Court of England and Wales (1986-1995); Lord Justice of Appeal (1995-2003); siden 1985 senior medlem og i 2003 kasserer i Honourable Society of the Inner Temple; dommer ved Domstolen siden den 8. januar 2004.

Jerzy Makarczyk

Født i 1938; dr.jur. (1966); professor i folkeret (1974); Senior Visiting Fellow ved Oxford University (1985); professor ved International Christian University (ICU) i Tokyo (1988); forfatter af flere værker om folkeret, fællesskabsret og menneskerettigheder; medlem af flere videnskabelige selskaber inden for folkeret, fællesskabsret og menneskerettigheder; delegeret for den polske regering i forhandlingerne om de russiske troppers tilbagetrækning fra polsk territorium; vice-udenrigsminister og senere udenrigsminister (1989-1992); leder af den polske delegation i De Forenede Nationers Generalforsamling; dommer ved Den Europæiske Menneske-retlighedsdomstol (1992-2002); formand for Institut de Droit International (2003); rådgiver for Republikken Polens præsident i udenrigspolitiske og menneskeretlige anliggender (2002-2004); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Pranas Kūris

Født i 1938; juridisk eksamen fra universitetet i Vilnius (1961); juridisk kandidat fra Moskvas Universitet (1965); dr.jur. (med forelæsningsret) ved Moskvas Universitet (1973); stagiaire ved Institut des Hautes Études Internationales (direktør: prof. Ch. Rousseau), Université de Paris (1967-1968); fungerende medlem af Litauens videnskabelige akademi (1996); æresdoktor ved det juridiske universitet i Litauen (2001); forskellige opgaver inden for undervisning og administration ved universitetet i Vilnius (1961-1990); lektor, adjungeret professor, professor i folkeret, dekan ved det juridiske fakultet, flere regeringsposter inden for Litauens udenrigstjeneste og retsvæsen; justitsminister (1990-1991), dommer (1991), Litauens ambassadør i Belgien, Luxembourg og Nederlandene (1992-1994); dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (før reformen) (juni 1994 – oktober 1998); dommer ved Litauens Højesteret og præsident samme sted (december 1994 – oktober 1998); dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (siden november 1998); deltager i adskillige internationale konferencer; medlem af Republikken Litauens delegation i forhandlingerne med USSR (1990-1992); forfatter af adskillige publikationer (ca. 200); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Endre Juhász

Født i 1944; juridisk eksamen fra universitetet i Szeged, Ungarn (1967); ungarsk advokateksamen (1970); studier i komparativ ret ved universitetet i Strasbourg, Frankrig (1969, 1970, 1971 og 1972); embedsmand i det juridiske kontor i ministeriet for udenrigshandel (1966-1974); direktør for lovgivningsmæssige anliggender (1973-1974); første handelsattaché ved den ungarske ambassade i Bruxelles med ansvar for fællesskabsretlige anliggender (1974-1979); direktør i ministeriet for udenrigshandel (1979-1983); første handelsattaché, senere handelsråd, ved den ungarske ambassade i Washington D.C., De Forenede Stater (1983-1989); generaldirektør for handelsministeriet og ministeriet for udenrigshandel (1989-1991); Ungarns chefforhandler i forbindelse med den associeringsaftale, der blev indgået mellem Ungarn, De Europæiske Fællesskaber og medlemsstaterne (1990-1991); generalsekretær for ministeriet for internationale økonomiske relationer, direktør for kontoret for europæiske anliggender (1992); statssekretær, ministeriet for internationale økonomiske relationer (1993-1994); statssekretær, ministeriet for industri og handel, leder af kontoret for europæiske anliggender (1994); overordentlig og befuldmægtiget ambassadør, chef for Republikken Ungarns diplomatiske mission ved Den Europæiske Union (januar 1995 – maj 2003); chefforhandler i forbindelse med Republikken Ungarns tiltrædelse af Den Europæiske Union (juli 1998 – april 2003); minister uden portefølje for koordineringen af spørgsmål vedrørende europæisk integration (siden maj 2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

George Arestis

Født i 1945; juridisk eksamen fra universitetet i Athen (1968); MA i Comparative Politics and Government fra University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypren (1972-1982); udnævnt til District Court Judge (1982); forfremmet til President District Court (1995); Administrative President District Court i Nicosia (1997-2003); dommer ved Cyperns Højesteret (2003); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Født i 1947; dr.jur. ved det kongelige universitet på Malta i 1973; ansat i den maltesiske centraladministration i egenskab af Notary to Government i 1975; rådgiver for Republikken Malta i 1978; førsterådgiver for Republikken Malta i 1979; assisterende Attorney General i 1988 og af Maltas præsident udnævnt til Attorney General i 1989; ekstern lektor i civilret ved universitetet på Malta (1985-1989); medlem af bestyrelsen ved universitetet på Malta (1998-2004); medlem af kommissionen for justitsforvaltningen (1994-2004); medlem af Committee of Governors for Maltas voldgiftsdomstol (1998-2004); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Marko Ilešič

Født i 1947; dr.jur. (universitetet i Ljubljana); specialisering i komparativ ret (universitetet i Strasbourg og universitetet i Coimbra); advokat; dommer ved arbejdsretten i Ljubljana (1975-1986); præsident for idrætsvoldgiftsdomstolen (1978-1986); opmand ved forsikringsselskabet Triglav's voldgiftsafdeling (1990-1998); præsident for børsens voldgiftsdomstol (siden 1995); voldgiftsdommer ved børsens voldgiftsdomstol (siden 1998); voldgiftsdommer ved Jugoslaviens handelskammer (indtil 1991), og ved Sloveniens Handelskammer (siden 1991); voldgiftsdommer ved Det Internationale Handelskammer i Paris; dommer ved UEFA's appeludvalg (siden 1988) og ved FIFA's appeludvalg (siden 2000); formand for sammenslutningen af slovenske juristforeninger; medlem af International Law Association, af Comité Maritime International og af flere andre selskaber inden for international ret; professor i civilret, handelsret og international privatret; dekan ved det juridiske fakultet på universitetet i Ljubljana; forfatter af adskillige juridiske publikationer; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Jiří Malenovský

Født i 1950; dr.jur. ved Karlova universitet i Prag (1975); assisterende professor (1974-1990); pro-dekan (1989-1991) og leder for afdelingen for international og europæisk ret (1990-1992) ved Masaryk universitet i Brno; dommer ved Tjekkioslovaikiets forfatningsdomstol (1992); ambassadør ved Europarådet (1993-1998); formand for komitéen af delegerede til Europarådet (1995); generaldirektør i udenrigsministeriet (1998-2000); formand for den tjekkiske og slovakiske afdeling af International Law Association (1999-2001); dommer ved forvaltningsdomstolen (2000-2004); medlem af det lovgivende råd (1998-2000); medlem af den permanente voldgiftsdomstol i Haag (siden 2000); professor i folkeret ved Masaryk Universitet i Brno (2001); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Ján Klučka

Født i 1951; dr.jur. ved universitetet i Bratislava (1974); professor i international ret ved universitetet i Kosice (siden 1975); dommer ved forfatningsdomstolen (1993); medlem af den permanente voldgiftsdomstol i Haag (1994); medlem af Venedigkommissionen (1994); formand for den slovakiske forening for international ret (2002); dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Uno Lõhmus

Født i 1952; dr.jur. i 1986; advokat (1977-1998); gæsteprofessor i strafferet ved universitetet i Tartu; dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1994-1998); præsident for Estlands Højesteret (1998-2004); medlem af den juridiske forfatningskommission; rådgiver for straffelovskommissionen; medlem af arbejdsgruppen til udarbejdelse af strafferetsplejeloven; forfatter af flere værker om menneskerettigheder og statsforfatningsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Egils Levits

Født i 1955; juridisk og politologisk eksamen fra universitetet i Hamburg; videnskabelig medarbejder ved det juridiske fakultet på universitetet i Kiel; rådgiver for det lettiske parlament i spørgsmål om internationalret, statsforfatningsret og lovgivningsreformer; lettisk ambassadør i Tyskland og Schweiz (1992-1993), og i Østrig, Schweiz og Ungarn (1994-1995); vice-statsminister og justitsminister samt fungerende udenrigsminister (1993-1994); rådgiver for den internationale mæglings- og voldgiftsdomstol under Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) (siden 1997); medlem af den permanente voldgiftsdomstol (siden 2001); valgt til dommer ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i 1995 og genvalgt i 1998 og 2001; adskillige publikationer inden for statsforfatningsret, forvaltningsret, lovgivningsreformer og fællesskabsret; dommer ved Domstolen siden den 11. maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Født i 1950; Bachelor i civilret (National University of Ireland, University College Dublin 1971); barrister (King's Inns, 1972); eksamensbevis efter videregående studier i fællesskabsret (University College Dublin, 1977); barrister i Irland (1972-1999); lektor i fællesskabsret (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994-1999); den irske regerings repræsentant i en række sager for De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer i High Court, Irland (fra 1999); Benchet (bestyrelsesmedlem) af Honorable Society of King's Inns (fra 1999); næstformand for Det Irske Selskab for fællesskabsret; medlem af Foreningen for International Ret (den irske afdeling); søn af Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), der var dommer ved Domstolen (1974-1985); dommer ved Domstolen siden den 13. oktober 2004.

Roger Grass

Født i 1948; afgangseksamen fra Institut d'études politiques de Paris og kandidateksamen i politisk videnskab og offentlig ret; statsadvokatfuldmægtig ved Tribunal de grande instance de Versailles; ekspeditionssekretær ved Domstolen; generalsekretær for anklagemyndigheden ved Cour d'appel de Paris; ansat i den franske justitsministers kabinet; referendar hos Domstolens præsident; justitssekretær ved Domstolen siden den 10. februar 1994.

2. Ændringer i Domstolens sammensætning i 2005

Domstolens sammensætning har ikke ændret sig i 2005.

3. Sammensætning efter rangfølge

fra den 1. januar til den 6. oktober 2005

V. Skouris, Domstolens præsident
P. Jann, formand for Første Afdeling
C.W.A. Timmermans, formand for Anden Afdeling
A. Rosas, formand for Tredje Afdeling
L.A. Geelhoed, førstegeneraladvokat
R. Silva de Lapuerta, formand for Femte Afdeling
K. Lenaerts, formand for Fjerde Afdeling
A. Borg Barthet, formand for Sjette Afdeling
F.G. Jacobs, generaladvokat
C. Gulmann, dommer
A.M. La Pergola, dommer
J.-P. Puissochet, dommer
P. Léger, generaladvokat
D. Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat
R. Schintgen, dommer
N. Colneric, dommer
S. von Bahr, dommer
A. Tizzano, generaladvokat
J.N. Cunha Rodrigues, dommer
C. Stix-Hackl, generaladvokat
J. Kokott, generaladvokat
L.M. Poiares P. Maduro, generaladvokat
K. Schiemann, dommer
J. Makarczyk, dommer
P. Küris, dommer
E. Juhász, dommer
G. Arestis, dommer
M. Ilešič, dommer
J. Malenovský, dommer
J. Klučka, dommer
U. Lohmus, dommer
E. Levits, dommer
A. Ó Caoimh, dommer

R. Grass, justitssekretær

fra den 7. oktober til den 31. december 2005

V. Skouris, Domstolens præsident
P. Jann, formand for Første Afdeling
C.W.A. Timmermans, formand for Anden Afdeling
A. Rosas, formand for Tredje Afdeling
C. Stix-Hackl, førstegeneraladvokat
K. Schiemann, formand for Fjerde Afdeling
J. Makarczyk, formand for Femte Afdeling
J. Malenovský, formand for Sjette Afdeling
F.G. Jacobs, generaladvokat
C. Gulmann, dommer
A.M. La Pergola, dommer
J.-P. Puissochet, dommer
P. Léger, generaladvokat
D. Ruiz-Jarabo Colomer, generaladvokat
R. Schintgen, dommer
N. Colneric, dommer
S. von Bahr, dommer
A. Tizzano, generaladvokat
J.N. Cunha Rodrigues, dommer
L.A. Geelhoed, generaladvokat
R. Silva de Lapuerta, dommer
K. Lenaerts, dommer
J. Kokott, generaladvokat
L.M. Poiares P. Maduro, generaladvokat
P. Kūris, dommer
E. Juhász, dommer
G. Arestis, dommer
A. Borg Barthet, dommer
M. Ilešič, dommer
J. Klučka, dommer
U. Löhmus, dommer
E. Levits, dommer
A. Ó Caoimh, dommer

R. Grass, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Domstolen

Massimo Pilotti, dommer (1952-1958), præsident 1952-1958
Petrus Josephus Servatius Serrarens, dommer (1952-1958)
Otto Riese, dommer (1952-1963)
Louis Delvaux, dommer (1952-1967)
Jacques Rueff, dommer (1952-1959 og 1960-1962)
Charles Léon Hammes, dommer (1952-1967), præsident 1964-1967
Adrianus Van Kleffens, dommer (1952-1958)
Maurice Lagrange, generaladvokat (1952-1964)
Karl Roemer, generaladvokat (1953-1973)
Rino Rossi, dommer (1958-1964)
Andreas Matthias Donner, dommer (1958-1979), præsident 1958-1964
Nicola Catalano, dommer (1958-1962)
Alberto Trabucchi, dommer (1962-1972), siden generaladvokat (1973-1976)
Robert Lecourt, dommer (1962-1976), præsident 1967-1976
Walter Strauss, dommer (1963-1970)
Riccardo Monaco, dommer (1964-1976)
Joseph Gand, generaladvokat (1964-1970)
Josse J. Mertens de Wilmars, dommer (1967-1984), præsident 1980-1984
Pierre Pescatore, dommer (1967-1985)
Hans Kutscher, dommer (1970-1980), præsident 1976-1980
Alain Louis Dutheil de Lamothe, generaladvokat (1970-1972)
Henri Mayras, generaladvokat (1972-1981)
Cearbhall O'Dalaigh, dommer (1973-1974)
Max Sørensen, dommer (1973-1979)
Alexander J. Mackenzie Stuart, dommer (1973-1988), præsident 1984-1988
Jean-Pierre Warner, generaladvokat (1973-1981)
Gerhard Reischl, generaladvokat (1973-1981)
Aindrias O'Keeffe, dommer (1975-1985)
Francesco Capotorti, dommer (1976), siden generaladvokat (1976-1982)
Giacinto Bosco, dommer (1976-1988)
Adolphe Touffait, dommer (1976-1982)
Thymen Koopmans, dommer (1979-1990)
Ole Due, dommer (1979-1994), præsident 1988-1994
Ulrich Everling, dommer (1980-1988)
Alexandros Chloros, dommer (1981-1982)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981-1988), siden dommer (1988-1992)
Simone Rozès, generaladvokat (1981-1984)
Pieter VerLoren van Themaat, generaladvokat (1981-1986)
Fernand Grévisse, dommer (1981-1982 og 1988-1994)
Kai Bahlmann, dommer (1982-1988)
G. Federico Mancini, generaladvokat (1982-1988), siden dommer (1988-1999)
Yves Galmot, dommer (1982-1988)
Constantinos Kakouris, dommer (1983-1997)
Carl Otto Lenz, generaladvokat (1984-1997)

Marco Darmon, generaladvokat (1984-1994)
René Joliet, dommer (1984-1995)
Thomas Francis O'Higgins, dommer (1985-1991)
Fernand Schockweiler, dommer (1985-1996)
Jean Mischo, generaladvokat (1986-1991 og 1997-2003)
José Carlos De Carvalho Moithinho de Almeida, dommer (1986-2000)
José Luis Da Cruz Vilaça, generaladvokat (1986-1988)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, dommer (1986-2003), præsident 1994-2003
Manuel Díez de Velasco, dommer (1988-1994)
Manfred Zuleeg, dommer (1988-1994)
Walter Van Gerven, generaladvokat (1988-1994)
Giuseppe Tesauo, generaladvokat (1988-1998)
Paul Joan George Kapteyn, dommer (1990-2000)
John L. Murray, dommer (1991-1999)
David Alexander Ogilvy Edward, dommer (1992-2004)
Georges Cosmas, generaladvokat (1994-2000)
Günter Hirsch, dommer (1994-2000)
Michael Bendik Elmer, generaladvokat (1994-1997)
Hans Ragnemalm, dommer (1995-2000)
Leif Sevón, dommer (1995-2002)
Nial Fennelly, generaladvokat (1995-2000)
Melchior Wathelet, dommer (1995-2003)
Krateros Ioannou, dommer (1997-1999)
Siegbert Alber, generaladvokat (1997-2003)
Antonio Saggio, generaladvokat (1998-2000)
Macken Fidelma O'Kelly, dommer (1999-2004)

– Præsidenter

Massimo Pilotti (1952-1958)
Andreas Matthias Donner (1958-1964)
Charles Léon Hammes (1964-1967)
Robert Lecourt (1967-1976)
Hans Kutscher (1976-1980)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980-1984)
Stuart Alexander John Mackenzie (1984-1988)
Ole Due (1988-1994)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias (1994-2003)

– Justitssekretærer

Albert Van Houtte (1953-1982)
Paul Heim (1982-1988)
Jean-Guy Giraud (1988-1994)

Kapitel II

De Europæiske Fællesskabers Ret i Første Instans

A – Arbejdet ved Retten i Første Instans i 2005

Ved Rettens præsident, Bo Vesterdorf

2005 vil for Retten i Første Instans være et år kendetegnet af flere nævneværdige udviklinger med hensyn til mængden og formen af de sager, der indbringes for Retten.

Statistikkerne vedrørende det judicielle arbejde i 2005 viser en mærkbar stigning i antallet af afgjorte sager. I 2005 har Retten således afsluttet 610 sager, hvilket er en stigning på 69% i forhold til året før, hvor 361 sager blev afgjort. Denne store fremgang skal dog relativiseres, idet 117 sager, som Retten har afsluttet i 2005, er blevet overført til Retten for EU-personalesager. Selv om der ses bort fra denne overførsel, er der stadig sket en betydelig stigning i antallet af afgjorte sager (37%) i forhold til 2004. Som i de foregående år er flertallet (83%) af sagerne i 2005 blevet afgjort af en afdeling med tre dommere. 10% af sagerne er blevet afsluttet af en afdeling med fem dommere og 1% af Retten sat af en enkelt dommer. Retten har i 2005 i øvrigt afsagt sine første domme i stor afdeling (sat af elleve dommere) i seks sager, som vedrørte erstatningssøgsmål anlagt mod Fællesskabet (afsnit III).

Denne betydelige stigning i antallet af afgjorte sager, som i vidt omfang skyldes tiltrædelsen af ti nye dommere i 2004, er blevet ledsaget af et fald i antallet af indregistrerede sager i 2005. Der er blevet indregistreret 469 sager mod 536 i 2004, hvilket svarer til et fald på 12%. Denne nedgang skal dog sættes i relief, idet Domstolen i 2004 henviste 21 sager til Retten som følge af, at Retten blev tillagt beføjelser til at træffe afgørelse i direkte søgsmål anlagt af medlemsstaterne. Antallet af indregistrerede sager er reelt tilbage på samme niveau som i 2003 (466 sager). Mængden af EF-varemærkesager har stabiliseret sig, idet der er blevet anlagt 98 sager i 2005 (110 i 2004), hvilket imidlertid som forrige år udgør ca. 20% af de indbragte sager. Derimod fortsætter antallet af personalesager med at stige både i absolutte tal (151 sager mod 146 i 2004) og i relative tal (32% mod 27% i det foregående år).

Ved udgangen af 2005 var der 1 033 verserende sager, hvilket udgør et fald på 141 sager, eller 12%, i forhold til året før. Efter overførslen af 117 sager til Retten for EU-personalesager verserer der 152 personalesager for Retten i Første Instans, hvilket svarer til godt et års arbejde for jurisdiktionen på dette område.

Selv om statistikkerne vedrørende det judicielle arbejde viser opmuntrende tendenser med hensyn til strømmen af sager, er den gennemsnitlige sagsbehandlingstid imidlertid steget markant i 2005, idet den, når der ses bort fra personalesager og sager vedrørende immaterielle rettigheder, nu er på 25,6 måneder (mod 22,6 måneder i 2004).

Statistikkerne for dette år skal ligeledes analyseres med den omstændighed in mente, at oprettelsen af Retten for EU-personalesager fra næste år vil påvirke mængden og typen af samtlige sager for Retten betydeligt, hvilket vil gøre det muligt for Retten at koncentrere sig om visse områder inden for de økonomiske sager. Retten for EU-personalesager er den første særlige retsinstans, som skal træffe afgørelse i visse arter af sager inden for særlige områder, hvilket artikel 225 A EF giver mulighed for siden ikrafttrædelsen af Nice-traktaten. De syv nye dommere ved EU-personaleretten, som er knyttet til Retten i Første Instans, aflagde ed den 5. oktober 2005. Den 2. december 2005 fastslog præsidenten for Domstolen, at Retten for EU-personalesager var blevet gyldigt oprettet. Denne afgørelse blev of-

fentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 12. december 2005¹. Som følge heraf, og i medfør af Rådets afgørelse 2004/752/EF, Euratom af 2. november 2004 om oprettelse af en ret for EU-personalesager², blev 117 sager, der oprindeligt var anlagt ved Retten i Første Instans, men hvor den skriftlige behandling endnu ikke var afsluttet, ved kendelse overført til EU-personaleretten.

Som følge af oprettelsen af EU-personaleretten har Retten ligeledes ændret sit procesreglement for at indføre bestemmelser vedrørende appel af den nye jurisdiktions afgørelser³. Denne ændring af procesreglementet har i øvrigt gjort det muligt dels at ændre bestemmelserne om fri proces, herefter kaldet »retshjælp«, i forhold til bestemmelserne i Rådets direktiv 2003/8/EF af 27. januar 2003 om forbedret adgang til domstolene i grænseoverskridende tvister gennem fastsættelse af fælles mindsteregler for retshjælp i forbindelse med tvister af denne art⁴, dels at præcisere rækkevidden eller ændre andre bestemmelser i procesreglementet, navnlig ved at øge fleksibiliteten i hasteproceduren i procesreglementets artikel 76a. Med hensyn til denne bestemmelse bemærkes, at der i 2005 blev indgivet tolv begæringer om anvendelse af hasteproceduren, og at begæringen blev efterkommet i seks sager. Bortset fra slettelse har Retten i øvrigt afsluttet tre sager i henhold til hasteproceduren i 2005⁵. Hasteproceduren har endnu en gang vist sin effektivitet, da sagsbehandlingstiden i ingen af disse sager oversteg syv måneder⁶.

Foruden den store ændring, som tilknytningen til Retten i Første Instans af særlige retsinstanter som fastsat i Nice-traktaten udgør, har Retten den 6. oktober 2005 vendt en anden vigtig side i sin historie. Hans Jung er fratrådt sin stilling som justitssekretær ved Retten, en stilling, som han varetog siden jurisdiktionens oprettelse i 1989. Det højtidelige retsmøde i anledning af hans fratræden blev en lejlighed til at ære hans uvurderlige bidrag til oprettelsen og udviklingen af Retten. Ved retsmødet blev der ligeledes aflagt ed af hans efterfølger, Emmanuel Coulon.

Endelig vil den væsentligste udvikling i retspraksis fremgå af de følgende afsnit i rapporten, som først behandler visse generelle, processuelle spørgsmål (I) og dernæst søgsmål vedrørende retsakters lovlighed (II), erstatningssøgsmål (III) og begæringer om foreløbige forholdsregler (IV).

¹ EUT L 325, s. 1.

² EUT L 333, s. 7.

³ Ændring af procesreglementet for Retten i Første Instans, vedtaget den 12.10.2005 (EUT L 298, s. 1).

⁴ EUT L 26, p. 41.

⁵ Rettens kendelse af 10.1.2005, sag T-209/04, Spanien mod Kommissionen, Rettens dom af 21.9.2005, sag T-87/05, EDP mod Kommissionen, og af 23.11.2005, sag T-178/05, Det Forenede Kongerige mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁶ Idem.

I. **Processuelle spørgsmål**

a) *Intervention*

I henhold til artikel 40, stk. 4, i Domstolens statut, som finder anvendelse på Retten, kan påstande, der fremsættes i en begæring om intervention, kun gå ud på at understøtte en af parternes påstande. Ifølge artikel 116, stk. 3, i Rettens procesreglement indtræder intervenienten desuden i sagen, som den foreligger ved hans intervention. Disse to bestemmelser, hvis anvendelse er vanskelig, har været genstand for en righoldig retspraksis⁷, som der i år er blevet føjet to domme til.

I sagen *VKI mod Kommissionen* fremsatte intervenienterne argumenter, som ikke var blevet gjort gældende af Kommissionen, som de støttede, og disse argumenter ville, såfremt de var blevet antaget, have medført den anfægtede retsakts annullation, dvs. det modsatte resultat af Kommissionens påstande⁸. Retten fandt, at disse argumenter ændrede sagens ramme og derfor ikke kunne antages.

I sagen *Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen* fremsatte visse parter, der var interveneret til støtte for sagsøgeren, anbringender, som sagsøgeren ikke havde fremsat⁹. Kommissionen bestred, at disse anbringender kunne antages til realitetsbehandling, idet den gjorde gældende, at intervenienter ikke kan påberåbe sig anbringender, som er forskellige fra dem, som parten, de er interveneret til støtte for, støtter sig på. I dommen fastslog Retten imidlertid, at disse parter har ret til at fremsætte selvstændige anbringender, »når blot de støtter en af hovedsagens parter påstande, og så længe disse ikke adskiller sig fuldstændig fra tvistens grundlæggende indhold, således som det er etableret mellem sagsøgeren og den sagsøgte, hvilket ville ændre sagens rammer«. I dette tilfælde var visse af intervenienternes anbringender knyttet til sagens genstand, selv om de var forskellige fra sagsøgerens anbringender, og kunne således påberåbes for Retten.

b) *Behandling af egen drift*

I 2005 har Retten på klassisk vis anvendt principperne vedrørende behandling af egen drift af anbringender angående grundlæggende retsprincipper.

I sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen* foranledigede en faktuel fejl begået af Kommissionen således Retten til af egen drift at rejse spørgsmålet om manglende be-

⁷ Jf. bl.a. Domstolens dom af 23.2.1961, sag 30/59, *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg mod Den Høje Myndighed*, Sml. 1954-1964, s. 211, org.ref.: Rec. s. 3, præmis 37, og Rettens dom af 3.4.2003, sag T-119/02, *Royal Philips Electronics mod Kommissionen*, Sml. II, s. 1433, præmis 203 og 212.

⁸ Rettens dom af 13.4.2005, sag T-2/03, *Verein für Konsumenteninformation mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁹ Rettens dom af 15.6.2005, sag T-171/02, *Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

grundelse¹⁰. Ligeledes i sagen *Suproco mod Kommissionen* rejste Retten af egen drift to begrundelsesmangler i en beslutning truffet af Kommissionen om ikke at imødekomme en anmodning om en undtagelse fra visse oprindelsesregler for sukker fra De Nederlandske Antiller¹¹. Endelig rejste Retten i sagen *CIS mod Kommissionen* af egen drift en begrundelsesmangel i en beslutning om ophævelse af tilskuddet fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling (EFRU), da denne beslutning ikke nævner de forskellige omstændigheder og argumenter, der er nødvendige for at kunne prøve lovligheden af beslutningen i forhold til sagsøgerens anbringender¹².

Retten fastslog i øvrigt i sagen *Corsica Ferries France mod Kommissionen*, at en tilsidesættelse af retten til kontradiktion ikke udgjorde en tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter og derfor ikke skulle rejses af egen drift, og stadfæstede således en retspraksis, som allerede blev omtalt i årsrapporten 2004¹³. I samme retning, i sagen *Common Market Fertilizers mod Kommissionen*, afviste Retten således af egen drift at rejse en ulovlighedsindsigelse rettet mod en bestemmelse i toldlovgivningen, da den ikke var begrundet i, at den, der havde udstedt retsakten, var inkompetent¹⁴.

c) *Fjernelse af dokumenter fra sagens akter*

I sagen *Gollnisch m.fl. mod Parlamentet* fremlagde sagsøgeren for Retten en udtalelse fra Parlamentets juridiske tjeneste, som var blevet udarbejdet på anmodning af Parlamentets præsidium. Parlamentet begærede, at dette dokument blev fjernet fra sagens akter. Denne begæring, som blev efterkommet, gav Retten lejlighed til at stadfæste en – nu fast – retspraksis, hvorefter det ville være til skade for den almene interesse i, at institutionerne kan indhente uafhængige juridiske udtalelser fra deres juridiske tjeneste, såfremt sådanne dokumenter kunne fremlægges under en sag for Domstolen, uden at en sådan fremlæggelse er blevet tilladt af den pågældende institution eller anordnet af denne retsinstans¹⁵.

Derimod afviste Retten i sagen *Entorn mod Kommissionen* begæringen om at fjerne visse erklæringer, som en tredjepart havde fremsat over for tjenestemænd fra Enheden for Ko-

¹⁰ Rettens dom af 19.10.2005, sag T-318/00, Freistaat Thüringen mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹¹ Rettens dom af 22.9.2005, sag T-101/03, Suproco mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹² Rettens dom af 22.6.2005, sag T-102/03, CIS mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹³ Rettens dom af 15.6.2005, sag T-349/03, Corsica Ferries France mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, der støttes på Rettens dom af 8.7.2004, forenede sager T-67/00, T-68/00, T-71/00 og T-78/00, JFE Engineering mod Kommissionen (appelleret, forenede sager C-403/04 P og C-405/04 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 425.

¹⁴ Rettens dom af 27.9.2005, forenede sager T-134/03 og T-135/03, Common Market Fertilizers mod Kommissionen (appelleret, sag C-443/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁵ Rettens kendelse af 10.1.2005, sag T-357/03, Gollnisch m.fl. mod Parlamentet, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, der støttes på Domstolens kendelse af 23.10.2002, sag C-445/00, Østrig mod Rådet, Sml. II, s. 9151, præmis 12, og Rettens dom af 8.11.2000, sag T-44/97, Ghignone m.fl. mod Rådet, Sml. Pers. I-A, s. 223, og II, s. 1023, præmis 48.

ordinering af Bedrageribekæmpelse (UCLAF)¹⁶. Ifølge Retten havde sagsøgeren givet en plausibel forklaring for, hvorledes sagsøgeren havde kunnet fremskaffe disse dokumenter uden at begå ulovlige handlinger, som ville være til hinder for, at sagsøgeren kunne gøre disse gældende i forbindelse med sagen for Retten.

II. *Søgsmål vedrørende retsaktens lovlighed*

I dette afsnit beskrives de vigtigste afgørelser, som er blevet truffet for at afslutte et annullationssøgsmål i henhold til artikel 230 EF¹⁷. Det skal dog understreges, at valget heraf nødvendigvis indeholder en del subjektivitet, og at flere af de områder, som Retten har beskæftiget sig med i 2005, derfor ikke vil blive særskilt behandlet i denne rapport, på trods af de præciseringer, som visse af de afsagte afgørelser kunne bibringe. Der er her ved tale om afgørelser, der er blevet truffet i forbindelse med sager vedrørende EFRU¹⁸, Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL)¹⁹, Den Europæiske Socialfond (ESF)²⁰, regulativet om anvendelse af visse af Parlamentets bevillinger²¹ samt afgørelser truffet inden for områderne fiskeri²², plantebeskyttelsesmidler²³, udbud²⁴, handelsbeskyttelsesforanstaltninger²⁵, miljø²⁶ samt tilnærmelse af lovgivningerne på dette område²⁷.

¹⁶ Rettens dom af 18.1.2005, sag T-141/01, Entorn mod Kommissionen (appelleret, sag C-162/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷ Der kunne ligeledes nævnes visse domme (og kendelser), som er blevet afsagt i erstatningssøgsmål. I betragtning af, at betingelsen for, at Fællesskabet ifalder ansvar for en ulovlig handling, er, at den kritiserede adfærd er ulovlig, berører disse domme (og kendelser) sommetider også lovligheden af de retsakter, som institutionerne har vedtaget.

¹⁸ Rettens dom af 18.10.2005, sag T-60/03, Regione Siciliana mod Kommissionen, og af 31.5.2005, sag T-272/02, Comune di Napoli mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁹ Dommen i sagen Entorn mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 16.

²⁰ Rettens dom af 30.6.2005, sag T-347/03, Branco mod Kommissionen, og Rettens kendelse af 13.10.2005, sag T-249/02, Fintecna mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²¹ Kendelsen i sagen Gollnisch m.fl. mod Parlamentet, jf. ovenfor, fodnote 15.

²² Kendelsen i sagen Spanien mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 5, og Rettens dom af 19.10.2005, sag T-415/03, Cofradía de pescadores de »San Pedro« de Bermeo m.fl. mod Rådet, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²³ Rettens dom af 28.6.2005, sag T-158/03, Industrias Químicas del Vallés mod Kommissionen (appelleret, sag C-326/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²⁴ Jf. bl.a. Rettens dom af 6.7.2005, sag T-148/04, TQ3 Travel Solutions Belgium mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²⁵ Rettens domme af 17.3.2005, sag T-192/98, Eurocoton mod Rådet, sag T-195/98, Ettlin Gesellschaft für Spinnerei und Weberei m.fl. mod Rådet, og sag T-177/00, Philips mod Rådet, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²⁶ Dommen i sagen Det Forenede Kongerige mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 5.

²⁷ Rettens dom af 5.10.2005, forenede sager T-366/03 og T-235/04, Land Oberösterreich mod Kommissionen (appelleret, forenede sager C-439/05 P og C-454/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

A. Formaliteten vedrørende søgsmål anlagt i medfør af artikel 230 EF

Som i 2004 har Retten i 2005 haft lejlighed til, enten af egen drift eller på begæring af en part, at behandle betingelserne vedrørende formaliteten i annulationssøgsmål²⁸.

1. Retsakter, der kan gøres til genstand for et søgsmål

Foruden anvendelsen af fast retspraksis, hvorefter det alene er retsakter, som har retligt bindende virkninger, der kan gøres til genstand for et søgsmål²⁹, har dette år givet lejlighed til at behandle det mindre almindelige spørgsmål vedrørende forbindelsen mellem annulationssøgsmål og søgsmål om opfyldelse af kontraktmæssige forpligtelser. I sagen *Helm Düngemittel mod Kommissionen* konstaterede Retten således, at retsakter, som er vedtaget af institutionerne, og som er uløseligt forbundet med den rent kontraktuelle ramme, de er en del af, ikke er at finde blandt de retsakter, der i henhold til artikel 249 EF kan gøres til genstand for et søgsmål, på grund af selve deres natur³⁰. Med henvisning til det kontraktmæssige forhold mellem sagsøgeren og Kommissionen afviste Retten et søgsmål med påstand om annullation af en retsakt, som ikke kunne udskilles fra dette forhold, og afslog ligeledes at ændre søgsmålet til en begæring i henhold til artikel 238 EF (der giver Fællesskabets retsinstanser kompetence til at træffe afgørelse i henhold til en voldgiftsbestemmelse, som indeholdes i en af Fællesskabet indgået aftale).

2. Fristen for anlæggelse af søgsmål

I medfør af artikel 230, stk. 5, EF skal annulationssøgsmål rejses inden for en frist på to måneder efter, at retsakten er offentliggjort eller meddelt sagsøgeren eller, i mangel heraf, efter at sagsøgeren har fået kendskab til den. Ifølge fast retspraksis er tidspunktet, hvor sagsøgeren har fået kendskab til den anfægtede retsakt, som afgørende faktor for, hvornår søgsmålsfristen begynder at løbe, af underordnet betydning i forhold til det tidspunkt, hvor retsakten er blevet offentliggjort eller meddelt. Er retsakten hverken offentliggjort eller meddelt, begynder søgsmålsfristen først at løbe fra det tidspunkt, da den berørte tredjemand erhverver et så nøjagtigt kendskab til retsaktens indhold og begrundelse, at han kan gøre brug af sin søgsmålsret. Det tilkommer imidlertid den, som er bekendt med, at retsakten berører ham, selv inden for en rimelig frist at begære retsaktens fuldstændige ordlyd meddelt.

²⁸ Vedrørende behandling af egen drift se bl.a. Rettens dom af 14.4.2005, sag T-88/01, Sniace mod Kommissionen (appelleret, sag C-260/05 P), dommen i sagen Land Oberösterreich mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 27, og dom af 25.10.2005, sag T-43/04, Fardoom og Reinard mod Kommissionen, samt Rettens kendelse af 7.9.2005, sag T-358/03, Krahel mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

²⁹ Jf. bl.a. Rettens kendelse af 16.11.2005, sag T-343/03, Deutsche Post og Securicor Omega Express mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, og dom af 15.12.2005, sag T-33/01, Infront WM mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser. Se tillige, om umuligheden af at anlægge sag til prøvelse af en forberedende akt, Rettens kendelse af 22.7.2005, sag T-376/04, Polyelectrolyte Producers Group mod Rådet og Kommissionen (appelleret, sag C-368/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

³⁰ Rettens kendelse af 9.6.2005, sag T-265/03, Helm Düngemittel mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

Retten fastslog tillige, at den omstændighed, at sagsøgeren begærede en beslutning om udelukkelse af udgifter, der dækkes i henhold til et program iværksat af EFRU, meddelt fire måneder efter, at denne havde fået kendskab til beslutningen, udgjorde en overskridelse af en rimelig frist som omhandlet i den nævnte retspraksis³¹.

Sagen *Olsen mod Kommissionen*³² gav Retten mulighed for at foretage en vigtig præcisering vedrørende anvendelsen af disse principper på statsstøttesager³³. I denne sag anfægtede sagsøgeren en beslutning, hvorved Kommissionen havde givet tilladelse til statsstøtte til en spansk konkurrent. Søgsmålet blev anlagt lidt mere end seks måneder efter, at beslutningen var blevet meddelt Kongeriget Spanien, som var den eneste adressat for den anfægtede beslutning. Retten fandt, at eftersom sagsøgeren ikke var adressat for den anfægtede beslutning, fandt kriteriet om meddelelsen af retsakten ikke anvendelse på sagsøgeren. For så vidt angår spørgsmålet, om det er offentliggørelse eller tidspunktet, hvor sagsøgeren har fået kendskab til retsakten, der finder anvendelse, henviste Retten til retspraksis, hvorefter tidspunktet, hvor sagsøgeren har fået kendskab til retsakten, ikke finder anvendelse i forbindelse med retsakter, som efter den berørte institutions faste praksis er genstand for en offentliggørelse i *Den Europæiske Unions Tidende*. I dette tilfælde begynder søgsmålsfristen at løbe på datoen for offentliggørelsen³⁴.

På området for statsstøtte er de beslutninger, hvorved Kommissionen efter en foreløbig undersøgelse konstaterer, at en anmeldt foranstaltning ganske vist er omfattet af traktatens artikel 87, stk. 1, EF, men ikke giver anledning til tvivl om, at den er forenelig med fællesmarkedet, genstand for et resumé i *Den Europæiske Unions Tidende*³⁵. Ifølge Kommissionens nye, men faste praksis, indbefatter resuméet af beslutningen, at der henvises til internet-hjemmesiden for Kommissionens Generalsekretariat, hvor det nævnes, at hele ordlyden af den pågældende beslutning, rensat for fortrolige oplysninger, er tilgængelig herpå i de(n) autentiske sprogversion(er). Retten fandt derfor, at det forhold, at Kommissionen giver tredjemand fuldstændig adgang til ordlyden af en beslutning, som er anbragt på internet-hjemmesiden, kombineret med meddelelsen af et resumé i *Den Europæiske Unions Tidende* – der gør det muligt for interesserede at identificere den omhandlede beslutning og rådgiver dem om denne mulighed for adgang via internet – skal betragtes som en offentliggørelse efter artikel 230, stk. 5, EF. Sagsøgeren kunne derfor med rette påregne, at den anfægtede beslutning ville blive genstand for en offentliggørelse i *Den Europæiske Unions Tidende*. Da søgsmålet endog blev anlagt inden denne offentliggørelse, blev det antaget til realitetsbehandling.

³¹ Rettens kendelse af 27.5.2005, sag T-485/04, COBB mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

³² Rettens dom af 15.6.2005, sag T-17/02, Olsen mod Kommissionen (appelleret, sag C-320/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

³³ Denne præcisering er blevet gentaget i tre kendelser: Rettens kendelse af 15.6.2005, sag T-98/04, SIMSA m.fl. mod Kommissionen, ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 19.9.2005, sag T-321/04, Air Bourbon mod Kommissionen, og af 21.11.2005, sag T-426/04, Tramarin mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

³⁴ Domstolens dom af 10.3.1998, sag C-122/95, Tyskland mod Rådet, Sml. I, s. 973, præmis 39.

³⁵ Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22.3.999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel [88 EF] (EFT L 83, s. 1).

3. Retlig interesse i søgsmålet

Den retlige interesse i søgsmålet skal bedømmes på tidspunktet for sagens anlæggelse³⁶. I sagen *First Data mod Kommissionen* fastslog Retten imidlertid, at denne vurdering af retsplejehensyn dog ikke kan hindre Retten i at fastslå, at det ikke længere er fornødent at tage stilling til sagen i det tilfælde, hvor en sagsøger, som oprindeligt havde retlig interesse, senere har mistet enhver personlig interesse i annullationen af den anfægtede beslutning som følge af en begivenhed, der er indtruffet senere end sagsanlægget³⁷. I denne sag anfægtede sagsøgeren en beslutning, hvorved Kommissionen ikke på grundlag af artikel 81 EF modsatte sig visse bestemmelser om tilknytning til et betalingskortsystem. Disse bestemmelser var blevet trukket tilbage inden sagsanlægget, hvorfor Retten fandt, at sagsøgernes retlige interesse, så vidt den har været til stede, var bortfaldet.

Lignende omstændigheder, som i de fire andre sager, der er blevet afsluttet i 2005, gav også Retten lejlighed til at anvende det faste princip, hvorefter søgsmålsinteressen ikke kan vurderes på grundlag af et fremtidigt eller hypotetisk forhold. Det gælder navnlig, at når den interesse, som en sagsøger påstår at have, vedrører en fremtidig retsstilling, skal han godtgøre, at indgrebet i denne retsstilling allerede på nuværende tidspunkt er sikker³⁸.

I tre kendelser af 10. marts 2005 anvendte Retten således disse principper for at afvise adskillige sager, som italienske virksomheder havde anlagt til prøvelse af en beslutning truffet af Kommissionen, hvorved visse foranstaltninger til fordel for virksomheder i Venedig og Chioggia blev erklæret uforenelige med fællesmarkedet³⁹. Retten prøvede af egen drift søgsmålsinteressen og konstaterede, at sagsøgeren ikke havde retlig interesse, idet den hovedsageligt støttede sig til Den Italienske Republiks beslutning om ikke at iværksætte tilbagesøgning af støtten over for sagsøgerne. Sagsøgerne begrænsede sig til at gøre fremtidige og uvisse omstændigheder gældende til støtte for deres søgsmålsinteresse, nemlig at Kommissionen vil kunne nå frem til en anden bedømmelse end Den Italienske Republik og pålægge denne at iværksætte tilbagesøgning af den påståede støtte fra sagsøgerne.

For det første, da det i den foreliggende sag kun var en fremtidig og uvis indgriben i form af en kommissionsbeslutning, der anfægter Den Italienske Republiks gennemførelsesbeslutning, som kunne have indflydelse på deres retsstilling, godtgjorde sagsøgerne ikke nogen eksisterende og aktuel interesse i en annullation af den anfægtede beslutning. Selv hvis denne situation skulle blive en realitet, ville sagsøgerne ikke være frataget en effektiv retsbeskyttelse, da de har adgang til at anlægge sag ved de nationale retsinstanser mod

³⁶ Rettens dom af 30.4.1998, sag T-16/96, *Cityflyer Express mod Kommissionen*, Sml. II, s. 757, præmis 30.

³⁷ Rettens kendelse af 17.10.2005, sag T-28/02, *First Data m.fl. mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

³⁸ Rettens dom af 17.9.1992, sag T-138/89, *NBV og NVB mod Kommissionen*, Sml. II, s. 2181, præmis 33.

³⁹ Rettens kendelser af 10.3.2005, forenede sager T-228/00, T-229/00, T-242/00, T-243/00, T-245/00 – T-248/00, T-250/00, T-252/00, T-256/00 – T-259/00, T-267/00, T-268/00, T-271/00, T-275/00, T-276/00, T-281/00, T-287/00 og T-296/00, *Gruppo ormeggiatori del porto di Venezia m.fl. mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, sag T-269/00, *Sagaer mod Kommissionen*, og sag T-288/00, *Gardenia Hotels og Comitato Venezia Vuole Vivere mod Kommissionen*, ikke trykt i Samling af Afgørelser. Jf. tillige Rettens kendelse af 20.9.2005, sag T-258/99, *Makro Cash & Carry Nederland mod Kommissionen*, ikke trykt i Samling af Afgørelser.

den kompetente nationale myndigheds eventuelle beslutninger om, at de skal tilbagesøge den påståede støtte. For det andet, hvad angår sagsøgernes argumenter vedrørende den anfægtede beslutnings fremtidige virkning, for så vidt som den erklærer de pågældende støtteordninger uforenelige med fællesmarkedet og således hindrer anvendelsen af disse for fremtiden, bemærkede Retten, at de personer, som den omhandlede støtteordning eventuelt kan komme til gode, ikke kan anses for individuelt berørt af den kommissionsbeslutning, hvori det fastslås, at denne ordning er uforenelig med fællesmarkedet⁴⁰. Derfor ville der i forbindelse med afgørelsen af, om den foreliggende sag kunne antages til realitetsbehandling, under ingen omstændigheder kunne gives sagsøgerne medhold i, at de skulle have søgsmålsinteresse alene på dette grundlag.

Retten anvendte tillige retspraksis vedrørende søgsmålsinteresse i dom af 14. april 2005, *Sniace mod Kommissionen*, som ligeledes vedrørte statsstøtte, og afviste et søgsmål anlagt af Sniace, hvorved virksomheden anfægtede Kommissionens beslutning om at erklære den støtte, sagsøgeren havde modtaget, uforenelig med fællesmarkedet⁴¹. Sniace anfægtede kvalifikationen som statsstøtte i beslutningen, som sagsøgeren fandt bebyrdende, navnlig som følge af risikoen for retssager og visse virkninger på sagsøgerens forhold til det kreditinstitut, som havde ydet støtten. Retten afviste sagen med henvisning til den ovennævnte retspraksis, hvorefter sagsøgeren, når den interesse, som han påstår at have, vedrører en fremtidig retsstilling, skal godtgøre, at indgrebet i retsstillingen allerede på nuværende tidspunkt er sikker⁴². I denne sag havde sagsøgeren ikke godtgjort, at den påberåbte risiko for retssager var eksisterende og faktisk, eller at kvalifikationen som statsstøtte i den foreliggende sag kunne medføre en forpligtelse til for fremtiden at meddele enhver foranstaltning, som dette kreditinstitut måtte træffe til fordel for sagsøgeren, eller at den skade, som ifølge sagsøgeren fulgte af den administrative procedure, skulle være forbundet med kvalifikationen som statsstøtte i henhold til den anfægtede beslutning.

4. Søgsmålskompetence

Det bestemmes i artikel 230, stk. 4, EF, at »[e]nhver fysisk eller juridisk person kan [...] indbringe klage over beslutninger, der retter sig til ham, samt over beslutninger, som, skønt de er udfærdiget i form af en forordning eller en beslutning rettet til en anden person, dog berører ham umiddelbart og individuelt«.

⁴⁰ Jf. i denne retning Domstolens dom af 2.2.1988, forenede sager 67/85, 68/85 og 70/85, Van der Kooy m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 219, præmis 15, og Rettens dom af 22.11.2001, sag T-9/98, Mitteldeutsche Erdöl-Raffinerie mod Kommissionen, Sml. II, s. 3367, præmis 77.

⁴¹ Rettens dom af 14.4.2005, sag T-141/03, Sniace mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser

⁴² Dommen i sagen NBV og NVB mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 38, præmis 33.

a) *Umiddelbart berørt*

I flere sager vedrørende Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 2004/2003 af 4. november 2003 om statut for og finansiering af politiske partier på europæisk plan⁴³ fastslog Retten, at medlemmer af Europa-Parlamentet, som handler i eget navn (og ikke det parti, de tilhører), ikke var umiddelbart berørt af en forordning, der fastsætter betingelserne for finansiering af politiske partier, da de økonomiske konsekvenser af denne forordning ikke vedrørte deres retlige situation, men alene deres faktiske situation⁴⁴. Derimod fandt Retten i to af disse sager, at den pågældende forordning, der indfører en statut for politiske partier på europæisk plan, umiddelbart berørte visse politiske grupperinger. Dels kan indførelsen af en fordelagtig juridisk statut, som en del af de politiske grupperinger kan drage fordel af, hvorimod andre er udelukket herfra, påvirke de lige muligheder for politiske partier. Dels henhører de beslutninger om finansiering af politiske partier, som træffes i medfør af de kriterier, der er fastsat i den omtvistede forordning, under den kompetente myndigheds kompetence. Disse beslutninger har derfor en rent automatisk karakter, som følger af selve den anfægtede forordning uden anvendelse af andre mellemkommende regler⁴⁵.

I øvrigt præciserede Retten i sagen *Regione Siciliana mod Kommissionen* visse aspekter af kriteriet umiddelbart berørt, når der vedtages beslutninger vedrørende støtte ydet af EFRU⁴⁶. Denne dom markerer en vis udvikling i forhold til tidligere beslutninger, som er blevet truffet i lidt anderledes sammenhænge⁴⁷. I denne sag anfægtede sagsøgeren en beslutning om ophævelse af den støtte, der blev bevilget Den Italienske Republik og siden udbetalt til sagsøgeren med henblik på anlæg af en dæmning. Kommissionen gjorde gældende, at denne beslutning ikke berørte sagsøgeren direkte, idet medlemsstaterne udgjorde en skærm mellem Kommissionen og modtageren af støtten. Retten afviste imidlertid denne afvisningspåstand under henvisning til retspraksis, hvorefter en retsakt for umiddelbart at kunne berøre en borger, der ikke er adressat for retsakten, skal have en umiddelbar indvirkning på den pågældendes retsstilling, samtidig med at anvendelsen heraf skal ske helt automatisk, udelukkende i medfør af fællesskabsbestemmelserne og uden anvendelse af andre mellemkommende regler⁴⁸.

Hvad angår ændringen af sagsøgerens retsstilling fandt Retten, at den anfægtede beslutning i første række indebar en direkte og øjeblikkelig ændring af regionens formuemæssige stilling, idet den blev frataget retten til den resterende støtte, som Kommissionen

⁴³ EUT L 297, p. 1.

⁴⁴ Rettens kendelser af 11.7.2005, sag T-13/04, Bonde m.fl. mod Parlamentet og Rådet, ikke trykt i Samling af Afgørelser; sag T-40/04 Bonino m.fl. mod Parlamentet og Rådet; og sag T-17/04, Front national m.fl. mod Parlamentet og Rådet (appelleret, sag C-338/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁴⁵ Kendelserne i sagen Bonino m.fl. mod Parlamentet og Rådet, jf. ovenfor, fodnote 44, og i sagen Front national m.fl. mod Parlamentet og Rådet, jf. ovenfor, fodnote 44.

⁴⁶ Dommen i sagen Regione Siciliana mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 18.

⁴⁷ Rettens kendelse af 6.6.2002, sag T-105/01, SLIM Sicilia mod Kommissionen, Sml. II, s. 2697, og af 8.7.2004, sag T-341/02, Regione Siciliana mod Kommissionen (appelleret, sag C-417/04 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁴⁸ Domstolens dom af 5.5.1998, sag C-386/96 P, Dreyfus mod Kommissionen, Sml. I, s. 2309, præmis 43.

skulle have udbetalt, og idet den forpligtedes til at tilbagebetale de beløb, der blev udbetalt som forskud. Hvad dernæst angår betingelsen om automatisk anvendelse af den anfægtede beslutning bemærkede Retten, at den anfægtede beslutning automatisk og i sig selv medfører retsvirkninger over for sagsøgeren, dvs. alene i medfør af fællesskabsbestemmelserne, og uden at de nationale myndigheder i denne henseende har noget skøn med hensyn til deres pligt til at gennemføre beslutningen. I denne forbindelse afviste Retten argumenterne om, at de nationale myndigheder teoretisk set kan beslutte at friholde sagsøgeren for de økonomiske konsekvenser, som den anfægtede beslutning pålægger regionen. En sådan national afgørelse ville være den fællesskabsretlige anvendelse af den anfægtede beslutning uvedkommende og ville kun genindsætte sagsøgeren i den situation, regionen befandt sig i før vedtagelsen af den anfægtede beslutning, idet den ville indebære endnu en ændring i sagsøgerens retsstilling, der i første omgang automatisk var blevet ændret ved den anfægtede beslutning.

b) *Individuelt berørt*

Under anvendelse af de principper, der følger af fast retspraksis, fastslog Retten, at følgende ikke var individuelt berørt af den retsakt, som de anfægtede i deres søgsmål: løsgængere i Europa-Parlamentet i forhold til en ændring af betingelserne for anvendelse af bevillingerne, som fandt anvendelse på de politiske grupper og løsgængere⁴⁹; bananproducenter i forhold til to forordninger om fastsættelse af visse betingelser for indførsel af bananer til Fællesskabet⁵⁰; italienske vinproducenter og sammenslutninger for disse i forhold til en forordning om ændring af ordningen vedrørende traditionelle betegnelser⁵¹; italienske erhvervsdrivende inden for sukkersektoren i forhold til en forordning om fastsættelse af interventionspriser for hvidt sukker⁵² og ejeren af et skovbrug i forhold til en beslutning om godkendelse af beslutning om godkendelse af et handlingsdokument vedrørende udvikling af landdistrikter i Østrig⁵³.

Sagen *Sniace mod Kommissionen*, der gav Retten lejlighed til atter at præcisere betingelserne for anvendelse af artikel 230, stk. 4, EF på statsstøtteområdet, kræver yderligere bemærkninger⁵⁴. I denne sag anfægtede Sniace Kommissionens beslutning, hvorved denne havde anset en række foranstaltninger til fordel for det østrigske selskab, Lenzing Lyocell, for forenelig med fællesmarkedet. Retten rejste af egen drift spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgeren havde søgsmålskompetence i forhold til denne beslutning, og navnlig spørgs-

⁴⁹ Kendelsen i sagen Gollnisch m.fl. mod Parlamentet, jf. ovenfor, fodnote 15.

⁵⁰ Rettens dom af 3.2.2005, sag T-139/01, Comafra og Dole Fresh Fruit Europe mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁵¹ Rettens kendelse af 28.6.2005, sag T-170/04, FederDoc m.fl. mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁵² Rettens kendelse af 28.6.2005, sag T-386/04, Eridania Sadam m.fl. mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁵³ Rettens kendelse af 28.2.2005, sag T-108/03, von Pezold mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁵⁴ Dommen i sagen Sniace mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 28.

målet om, hvorvidt sagsøgeren var individuelt berørt i henhold til de kriterier, som Domstolen opstillede første gang i sagen COFAZ m.fl. mod Kommissionen⁵⁵. På området for statsstøtte er ifølge disse kriterier – ud over den virksomhed, der har fået individuel støtte – de virksomheder, som konkurrerer med den støttemodtagende virksomhed, individuelt berørt af en beslutning om afslutning af en procedure, der er indledt i henhold til traktatens artikel 88, stk. 2, EF, hvis de har spillet en aktiv rolle i proceduren, forudsat at deres stilling på markedet i væsentligt omfang er påvirket af den støtteforanstaltning, den anfægtede beslutning drejer sig om. Dette var ikke tilfældet i den foreliggende sag. Dels havde sagsøgeren kun spillet en mindre rolle i den administrative procedure, og havde navnlig ikke indgivet klage eller fremsat bemærkninger, som havde været afgørende for forløbet af undersøgelsen. Dels gjorde en analyse af de fysiske egenskaber ved, prisen på og fremstillingsprocessen for de produkter, der solgtes af henholdsvis sagsøgeren og Lenzing Lyocell, det ikke muligt for Retten at fastslå, at der bestod et direkte konkurrenceforhold mellem dem, da sagsøgeren i øvrigt heller ikke havde godtgjort, at beslutningen væsentligt kunne påvirke selskabets stilling på markedet.

I en anden sammenhæng fastslog Retten i sagen *Infront WM mod Kommissionen*⁵⁶, at sagsøgeren i sin egenskab af eksklusiv indehaver af fjernsynsrettighederne til en begivenhed, som Det Forenede Kongerige anser for at være af national interesse som omhandlet i direktiv 89/552/EØF⁵⁷, var individuelt berørt af Kommissionens beslutning, hvorefter en foranstaltning vedtaget af Det Forenede Kongerige kunne gøres gældende over for tv-spretningsforetagender, der er etableret i en anden medlemsstat, da denne beslutning kunne begrænse den frie rådighed over de rettigheder, som sagsøgeren havde erhvervet tidligere.

B. Konkurrenceregler for virksomheder

I år har Retten afsagt 11 domme om de materielle bestemmelser, der forbyder konkurrencestridige aftaler, endnu en gang først og fremmest om karteller⁵⁸. Dette høje tal står i kontrast til den enkelte dom om anvendelse af artikel 82 EF⁵⁹ og til de tre domme om realitetsspørgsmål vedrørende fusionskontrol⁶⁰.

⁵⁵ Domstolens dom af 28.1.1986, sag 169/84, COFAZ m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 391, præmis 25.

⁵⁶ Dommen i sagen *Infront WM mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 29.

⁵⁷ Rådets direktiv 89/552/EØF af 3.10.1989 om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne vedrørende udøvelse af tv-radiospredningsvirksomhed (EFT L 298, s. 23), som ændret.

⁵⁸ Rettens dom af 26.1.2005, sag T-193/02, Piau mod Kommissionen (appelleret, sag C-171/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 15.6.2005, forenede sager T-71/03, T-74/03, T-87/03 og T-91/03, Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen (appelleret, sag C-328/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, domme af 18.7.2005, sag T-241/01, Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, af 27.7.2005, forenede sager T-49/02 – T-51/02, Brasserie nationale m.fl. mod Kommissionen, af 15.9.2005, sag T-325/01, DaimlerChrysler mod Kommissionen, af 25.10.2005, sag T-38/02, Groupe Danone mod Kommissionen (appelleret, sag C-3/06 P), af 29.11.2005, sag T-33/02, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, sag T-52/02, SNCZ mod Kommissionen, sag T-62/02, Union Pigments mod Kommissionen, og sag T-64/02, Heubach mod Kommissionen, samt dom af 6.12.2005, sag T-48/02, Brouwerij Haacht mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁵⁹ Dommen i sagen *Piau mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁶⁰ Dommen i sagen *EDP mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 5, domme af 14.12.2005, sag T-209/01, Honeywell mod Kommissionen, og sag T-210/01, General Electric mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

1. Konkurrencereglernes anvendelsesområde

I dommen i sagen *Piau mod Kommissionen* har Retten endnu en gang præciseret, at konkurrencereglerne i visse tilfælde kan finde anvendelse på sport⁶¹. I denne sag havde Kommissionen på grund af manglende fællesskabsinteresse afvist en klage fra sagsøgeren vedrørende Fédération internationale de football associations (FIFA) regler om spilleagenters virksomhed. I dommen antog Retten, at fodboldklubberne og de nationale forbund, hvis medlemmer igen er klubber, udgør henholdsvis virksomheder og sammenslutninger af virksomheder i fællesskabsrettens forstand, således at FIFA, der er en sammenslutning af nationale forbund, selv er en sammenslutning af virksomheder i artikel 81 EF's forstand. På dette grundlag kunne Retten fastslå, at reglerne for spilleragenters virksomhed er en vedtagelse inden for en sammenslutning af virksomheder. Denne virksomhed har nemlig til formål mod vederlag at sætte en spiller og en klub i forbindelse med hinanden med henblik på indgåelse af en arbejdskontrakt eller at sætte to klubber i forbindelse med hinanden med henblik på indgåelse af en transferkontrakt. Det er følgelig en økonomisk aktivitet i form af tjenesteydelser, for hvilke der ikke gælder det specifikke hensyn til sporten, som er fastsat i retspraksis.

2. Procedure til bekæmpelse af konkurrencestridig praksis

I dommen i sagen *Sumitomo Chemical m.fl. mod Kommissionen* fastslog Retten, at udløbet af den femårige forældelsesfrist, der er fastsat i fællesskabsbestemmelserne for sanktioner mod en overtrædelse af artikel 81 EF og artikel 82 EF, ikke er til hinder for, at Kommissionen fastslår en overtrædelse uden at pålægge en bøde efter udløbet af en sådan frist⁶². Retten præciserede, at den omstændighed, at forældelsen ikke finder anvendelse på den blotte konstatering af, at der foreligger en overtrædelse, hverken er i strid med for det første retssikkerhedsprincippet eller for det andet med almindelige retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaterne, eller for det tredje med uskyldsformodningen. Derimod kræves det derudover, som Retten ligeledes fastslog, for at Kommissionen lovligt kan konstatere en forbudt overtrædelse, at den kan godtgøre, at der foreligger en »berettiget interesse«⁶³. I det foreliggende tilfælde havde Kommissionen imidlertid ikke undersøgt, om den havde en sådan interesse, hvilket begrundede annullationen af beslutningen, i det omfang den vedrørte sagsøgerne.

⁶¹ Dommen i sagen *Piau mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁶² Rettens dom af 6.10.2005, forenede sager T-22/02 og T-23/02, *Sumitomo Chemical m.fl. mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser. Jf. på tidspunktet for de faktiske omstændigheder artikel 1 i Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 af 26.11.1974 om forældelse af adgangen til at pålægge økonomiske sanktioner inden for Det Europæiske Fællesskabs transport- og konkurrenceret og af adgangen til tvangsfuldbyrdelse af disse sanktioner (EFT L 319, s. 1). Jf. nu artikel 25 i Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16.12.2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 og 82 (EFT 2003 L 1, s. 1).

⁶³ Domstolens dom af 2.3.1983, sag 7/82, *GVL mod Kommissionen*, Sml. s. 483.

3. Bidrag vedrørende artikel 81 EF

a) *Anvendelse af artikel 81, stk. 1, EF*

Ved beslutning af 10. oktober 2001 fastslog Kommissionen, at DaimlerChrysler selv eller med sine belgiske og spanske datterselskaber som mellemed havde begået overtrædelser af fællesskabsrettens konkurrenceregler ved at deltage i aftaler med sine forhandlere i Tyskland, Belgien og Spanien vedrørende detailsalg af personbiler af mærket Mercedes Benz. I den dom, den afsagde i DaimlerChrysler-sagen, fastslog Retten, at denne virksomhed gennem sit belgiske datterselskab deltog i en aftale mod dumpingsalg sammen med sine belgiske forhandlere, men den forkastede derimod Kommissionens vurdering af det tyske og det spanske marked⁶⁴.

På det tyske marked blev det navnlig gjort gældende, at sagsøgeren havde givet sine forhandlere instruks om, dels i videst muligt omfang kun at sælge nye biler til kunder inden for deres aftaleområde, og således undgå intern konkurrence, og dels om for bestillinger af nye biler at kræve 15% af bilprisen i forudbetaling af udefra kommende kunder. Imidlertid forbyder EF-traktaten, som Retten har henvist til i sin dom, en to- eller flersidig samordnet adfærd mellem virksomheder, mens en fabrikants ensidige adfærd derimod falder uden for dette forbud. Retten fastslog, at DaimlerChrysler i dette tilfælde faktisk havde handlet ensidigt. Kommissionen havde således med urette antaget, at de tyske forhandlere, som DaimlerChrysler havde givet instrukser, bar en kommerciel risiko, der var tilstrækkelig til at udskille dem som uafhængige virksomheder; disse agenter kunne i virkeligheden sammenlignes med DaimlerChryslers ansatte og burde betragtes som integreret i denne virksomhed og udgjorde sammen med denne en økonomisk enhed.

Med hensyn til det spanske marked blev det gjort gældende, at DaimlerChrysler her havde forbudt sine forhandlede at levere personbiler til leasingselskaber, der ikke havde en identificeret kunde, således at de blev forhindret i at opbygge et lager og i hurtigt at stille en bil til rådighed. Retten fastslog imidlertid, at spansk lovgivning bestemmer, at ethvert leasingselskab allerede skal have en identificeret leasingtager på tidspunktet for bilens anskaffelse, uafhængigt af forhandleraftalens omtvistede bestemmelser. Det fulgte heraf, at selskaber uden for Mercedes-Benz-koncernen alene som følge af denne lovgivning befandt sig i den samme situation, som gjaldt for denne koncern, således at leveringsbegrænsningerne for spanske leasingselskaber ikke udgjorde konkurrencebegrænsninger i henhold til artikel 81, stk. 1, EF.

b) *Anvendelse af artikel 81, stk. 3, EF*

I den allerede nævnte sag *Piau mod Kommissionen*⁶⁵ havde Kommissionen indtaget det standpunkt, at det kunne være berettiget i henhold til artikel 81, stk. 3, EF at gøre den af FIFA's bestemmelser krævede licens obligatorisk. I dommen udtalte Retten, at kravet om en

⁶⁴ Dommen i sagen DaimlerChrysler mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁶⁵ Dommen i sagen Piau mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

licens som betingelse for udøvelse af erhvervet som spilleragent udgør en hindring for adgangen til denne økonomiske aktivitet og påvirker konkurrencen, således at den kun kan accepteres, såfremt betingelserne i artikel 81, stk. 3, EF er opfyldt. I det foreliggende tilfælde fandt Retten, at Kommissionen ikke havde foretaget et åbenbart urigtigt skøn ved at antage, at de restriktioner, som følger af det obligatoriske krav om erhvervelse af licens, kan være genstand for en sådan fritagelse. Kravet om, for det første, en professionalisering og en skærpelse af de fagets krav til virksomheden som spilleragent af hensyn til beskyttelsen af spillere, for det andet den omstændighed, at konkurrencen ikke var udelukket af licensordningen, for det tredje den omstændighed, at der generelt næsten ikke findes nogen nationale bestemmelser, og for det fjerde, at der ikke findes nogen kollektiv organisation af spilleragenter, var nemlig omstændigheder, som berettigede FIFA's indgriben.

c) *Bøder*

I 2005 afsagde Retten ti domme i sager, hvori der blev rejst spørgsmål om, hvorvidt bøder pålagt for overtrædelse af artikel 81 EF var lovlige eller passende⁶⁶. De fleste af de domme, der blev afsagt i disse sager, anvender principper, som nu er veletablerede. Denne del af rapporten vil derfor udelukkende koncentrere sig om de mest bemærkelsesværdige udviklingstendenser, som også i dette år i det væsentlige vedrører anvendelsen af retningslinjerne for beregning af bøder (herefter »retningslinjerne«)⁶⁷. Man vil også bemærke en betydelig forøgelse af tvister vedrørende de betingelser, på hvilke Kommissionen kan være forpligtet til, efter at en bøde er annulleret eller ændret, at tilbagebetale morarenter på den betalte bøde eller udgifter til bankgaranti, der er afholdt for at undgå at betale bøde straks⁶⁸.

— **Retningslinjer**

I 2005 har Retten, ligesom i de foregående år, præciseret betingelserne for anvendelse af en række bestemmelser om beregning af bøder i retningslinjerne. Retten har navnlig udtalt sig om kriterierne for, at Kommissionen for det første kan vurdere overtrædelsens grovhed, for det andet kan anvende differentieret behandling og for det tredje kan tage stilling til, om der foreligger skærpene og formildende omstændigheder.

⁶⁶ Dommen i sagen Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Brasserie nationale m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, DaimlerChrysler mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Groupe Danone mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, SNCZ mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Union Pigments mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, Heubach mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, og Brouwerij Haacht mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁶⁷ Retningslinjer for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og EKSF-traktatens artikel 65, stk. 5 (EFT 1998 C 9, s. 3).

⁶⁸ Rettens dom af 21.4.2005, sag T-28/03, Holcim (Deutschland) mod Kommissionen (appelleret, sag C-282/05 P), og Rettens kendelse af 4.5.2005, sag T-86/03, Holcim (France) mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, Rettens kendelse af 20.6.2005, sag T-138/04, Cementir – Cementerie del Tirreno mod Kommissionen, og Rettens dom af 14.12.2005, sag T-135/02, Greencore Group mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

Grovheden

Ifølge retningslinjernes punkt 1 A skal der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed tages hensyn til overtrædelsens art, overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet, når den kan måles, og det berørte markeds udstrækning.

Med hensyn til det første kriterium om overtrædelsens art har Retten gentagne gange haft lejlighed til at fremhæve dens betydning i forhold til kriterierne om dens konkrete indvirkning og markedets udstrækning. Retten har således fastslået i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, at i henhold til retningslinjerne kunne aftaler eller samordnet praksis, som bl.a. tager sigte på prisfastsættelse og fordeling af kunder, alene på grund af deres art betegnes som »meget alvorlige«, uden at det var nødvendigt at karakterisere en sådan adfærd ved en særlig indvirkning eller en særlig geografisk udstrækning⁶⁹.

Med hensyn til det andet kriterium, nemlig kartellets indvirkning, fastslog Retten, ligeledes i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, at selv en delvis iværksættelse af en aftale, hvis formål er konkurrencestridigt, var tilstrækkelig til at udelukke muligheden for at konkludere, at den pågældende aftale ikke have nogen indvirkning på markedet⁷⁰. Desuden fastslog Retten, stadig i samme sag, at uafhængigt af overtrædelsens geografiske udstrækning og den del, som de berørte salg udgør i forhold til salgene i hele Det Europæiske Fællesskab, er disse salgs absolutte værdi ligeledes en væsentlig indikator for overtrædelsens grovhed, da den pålideligt afspejler den økonomiske betydning af de transaktioner, som overtrædelsen har til formål at unddrage den normale konkurrence⁷¹. Endelig har Retten i sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen* fastslået, at eftersom der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed alene skal tages hensyn til overtrædelsens konkrete indvirkning på markedet, når den kan måles, var Kommissionen ikke med hensyn til en generel aftale, der havde til formål at afskaffe den potentielle konkurrence, og hvis konkrete virkning formentlig var vanskelig at måle, forpligtet til at godtgøre aftalens konkrete indvirkning på markedet og at fastlægge omfanget heraf, men kunne henholde sig til et skøn over sandsynligheden af en sådan virkning⁷².

Differentieret behandling

Vurderingen af en overtrædelses grovhed efter retningslinjerne er baseret på et skøn i den forstand, at grundbeløbet for bøden i princippet er uafhængigt af den berørte virksomheds omsætning. Retningslinjernes punkt 1 A bemyndiger imidlertid Kommissionen til at give virksomheder, som har deltaget i overtrædelsen, en differentieret behandling ved at fordele dem i flere kategorier, der svarer til forskellige udgangsbeløb. Spørgsmålet om valget af den omsætning, der er egnet til at differentiere behandlingen af virksomheder, har

⁶⁹ Dommen i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58. Jf. ligeledes i denne retning dommen i sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁷⁰ Dommen i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁷¹ Ibid.

⁷² Dommen i sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

allerede givet anledning til en retspraksis, som nu er præciseret af tre sager i 2005, som fremhæver det vide skøn, som Kommissionen har på dette område.

For det første havde Kommissionen i »*Specialgratit-sagen*« valgt at fordele virksomhederne efter deres omsætning på verdensplan for hvert af de produkter, der var berørt af de overtrædelser, for hvilke der var pålagt sanktioner, i dette tilfælde fastsættelse af priser uden fordeling af markeder⁷³. Sagsøgerne bestred dette valg og anførte bl.a., at Kommissionen skulle have taget hensyn til deres omsætning i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EØS) som i »*Lysine*«-sagen⁷⁴. I dommen godkender Retten imidlertid Kommissionens fremgangsmåde og bemærker, at skønt en fremgangsmåde baseret på omsætningen på verdensplan kan være hensigtsmæssig, når der er tale om et verdensomspændende kartel om opdeling af markedet (jf. »*Grafitelektrode-sagen*«⁷⁵), betyder dette dog ikke, at en sådan fremgangsmåde skal være udelukket, når der ikke er tale om opdeling af markeder. I det foreliggende tilfælde var det en passende fremgangsmåde at tage hensyn til omsætningen på verdensplan på de pågældende markeder (og ikke virksomhedens samtlige produkter). Med hensyn til den påberåbte sammenligning med *Lysine-sagen* bemærkede Retten, at den differentierede behandling i denne sag var baseret på den samlede omsætning, som virksomheder havde opnået med samtlige deres aktiviteter, mens Kommissionen i dette tilfælde havde benyttet omsætningen på verdensplan opnået ved salg af det pågældende produkt.

For det andet fastslog Retten i dommen i sagen *SNCZ mod Kommissionen*, at Kommissionen ikke havde anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved med henblik på den differentierede behandling at tage hensyn til den pågældende markedsandel og den pågældende omsætning på det relevante marked, da de berørte virksomheders samlede omsætning kun gav et ufuldstændigt billede af forholdene⁷⁶.

For det tredje er Kommissionens skøn ved valget af en passende omsætning anerkendt i særligt generelle vendinger i dommen i sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen*, fordi Retten deri udleder af retspraksis, at Kommissionen med henblik på at fastsætte bøden »selv kan vælge den omsætning, den vil tage i betragtning, forudsat at denne ikke forekommer urimelig, afhængigt af sagens omstændigheder«⁷⁷. I dette tilfælde kunne der ikke konstateres noget åbenbart fejlskøn med hensyn til Kommissionens valg af at tage hensyn til både den samlede omsætning for de virksomheder, der var blevet pålagt sanktioner, og den omsætning, de havde opnået på det berørte marked.

⁷³ Dommen i sagen *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁷⁴ Jf. navnlig Rettens dom af 9.7.2003, sag T-224/00, *Archer Daniels Midland og Archer Daniels Midland Ingredients mod Kommissionen* (appelleret, sag C-397/03 P), Sml. II, s. 2597.

⁷⁵ Rettens dom af 29.4.2004, forenede sager T-236/01, T-239/01, T-244/01, T-246/01, T-251/01 og T-252/01, *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen* (appelleret, forenede sager C-289/04 P, C-301/04 P, C-307/04 P og C-308/04 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁷⁶ Dommen i sagen *SNCZ mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁷⁷ Dommen i sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

Skærpende omstændigheder

I løbet af 2005 har Retten udtalt sig om skærpende omstændigheder i tilknytning til trusler om repressalier med henblik på at udvide et kartel, gentagelsestilfælde og den omstændighed, at en virksomhed, der er blevet pålagt sanktioner, har spillet en førende rolle.

Ifølge retningslinjernes punkt 2, fjerde led, kan en skærpende omstændighed bestå i gengældelsesforanstaltninger mod andre virksomheder for at få dem til at respektere de ulovlige former for praksis. I sagen *Groupe Danone mod Kommissionen* godkendte Retten Kommissionens opfattelse, hvorefter den omstændighed, at en virksomhed, der deltager i et kartel, tvinger en anden deltager i kartellet til at udvide dettes område ved at true med repressalier i tilfælde af afslag, kan lægges til grund som en skærpende omstændighed. En sådan adfærd har nemlig som direkte virkning at forværre de skader, som kartellet skaber. En virksomhed, der har udvist en sådan adfærd, må derfor bære et særligt ansvar⁷⁸. Derimod havde Kommissionen ikke tilstrækkeligt godtgjort, at der var en årsagsforbindelse mellem på den ene side eksistensen af de trusler, som Danone havde fremsat, og på den anden side udvidelsen af samarbejdet mellem denne virksomhed og Interbrew. Retten ændrede følgelig bøden.

I retningslinjernes punkt 2, første led, har Kommissionen i øvrigt anført, at den ville tage gentagelser i betragtning som skærpende omstændigheder, der berettigede en forhøjelse af grundbeløbet. Stadig i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen* havde Kommissionen lagt en skærpende omstændighed til grund i form af, at denne virksomhed allerede to gange var blevet dømt for at have overtrådt artikel 81 EF på grund af faktiske omstændigheder af samme type, mens sagsøgeren ikke bar sit nuværende navn, og de to tidligere overtrædelser havde berørt en anden sektor⁷⁹. I dommen godkendte Retten Kommissionens opfattelse og fastslog, at der ved en stillingtagen til den begåede overtrædelses grovhed skal tages hensyn til en eventuel gentagelse. Retten præciserede i denne forbindelse, at begrebet gentagelse i betragtning af sit formål ikke nødvendigvis indebar konstatering af en tidligere økonomisk sanktion, men blot konstatering af en tidligere overtrædelse.

Endelig nedsatte Retten i »*Specialgratit*«-sagen i henhold til retningslinjernes punkt 2, tredje led, den forhøjelsesprocent, som Kommissionen havde pålagt SGL Carbon på grund af virksomhedens førende rolle, fordi denne rolle var blevet overvurderet i forhold til kartellets to øvrige medlemmers rolle⁸⁰.

Formildende omstændigheder

Retningslinjernes punkt 3 indeholder en ikke-udtømmende liste over formildende omstændigheder, som kan bevirke, at grundbeløbet for bøden nedsættes. Det kan bemærkes, at Retten i sagen *Brasserie nationale m.fl. mod Kommissionen* i det væsentlige har fastslået, at en omstændighed, som ikke kunne retfærdiggøre en aftale (i dette tilfælde en

⁷⁸ Dommen i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁷⁹ Dommen i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁸⁰ Dommen i sagen *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

manglende retssikkerhed med hensyn til gyldigheden af visse kontrakter), ikke kunne tages i betragtning som en formildende omstændighed, der berettigede til en nedsættelse af den bøde, der blev pålagt som følge af aftalen⁸¹.

– Loftet på 10%

Forordning nr. 17 bestemte, ligesom det nu bestemmes i artikel 23, stk. 2, i forordning nr. 1/2003, at bøden for hver af de virksomheder og virksomhedssammenslutninger, der har deltaget i en overtrædelse af artikel 81 EF og 82 EF, ikke kan overstige 10% af den samlede omsætning i det foregående regnskabsår. Skønt anvendelsen af denne bestemmelse som regel giver ringe anledning til vanskeligheder, gav året 2005 Retten mulighed for at afklare to væsentlige punkter i denne forbindelse.

Dels har Retten i »*Specialgratit*«-sagen præciseret de betingelser, på hvilke loftet på 10% skal anvendes, når overtrædelsen formelt tilregnes to selskaber, hvoraf det ene er det andets datterselskab, som adskilles, før beslutningen om at pålægge bøden træffes⁸². Retten fastslog, at i et sådant tilfælde har loftet på 10%, da det refererer til regnskabsåret forud for det tidspunkt, da beslutningen træffes, til formål at beskytte virksomhederne »mod et overdrevet højt bødeniveau, som kunne ødelægge deres økonomiske beståen«. Omsætningen refererer således ikke til den periode, hvor de overtrædelser blev begået, for hvilke der er pålagt sanktioner, men til et tidsrum, der ligger tæt på pålæggelsen af bøden (det regnskabsår, som går forud for denne). Følgelig skal grænsen på 10% for det første anvendes på hver adressat for beslutningen for sig, og det er kun, hvis der i anden række er flere adressater, der udgør »virksomheden« i betydningen den økonomiske enhed, der er ansvarlig for overtrædelsen – og stadig er det på datoen for beslutningen – at loftet kan anvendes på deres samlede omsætning. Med andre ord, hvis den økonomiske enhed mellem virksomhederne er blevet brudt før beslutningen, har hver adressat ret til individuelt at få anvendt loftet på 10%.

Dels har Retten i dommen i sagen *Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen* præciseret de betingelser, på hvilke loftet finder anvendelse, når den virksomhed, der har begået overtrædelsen, har overdraget alle sine aktiviteter før beslutningen om at pålægge sanktion⁸³. I henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 skal loftet beregnes på grundlag af den omsætning, der er opnået i det sidste regnskabsår før beslutningen om at pålægge en bøde. I dette tilfælde var sagsøgeren imidlertid på tidspunktet for beslutningen blevet et ikke-erhvervsdrivende selskab og havde indstillet sin virksomhed i sektoren for zink. Dets omsætning i det regnskabsår, der gik forud for beslutningen, var således 0, og Retten fastslog derfor, at den ikke kunne tjene som grundlag for beregningen af det i forordning nr. 17 fastsatte loft. Ifølge Retten følger det nemlig af formålene med det system, som artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 indgår i, og af retspraksis, at anvendelsen af loftet på 10% forudsætter, dels at Kommissionen råder over oplysninger om omsætningen for det sidste regnskabsår forud for datoen for vedtagelsen af beslutningen, og dels at disse oplysninger repræsenterer et afsluttet regnskabsår med normal økonomisk aktivitet i en periode på 12

⁸¹ Dommen i sagen *Brasserie nationale m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁸² Dommen i sagen *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁸³ Dommen i sagen *Britannia Alloys & Chemicals mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

måneder. Kommissionen var derfor forpligtet til ved fastsættelsen af maksimumsgrænsen for bøden at anvende den seneste omsætning, der afspejlede et afsluttet år med økonomisk aktivitet. I det foreliggende tilfælde var Kommissionen derfor berettiget til at fastsætte loftet i forhold til det regnskabsår, der sluttede den 30. juni 1996, på trods af, at Kommissionens beslutning om at pålægge sanktioner for overtrædelsen blev truffet i december 2001.

– Samarbejdsmeddelelsen

Også i år har mange sager vedrørt anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen fra 1996 i afventning af de første sager vedrørende meddelelsen af 2002⁸⁴.

For at opnå en bødenedsættelse for ikke at bestride de faktiske omstændigheder i henhold til samarbejdsmeddelelsens punkt D 2, andet led, skal en virksomhed udtrykkeligt meddele Kommissionen, efter at den har fået kendskab til klagepunktsmeddelelsen, at den ikke har til hensigt at bestride de faktiske omstændigheder⁸⁵. Retten fik anledning til at præcisere disse principper i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen* og fastslog, at »en erklæring om, at man ikke bestrider de faktiske omstændigheder, ledsaget af en række bemærkninger, hvorved sagsøgeren angiveligt ønsker at afklare rækkevidden af visse faktiske omstændigheder, men som i virkeligheden er udtryk for, at disse faktiske omstændigheder bestrides, kan ikke anses for at lette Kommissionens opgave med hensyn til konstatering og bekæmpelse af den pågældende overtrædelse af konkurrencereglerne«⁸⁶. Under disse omstændigheder kan virksomheden ikke få en nedsættelse for ikke at bestride de faktiske omstændigheder i henhold til samarbejdsmeddelelsens punkt D 2, andet led.

I øvrigt har Retten i »*Specialgrat*«-sagen anerkendt, at Kommissionen har et vidt skøn, når den fastslår identiteten af den »første virksomhed«, der har forelagt »afgørende elementer« for Kommissionen i henhold til samarbejdsmeddelelsens punkt B, litra b), idet Retten kun vil underkende Kommissionen i tilfælde af »åbenbar overskridelse«⁸⁷.

Det kan endelig noteres, at Retten i sagen *Brouwerij Haacht mod Kommissionen* har fastslået, at forelæggelse af oplysninger, selv afgørende, kun kan berettige en nedsættelse af den bøde, der er pålagt den pågældende virksomhed, såfremt de nævnte oplysninger »er gået langt ud over dem, som Kommissionen kunne kræve fremlagt i henhold til forordning nr. 17«⁸⁸. Da de af sagsøgeren forelagte oplysninger i det foreliggende tilfælde ikke opfyldte disse betingelser, havde Kommissionen ikke begået nogen fejl ved at undlade at nedsætte sagsøgerens bøde på dette grundlag.

⁸⁴ Meddelelse om bødefritagelse eller om bødenedsættelse i kartelsager (EFT 1996 C 207, s. 4, herefter »samarbejdsmeddelelsen«), som nu er erstattet af meddelelsen om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (EFT 2002 C 45, s. 3).

⁸⁵ Rettens dom af 14.5.1998, sag T-347/94, Mayr-Melnhof mod Kommissionen, Sml. II, s. 1751, præmis 309.

⁸⁶ Dommen i sagen *Groupe Danone mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁸⁷ Dommen i sagen *Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁸⁸ Dommen i sagen *Brouwerij Haacht mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 58.

– Udøvelse af den fulde prøvelsesret

Med hensyn til bøder har Retten fuld prøvelsesret, som giver den mulighed for at nedsætte eller forhøje de bøder, som Kommissionen har pålagt. I løbet af 2005 har Retten navnlig udøvet denne kompetence for at drage konsekvenserne af et fejlskøn begået af Kommissionen⁸⁹ eller for at rette en fejl i den rækkefølge, hvori de i samarbejdsmeddelelsen fastsatte etaper i beregningen af bøder er anvendt⁹⁰.

Som noget nyt har Retten givet nogle præciseringer af en eventuel udøvelse af dens fulde prøvelsesret for at tage hensyn til faktiske omstændigheder efter udstedelsen af den anfægtede beslutning. I sagen *Scandinavian Airlines System mod Kommissionen* nedlagde sagsøgeren påstand om nedsættelse af den bøde, der var pålagt denne, i betragtning af den ifølge sagsøgeren eksemplariske adfærd, som sagsøgeren havde udvist efter beslutningen⁹¹. I dommen fastslog Retten imidlertid, at sagsøgeren ikke af retspraksis kunne udlede et princip om, at den bøde, som det er besluttet at pålægge en virksomhed, kan nedsættes i betragtning af den adfærd, som denne har udvist efter udstedelsen af beslutningen om at pålægge en bøde. Ved denne lejlighed præciserer Retten, at en sådan nedsættelse, »såfremt den var mulig, under alle omstændigheder kun [ville] kunne foretages af Fællesskabets retsinstanser med stor forsigtighed og under helt særlige omstændigheder, bl.a. fordi en sådan praksis kunne opfattes som en tilskyndelse til at begå overtrædelser og spekulere i en mulig nedsættelse af bøden på grund af virksomhedens ændrede adfærd efter beslutningen.

4. Bidrag vedrørende artikel 82 EF

I den allerede nævnte sag *Piau mod Kommissionen*⁹² har Retten fundet, at FIFA på det marked, som er berørt af de pågældende FIFA-regler, og som er et marked for udveksling af tjenesteydelser, hvor køberne er spillere og klubber og sælgerne agenter, må antages at handle på fodboldklubbernes vegne, da den udgør en sammenslutning på et overordnet plan af de virksomheder, som klubberne udgør.

På grund af FIFA-reglernes bindende virkning for de nationale forbund, som er medlemmer, og de til dem tilsluttede klubber, har Retten fundet, at klubberne har en kollektivt dominerende stilling på markedet for spilleragenters tjenesteydelser. Retten har derfor til forskel fra Kommissionen fundet, at FIFA, som udgør en sammenslutning af disse klubber og virker på markedet gennem disse, har en dominerende stilling på markedet for de tjenesteydelser, der præsteres af spilleragenter. Det er i den forbindelse uden betydning, at FIFA ikke virker direkte på markedet som økonomisk erhvervsdrivende, og at dens indgriben består i en regeludstedende virksomhed. Derimod har Kommissionen ifølge Retten

⁸⁹ Dommene i sagen Tokai Carbon m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58, og Groupe Danone mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁹⁰ Dommen i sagen Groupe Danone mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁹¹ Dommen i sagen Scandinavian Airlines System mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

⁹² Dommen i sagen Piau mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 58.

med rette fundet, at den anmeldte adfærd ikke udgjorde et misbrug af en dominerende stilling. Det følger heraf, at afvisningen af klagen med den begrundelse, at der ikke fandtes den fornødne fællesskabsinteresse i at fortsætte proceduren, derfor ikke var ulovlig.

5. Bidrag vedrørende kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser

Af de fire sager, der vedrører anvendelsen af forordning nr. 4064/89, som nu er erstattet af forordning nr. 139/2004, bør tre fremhæves⁹³.

I første omgang bibringer dommen i sagen *EDP mod Kommissionen*⁹⁴ væsentlige nærmere oplysninger om bevisbyrden, når tilstrækkeligheden af parternes fremsatte tilsagn anfægtes, og om vurderingen af fusioner i en sektor, som ikke er åben for konkurrence.

Dels har Retten således præciseret, at det tilkommer Kommissionen at bevise, at de tilsagn, som parterne i en fusion gyldigt har afgivet, ikke gør denne transaktion, som således er ændret af disse tilsagn, forenelig med fællesmarkedet. Retten tilføjede imidlertid, at den omstændighed, at Kommissionen har betragtet de gyldigt afgivne tilsagn som utilstrækkelige, kun udgør en ubegrundet omvendt bevisbyrde, hvis Kommissionen ikke støtter denne vurdering af deres utilstrækkelighed på en vurdering af tilsagnene baseret på objektive kriterier, der kan efterprøves, men snarere på en påstand om, at parterne ikke længere er i stand til at fremskaffe tilstrækkelige beviser til, at Kommissionen kan foretage en vurdering af sagens omstændigheder. Derudover har Kommissionen ret til at lade tilsagn, som ikke kan pålægges ad rettens vej, ude af betragtning, eftersom Kommissionen ved at gøre dette ikke overfører omvendt bevisbyrde på parterne, men afviser den sikre og målelige karakter, som tilsagnene skal udvise.

Dels har Retten bemærket, at inden for en sektor uden konkurrence »svarer et monopol til en totalt dominerende stilling, der derfor ikke kan styrkes« på det pågældende marked, således at ingen effektiv konkurrence kan hæmmes ved fusionen. I den foreliggende sag skulle Energias de Portugal (EDP), det oprindelige portugisiske elektricitetsselskab, og Eni SpA, et italiensk energiselskab, sammen købe Gás de Portugal (GDP), det oprindelige portugisiske gasselskab. Denne transaktion ville navnlig have virkning på visse gasmarkeder. Disse gasmarkeder skulle åbnes for konkurrence inden den 1. juli 2004 for erhvervskunder og den 1. juli 2007 for andre kunder. Medlemsstaterne kunne alligevel under visse betingelser afvige fra bestemte forpligtelser og udskyde gennemførelsen af direktivet – Portugal var begunstiget af netop en sådan undtagelse indtil 2007. Retten fandt, at Kommissionen ved at støtte fusionsforbuddet på styrkelsen af dominerende stillinger, hvorved konkurrencen på i medfør af undtagelsen ikke-åbne gasmarkeder ville blive hæmmet betydeligt, har fejlvurderet virkningerne og som følge heraf rækkevidden af denne undtagelse.

⁹³ Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21.12.1989 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EFT L 395, s. 1, med berigtigelse i EFT L 257 af 21.9.1990, s.13, som herefter er ophævet ved forordning (EF) nr. 139/2004 af 20.1.2004 om kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser (EFT L 24, s. 1)). Den eneste sag, som ikke nævnes i denne rapport, vedrører en kendelse om, at en borger i henhold til fast retspraksis ikke har adgang til at anfægte Kommissionens nægtelse af at indlede en traktatbrudssag (Rettens kendelse af 25.5.2005, sag T-443/03, Retecal m.fl. mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser).

⁹⁴ Dommen i sagen EDP mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 5.

Denne fejl var imidlertid afgrænset til de enkelte gasmarkeder. Kommissionens vurdering af situationen på elektricitetsmarkederne i Portugal, som ligeledes var berørte af den pågældende transaktion, var således ikke påvirket heraf. Retten fandt i den forbindelse, at Kommissionen ikke anlagde et åbenbart fejlskøn ved at vurdere, at fusionen fjernede en potentielt vigtig konkurrent (dvs. GDP) fra alle elektricitetsmarkederne, og at de berørte virksomheders tilsagn ikke løste de problemer, Kommissionen havde identificeret. Denne konklusion vedrørende elektricitetsmarkederne var i sig selv tilstrækkelig til at begrunde beslutningen om fusionens uforenelighed med fællesmarkedet, hvorfor Retten ikke har annulleret denne.

Som det andet eksempel har Retten i sagen *General Electric mod Kommissionen* i forlængelse af Rettens og herefter Domstolens dom i sagen *Tetra Laval mod Kommissionen* givet flere afklaringer vedrørende rækkevidden af sin prøvelsesret i forbindelse med Kommissionens beslutninger om fusioner og virksomhedsovertagelser samt den konkurrenceretlige vurdering af transaktioner med konglomeratvirkninger⁹⁵. Retten har særligt fremhævet vigtigheden af en effektiv prøvelsesret, når Kommissionen foretager en fremadrettet analyse af, hvilken udvikling der kunne følge af den forudsete overtagelse samt af styrken af de af Kommissionen fremlagte beviser i tilfælde af konglomeratlignende fusioner.

Denne sag udsprang af Kommissionens beslutning af 3. juli 2001, hvorved denne institution erklærede en fusion mellem de amerikanske selskaber Honeywell International og General Electric Company (GE) for uforenelig med fællesmarkedet, hvilket forhindrede fusionens gennemførelse inden for Den Europæiske Union. I dommen i sagen *General Electric mod Kommissionen* har Retten tiltrådt Kommissionens vurdering, ifølge hvilken fusionen ville skabe eller styrke de dominerende stillinger, hvorefter effektiv konkurrence i betydelig grad ville blive hæmmet på tre markeder, nemlig markedet for reaktionsmotorer til store regionaljetfly, markedet for reaktionsmotorer til forretningsjetfly og markedet for marinegasturbiner. Retten har således tiltrådt Kommissionens vurdering, hvorefter fusionen ville styrke sagsøgerens forudbestående dominerende stilling på det globale marked for reaktionsmotorer til store regionaljetfly. Kommissionens konstatering af, at transaktionen ville fratage kunderne de fordele, som fulgte af konkurrence på priserne, var således velbegrundet. I øvrigt tiltrådte Retten Kommissionens afvisning af de tilsagn om forpligtelser, deltagerne i fusionen fremsatte for at løse de konkurrencemæssige problemer, fusionen ville skabe på dette marked. Retten har i den forbindelse præciseret, at strukturelle tilsagn, som er foreslået af parterne, kun kan accepteres af Kommissionen, for så vidt som denne med sikkerhed kan fastslå, at det er muligt at gennemføre dem, og at de nye handelsstrukturer, som følger heraf, er tilstrækkeligt holdbare og varige til, at skabelsen eller styrkelsen af en dominerende stilling eller hæmning af effektiv konkurrence, som tilsagnene har til hensigt at hindre, ikke kan forekomme inden for den nærmeste fremtid. På samme måde afviste Retten GE's argumenter, som bestred Kommissionens vurderinger vedrørende skabelsen af en dominerende stilling på markedet for reaktionsmotorer til forretningsjetfly og markedet for marinegasturbiner.

⁹⁵ Dommen i sagen *General Electric mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 60. Jf. ligeledes henholdsvis Rettens dom af 25.10.2002, sag T-5/02, *Tetra Laval mod Kommissionen*, Sml. II, s. 4381, og Domstolens dom af 15.2.2005, sag C-12/03 P, *Kommissionen mod Tetra Laval*, Sml. I, s. 987.

Disse konstateringer har været tilstrækkelige til at fastslå, at fusionen var uforenelig med fællesmarkedet. Ved sin dom har Retten således ikke annulleret beslutningen på trods af at Kommissionen har begået visse fejl, navnlig som led i analysen af de konglomeratvirkninger, transaktionen ville medføre.

Retten har i sin dom således fastslået, at Kommissionen uden at have begået åbenbare fejlskøn har kunnet konkludere, at GE havde en dominerende stilling på markedet for reaktionsmotorer til store trafikfly før fusionen. I den anledning har Kommissionen gyldigt kunnet finde, at GE havde benyttet sig af sine datterselskabers kommercielle magt i koncernen, særligt flyleasingselskabet GECAS, for at få tildelt kontrakter, som det sandsynligvis ikke ville have fået uden disses mellemkomst. Derimod har Retten fundet, at tre forskellige dele af Kommissionens beslutning er behæftet med ulovligheder.

Først og fremmest kunne det led af den anfægtede beslutning vedrørende styrkelsen af GE's forudbestående dominerende stilling på markedet for reaktionsmotorer til store trafikfly, som fulgte af denne vertikale overlapning, ikke tiltrædes. Retten har særligt fastslået, at virkningen på markedet, som Kommission forudså, fulgte af bestemte fremtidige handlinger af det fusionerede selskab, hvorfor det tilkom Kommissionen at forelægge stærke beviser for disses sandsynlighed. Disse beviser kan om nødvendigt bestå af økonomiske studier, der fastsætter den sandsynlige udvikling af markedssituationen og påviser tilstedeværelsen af en årsag til, at det fusionerede selskab skulle udvise en given adfærd, uden at princippet om fri bevisførelse dog herved skades. I den foreliggende sag havde Kommissionen alle nødvendige elementer til analysen for at vurdere, i hvilket omfang den pågældende adfærd kunne udgøre misbrug af en dominerende stilling, der er forbudt ved artikel 82 EF, og straffet som et sådant. Ifølge Retten har Kommissionen således med urette undladt at tage hensyn til denne bestemmelses afskrækkende virkning ved vurderingen af sandsynligheden for den pågældende adfærd. Kommissionens analyse var således behæftet med urigtig retsanvendelse, som nødvendigvis medførte et åbenbart fejlskøn.

Derefter har Retten fundet, at Kommissionen ikke med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed har godtgjort, at det fusionerede selskab ville have overført den praksis, som GE førte på markedet for reaktionsmotorer til store trafikfly, og som bestod i at udnytte sin økonomiske og finansielle magt, der følger af dets leasingdatterselskab, på de markeder, hvor Honeywell opererer (flyelektronik og andre flyprodukter). Kommissionen har i hvert fald ikke godtgjort på passende vis, at denne praksis – forudsat, at den blev gennemført – med sandsynlighed ville skabe dominerende stillinger på de forskellige omhandlede markeder for flyelektronik og andre flyprodukter. Som følge heraf anlagde Kommissionen ligeledes på dette punkt et åbenbart fejlskøn.

Endelig har Retten fundet, at Kommissionen ikke har godtgjort tilstrækkeligt, at det fusionerede selskab ville foretage fælles salg af motorer fra GE og flyelektronik og andre flyprodukter fra Honeywell. Uden sådanne salg er den omstændighed, at dette selskab ville have et bredere udvalg af produkter end sine konkurrenter, ikke tilstrækkelig til, at det kan fastslås, at selskabet kunne nyde godt af skabelsen eller styrkelsen af en dominerende position på de forskellige pågældende markeder. Som følge heraf anlagde Kommissionen ligeledes et åbenbart fejlskøn i den forbindelse.

Hvad angår den tredje og sidste dom, som er afsagt vedrørende kontrol med fusioner og virksomhedsovertagelser, nemlig dommen i sagen *Honeywell International mod Kommissionen*, er den afsagt vedrørende den samme transaktion som den i dommen i sagen *General Electric mod Kommissionen* omhandlede⁹⁶. Selv om den er af mindre betydelig rækkevidde end den sidstnævnte dom, har Retten alligevel kunnet anvende reglen om, at hvis konklusionen i en beslutning støttes på flere begrundelser, som hver især udgør et tilstrækkeligt grundlag for denne konklusion, skal beslutningen i princippet kun annulleres, hvis hver enkelt af disse begrundelser er ulovlige. Som følge heraf kan en fejl eller en anden ulovlighed, der kun påvirker en enkelt af disse begrundelser, ikke bevirke, at den omtvistede beslutning må annulleres, hvis den i det konkrete tilfælde ikke har haft nogen bestemmende betydning for den konklusion, institutionen er nået til. Ved at anvende denne regel på Honeywells søgsmål, har Retten ikke givet Honeywell medhold som følge af manglen på gennemførlige anbringender. Sagsøgeren havde nemlig ikke anfægtet alle dele af begrundelsen selvstændigt for den anfægtede beslutning, som hver især udgjorde et tilstrækkeligt retligt og faktisk grundlag for beslutningen. Det fulgte heraf, at det af selskabet anlagte søgsmål ikke ville medføre annullation af den anfægtede beslutning inden for rammerne af denne sag, heller ikke hvis alle de anbringender, det gyldigt fremførte, måtte blive tiltrådt.

C. Statsstøtte

1. De materielle bestemmelser

a) *Forhold, der skal foreligge, for at der er tale om statsstøtte*

Ingen af Rettens afgørelser i år har på nævneværdig vis præciseret indholdet af begrebet statsstøtte. Imidlertid har Retten i flere sager annulleret kommissionsbeslutninger som følge af faktiske fejl eller fejlskøn eller endda begrundelsesmangler.

I dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen* har Retten således fremhævet flere faktuelle fejl, som Kommissionen begik ved sin undersøgelse af visse foranstaltninger, der var gennemført til fordel for en tysk virksomhed⁹⁷. Disse fejl førte Retten til delvist at annullere den anfægtede beslutning ved i påkommende tilfælde af egen drift at gøre et anbringende gældende, som var støttet på den manglende begrundelse.

På samme måde har Retten i sin dom i sagen *Confédération nationale du Crédit mutuel mod Kommissionen*, som følge af mangel på begrundelse annulleret en kommissionsbeslutning, hvorved Kommissionen havde fundet, at visse foranstaltninger, som Den Franske Republik havde vedtaget i forbindelse med modtagelse af indskud på og administration af den opsparingsordning, der betegnes »Livret bleu«, omfatter statsstøtte, der er uforenelig med

⁹⁶ Dommen i sagen *Honeywell mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 60.

⁹⁷ Dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 10.

fællesmarkedet⁹⁸. Retten har efter at have konstateret, at man ikke ud fra beslutningens konklusion kunne udlede den eller de foranstaltninger, som Kommissionen betragtede som udgørende en støtte. Ved afslutningen af sin vurdering har Retten fastslået, at analysen af betingelserne, der skal opfyldes, for at en statslig indgriben kan betegnes som støtte, heller ikke gjorde det muligt præcist at identificere de foranstaltninger, der af Kommissionen blev betragtet som en støtte til Crédit Mutuel. Retten har f.eks. fremhævet flere tvetydigheder, som har påvirket beslutningen, for så vidt angår betegnelsen af skattefordelen til opsparene med adgang til »Livret bleu« som statsstøtte. Analysen af beslutningen gjorde det ikke muligt klart at afgøre, om denne skattebegunstigelse udgjorde en overførsel af statsmidler ifølge Kommissionen, hvilket lod muligheden for en sådan fortolkning bestå. Retten har således fundet, at den ikke i stand til at udøve sin prøvelsesret vedrørende Kommissionens vurdering i den anfægtede beslutning af Livret bleu-ordningen.

b) *Afgørelse som følge af en medlemsstats påbud*

Dommen i sagen *Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen*⁹⁹ er den første, hvori Retten har prøvet en kommissionsbeslutning om påbud om at udtale sig inden for en frist på to måneder.

I 1998 anmeldte de italienske myndigheder over for Kommissionen en støtteordning for omstruktureringen af kriseramte små landbrugsbedrifter vedtaget af Regionalrådet på Sardinien til omkring i alt 30 mio. EUR. Kommissionen besluttede i 2001, at den påtænkte støtteordning var uforenelig med fællesmarkedet. Regionalrådet på Sardinien nedlagde over for Retten påstand om annullation af Kommissionens beslutning, idet det navnlig gjorde gældende, at det mente, at det ikke var sikkert, at ordningen kun ville tilgodese kriseramte virksomheder, og at den ville genskabe deres levedygtighed uden at skabe en upassende konkurrenceforvridning.

Artikel 7, stk. 1 og 6, i forordning nr. 659/1999¹⁰⁰ bestemmer i det væsentlige, at den formelle undersøgelsesprocedure vedrørende statsstøtte i princippet afsluttes ved beslutning, og hvis den pågældende medlemsstat anmoder herom, vedtager Kommissionen en beslutning inden for to måneder på grundlag af de oplysninger, som den har til sin rådighed. I den foreliggende sag har Retten konstateret, at Den italienske Republik ved udgangen af perioden på 18 måneder, i løbet af hvilken Kommissionen i princippet bestræber sig på at vedtage en beslutning, har påbudt Kommissionen at vedtage en beslutning inden for to måneder. I en sådan sag skal Kommissionen vedtage beslutningen på grundlag af de oplysninger, den har til rådighed, og vedtage en negativ beslutning, hvis disse ikke giver grundlag for at fastslå, at den påtænkte støtteordning var forenelig med fællesmarkedet. I den foreliggende sag kunne Kommissionen lovligt finde, at det ikke var sikkert, at støtteordningen ville være afgrænset til at begunstige kriseramte virksomheder. Kommis-

⁹⁸ Rettens dom af 18.1.2005, sag T-93/02, Confédération nationale du Crédit mutuel mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

⁹⁹ Dommen i sagen Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 9.

¹⁰⁰ Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22.3.1999 om fastlæggelse af regler for anvendelsen af EF-traktatens artikel [88 EF] (EFT L 83, s. 1).

sionen havde endvidere forsøgt at indhente oplysninger, der kunne gøre den i stand til at vurdere ordningens virkning på de virksomheder, som var bestemt til at nyde godt heraf, og på konkurrencen, men de italienske myndigheder afholdt sig fra at meddele Kommissionen disse oplysninger. De oplysninger, som Kommissionen havde, tillod ikke, at den kunne tage stilling til ordningens forenelighed med fællesmarkedet, og det var med rette, at Kommissionen vedtog en negativ beslutning.

c) *Rammebestemmelser*

Selv om statsstøtte, som i medfør af artikel 87 EF fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencen, er uforenelig med fællesmarkedet, for så vidt som den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne, kan den alligevel erklæres forenelig med fællesmarkedet i henhold til betingelserne i traktaten og i de rammebestemmelser, som Kommissionen for at afgrænse sin skønsmargen har fastsat i visse tilfælde i rammebestemmelserne for forskellige former for støtte. Kommissionen har særligt i de rammebestemmelser, som ofte gøres gældende for Retten, defineret betingelserne for, at statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder kan være forenelig med fællesmarkedet¹⁰¹. Blandt disse betingelser findes navnlig, at støtten skal være begrænset til det strengt nødvendige minimum, så omstruktureringen gennemføres.

Disse regler var navnlig omtvistet i sagen *Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen*¹⁰², men på denne plads skal især fremhæves sagen *Corsica Ferries France mod Kommissionen*, hvori Retten fandt, at Kommissionen havde foretaget et fejlskøn vedrørende betingelsen om minimumsstøtten, hvilket påvirkede dens beslutnings lovlighed¹⁰³. Eftersom Kommissionen var forpligtet til at tage hensyn til det samlede nettobeløb af de udførte salg ved gennemførelsen af omstrukturingsplanen, havde den nemlig ikke inddraget et nettobeløb på 12 mio. EUR i sin beregning, som for Société nationale maritime Corse-Méditerranée fulgte af salg af ejendomme. Retten har fremhævet, at Kommissionen naturligvis i princippet i forbindelse med udøvelsen af den brede skønsmargen, den har til rådighed, havde ret til at lægge en omtrentlig vurdering af nettobeløbene fra salget af de aktiver, som var bestemt i omstrukturingsplanen, til grund. Dette var imidlertid ikke tilfældet, eftersom den i den pågældende sag var i besiddelse af de oplysninger, som gav den mulighed for præcist at vurdere støtten.

d) *Misbrug af støtte*

Ifølge EF-traktaten er ikke kun støtte, som er uforenelig med fællesmarkedet, men ligeledes misbrug af støtte forbudt. Dette begreb er præciseret i artikel 1, litra g), i forordning nr. 659/1999 som »en støtte, som støttemodtageren har anvendt [i strid med en beslutning om ikke at rejse indsigelse mod en ydet støtte eller om støttens forenelighed med fællesmarkedet en betinget kommissionsbeslutning]«. I 2005 har Retten anvendt dette begreb to gange.

¹⁰¹ Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder (EFT 1999 C 288, s. 2).

¹⁰² Dommen i sagen *Regione autonoma della Sardegna mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 9.

¹⁰³ Dommen i sagen *Corsica Ferries France mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 13.

Først i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen*¹⁰⁴, hvor Kommissionen oprindeligt havde godkendt udbetalingen af støtte til flere selskaber i den tidligere Tyske Demokratiske Republik. Fem år senere fandt Kommissionen dog i henhold til artikel 88, stk. 2, EF, at den pågældende støtte var blevet misbrugt – en vurdering, som den ene af de to sagsøgere anfægtede. I sin dom har Retten fundet, at Kommissionen ikke anlagde et åbenbart fejlskøn ved at vedtage beslutningen uden at fastslå, hvordan det pågældende beløb reelt blev brugt. De tyske myndigheder havde nemlig, selv om de var blevet påbudt at fremlægge et stort antal faktiske oplysninger vedrørende dette spørgsmål, kun givet ufuldstændige svar, hvoraf man kunne udlede to udlægninger, der begge førte til konstateringen af, at der forelå et misbrug af støtte. Selv om det principielt påhviler Kommissionen at godtgøre, at den støtte, den tidligere har godkendt, er blevet misbrugt, påhviler det dog medlemsstaten at meddele de af Kommissionen krævede oplysninger efter et påbud om at meddele oplysninger, idet Kommissionen ved mangel herpå er beføjet til at vedtage en beslutning, idet den afslutter den formelle undersøgelsesprocedure på grundlag af de foreliggende oplysninger.

I dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen* har Retten endvidere annulleret en del af en kommissionsbeslutning, hvor der var blevet konstateret misbrug af en støtte¹⁰⁵. Ifølge Retten skal Kommissionen for at påvise, at en støtte, der er ydet i overensstemmelse med en godkendt støtteordning, er blevet misbrugt, bevise, at denne støtte er blevet anvendt i strid med de nationale bestemmelser vedrørende denne ordning eller i strid med supplerende bestemmelser, der blev accepteret af medlemsstaten, da ordningen blev godkendt. Derimod kan den omstændighed, at der foreligger en overtrædelse af en almindelig yderligere betingelse, som den instans, der udbetaler støtten, ensidigt har pålagt, uden at denne betingelse udtrykkeligt fremgår af sådanne nationale regler, således som de er blevet godkendt af Kommissionen, imidlertid ikke betragtes som tilstrækkelig til, at der foreligger et misbrug i henhold til artikel 88, stk. 2, første afsnit, EF. Retten har derfor i denne sag annulleret Kommissionens beslutning, der fandt misbrug af en støtte, som var vedtaget i modstrid med et kriterium, der var ensidigt fastsat af delstaten Thüringen.

e) *Tilbagesøgning*

Kommissionen kan, når den har fastslået, at en støtte er uforenelig med fællesmarkedet, pålægge medlemsstaten at tilbagesøge støtten hos modtagerne. Tilbagesøgning af den ulovlige støtte er nemlig den logiske følge af, at støtten er fundet ulovlig, og har til formål at genoprette den oprindelige situation på markedet¹⁰⁶. Ifølge retspraksis er dette formål opnået, når den pågældende støtte, eventuelt med tillæg af morarenter, er blevet tilbagebetalt af støttemodtageren eller med andre ord, af de virksomheder, som virkelig har

¹⁰⁴ Rettens dom af 11.5.2005, forenede sager T-111/01 og T-133/01, *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁰⁵ Dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 10.

¹⁰⁶ Domstolens dom af 12.7.1973, sag 70/72, *Kommissionen mod Tyskland*, Sml. s. 813, præmis 20, af 8.5.2003, forenede sager C-328/99 og C-399/00, *Italien og SIM 2 Multimedia mod Kommissionen*, Sml. I, s. 4035, præmis 65, og af 29.4.2004, sag C-277/00, *Tyskland mod Kommissionen*, Sml. I, s. 3925, præmis 73 og 74.

modtaget den¹⁰⁷. Fastsættelsen af den begunstigede af støtten giver dog af og til nogle ømtålelige problemer i tilfælde af, at selskabsdele eller aktiver i den virksomhed, som oprindeligt var begunstiget, er blevet solgt. Disse indviklede problemstillinger giver anledning til betydelige tvister, hvilket tre sager, som Retten har afsluttet i løbet af 2005, viser. Disse sager har præciseret begrebet »den faktiske udnyttelse«, når en støtte er ydet til såvel en koncern af virksomheder, der er opløst før vedtagelsen af den anfægtede beslutning (dommen i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen*), til et joint venture, hvor aktiverne er blevet delvist solgt før vedtagelsen af den anfægtede beslutning (dommen i sagerne *Freistaat Thüringen mod Kommissionen* og *CDA Datenträger Albrechts mod Kommissionen*).

I første omgang har Retten i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen* præciseret de forpligtelser, Kommissionen har ved fastsættelsen af, hvem der er begunstiget af den støtte, som skal tilbagesøges¹⁰⁸. I den foreliggende sag blev støtten oprindeligt ydet til en virksomhedskoncern, som ikke længere eksisterede, da beslutningen blev vedtaget, hvorfor Kommissionen besluttede at pålægge alle de virksomheder, som tilhørte koncernen på tidspunktet for tildelingen, tilbagebetalingspligten uden at undersøge, i hvilket omfang de enkelte virksomheder havde fordel af støtten. Kommissionen havde endvidere konstateret, at de udbetalte midler var blevet bevaret i koncernens holdingselskab. Under disse omstændigheder fandt Retten, at Kommissionen ikke kunne behandle holdingselskabets datterselskaber som begunstigede af den pågældende misbrugte støtte, eftersom de ikke havde haft den faktiske udnyttelse heraf. Kommissionen kunne ikke finde, at den ikke var forpligtet til at undersøge, i hvilket omfang de enkelte virksomheder i koncernen havde kunnet nyde godt af den misbrugte støtte.

Retten bemærkede dog alligevel, at Kommissionen henset til sagens omstændigheder ikke var forpligtet til i den anfægtede beslutning at fastsætte, i hvilket omfang hver virksomhed havde draget fordel af det pågældende beløb, men var berettiget til alene at opfordre de tyske myndigheder til at tilbagesøge denne støtte hos modtageren (modtagerne), altså hos de virksomheder, der reelt havde modtaget støtten. Det ville da tilkomme Forbundsrepublikken Tyskland i forbindelse med sine fællesskabsretlige forpligtelser at foretage tilbagesøgning af det pågældende beløb. Hvis medlemsstaten derudover ved gennemførelsen af et sådant tilbagesøgningspåbud møder uforudsete vanskeligheder, kan den forelægge disse for Kommissionen til vurdering. I så fald skal Kommissionen og medlemsstaten i overensstemmelse med pligten til loyalt samarbejde, der bl.a. er fastsat i artikel 10 EF, efter bedste evne samarbejde med henblik på at overvinde vanskelighederne, idet traktatens bestemmelse fuldt ud skal overholdes, særlig bestemmelserne om støtte¹⁰⁹.

¹⁰⁷ Med denne tilbagebetaling mister støttemodtageren jo den fordel, der var opnået på markedet i forhold til konkurrenterne, og situationen for tiden for ydelsen af støtte er genoprettet (jf. i denne retning Domstolens dom af 4.4.1995, sag C-350/93, *Kommissionen mod Italien*, Sml. I, s. 699, præmis 22, og af 3.7.2003, sag C-457/00, *Belgien mod Kommissionen*, Sml. I, s. 6931, præmis 55, samt dommen i sagen *Tyskland mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 106, præmis 75).

¹⁰⁸ Dommen i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 104.

¹⁰⁹ Jf. særligt Domstolens dom af 21.3.1991, sag C-303/88, *Italien mod Kommissionen*, Sml. I, s. 1433, præmis 58, og af 13.6.2002, sag C-382/99, *Nederlandene mod Kommissionen*, Sml. I, s. 5163, præmis 50.

I den anden og tredje dom, i sagerne *Freistaat Thüringen mod Kommissionen og CDA Datenträger Albrechts mod Kommissionen*¹¹⁰, var et større antal økonomiske fordele tildelt af offentlige tyske banker og selskaber med henblik på bygningen af en cd-fabrik i Albrechts. Fabrikken tilhørte et joint venture, hvor selskabsdelene efterfølgende havde været genstand for flere overdragelser. Derudover var en del af aktiverne (visse anlæg, omsætningsaktiverne, værdier, der kunne realiseres på kort sigt, og den tekniske knowhow og salgsorganisationen) ved afslutningen af omstrukturingsperioden, som var nødvendiggjort af vanskelighederne ved udnyttelsen af fabrikken, blevet købt af et tredje selskab (CDA), hvorimod den for driften nødvendige grund, bygningerne på denne, den tekniske infrastruktur samt logistikudstyret forblev joint venture-selskabets (betegnet »LCA«) ejendom. CDA og LCA havde herefter indgået en samarbejdsaftale. Kommissionen, som dog havde fundet, at de forskellige økonomiske bidrag, som var overført af de tyske myndigheder, udgjorde statsstøtte uforenelig med fællesmarkedet, havde pålagt tilbagesøgningen af disse over for navnlig LCA og CDA, på grund af at disse virksomheder havde videreført den oprindelige begunstigedes aktiviteter ved hjælp af de overdragne produktionsmidler.

For så vidt angår de to støtteforanstaltninger, som var udbetalt til den ene af de to oprindelige ejere af joint venture-selskabet, der ejede fabrikken, og som skulle finansiere bygningen af fabrikken, fandt Retten, at »[Kommissionen] principielt med rette [...] gav pålæg om, at de skulle kræves tilbage fra LCA«¹¹¹.

For så vidt derimod angår den anden støtte, som var udbetalt til koncernen, der ejede det begunstigede joint venture-selskab, og som ikke var bestemt til omstrukturen af dette selskab, var det til gengæld udelukket, at det kunne have haft den faktiske udnyttelse af støtten. Som følge heraf kunne LCA ikke betegnes som begunstiget. På samme måde for så vidt angår den støtte, som var bestemt til joint venture-selskabet, men misbrugt til fordel for andre selskaber i samme koncern, rådede Kommissionen på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning over en række relevante, samstemmende oplysninger, hvoraf det fremgik, at joint venture-selskabet ikke faktisk havde opnået at modtage en stor del af den støtte, der var bestemt til bygningen af, saneringen af og omstrukturen af cd-fabrikken. På grundlag af disse oplysninger var det tillige, i det mindste tilnærmelsesvis, muligt at fastslå misbrugets omfang. Eftersom joint venture-selskabet ikke havde været begunstiget af den pågældende støtte, kunne den ikke tilbagesøges hos LCA.

For så vidt angår pålægget om tilbagesøgning over for CDA støttede Kommissionen i det væsentlige sin bedømmelse på, at der forelå et forsæt til at omgå konsekvenserne af dens beslutning. Efter Rettens opfattelse forelå der imidlertid ikke noget bevis for et sådant forsæt, så meget desto mindre som genoptagelsen af aktiverne var blevet gennemført efter en markedsbestemt købspris for overtagelse. For så vidt angår Kommissionens argument om, at LCA, som var under likvidation, var blevet opfattet som en »tom skal«, i forhold til hvilken den ulovlige støtte ikke kunne tilbagesøges, besvarede Retten det ved navnlig at henvise til, at genoprettelsen af den tidligere situation og fjernelsen af den konkurrenceforvridning, der er en følge af den ulovligt udbetalte støtte, principielt kan opnås

¹¹⁰ Dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 10, og dom af 19.10.2005, sag T-324/00, *CDA Datenträger Albrechts mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹¹¹ Den støttede sig på dommen i sagen *Belgien mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 107, præmis 55-62

derved, at der som en gældspost for virksomheden under likvidation registreres en forpligtelse til tilbagebetaling af den pågældende støtte. Ifølge denne retspraksis er en sådan registrering nemlig tilstrækkelig til at sikre opfyldelsen af en beslutning, der giver pålæg om tilbagesøgning af statsstøtte, der er uforenelig med fællesmarkedet¹¹².

2. Procedurespørgsmål

a) *Interesserede parter ret til at forelægge deres bemærkninger*

Kontrolproceduren vedrørende statsstøtte, henset til dens almindelige opbygning, er en procedure, der indledes over for den ansvarlige medlemsstat med hensyn til ydelsen af støtten¹¹³, og ikke over for støttemodtageren eller støttemodtagerne¹¹⁴. Det fremgår heraf, at artikel 88, stk. 2, EF ikke kræver en individuel opfordring til særlige retsforpligtelser. Bestemmelsens ene formål er at forpligte Kommissionen til at handle således, at alle eventuelt interesserede personer bliver informeret og gives mulighed for at fremføre deres argumenter¹¹⁵. I praksis har de berørte parter i det væsentlige rollen som oplysningskilde for Kommissionen under den administrative procedure, der er indledt i henhold til artikel 88, stk. 2, EF¹¹⁶.

Retten har i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen* bemærket, at den omstændighed, at man underrettes om indledningen af en formel procedure, ikke i sig selv er tilstrækkelig til, at man effektivt kan fremsætte sine bemærkninger¹¹⁷. I betragtning af artikel 6, stk. 1, i forordning nr. 659/1999 har Retten bestemt, at beslutningen om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure, skønt den nødvendigvis alene indeholder en foreløbig vurdering, skulle være tilstrækkelig præcis til, at de interesserede parter effektivt kan deltage i den formelle undersøgelsesprocedure, hvorunder de vil få mulighed for at fremsætte deres argumenter. Alligevel hævdede sagsøgerne i den foreliggende sag ikke, at beslutningen om at indlede proceduren var utilstrækkeligt begrundet, således at de ikke effektivt havde kunnet udnytte deres ret til at fremsætte bemærkninger, og Kommissionen havde i hvert fald ved sin meddelelse i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* gjort det muligt for sagsøgerne effektivt at udnytte deres ret til at forelægge bemærkninger.

¹¹² Jf. i denne retning Domstolens dom af 15.1.1986, sag 52/84, Kommissionen mod Belgien, Sml. s. 89, præmis 14, og af 21.3.1990, sag C-142/87, Belgien mod Kommissionen, Sml. I, s. 959, præmis 60 og 62.

¹¹³ Domstolens dom af 10.7.1986, sag 234/84, Belgien mod Kommissionen, den såkaldte »Meura-dom«, Sml. s. 2263, præmis 29, og Rettens dom af 14.1.2004, sag T-109/01, Fleuren Compost mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 42.

¹¹⁴ Domstolens dom af 24.9.2002, forenede sager C-74/00 P og C-75/00 P, Falck og Acciaierie Bolzano mod Kommissionen, Sml. I, s. 7869, præmis 83, og dommen i sagen Fleuren Compost mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 113, præmis 44.

¹¹⁵ Domstolens dom af 14.11.1984, sag 323/82, Intermills mod Kommissionen, Sml. s. 3809, præmis 17, og Rettens dom af 25.6.1998, forenede sager T-371/94 og T-394/94, British Airways m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2405, præmis 59.

¹¹⁶ Rettens dom af 22.10.1996, sag T-266/94, Skibsværftsforeningen m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1399, præmis 256.

¹¹⁷ Dommen i sagen Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 104.

b) *Påberåbelse ved Retten af faktiske forhold, der ikke er nævnt under den administrative procedure for Kommissionen*

I sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen* gjorde den ene af sagsøgerne ved Retten flere faktiske forhold gældende, som Kommissionen ikke var blevet gjort bekendt med under den administrative procedure¹¹⁸. Retten har tiltrådt Kommissionens indsigelser om, at disse faktiske anbringender ikke kunne antages til behandling. Retten har i den forbindelse støttet sig på princippet, hvorefter lovligheden af en fællesskabsretsakt under et annullationsøgsmål i medfør af artikel 230 EF skal bedømmes efter de faktiske retlige omstændigheder på det tidspunkt, da retsaken blev udstedt. Særligt må Kommissionens vurderinger kun bedømmes på baggrund af de oplysninger, som Kommissionen sad inde med på det tidspunkt, hvor den anlagde vurderingerne¹¹⁹. Retten har heraf udledt, at en sagsøger, når vedkommende har deltaget i undersøgelsesproceduren i artikel 88, stk. 2, EF, ikke kan påberåbe sig argumenter vedrørende faktiske forhold, som Kommissionen var ubekendt med, og som den ikke var blevet underrettet om under undersøgelsesproceduren.

Idet den har fremhævet, at denne afvisning ikke nødvendigvis kan udvides til alle de tilfælde, hvor et selskab ikke har deltaget i undersøgelsesproceduren i artikel 88, stk. 2, EF, har Retten bemærket, at sagsøgeren ikke har udnyttet sin ret til at deltage i undersøgelsesproceduren, skønt sagsøgeren var nævnt flere gange i beslutningen om at indlede undersøgelsesproceduren. På denne baggrund kan argumenterne vedrørende faktiske forhold, som Kommissionen ikke var bekendt på det tidspunkt, da den vedtog den anfægtede beslutning, ikke fremføres for Retten for første gang mod denne beslutning.

Det samme spørgsmål har i det væsentlige rejst sig i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen*¹²⁰. I denne sag har Retten fundet, at hvis medlemsstaten og de andre interesserede parter fandt, at faktiske omstændigheder, der var gengivet i beslutningen om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure, var urigtige, skulle de gøre Kommissionen opmærksom herpå under den administrative procedure, da de i modsat fald ikke længere kunne bestride disse faktiske omstændigheder under retssagen. Såfremt der ikke er fremlagt oplysninger i modsat retning fra de berørte parter, er Kommissionen beføjet til at støtte sig på de faktiske omstændigheder – selv om de skulle vise sig at være urigtige – der foreligger for den på tidspunktet for vedtagelsen af den endelige beslutning, i det omfang de pågældende faktiske omstændigheder har været omfattet af et pålæg fra Kommissionen til den pågældende medlemsstat om at forsyne den med de nødvendige oplysninger. Hvis Kommissionen derimod undlader at pålægge medlemsstaten at fremsende oplysninger til den om de faktiske omstændigheder, som den har til hensigt at lægge til grund, kan den ikke efterfølgende til forsvar for eventuelle faktiske vildfarelser gøre gældende, at den på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen, hvorved den formelle undersøgelsesprocedure blev afsluttet, havde ret til kun at tage de oplysninger i betragtning, som den rådede over på dette tidspunkt.

¹¹⁸ Dommen i sagen *Saxonia Edelmetalle mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 104.

¹¹⁹ Dommen i sagen *British Airways m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 115, præmis 81, og dom af 6.10.1999, sag T-110/97, *Kneissl Dachstein mod Kommissionen*, Sml. II, s. 2881, præmis 47.

¹²⁰ Dommen i sagen *Freistaat Thüringen mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 10.

D. EF-varemærker

Også i dette år var der rigtig mange sager vedrørende Rådets forordning (EF) nr. 40/94 af 20. december 1993 om EF-varemærker¹²¹. Antallet af afsluttede sager (94) udgør således 15% af de sager, som Retten afsluttede i 2005.

Ifølge forordning nr. 40/94 kan et EF-varemærke udelukkes fra registrering både på grund af absolutte og på grund af relative registreringshindringer.

1. Absolutte registreringshindringer

Ud af de i alt 17 domme, der vedrørte sager om absolutte registreringshindringer, annullerede Retten tre afgørelser¹²². Dette års bidrag til retspraksis vedrører hovedsagligt de absolutte registreringshindringer, der for det første vedrører det forhold, at det omhandlede tegn ikke kan gengives grafisk [artikel 4 og 7, stk. 1, litra a), i forordning nr. 40/94], for det andet det forhold, at det ansøgte tegn savner fornødent særpræg eller er beskrivende [artikel 7, stk. 1, litra b), og c), i forordning nr. 40/94] og for det tredje det forhold, at varemærket strider mod den offentlige orden eller sædelighed [artikel 7, stk. 1, litra f), i forordning nr. 40/94].

a) *Tegn, der ikke kan gengives grafisk*

Artikel 7, stk. 1, litra a), i forordning nr. 40/94 forbyder registrering af tegn, der ikke opfylder betingelserne i samme forordnings artikel 4. Sidstnævnte bestemmelse fastsætter, at »et EF-varemærke kan bestå af alle tegn, der kan gengives grafisk [...] for så vidt disse er egnede til at adskille en virksomheds varer eller tjenesteydelser fra andre virksomheders«. I

¹²¹ EFT 1994 L 11, s. 1.

¹²² Rettens dom af 12.1.2005, sag T-334/03, Deutsche Post EURO EXPRESS mod KHIM (EUROPREMIUM) (appelleret, sag C-121/05 P), af 14.4.2005, sag T-260/03, Celltech mod KHIM (CELLTECH) (appelleret, sag C-273/05 P), og af 25.10.2005, sag T-379/05, Peek & Cloppenburg mod KHIM (Cloppenburg), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser. De 14 domme, der ikke førte til annullation, er Rettens domme af 12.1.2005, forenede sager T-367/02 – T-369/02, Wieland-Werke mod KHIM (SnTEM, SnPUR, SnMIX), af 19.1.2005, sag T-387/03, Proteome mod KHIM (BIOKNOWLEDGE), af 11.5.2005, forenede sager T-160/02 – T-162/02, Naipes Heraclio Fournier mod KHIM – France Cartes (sværd fra et spillekort, køllernes ridder og sværdenes konge) (appelleret, sag C-311/05 P), af 7.6.2005, sag T-316/03, Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft mod KHIM (MunichFinancialServices), af 8.6.2005, sag T-315/03, Wilfer mod KHIM (ROCKBASS) (appelleret, sag C-301/05 P), af 22.6.2005, sag T-19/04, Metso Paper Automation mod KHIM (PAPERLAB), af 13.7.2005, sag T-242/02, Sunrider mod KHIM (TOP), af 8.9.2005, forenede sager T-178/03 og T-179/03, CeWe Color mod KHIM (DigiFilm og DigiFilmMaker), af 13.9.2005, sag T-140/02, Sportwetten mod KHIM – Intertops Sportwetten (INTERTOPS), af 15.9.2005, sag T-320/03, Citicorp mod KHIM (LIVE RICHLI), af 27.9.2005, sag T-123/04, Cargo Partner mod KHIM (CARGO PARTNER), af 27.10.2005, sag T-305/04, Eden mod KHIM (duft af modent jordbær), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 30.11.2005, sag T-12/04, Almdudler-Limonade mod KHIM (en limonadeflaskes form), ikke trykt i Samling af Afgørelser, samt domme af 15.12.2005, sag T-262/04, BIC mod KHIM (en lighters form), og sag T-263/04, BIC mod KHIM (en elektronisk lighters form), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

sagen *Eden mod KHIM (duft af modent jordbær)* anvendte Retten for første gang disse bestemmelser for at udtale sig om en ansøgning om et duftmærke. Det blev endvidere udtalt i denne dom, at appelkammeret lovligt havde afslået registrering af et duftmærke, der ikke kan opfattes visuelt, som beskrives med ordene »duft af modent jordbær«, og hvortil er knyttet et billede i farver, der gengiver et jordbær¹²³. Et tegn, som ikke i sig selv kan opfattes visuelt, kan nemlig udgøre et varemærke, såfremt tegnet kan gengives grafisk, særligt ved brug af figurer, linjer eller skrifttegn, og gengivelsen er klar og præcis, kan stå alene, er let tilgængelig, forståelig, bestandig og objektiv. Imidlertid var dette ikke tilfældet i den foreliggende sag, på trods af bl.a. den figurbestanddel, som sagsøgeren havde fremlagt, eftersom registreringsansøgningens billede af et jordbær udelukkende gengav den frugt, som afgiver en duft, der hævdedes at være identisk med det omhandlede duftmærke, men ikke gengav den duft, som ønskedes registreret.

b) *Manglende særpræg eller beskrivende karakter*

Ifølge artikel 7, stk. 1, litra b), i forordning nr. 40/94 er varemærker, som mangler fornødent særpræg, udelukket fra registrering, og i henhold til samme bestemmelses litra c) er varemærker, som udelukkende består af tegn eller angivelser, der i omsætningen kan tjene til at betegne varens eller tjenesteydelsens art, beskaffenhed, mængde, anvendelse, værdi, geografiske oprindelse, tidspunktet for varens fremstilling eller for præstationen af tjenesteydelsen eller andre egenskaber ved disse, ligeledes udelukket fra registrering. Artikel 7, stk. 1, litra c), i forordning nr. 40/94 er til hinder for, at de nævnte tegn eller angivelser forbeholdes en enkelt virksomhed på grund af deres registrering som varemærke. Bestemmelsen forfølger herved et mål af almen interesse, som kræver, at sådanne tegn eller angivelser frit kan anvendes af alle.

Tre gange har Retten fastslået, at appelkammeret ved Kontoret for Harmonisering i det Indre Marked (Varemærker og Design) (KHIM) havde begået en fejl ved at fastslå, at de omhandlede tegn havde særpræg eller var beskrivende.

I sagen *Celltech mod KHIM (CELLTECH)* fandt Retten først, at appelkammeret ikke havde bevist, at ordmærket CELLTECH, der betyder »cell technology« (cellulær teknologi), var beskrivende for de omhandlede varer og tjenesteydelser, der henhørte under det farmaceutiske område¹²⁴. Det var nemlig ikke blevet forklaret, hvorledes disse ord gav oplysning med hensyn til anvendelsen og arten af de varer og tjenesteydelser, der var nævnt i varemærkeansøgningen, navnlig med hensyn til den måde, hvorpå disse varer og tjenesteydelser var blevet anvendt på cellulær teknologi, eller hvordan de blev resultatet deraf. Da appelkammeret heller ikke havde bevist, at det omhandlede ordmærke manglede fornødent særpræg i henhold til artikel 7, stk. 1, litra b), i forordning nr. 40/94, annullerede Retten appelkammerets afgørelse.

¹²³ Dommen i sagen *Eden mod KHIM (duft af et modnet jordbær)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹²⁴ Dommen i sagen *Celltech mod KHIM (CELLTECH)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

Herefter – i sagen *Deutsche Post EURO EXPRESS MOD KHIM (EUROPREMIUM)* – havde appelkammeret fundet, at varemærket EUROPREMIUM af forbrugerne kunne opfattes som en angivelse af, at de varer og tjenesteydelser, der var genstand for varemærkeansøgningen, havde en fremragende beskaffenhed og var af europæisk oprindelse¹²⁵. Retten annullerede denne afgørelse, idet den fandt, at ordene »euro« og »premium«, som tegnet bestod af, ikke var beskrivende for de varer og tjenesteydelser, som sagsøgeren havde ansøgt registreret, i den foreliggende sag varer og tjenesteydelser vedrørende posttransport. Da tegnet EUROPREMIUM endvidere – set i sin helhed – heller ikke gjorde det muligt for den pågældende kundekreds at knytte en umiddelbar og konkret forbindelse til de omhandlede varer og tjenesteydelser, måtte appelkammerets afgørelse annulleres.

Endelig, i sagen *Peek & Cloppenburg mod KHIM (Cloppenburg)*, havde appelkammeret fundet, at registreringen af ordmærket Cloppenburg for »detailhandelsvirksomhed« var i strid med en absolut registreringshindring, da tegnet bl.a. betegnede en tysk by¹²⁶. Retten, udvidet afdeling, udtalte imidlertid, at artikel 7, stk. 1, litra c), i forordning nr. 40/94 i princippet ikke var til hinder for registrering af geografiske navne, som ikke var kendt i de relevante kundekredse, eller som i det mindste var ukendte som betegnelse for et geografisk sted, eller endog af navne, for hvilke det på grund af egenskaberne ved det angivne sted ikke var sandsynligt, at den relevante kundekreds ville kunne forestille sig, at den pågældende kategori af varer eller tjenesteydelser hidrørte fra dette sted eller var blevet grundlagt der. I den foreliggende sag var de i den anfægtede afgørelse angivne grunde, der havde til formål at godtgøre, at gennemsnitsforbrugeren i Tyskland kendte dette tegn som et geografisk sted, ikke alle overbevisende. Hertil kom, at appelkammeret ikke i tilstrækkeligt omfang havde påvist, at der efter den berørte kundekreds' mening var en forbindelse mellem byen eller regionen Cloppenburg og kategorien af de omhandlede tjenesteydelser, eller at det med rimelighed måtte forudses, at ordet »Cloppenburg« efter denne kundekreds' opfattelse havde kunnet betegne den geografiske oprindelse for den omhandlede kategori af tjenesteydelser. Retten annullerede derfor appelkammerets afgørelse.

Derimod blev følgende tegn anset for at være beskrivende eller uden særpræg: tegnene SnTEM, SnPUR et SnMIX med hensyn til metalliske halvfabrikata¹²⁷, ordmærket BIOKNOWLEDGE med hensyn til varer, der indeholdt eller gav adgang til oplysninger vedrørende organismer¹²⁸, flere figurmærker, der direkte henviste til spillekort, med hensyn til sidstnævnte varer¹²⁹, ordmærket MunichFinancialServices for finansielle tjenesteydelser¹³⁰,

¹²⁵ Dommen i sagen *Deutsche Post EURO EXPRESS mod KHIM (EUROPREMIUM)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹²⁶ Dommen i sagen *Arrêt Peek & Cloppenburg mod KHIM (Cloppenburg)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹²⁷ Dommen i sagen *Wieland-Werke mod KHIM (SnTEM, SnPUR, SnMIX)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹²⁸ Dommen i sagen *Arrêt Proteome mod KHIM (BIOKNOWLEDGE)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹²⁹ Dommen i sagen *Arrêt Naipes Heraclio Fournier mod KHIM – France Cartes (sværd fra et spillekort, køllernes ridder og sværdenes konge)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁰ Dommen i sagen *Münchener Rückversicherungs-Gesellschaft mod KHIM (MunichFinancialServices)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

ordmærket ROCKBASS for musikinstrumenter og tilbehør¹³¹, ordmærket PAPERLAB for computerudstyr og måleanlæg til kontrol og afprøvning af papir¹³², ordmærkerne DigiFilm et DigiFilmMaker for hardware til registrering, lagring og behandling af digitale data¹³³, ordmærket LIVE RICHLY for finansiel og valutarisk virksomhed¹³⁴, ordmærket CARGO PARTNER for tjenesteydelser vedrørende fragt, pakning og opbevaring af varer¹³⁵, en form for limonadeflaske, der var gennemsigtig på den øverste del og nopret på den nederste del¹³⁶, og to former for lightere, henholdsvis en elektronisk og normal lighter¹³⁷. Endvidere blev ordmærket TOP anset for at mangle fornødent særpræg, da det ikke kunne anses for egnet til at individualisere den handelsmæssige oprindelse for de varer, det betegner, og således til at opfylde varemærkets væsentligste funktion¹³⁸.

c) *Varemærker, som strider mod den offentlige orden eller sædelighed*

Artikel 7, stk. 1, litra f), i forordning nr. 40/94 bestemmer, at »varemærker, som strider mod den offentlige orden eller sædelighed«, er udelukket fra registrering. I sagen *Sportwetten mod KHIM – Intertops Sportwetten (INTERTOPS)*, havde sagsøgeren på dette grundlag nedlagt påstand om annullation af et figurmærke, der var registreret for tjenesteydelser i forbindelse med væddemål, hvilket var blevet afslået af Harmoniseringskontoret¹³⁹. Sagsøgeren støttede sin argumentation på det forhold, at det i henhold til en national lovgivning, hvorefter alene de virksomheder, der er godkendt af de nationale myndigheder, har tilladelse til at udbyde tjenesteydelser i forbindelse med væddemål, var forbudt for varemærkeindehaveren at udbyde de omhandlede tjenesteydelser og at reklamere for dem i Tyskland. Det anførte gjorde det muligt for Retten at præcisere, at det er selve varemærket – dvs. tegnet i relation til varerne eller tjenesteydelserne, sådan som de fremgår ved registreringen af varemærket – der skal vurderes med henblik på at bedømme, om varemærket er i strid med den offentlige orden eller sædelighed, således at den omstændighed, at det er forbudt for varemærkeindehaveren at udbyde de omhandlede tjenesteydelser og reklamere for dem i Tyskland, ikke kan anses for at have forbindelse med dette varemærkes egentlige egenskaber og medføre, at selve varemærket kommer i strid med den offentlige orden eller sædelighed.

¹³¹ Dommen i sagen Wilfer mod KHIM (ROCKBASS), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³² Dommen i sagen Metso Paper Automation mod KHIM (PAPERLAB), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³³ Dommen i sagen CeWe Color mod KHIM (DigiFilm et DigiFilmMaker), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁴ Dommen i sagen Citicorp mod KHIM (LIVE RICHLY), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁵ Dommen i sagen Cargo Partner mod KHIM (CARGO PARTNER), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁶ Dommen i sagen Almafdler-Limonade mod KHIM (en limonadeflaskes form), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁷ Dommen i sagen BIC mod KHIM (en lighters form), jf. ovenfor, fodnote 122, og BIC mod KHIM (en elektronisk lighters form), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁸ Dommen i sagen Sunrider mod KHIM (TOP), jf. ovenfor, fodnote 122.

¹³⁹ Dommen i sagen Sportwetten mod KHIM – Intertops Sportwetten (INTERTOPS), jf. ovenfor, fodnote 122.

2. Relative registreringshindringer

Af de 42 domme, hvori der blev foretaget en gennemgang af appelkammerets vurdering af de relative registreringshindringer, har Retten annulleret ni afgørelser¹⁴⁰. Disse dommes vigtigste bidrag vedrører for det første en sammenligning af ordmærker og sammensatte figurmærker, og for det andet den beskyttelse, der tilføres ved en reel brug af varemærket.

a) *Sammensatte figurmærker og ordmærker*

Fire af de annullationer, der blev foretaget i år, vedrørte en eller flere fejl i vurderingen af forvekslingsrisikoen mellem ordmærker og sammensatte figurmærker, der bestod af to eller flere tegnkategorier, og som kombinerede f.eks. bogstaver og en grafisk udformning.

¹⁴⁰ Rettens domme af 20.4.2005, sag T-211/03, Faber Chimica mod KHIM – Nabersa (Faber), og sag T-318/03 Atomic Austria mod KHIM – Fabricas Agrupadas de Muñecas de Onil (ATOMIC Blitz), af 4.5.2005, sag T-22/04, Reemark mod KHIM – Bluenet (Westlife), af 15.6.2005, T-186/04, Spa Monopole mod KHIM – Spaform (SPA-FORM), og sag T-7/04, Shaker mod KHIM – Limiñana y Botella (Limoncello della Costiera Amalfitana shaker) (appelleret, sag C-334/05 P), af 7.7.2005, sag T-385/03, Miles International mod KHIM – Biker Miles (Biker Miles), af 14.7.2005, sag T-126/03, Reckitt Benckiser (España) mod KHIM – Aladin (ALADIN), af 5.10.2005, sag T-423/04, Bunker & BKR mod KHIM – Marine Stock (B.K.R.), og af 17.11.2005, sag T-154/03, Biofarma mod KHIM – Bausch & Lomb Pharmaceuticals (ALREX), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser. De 33 domme, der ikke førte til annullation, er dom af 1.2.2005, sag T-57/03, SPAG mod KHIM – Dann et Backer (HOOLIGAN), domme af 15.2.2005, sag T-296/02, Lidl Stiftung mod KHIM – REWE-Zentral (LINDENHOF), og sag T-169/02, Cervecería Modelo mod KHIM – Modelo Continente Hipermercados (NEGRA MODELO), domme af 1.3.2005, sag T-185/03, Fusco mod KHIM – Fusco International (ENZO FUSCO), og sag T-169/03, Sergio Rossi mod KHIM – Sissi Rossi (SISSI ROSSI) (appelleret, sag C-214/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 8.3.2005, sag T-32/03, Leder & Schuh mod KHIM – Schuhpark Fascies (JELLO Schuhpark), ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 9.3.2005, sag T-33/03, Osotspa mod KHIM – Distribution & Marketing (Hai), af 16.3.2005, sag T-112/03, L'Oréal mod KHIM – Revlon (FLEXI AIR) (appelleret, sag C-235/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, domme af 13.4.2005, sag T-353/02, Duarte y Beltrán mod KHIM – Mirato (INTEA), og sag T-286/903, Gillette mod KHIM – Wilkinson Sword (RIGHT GUARD XTREME sport), ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 20.4.2005, sag T-273/02, Krüger mod KHIM – Calpis (CALPICO), domme af 21.4.2005, sag T-269/02, PepsiCo mod KHIM – Intersnack Knabber-Gebäck (RUFFLES) og sag T-164/03, Ampafrance mod KHIM – Johnson & Johnson (monBeBé), af 4.5.2005, sag T-359/02, Chum mod KHIM – Star TV (STAR TV), domme af 11.5.2005, sag T-31/03, Grupo Sada mod KHIM – Sada (GRUPO SADA) og sag T-390/03, CM Capital Markets mod KHIM – Caja de Ahorros de Murcia (CM), af 25.5.2005, sag T-352/02, Creative Technology mod KHIM – Vila Ortiz (PC WORKS) (appelleret, sag C-314/05 P), sag T-67/04, Spa Monopole mod KHIM – Spa-Finders Travel Arrangements (SPA-FINDERS), sag T-288/03, TeleTech Holdings mod KHIM – Teletech International (TELETECH GLOBAL VENTURES) (appelleret, sag C-312/05 P), af 7.6.2005, sag T-303/03, Lidl Stiftung mod KHIM – REWE-Zentral (Salvita), af 22.6.2005, sag T-34/04, Plus mod KHIM – Bälz og Hiller (Turkish Power) (appelleret, sag C-324/05 P), af 28.6.2005, sag T-301/03, Canali Ireland mod KHIM – Canal Jean (CANAL JEAN CO. NEW YORK), af 13.7.2005, sag T-40/03, Murúa Entrena mod KHIM – Bodegas Murúa (Julián Murúa Entrena), af 14.7.2005, sag T-312/03, Wassen International mod KHIM – Stroschein Gesundheitskost (SELENIUM-ACE), af 22.9.2005, sag T-130/03, Alcon mod KHIM – Biofarma (TRAVATAN) (appelleret, sag C-412/05 P), af 27.10.2005, sag T-336/03, Éditions Albert René mod KHIM – Orange (MOBILIX), af 23.11.2005, sag T-396/04, Sofass mod KHIM – Sodipan (NICKY), domme af 24.11.2005, sag T-346/04, Sadas mod KHIM – LTJ Diffusion (ARTHUR ET FELICIE), sag T-3/04, Simonds Farsons Cisk mod KHIM – Spa Monopole (KINJI by SPA) og sag T-135/04, GfK mod KHIM – BUS (Online Bus), af 8.12.2005, sag T-29/04, Castellblanch mod KHIM – Champagnes Roederer (CRISTAL CASTELLBLANCH), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, af 14.12.2005, sag T-169/04, Arysta Lifescience mod KHIM – BASF (CARPOVIRUSINE), og af 15.12.2005, sag T-384/04, RB Square Holdings Spain mod KHIM – Unelko (cleanx), ikke trykt i Samling af Afgørelser.

Således fastslog Retten i sagen *Faber Chimica mod KHIM – Nabersa (Faber)*, at Harmoniseringskontoret ved en fejl havde fundet, at der var visuel lighed mellem ordmærket naber og et sammensat figurmærke, der ganske vist indeholdt ordbestanddelen »faber«, men som ligeledes indeholdt en vigtig figurform, der bestod i en fantasifuld sammensætning, som krævede en begrebsmæssig anstrengelse¹⁴¹. I samme dom udtalte Retten, at der var en fonetisk forskel mellem de to tegn, hvilket – efter en helhedsvurdering, der bl.a. tog hensyn til, at den relevante kundekreds var specialiseret – førte til, at Retten fandt, at de omhandlede tegn ikke lignede hinanden.

I sagen *Shaker mod KHIM – Limiñana y Botella (Limoncello della Costiera Amalfitana shaker)* fastslog Retten endvidere – i modsætning til appelkammerets vurdering – at figurbestanddelen i et sammensat figurmærke, der bl.a. bestod af en rund tallerken dekoreret med citroner og ordmærket Limoncello, var dominerende og uden lighedspunkter med det ældre ordmærke LIMONCHELO¹⁴².

Endvidere havde appelkammeret i sagen *Miles Handelsgesellschaft International mod KHIM – Biker Miles (Biker Miles)* med urette fundet, at visse figurbestanddele (bl.a. en vej, der er omkranset af en cirkel) og en ordbestanddel (»biker«) havde betydning for det helhedsindtryk, som et figurmærke fremkalder, mens sidstnævnte i virkeligheden var domineret af et andet ordelement (»miles«), der gav anledning til en forveksling med det ældre ordmærke MILES¹⁴³.

Endelig, i sagen *Bunker & BKR mod KHIM – Marine Stock (B.K.R.)* havde appelkammeret korrekt identificeret et sammensat figurmærkes dominerende bestanddel (tegnet B.K.R.), men til gengæld fejlvurderet dets visuelle og fonetiske lighed med et ældre ordmærke (BK RODS)¹⁴⁴.

b) *Omfanget af den beskyttelse, der tilføres ved en reel brug af varemærket*

Ifølge artikel 43, stk. 2, i forordning nr. 40/94 skal indehaveren af et ældre EF-varemærke, der har rejst indsigelse, på begæring af ansøgeren godtgøre, at der inden for de seneste fem år forud for offentliggørelsen af EF-varemærkeansøgningen er gjort reel brug af det ældre EF-varemærke i Fællesskabet for de varer og tjenesteydelser, for hvilke det er registreret, og som lægges til grund for indsigelsen, eller at der foreligger rimelig grund til, at brug ikke har fundet sted, forudsat at det ældre EF-varemærke på dette tidspunkt har været registreret i mindst fem år. Samme bestemmelse fastsætter, at »[h]ar det ældre EF-varemærke kun været anvendt for en del af de varer eller tjenesteydelser, for hvilke det er regi-

¹⁴¹ Dommen i sagen *Faber Chimica mod KHIM – Nabersa (Faber)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁴² Dommen i sagen *Shaker mod KHIM – Limiñana y Botella (Limoncello della Costiera Amalfitana shaker)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁴³ Dommen i sagen *Miles International mod KHIM – Biker Miles (Biker Miles)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁴⁴ Dommen i sagen *Bunker & BKR mod KHIM – Marine Stock (B.K.R.)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

streret, anses det ved behandlingen af indsigelsen kun som registreret for denne del af varerne eller tjenesteydelserne«. Artikel 43, stk. 3, udvider anvendelsen af disse principper til ældre nationale varemærker.

Tre domme, der er afsagt i år, har præciseret begrebet reel brug og omfanget af den beskyttelse, der er overført ved denne brug.

Hvad indledningsvis angår begrebet reel brug, har Retten i sine domme i sagerne *GfK mod KHIM* og *Castellblanch mod KHIM* bekræftet, at beviset for en sådan brug »også omfatter beviset for brug af det ældre varemærke i en form, der kun ved enkeltheder, som ikke forandrer dette mærkes særpræg, afviger fra den form, hvori det er registreret«¹⁴⁵.

For det andet har Retten i sagen *Reckitt Benckiser (España) mod KHIM – Aladin (ALADIN)* præciseret omfanget af de varer, der er beskyttet ved en delvis reel brug af varemærket¹⁴⁶. Retten har fortolket henvisningen til en delvis brug i artikel 43, stk. 2, i forordning nr. 40/94 således, at den tilsigter at undgå, at et varemærke, der kun er brugt for en del af varerne, gives en vid beskyttelse, alene fordi det er blevet registreret for et omfattende sortiment af varer eller tjenesteydelser. Når et varemærke er blevet registreret for en kategori af varer og tjenesteydelser, der er tilstrækkelig bred til, at der inden for denne kategori kan foretages en opdeling i flere underkategorier, der kan betragtes selvstændigt, følger det derfor af de nævnte bestemmelser, at beviset for, at en reel brug af varemærket for en del af disse varer eller tjenesteydelser har fundet sted, i en indsigelsessag kun medfører en beskyttelse for den eller de underkategorier, som de varer eller tjenesteydelser, for hvilke varemærket rent faktisk er blevet brugt, tilhører. Er et varemærke derimod blevet registreret for varer eller tjenesteydelser, der er defineret på en så præcis og afgrænset måde, at det ikke er muligt at opdele den pågældende kategori i underkategorier af betydning, må beviset for, at der er gjort reel brug af varemærket for de nævnte varer eller de nævnte tjenesteydelser, nødvendigvis omfatte hele denne kategori med henblik på indsigelsen.

Da sagsøgeren i den foreliggende sag ubestridt havde godtgjort, at der var gjort reel brug af varemærket for et »poleringsmiddel til metal, der består af et stykke bomuld, der er gennemvædet med et poleringsmiddel (magisk bomuld)«, som udgjorde et »poleringsmiddel til metal« i henhold til den underkategori af varer, som det ældre varemærke omfattede, havde sagsøgeren ført korrekt bevis for, at reel brug af varemærket for hele denne underkategori havde fundet sted. Det fulgte heraf, at appelkammeret ikke havde anvendt artikel 43, stk. 2 og 3, i forordning nr. 40/94 korrekt, da det med henblik på prøvelsen af indsigelsen havde fundet, at det ældre varemærke kun kunne anses for registreret for et »poleringsmiddel til metal, der består af et stykke bomuld, der er gennemvædet med et poleringsmiddel (magisk bomuld)«.

¹⁴⁵ Dommen i sagen *GfK mod KHIM – BUS (Online Bus)*, jf. ovenfor, fodnote 140, og *Castellblanch mod KHIM – Champagne Roederer (CRISTAL CASTELLBLANCH)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁴⁶ Dommen i sagen *Reckitt Benckiser (España) mod KHIM – Aladin (ALADIN)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

3. Spørgsmål vedrørende form og procedure

a) *Proceduren for appelkammeret*

Behandlingssprog i ex parte-procedurene

Artikel 115, stk. 4, i forordning nr. 40/94 om fastsættelse af en sprogordning, der finder anvendelse på ex parte-procedurer for Harmoniseringskontoret, angiver, at det sprog, på hvilket ansøgningen om registrering af EF-varemærket er indgivet, er behandlingssproget. I henhold til samme bestemmelse har Harmoniseringskontoret adgang til at sende skriftlige meddelelser til ansøgeren på det andet sprog, som denne har angivet, såfremt EF-varemærkeansøgningen ikke er indgivet på et af Harmoniseringskontorets sprog. Ifølge retspraksis består en sag af en række dispositioner, der skal foretages ved behandlingen af en ansøgning, hvilket betyder, at udtrykket »administrative akter« i henhold til artikel 115, stk. 4, i forordning nr. 40/94 omfatter alle de dispositioner, som fællesskabsbestemmelserne kræver eller forudsætter til behandlingen af EF-varemærkeansøgningen, samt de akter, der er nødvendige til denne behandling, som f.eks. meddelelser, anmodninger om berigtigelser, anmodninger om oplysninger eller andre akter. Alle disse akter skal således udfærdiges af Harmoniseringskontoret på det sprog, på hvilket ansøgningen om registrering er indgivet¹⁴⁷.

I sagen *Sunrider mod KHIM (TOP)* fastslog Retten, at Harmoniseringskontoret havde tilsidesat artikel 115, stk. 4, i forordning nr. 40/94, idet det havde tilsendt sagsøgeren en række dokumenter på engelsk på trods af, at ansøgningen var blevet indgivet på græsk, og at engelsk ikke var blevet angivet som andet sprog¹⁴⁸. Retten afslog dog at annullere appelkammerets afgørelse, da det fulgte af de dokumenter, som sagsøgeren havde fremlagt, at selskabet havde været i stand til fuldt ud at forstå de omhandlede meddelelser, således at dets ret til kontradiktion ikke var blevet tilsidesat.

Bevisregler

— Faktiske omstændigheder og beviser, der er fremført under ex parte-procedurer for appelkammeret

I henhold til artikel 59, tredje punktum, i forordning nr. 40/94 skal der, i en klagesag indledt mod undersøgernes afgørelser, inden fire måneder efter den dato, på hvilken der er givet meddelelse om afgørelserne, indgives en skriftlig begrundelse for klagen.

I sagen *Wilfer mod KHIM (ROCKBASS)* fastslog Retten, at denne bestemmelse ikke kunne fortolkes således, at den er til hinder for, at der kan tages hensyn til nye faktiske omstændigheder eller beviser, der er tilvejebragt under sagsbehandlingen af klagen vedrørende en absolut registreringshindring, efter udløbet af fristen for indgivelse af en begrundelse for klagen¹⁴⁹. Artikel 74, stk. 2, i forordning nr. 40/94, der bestemmer, at Harmoniserings-

¹⁴⁷ Domstolens dom af 9.9.2003, sag C-361/01 P, Kik mod KHIM, Sml. I, s. 8283.

¹⁴⁸ Dommen i sagen *Sunrider mod KHIM (TOP)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹⁴⁹ Dommen i sagen *Wilfer mod KHIM (ROCKBASS)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

kontoret kan se bort fra kendsgerninger og beviser, som ikke er påberåbt eller fremført rettidigt af de pågældende parter, giver nemlig efter Rettens opfattelse appelkammeret et skøn over, hvilke yderligere oplysninger der skal tages i betragtning efter udløbet af denne frist. Selv om appelkammeret fejlagtigt undlod at undersøge et processkrift fremlagt af sagsøgeren ni dage før appelkammerets afgørelse, annullerede Retten ikke den nævnte afgørelse, da det omhandlede processkrift ikke indeholdt nye argumenter eller nye beviser, der kunne påvirke indholdet af den anfægtede afgørelse.

— Krav om bevis for reel brug af det ældre varemærke

I henhold til artikel 43, stk. 2 og 3, i forordning nr. 40/94 antages det ved prøvelsen af en indsigelse indgivet i medfør af samme forordnings artikel 42, at det ældre varemærke har været genstand for reel brug, så længe ansøgeren ikke har begæret fremlagt bevis for en sådan brug. Fremsættelsen af en sådan begæring medfører således, at bevisbyrden for, at reel brug har fundet sted (eller at der foreligger rimelig grund til, at brug ikke har fundet sted), pålægges indsigeren, da han ellers risikerer, at indsigelsen forkastes. For at denne virkning indtræder, skal der indgives en udtrykkelig og rettidig begæring herom til Harmoniseringskontoret.

I sagen *L'Oréal mod KHIM – Revlon (FLEXI AIR)* havde appelkammeret været af den opfattelse, at L'Oréals anmodning om bevis for reel brug af et ældre varemærke, som Revlon, en indsiger, havde fremført, ikke var blevet fremsat inden for den fastsatte frist og derfor ikke ville blive taget i betragtning ved afgørelsen om indsigelsen¹⁵⁰. Retten tiltrådte denne vurdering, idet den fandt, at spørgsmålet om den reelle brug af det ældre varemærke – når det var rejst af ansøgeren om varemærket – skulle være afgjort, før der kunne træffes afgørelse om indsigelsen i egentlig forstand. Det forhold, at appelkammeret ikke havde nævnt anmodningen om bevis for reel brug, som sagsøgeren alligevel havde gentaget for appelkammeret, kunne ikke retfærdiggøre annullationen af den anfægtede afgørelse, da den faktiske situation var forblevet identisk med den, der forelå, da Indsigelsesafdelingen behandlede sagen, således at appelkammeret lovligt – i lighed med Indsigelsesafdelingen – kunne fastslå, at den anmodning, der var omhandlet i den subsidære påstand for appelkammeret, ikke var blevet fremsat rettidigt.

— Fri bevisførelse

Retten har givet vigtige præcisioner vedrørende fri bevisførelse for appelkamrene. I sagen *Atomic Austria mod KHIM – Fabricas Agrupadas de Muñecas de Onil (ATOMIC Blitz)* havde Harmoniseringskontoret forkastet en indsigelse, idet det fandt, at de registreringsbeviser, som indsigeren havde fremlagt, ikke var vedlagt et bevis for fornyelse af de omhandlede varemærker¹⁵¹. Retten udtalte dels, at en indsiger frit kan vælge, hvilket bevis han skønner det hensigtsmæssigt at føre for Harmoniseringskontoret til støtte for sin indsigelse, dels at Harmoniseringskontoret er forpligtet til at analysere alle fremførte forhold for at afgøre,

¹⁵⁰ Dommen i sagen *L'Oréal mod KHIM – Revlon (FLEXI AIR)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁵¹ Dommen i sagen *Atomic Austria mod KHIM – Fabricas Agrupadas de Muñecas de Onil (ATOMIC Blitz)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

om de reelt er et bevis for registrering af eller ansøgning om registrering af det ældre varemærke, og kan ikke uden videre afvise en bestemt bevistype som uantagelig på grund af bevisets form. Såfremt det antoges, at Harmoniseringskontoret kunne fastsætte formkrav for de beviser, der skal føres, ville det nemlig medføre, at parterne i visse tilfælde ikke ville kunne føre sådanne beviser. Dette kunne f.eks. være tilfældet, hvis en national patentmyndighed ikke udfærdiger officielle dokumenter om fornyelsen af et varemærke. I den foreliggende sag havde Harmoniseringskontoret afvist indsigelsen under henvisning til de beviser, som sagsøgeren havde fremlagt, idet det støttede sig på en antagelse om varemærkers beskyttelsesperiode i henhold til østrigsk ret. Denne antagelse var juridisk set korrekt, men hvis Harmoniseringskontoret, således som det skulle have gjort det, havde undersøgt den i henhold til østrigsk ret, ville det have konstateret, at antagelsen skulle modbevises. Retten annullerede derfor appelkammerets afgørelse.

— **Anvendelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist for appelkamrene**

I dommen i sagen *Sunrider mod KHIM (TOP)* udtalte Retten, at princippet om overholdelse af en rimelig frist finder anvendelse på sagerne for Harmoniseringskontorets forskellige instanser, herunder sager for appelkamrene, men at en tilsidesættelse heraf, for så vidt den bevises – som på de andre områder, hvor princippet finder anvendelse – ikke i alle tilfælde fører til annulation af den anfægtede afgørelse¹⁵².

b) *Procedure for Retten*

Antagelse af Harmoniseringskontorets påstande til realitetsbehandling

Også i år var der mange domme vedrørende antagelsen af Harmoniseringskontorets påstande til realitetsbehandling, hvorved kontoret enten henskød spørgsmålet til Domstolens afgørelse eller nedlagde påstand om annulation af en afgørelse fra et af dets appelkamre.

Således havde Harmoniseringskontoret i sagen *Reemark mod KHIM – Bluenet (Westlife)* givet udtryk for sit ønske om at støtte sagsøgerens påstande og anbringender, men havde ikke desto mindre formelt nedlagt påstand om frifindelse, udelukkende fordi det anså sig for at være forpligtet hertil i lyset af Rettens praksis¹⁵³. I denne sag, som i øvrigt også i sagen *Spa Monopole mod KHIM – Spaform (SPAFORM)*¹⁵⁴ gentog Retten princippet, hvorefter Harmoniseringskontoret i en sag anlagt til prøvelse af en afgørelse truffet af et appelkammer ved Harmoniseringskontoret i forbindelse med en indsigelsessag ikke har kompetence til gennem sin holdning for Retten at ændre sagens genstand, således som denne følger af de påstande og anbringender, som er fremsat af henholdsvis varemærkeansøgeren og indsigeren¹⁵⁵. Retten fandt ikke desto mindre, at det ikke fulgte af denne retsprak-

¹⁵² Dommen i sagen *Sunrider mod KHIM (TOP)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹⁵³ Dommen i sagen *Reemark mod KHIM – Bluenet (Westlife)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁵⁴ Dommen i sagen *Spa Monopole mod KHIM – Spaform (SPAFORM)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁵⁵ Domstolens dom af 12.10.2004, sag C-106/03 P, *Vedial mod KHIM*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 26-38.

sis, at Harmoniseringskontoret var forpligtet til at nedlægge påstand om frifindelse i et søgsmål rettet mod en afgørelse truffet af et appelkammer, for hvis Harmoniseringskontoret ikke har den nødvendige søgsmålskompetence til at anlægge sag til prøvelse af en afgørelse truffet af et appelkammer, er det omvendt heller ikke forpligtet til systematisk at forsvare enhver anfægtet afgørelse, der er truffet af et appelkammer, eller til nødvendigvis at nedlægge påstand om frifindelse i forbindelse med ethvert søgsmål, der er rettet imod en sådan afgørelse. Retten udtalte derfor, at Harmoniseringskontoret uden at ændre sagens genstand kunne støtte den ene eller den anden parts påstande efter eget valg, og fremføre argumenter til støtte for denne parts påstande. Derimod anførte den ligesom i dommen i sagen Reemark mod KHIM, at Harmoniseringskontoret ikke kan nedlægge selvstændige påstande om annullation eller fremsætte anbringender om annullation, som de andre parter ikke har fremsat.

I dommen i sagen *Peek & Cloppenburg mod KHIM (Cloppenburg)*, der vedrørte en ex parte-procedure, støttede Harmoniseringskontoret i det væsentlige sagsøgerens påstand om annullation af den anfægtede afgørelse, men fandt, at denne tilgangsvinkel ville indebære, at sagsøgerens påstand blev taget til følge, og således ville gøre det unødvendigt for Retten at træffe afgørelse¹⁵⁶. Harmoniseringskontoret havde følgelig givet afkald på at nedlægge en bestemt påstand, og henholdt sig under retsmødet til Rettens skøn. Efter at have gentaget de principper, der er nævnt ovenfor, og have overført dem til ex parte-procedurer, anførte Retten, at Harmoniseringskontoret klart havde givet udtryk for sit ønske om at støtte sagsøgerens påstande og anbringender. Den omformulerede derfor Harmoniseringskontorets påstande og fandt, at det i det væsentlige nedlagde påstand om, at sagsøgerens påstande blev taget til følge. I modsætning til, hvad Harmoniseringskontoret havde gjort gældende, havde overensstemmelsen mellem parternes argumenter vedrørende sagens realitet heller ikke betydet, at sagens genstand var gået tabt, da appelkammerets afgørelse på grund af dets uafhængighed ikke havde kunnet ændres eller trækkes tilbage.

Antagelse til realitetsbehandling af nye faktiske og retlige oplysninger for Retten

I sin dom i sagen *Solo Italia mod KHIM – Nuova Sala (PARMITALIA)* udtalte Retten, at Rettens kontrol af lovligheden af appelkammerets afgørelse skal foretages med hensyn til de retsspørgsmål, der er blevet fremført for appelkammeret¹⁵⁷. Den afslog derfor at undersøge et anbringende om tilsidesættelse af artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention (EMRK), der ikke var blevet fremført for Harmoniseringskontoret.

I dommen i sagen *SPAG mod KHIM – Dann et Backer (HOOLIGAN)* opstillede Retten i samme restriktive retning et princip, hvorefter efterprøvelsen af lovligheden af afgørelser fra appelkamrene inden for rammerne af forordning nr. 40/94 i henhold til forordningens artikel 74 skal foretages under hensyn til de faktiske og retlige omstændigheder i sagen, som den

¹⁵⁶ Dommen i sagen *Peek & Cloppenburg mod KHIM (Cloppenburg)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

¹⁵⁷ Rettens dom af 31.5.2005, sag T-373/03, *Solo Italia mod KHIM – Nuova Sala (PARMITALIA)*, endnu ikke trykt i *Samling af Afgørelser*.

¹⁵⁸ Dommen i sagen *SPAG mod KHIM – Dann og Backer (HOOLIGAN)*, jf. ovenfor, fodnote 140. Jf. Endvidere i denne retning dommen i sagen *Citicorp mod KHIM (LIVE RICHLY)*, jf. ovenfor, fodnote 122.

har foreligget for appelkammeret¹⁵⁸. Hvad nærmere præcist angik sagens faktiske rammer udledte Retten af artikel 74 i forordning nr. 40/94, at Harmoniseringskontoret ikke kunne kritiseres for at have handlet ulovligt for så vidt angik de faktiske oplysninger, der ikke var blevet indgivet til det, således at de faktiske oplysninger, der var blevet gjort gældende for Retten uden tidligere at være blevet forelagt for en af Harmoniseringskontorets instanser, ikke kunne tages i betragtning. Hvad angik sagens retlige ramme præciserede Retten, at retlige oplysninger, der gøres gældende for Retten uden tidligere at være blevet fremført for Harmoniseringskontorets instanser, i det omfang de angår et retligt spørgsmål, der ikke er nødvendigt for at sikre en korrekt anvendelse af forordning nr. 40/94, med hensyn til de anbringender og påstande, der er fremført af parterne, ikke kan få betydning for lovligheden af en afgørelse, truffet af appelkammeret vedrørende anvendelsen af en relativ registreringshindring, da de ikke indgår i den retlige ramme for den sag, der var indbragt for appelkammeret. De kan derfor ikke antages til realitetsbehandling. Såfremt en retsregel derimod skal overholdes, eller et retligt spørgsmål skal behandles for at sikre en korrekt anvendelse af forordning nr. 40/94 med hensyn til de anbringender og påstande, der er fremført af parterne, kan en retlig omstændighed, der står i forbindelse med dette spørgsmål, gøres gældende for første gang for Retten.

4. Funktionel kontinuitet mellem Harmoniseringskontorets instanser

Det følger af den funktionelle kontinuitet mellem Harmoniseringskontorets instanser, at appelkammeret inden for anvendelsesområdet for artikel 74, stk. 1 in fine, i forordning nr. 40/94 (der i sager vedrørende relative registreringshindringer bestemmer, at prøvelsen begrænses til de af parterne fremførte kendsgerninger, beviser og argumenter) er forpligtet til at støtte sin afgørelse på alle de faktiske og retlige elementer, som den berørte part har fremlagt, dels i sagen for den afdeling, der har truffet afgørelse i første instans, dels i klagesagen, med det eneste forbehold, der er fastsat i artikel 74, stk. 2, i forordning nr. 40/94 (dvs. det forhold, at Harmoniseringskontoret kan se bort fra kendsgerninger og beviser, som ikke er påberåbt eller fremført rettidigt af de pågældende parter)¹⁵⁹.

I sagen *Focus Magazin Verlag mod KHIM* havde Indsigelsesafdelingen afvist en indsigelse rejst af sagsøgeren med den begrundelse, at idet sagsøgeren ikke havde indgivet en fuldstændig oversættelse af registreringsbeviset for selskabets tyske varemærke, havde sagsøgeren ikke bevist eksistensen af selskabets ældre varemærke¹⁶⁰. Appelkammeret havde for

¹⁵⁹ Rettens dom af 23.9.2003, sag T-308/01, Henkel mod KHIM – LHS (UK) (KLEENCARE), Sml. II, s. 3253, præmis 32. Det skal i den forbindelse bemærkes, at Kommissionens forordning (EF) nr. 1041/2005 af 29.6.2005 om ændring af forordning (EF) nr. 2868/95 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 40/94 om EF-varemærker (EFT L 172, s. 4) bestemmer følgende: »Er klagen rettet imod en afgørelse truffet af Indsigelsesafdelingen, begrænser appelkammeret sin behandling af klagen til kendsgerninger og beviser, der er indgivet inden for de frister, der er fastsat i eller fastsættes af Indsigelsesafdelingen i overensstemmelse med forordningen og disse regler, medmindre der efter appelkammerets opfattelse bør tages hensyn til yderligere eller supplerende kendsgerninger og beviser, jf. forordningens artikel 74, stk. 2.«

¹⁶⁰ Rettens dom af 9.11.2005, sag T-275/03, Focus Magazin Verlag mod KHIM – ECI Telecom (Hi-FOCuS), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

sit vedkommende afvist at tage den oversættelse af det tyske registreringsbevis, der var blevet fremlagt for første gang for det, i betragtning. Retten forkastede denne indfaldsvinkel, idet den støttede sig på princippet om den funktionelle kontinuitet mellem Harmoniseringskontorets instanser, og idet den fandt, at det omhandlede dokument ikke var blevet fremlagt for sent i henhold til artikel 74, stk. 2, i forordning nr. 40/94, da det var blevet fremlagt som bilag til den skrivelse, som sagsøgeren havde indgivet til appelkammeret, dvs. inden for den i artikel 59 i forordning nr. 40/94 fastsatte klagefrist på fire måneder¹⁶¹.

I sagen *TeleTech Holdings mod KHIM – Teletech International (TELETECH GLOBAL VENTURES)* udtalte Retten derimod, at princippet om funktionel kontinuitet mellem appelkamrene og Harmoniseringskontorets instanser, som træffer afgørelse i første instans, indebærer, at appelkamrene er forpligtet til – i lyset af alle de relevante retlige og faktiske oplysninger – at prøve, om en ny afgørelse med samme konklusion som den afgørelse, der er genstand for klagen, lovligt kan – eller ikke kan – træffes på det tidspunkt, hvor der træffes afgørelse om klagen. I forbindelse med sager vedrørende relative registreringshindringer eller relative ugyldighedsgrunde indebærer princippet om funktionel kontinuitet derimod hverken en forpligtelse til eller en mulighed for, at appelkammeret udvider sin prøvelse af en relativ ugyldighedsgrund til de faktiske omstændigheder, beviserne eller de anbringender, som parterne hverken har påberåbt sig for Annulationsafdelingen eller for appelkammeret¹⁶².

E. Aktindsigt

I løbet af år 2005 bestod Rettens ni afgørelser vedrørende afgørelser om anmodninger om aktindsigt i dokumenter på grundlag af forordning nr. 1049/2001¹⁶³ i – for en af afgørelsernes vedkommende – at bekræfte, at Retten kun udøver en begrænset kontrol af de afslag med henvisning til undtagelser vedrørende offentlighedens interesser [artikel 4, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1049/2001]¹⁶⁴, og for syv andres vedkommende, at et afslag givet af en medlemsstat med hensyn til en anmodning om meddelelse af et dokument, der hidrører fra denne (eller som er affattet på dennes regning), binder Kommissionen og således forbyder denne at udlevere dokumentet¹⁶⁵.

¹⁶¹ Jf. i samme retning dommen i sagen *GfK mod KHIM – BUS (Online Bus)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁶² Dommen i sagen *TeleTech Holdings mod KHIM – Teletech International (TELETECH GLOBAL VENTURES)*, jf. ovenfor, fodnote 140.

¹⁶³ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1049/2001 af 30.5.2001 om aktindsigt i Europa-Parlamentets, Rådets og Kommissionens dokumenter (EFT L 145, s. 43).

¹⁶⁴ Rettens dom af 26.4.2005, forenede sager T-110/03, T-150/03 og T-405/03, *Sison mod Rådet* (appelleret, sag C-266/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁶⁵ Rettens dom af 30.11.2004, sag T-168/02, *IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds mod Kommissionen* (appelleret, sag C-64/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser. Jf. Rettens dom af 17.3.2005, sag T-187/03, *Scippacercola mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, Rettens kendelser af 8.6.2005, sag T-139/03, *Nuova Agricast mod Kommissionen*, sag T-287/03, *SIMSA mod Kommissionen*, sag T-295/03, *Poli Sud mod Kommissionen*, sag T-297/03, *Tomasetto Achille mod Kommissionen*, sag T-298/03, *Bieffe mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, og sag T-299/03, *Nuova Faudi mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

Hvad angår den niende afgørelse, som blev truffet i sagen *VKI mod Kommissionen*, præciserede Retten deri de betingelser, hvorunder institutionerne skulle behandle en anmodning om aktindsigt vedrørende et meget stort antal dokumenter¹⁶⁶. I denne sag havde Verein für Konsumenteninformation (VKI), en østrigsk forbrugerorganisation, anmodet Kommissionen om aktindsigt i dennes administrative sagsakter, i en konkurrencesag, der havde givet anledning til, at otte østrigske banker var blevet dømt for deres deltagelse i et kartel (»Lombard Club«). Da Kommissionen havde afslået denne anmodning som helhed, anlagde VKI sag ved Retten med påstand om annullation af dette afslag.

Retten udtalte, at eftersom den konkrete og individuelle undersøgelse, som institutionen i princippet skulle foretage ved besvarelsen af en begæring om aktindsigt, havde til formål at give den pågældende institution mulighed for dels at bedømme, i hvilket omfang en undtagelse til retten til aktindsigt var anvendelig, dels at bedømme muligheden for en delvis aktindsigt, kunne den nævnte undersøgelse ikke være nødvendig, hvis det som følge af de særlige omstændigheder i det konkrete tilfælde var åbenbart, at aktindsigten skulle afslås eller derimod imødekommes.

I den foreliggende sag fastslog Retten, at de undtagelser, som Kommissionen havde gjort gældende, ikke nødvendigvis vedrørte hele Lombard Club-sagen, og at de selv med hensyn til de dokumenter, som undtagelserne eventuelt kunne vedrøre, kun omfattede visse afsnit i disse dokumenter. Følgelig kunne Kommissionen i princippet ikke undlade at foretage en konkret og individuel undersøgelse af hvert enkelt dokument, som begæringen vedrørte, med henblik på at bedømme, om undtagelserne fandt anvendelse, eller om der var mulighed for at meddele delvis aktindsigt.

Retten tilføjede imidlertid, at denne undersøgelsesforpligtelse undtagelsesvist kunne fraviges, såfremt den konkrete og individuelle undersøgelse af dokumenterne ville være forbundet med en uforholdsmæssig administrativ byrde, der gik ud over grænserne for, hvad der med rimelighed kunne forlanges. I et sådant tilfælde skal institutionen forsøge at nå frem til en løsning med den, der har fremsat begæring, med henblik på dels at få kendskab til – eller anmode den pågældende om at præcisere – dennes interesse i erhvervelsen af de omhandlede dokumenter, dels konkret at bedømme de muligheder, institutionen har for at træffe en mindre bebyrdende foranstaltning end en konkret og individuel undersøgelse af dokumenterne. Institutionen er således forpligtet til at prioritere den løsning, der – uden at gå ud over grænserne for, hvad der med rimelighed kan forlanges – er den mest fordelagtige i forhold til retten til aktindsigt for den, der har fremsat begæringen.

I den foreliggende sag fremgik det ikke af den anfægtede beslutning, at Kommissionen konkret og udtømmende havde bedømt de forskellige muligheder, den havde, med henblik på at træffe foranstaltninger, der ikke ville medføre en urimelig arbejdsbyrde for institutionen, men derimod ville forøge chancerne for, at sagsøgeren i det mindste for så vidt angik en del af sin begæring kunne få aktindsigt i de omhandlede dokumenter. Retten annullerede derfor denne afgørelse.

¹⁶⁶ Dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 8.

F. Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik (FUSP) — bekæmpelse af terrorisme

I løbet af de senere år er et stort antal sager blevet anlagt til prøvelse af restriktive foranstaltninger truffet mod visse personer og enheder med henblik på at bekæmpe terrorisme, og Retten tog i 2005 stilling til fem sager vedrørende dette emne. Tre af disse sager kunne ikke antages til realitetsbehandling, fordi sagsøgerne ikke havde den fornødne søgsmålskompetence¹⁶⁷ eller for så vidt angår de senest af disse sager fordi Retten åbenbart savnede kompetence eller på grund af forældelse¹⁶⁸. Retten traf imidlertid afgørelse vedrørende realiteten i to andre sager, hvilket gjorde det muligt for den at fastsætte nogle meget vigtige principper navnlig vedrørende forholdet mellem fællesskabsbestemmelser og bestemmelser i De Forenede Nationers pagt¹⁶⁹.

Såvel før som efter terrorangrebene den 11. september 2001 vedtog De Forenede Nationers Sikkerhedsråd flere resolutioner rettet mod personer og enheder med tilknytning til Usama bin Laden, Al-Qaida-organisationen og Taliban. Ved disse resolutioner forpligtedes alle De Forenede Nationers medlemsstater til at indefryse midler og andre finansielle aktiver, der direkte eller indirekte kontrolleres af disse personer og enheder. En sanktionskomité har til opgave at identificere de personer eller enheder og de økonomiske ressourcer, der skal indefrys, og behandle ansøgninger om undtagelser. Disse resolutioner blev gennemført inden for Fællesskabet ved flere fælles holdninger og forordninger vedtaget af Rådet om indefrysning af midler, der tilhører de pågældende personer og enheder. Flere af disse personer eller enheder nedlagde påstand for Retten om annullation af disse forordninger.

I dommene fastslog Retten først og fremmest, at anvendelsen af artikel 60 EF, 301 EF og 308 EF som hjemmel gør det muligt på området for økonomiske og finansielle sanktioner at virkeliggøre det mål, som forfølges af Unionen og dens medlemsstater inden for rammerne af FUSP. Da Retten således havde fastslået, at Rådet var beføjet til at vedtage den anfægtede forordning, tog den stilling til sagsøgernes anbringender om tilsidesættelse af deres grundlæggende rettigheder, der er anerkendt i fællesskabsretten og i EMRK. Efter som de anfægtede forordninger gennemfører afgørelser, der er truffet af De Forenede Nationers Sikkerhedsråd, forudsatte vurderingen af dette anbringende, at Retten indledningsvis tog stilling til forholdet mellem den internationale retsorden, som udgår fra De Forenede Nationer, og national henholdsvis Fællesskabets retsorden. Retten fastslog vedrørende dette punkt, at forpligtelserne for FN's medlemsstater i medfør af De Forenede Nationers pagt ud fra et folkeretligt synspunkt går forud for enhver anden forpligtelse, heri indbefattet forpligtelser i medfør af EMRK og forpligtelser i medfør af EF-traktaten, og denne forrang gælder også for beslutninger truffet af Sikkerhedsrådet i medfør af kapitel VII i

¹⁶⁷ Rettens kendelser af 15.2.2005, sag T-206/02, KNK mod Rådet, og sag T-229/02, PKK og KNK mod Rådet (appelleret, sag C-229/05 P), endnu ikke trykt i Samling af afgørelser.

¹⁶⁸ Rettens kendelse af 18.11.2005, sag T-299/04, Selmani mod Rådet og Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁶⁹ Rettens domme af 21.9.2005, sag T-306/01, Yusuf og Al Barakaat International Foundation mod Rådet og Kommissionen (appelleret, sag C-415/05 P), og sag T-315/01, Kadi mod Rådet og Kommissionen (appelleret, sag C-402/05 P), endnu ikke trykt i Samling af afgørelser.

pagten. Selv om Fællesskabet ikke selv er medlem af De Forenede Nationer, bør det anses for at være bundet af de forpligtelser, der følger af De Forenede Nationers pagt – på samme måde som dets medlemsstater er det – i medfør af selve den traktat, hvorved Fællesskabet er oprettet. For det første kan Fællesskabet således hverken tilsidesætte de forpligtelser, der påhviler dets medlemsstater i medfør af pagten, eller hindre deres gennemførelse. For det andet er Fællesskabet forpligtet til at træffe alle nødvendige foranstaltninger for at gøre det muligt for dets medlemsstater at efterkomme disse forpligtelser.

Retten tog herefter stilling til, hvilke konsekvenser der skal drages af dette princip, for dens prøvelse af forordninger, der blot gennemfører beslutninger truffet af De Forenede Nationers Sikkerhedsråd. Retten fastslog i denne forbindelse, at enhver efterprøvelse af forordningens materielle lovlighed indebærer, at Retten indirekte efterprøver lovligheden af de pågældende beslutninger. Under hensyn til disse beslutningers forrang er de imidlertid principielt ikke omfattet af Rettens prøvelsesret, således at Retten ikke – heller ikke indirekte – kan anfægte deres lovlighed efter fællesskabsretten eller i forhold til grundlæggende rettigheder, således som de er anerkendt i fællesskabsretten. Retten er derimod forpligtet til i videst muligt omfang at fortolke og anvende fællesskabsretten på en måde, som er forenelig med medlemsstaternes forpligtelser i medfør af De Forenede Nationers pagt. Retten fastslog, at den dog er bemyndiget til at prøve den anfægtede forordnings gyldighed og dermed indirekte, om de sikkerhedsrådsbeslutninger, som forordningen gennemfører, er lovlige i forhold til de overordnede folkeretlige regler, der henhører under *jus cogens*, forstået som et grundlæggende folkeretligt princip, som hverken medlemsstaterne eller FN's organer kan fravige, og som bl.a. omfatter tvingende normer med henblik på universel beskyttelse af menneskerettighederne.

Retten prøvede herefter forordningen i forhold til disse normer og fastslog, at indefrysningen af midler i henhold til den anfægtede forordning ikke tilsidesætter sagsøgernes grundlæggende rettigheder, således som beskyttet i medfør af *jus cogens*. Bl.a. indebærer forordningen ikke en tilsidesættelse af sagsøgerens ejendomsret, for så vidt som denne ret er beskyttet i medfør af *jus cogens*. Hvad angår retten til forsvar fastslog Retten, at der ikke i medfør af *jus cogens* forekommer at være et krav efter nogen tvingende folkeretlig norm om, at der foretages en forudgående individuel høring af de berørte personer i Sanktionskomitéen, og at de berørte resolutioner i øvrigt fastsætter en mekanisme med henblik på revurdering af enkelttilfælde.

Hvad angår retten til en effektiv domstolsprøvelse fastslog Retten, at inden for rammerne af den sag, der var anlagt af sagsøgerne, kunne Retten foretage en fuldstændig prøvelse af lovligheden af den anfægtede forordning for så vidt angår fællesskabsinstitutionernes overholdelse af de kompetenceregler og de formelle regler og væsentlige formforskrifter, der gælder for deres handlinger. Retten kunne ligeledes prøve lovligheden af den anfægtede forordning set i forhold til de sikkerhedsrådsresolutioner, som forordningen har til formål at gennemføre, særligt med hensyn til forordningens formelle og materielle overensstemmelse, indre sammenhæng og proportionalitet i forhold til Sikkerhedsrådets beslutninger. Retten kunne videre prøve lovligheden af den anfægtede forordning og, indirekte, lovligheden af de omhandlede sikkerhedsrådsresolutioner set i forhold til *jus cogens*. Derimod tilkommer det ikke Retten indirekte at prøve sikkerhedsrådsresolutioners overensstemmelse med de grundlæggende rettigheder, således som de er beskyttet i Fællesskabets retsorden, og heller ikke at kontrollere, at der ikke er tale om et fejlagtigt skøn med

hensyn til de faktiske omstændigheder og beviser, som Sikkerhedsrådet har lagt til grund til støtte for de foranstaltninger, som det har truffet, og heller ikke indirekte at prøve hensigtsmæssigheden og forholdsmæssigheden af disse foranstaltninger. I dette omfang råder sagsøgerne ikke over noget retsmiddel, idet Sikkerhedsrådet ikke har fundet det hensigtsmæssigt at oprette en international uafhængig retsinstans, der har til opgave at træffe afgørelse med hensyn til sager anlagt til prøvelse af enkeltbeslutninger truffet af Sanktionskomitéen.

Ikke desto mindre fastslog Retten, at en sådan lakune i sagsøgernes retsbeskyttelse ikke i sig selv er i strid med *jus cogens*, fordi retten til domstolsprøvelse ikke er absolut. I den foreliggende sag begrænses retten til domstolsprøvelse af den retlige immunitet, som gælder for Sikkerhedsrådet. Sagsøgernes interesse i at få sagens realitet prøvet ved en domstol er ikke tilstrækkelig til at gå forud for den væsentlige almene interesse i, at international fred og sikkerhed opretholdes, når der foreligger en trussel, som er klart identificeret af Sikkerhedsrådet. Følgelig blev Rådet frifundet i begge sager.

G. Personalesager

I 2005 har Retten afgjort et stort antal personalesager, da ca. 20% af de afgjorte sager dette år (119 sager) hører under dette område, uden herved at tage hensyn til de 117 sager, der er blevet overført til Retten for EU-personalesager. Retten har i øvrigt afsagt et begrænset antal annullationsdomme, hvoraf der kun var 14. I betragtning af det betydelige antal afgørelser på personaleområdet og denne rapports begrænsede omfang skal der fremsættes tre bemærkninger.

Som i det foregående år skal det først fremhæves, at de afgørelser, der anfægtes for Retten, er meget forskellige, og at dommene og kendelserne både vedrørte spørgsmål om udnævnelse, forfremmelse og udvælgelsesprøver¹⁷⁰ og spørgsmål om tjenestemændenes og ansattes økonomiske rettigheder¹⁷¹, en ramme-aftale indgået mellem Kommissionen og fagforeningerne¹⁷², midlertidige ansattes kontrakter¹⁷³, disciplinære procedurer¹⁷⁴ eller

¹⁷⁰ Jf. bl.a. Rettens domme af 3.2.2005, sag T-137/03, Mancini mod Kommissionen (appelleret, sag C-172/05 P), og sag T-172/03, Heurtaux mod Kommissionen, samt dom af 17.3.2005, sag T-362/03, Milano mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷¹ I år er der navnlig blevet afsagt adskillige domme vedrørende betingelserne for retten til udlandstillæg som fastsat i vedtægten, hvilket har givet Retten lejlighed til at præcisere begrebet »stat« i artikel 4, stk. 1, litra a), i bilag VII til den gamle vedtægt for EF-tjenestemænd (jf. bl.a. Rettens dom af 30.6.2005, sag T-190/03, Olsen mod Kommissionen, og af 25.10.2005, sag T-83/03, Salazar Brier mod Kommissionen (appelleret, sag C-9/06 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser).

¹⁷² Rettens dom af 12.4.2005, sag T-191/02, Lebedef mod Kommissionen (appelleret, sag C-268/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷³ Rettens dom af 13.9.2005, sag T-272/03, Fernández Gómez mod Kommissionen (appelleret, sag C-417/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷⁴ Rettens dom af 5.10.2005, sag T-203/03, Rasmussen mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

karriereudviklingsrapporter¹⁷⁵. Dernæst skyldes en væsentlig del af annullationerne (seks ud af fjorten domme) manglende eller utilstrækkelig begrundelse af den anfægtede afgørelse¹⁷⁶. Endelig på grund af det afgjorte spørgsmåls praktiske betydning bemærkes, at Retten i sin dom i sagen *Fardoom og Reinard mod Kommissionen* fastslog, at det system, som Kommissionen indførte i 2002 til bedømmelse af tjenestemændene, med gennemsnitsmål og vejledende kvoter, er lovligt¹⁷⁷. Retten fandt, at systemet med gennemsnitsmål ikke begrænser bedømmerens vurderingsfrihed, men derimod øger den, idet den fremmer en repræsentativ bedømmelse af tjenestemændenes fortjenester.

H. Told

I 2005 traf Retten – som det også har været tilfældet i foregående år – afgørelse i adskillige sager om Kommissionens afvisning af ansøgninger om fritagelse for importafgift med henvisning til den billighedsklausul, der er fastsat i Fællesskabets toldbestemmelser, hvorefter godtgørelse af eller fritagelse for import- eller eksportafgifter kan indrømmes i særlige situationer, hvor den berettigede ikke har gjort sig skyldig i urigtigheder eller åbenbar forsømmelighed¹⁷⁸. Retten har afgjort disse sager ved i det væsentlige at anvende de klassiske principper på området, men to sager skiller sig alligevel ud.

For det første annullerede Retten Kommissionens beslutning i sagen *Geologistics mod Kommissionen*, som vedrørte en ansøgning om fritagelse indgivet af en virksomhed, der som bruger af proceduren for ekstern fællesskabsforsendelse (»hovedansvarlig«) ansås for økonomisk ansvarlig for unddragelsen af varer fra toldsyn, idet Retten fastslog, at Kommissionen på to punkter havde anlagt et åbenbart urigtigt skøn¹⁷⁹. For det første – og i modsætning til det, Kommissionen havde lagt til grund – havde den omstændighed, at nationale myndigheder, som havde kendskab til svig, der påvirkede sagsøgeren, og som foretog undersøgelser heraf, ikke havde underrettet sidstnævnte med henvisning til behovet for en omhyggelig undersøgelse, stillet sagsøgeren i en særlig situation for så vidt angår den toldskyld, der var opstået som følge af de svigagtige handlinger, der var foretaget efter, at svigen blev afsløret, og som var knyttet hertil. For det andet havde Kommissionen med urette fastslået, at sagsøgeren havde udvist »åbenbar forsømmelighed« ved ikke at have overvåget de deltagende tredjemænd i forbindelse med forsendelsen og ved ikke at have

¹⁷⁵ Rettens dom af 12.7.2005, sag T-157/04, *De Bry mod Kommissionen* (appelleret, sag C-344/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷⁶ Dommen i sagen *Heurtaux mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 170, dom af 1.3.2005, sag T-143/03, *Smit mod Europol*, af 2.6.2005, sag T-177/03, *Strohm mod Kommissionen*, af 5.7.2005, sag T-9/04, *Marcuccio mod Kommissionen*, af 15.9.2005, sag T-132/03, *Casini mod Kommissionen*, og af 8.12.2005, sag T-237/00, *Reynolds mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁷⁷ Dommen i sagen *Fardoom og Reinard mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 28.

¹⁷⁸ Artikel 239 i Rådets forordning (EØF) nr. 2913/92 af 12.10.1992 om indførelse af en EF-toldkodeks (EFT L 302, s. 1) og artikel 905 i Kommissionens forordning (EØF) nr. 2454/93 af 2.7.1993 om visse gennemførelsesbestemmelser til toldkodeksen (EFT L 253, s. 1). Jf. eksempelvis dommen i sagen *Common Market Fertilizers mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 14.

¹⁷⁹ Rettens dom af 27.9.2005, sag T-26/03, *Geologistics mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

tegnet passende forsikringer. Det første forhold var ikke godtgjort i tilstrækkelig grad, og hvad angår det andet forhold fastslog Retten, at det ikke kan lægges til grund som hovedregel, at manglende tegning af forsikring i sig selv indebærer, at den erhvervsdrivende må anses for at være skyldig i åbenbar forsømmelighed.

For det andet gav Retten i dommen i sagen *Ricosmos mod Kommissionen* to interessante præciseringer af de betingelser, hvorunder en ansøgning om fritagelse kan afvises¹⁸⁰.

Hvad for det første angår de processuelle betingelser henviste Retten bl.a. til retspraksis vedrørende aktindsigt på konkurrenceområdet til støtte for, at når Kommissionen påtænker at træffe en beslutning, der ikke er gunstig for ansøgeren, skal Kommissionen på tidspunktet for fremsendelsen af sine indvendinger give ansøgeren mulighed for at vurdere alle de dokumenter, der kan være relevante til støtte for ansøgningen om fritagelse eller godtgørelse, og Kommissionen skal til brug herfor mindst forsyne ansøgeren med en udtømmende fortegnelse over de ikke-fortrolige dokumenter, der er indeholdt i sagsakterne, der indeholder tilstrækkeligt præcise oplysninger til at gøre det muligt for ansøgeren at afgøre, på fuldt oplyst grundlag, om de beskrevne dokumenter kan være nyttige for ham.

Hvad for det andet angår den materielle vurdering af ansøgninger om fritagelse præciserede Retten, at selv om der skal være en forbindelse mellem den forsømmelighed, der foreholdes den erhvervsdrivende, og den særlige situation, der foreligger, er det ikke nødvendigt, at denne særlige situation er den direkte og umiddelbare konsekvens af den pågældende forsømmelighed. Det er tilstrækkeligt, at forsømmeligheden har bidraget til eller lettet unddragelsen af en vare fra toldsyn.

III. Erstatningssøgsmål

Hvis man ser bort fra personalesager, tog Retten i 2005 stilling til de grundlæggende betingelser for Fællesskabets ansvar uden for kontrakt i 17 domme og kendelser¹⁸¹. Kun i sagen *AFCon Management Consultants m.fl. mod Kommissionen* blev der givet medhold i påstanden om erstatning – i den konkrete sag en erstatningssum på ca. 50 000 EUR, som

¹⁸⁰ Rettens dom af 13.9.2005, sag T-53/02, *Ricosmos mod Kommissionen* (appelleret, sag C-420/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁸¹ Rettens dom af 3.2.2005, sag T-19/01, *Chiquita Brands m.fl. mod Kommissionen*, dommen i sagen *Comafrika og Dole Fresh Fruit Europe mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 50, dom af 16.3.2005, sag T-283/02, *EnBW Kernkraft mod Kommissionen*, domme af 17.3.2005, sag T-285/03, *Agraz m.fl. mod Kommissionen* (appelleret, sag C-243/05 P), sag T-160/03, *AFCon Management Consultants m.fl. mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, dommen i sagen *Holcim (Deutschland) mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 68; Rettens dom af 13.7.2005, sag T-260/97, *Camar mod Rådet og Kommissionen*, Rettens kendelse af 14.9.2005, sag T-140/04, *Adviesbureau Ehcon mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, dommen i sagen *Cofradía de pescadores de »San Pedro« de Bermeo m.fl. mod Rådet*, jf. ovenfor, fodnote 22, Rettens kendelse af 26.10.2005, sag T-124/04, *Ouariachi mod Kommissionen* (appelleret, sag C-4/06 P); Rettens dom af 30.11.2005, sag T-250/02, *Autosalone Ispra mod Kommissionen*, domme af 14.12.2005, sag T-69/00, *FIAMM og FIAMM Technologies mod Rådet og Kommissionen*, sag T-151/00, *Laboratoire du Bain mod Rådet og Kommissionen*, sag T-301/00, *Groupe Fremaux og Palais Royal mod Rådet og Kommissionen*, sag T-320/00, *CD Cartondruck mod Rådet og Kommissionen*, og sag T-383/00, *Beamglow mod Parlamentet m.fl.*, samt sag T-135/01, *Fedon & Figli m.fl. mod Rådet og Kommissionen*, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

skulle udbetales til en virksomhed, der ulovligt var blevet udelukket fra en udbudsprocedure¹⁸². I sagen *Camar mod Rådet og Kommissionen* opgjorde Retten med henvisning til de klassiske principper for opgørelse af tabet erstatningsbeløbet, idet det allerede ved mellemdom var blevet afgjort, at der forelå en erstatningspligt¹⁸³. De øvrige sager på området førte til en række præciseringer af spørgsmål såsom erstatningssøgsmåls antagelse til realitetsbehandling, begrebet skade, for hvilken der kan ydes erstatning, og ansvar for ulovlig adfærd, selv om selve påstanden om erstatning ikke blev taget til følge i disse sager.

A. Betingelser for antagelse af et erstatningssøgsmål til realitetsbehandling

Retten gav i 2005 en række præciseringer af de formelle betingelser for at antage erstatningssøgsmål til realitetsbehandling, reglerne om forældelse på dette område og af princippet om de enkelte søgsmålstypers selvstændige karakter.

For det første følger det af fast retspraksis, at en sagsøger ikke har pligt til at opgøre det tab, der skønnes at være lidt. Ikke desto mindre gælder det, således som Retten præciserede i kendelsen i sagen *Polyelectrolyte Producers Group mod Rådet og Kommissionen*, at sagsøgeren for at opfylde betingelserne for antagelse til realitetsbehandling, der er fastsat i procesreglementet [artikel 44, stk. 1, litra c)], klart skal angive de oplysninger, der gør det muligt at vurdere karakteren og størrelsen heraf. I den konkrete sag var sagsøgerens undvigende argumentation vedrørende det tab, han havde lidt, begrænset til en påstand, der på ingen måde var baseret på relevante, bevismæssige oplysninger, hvilket begrundede, at erstatningspåstanden blev afvist¹⁸⁴.

Hvad for det andet angår forældelse havde Retten anledning til at genkalde fast retspraksis, hvorefter forældelsen kun gælder for den periode, der ligger mere end fem år forud for det forældelsesafbrydende tidspunkt, uden at påvirke de rettigheder, der er opstået under senere perioder¹⁸⁵. I kendelsen i sagen *Adviesbureau Ehcon mod Kommissionen* fastslog Retten, at denne retspraksis kun finder anvendelse, såfremt det i »undtagelsestilfælde godtgøres, at den pågældende skade er blevet gentaget dagligt, efter at den omstændighed, der gav anledning til skaden, indtrådte«. Dette var ikke tilfældet i den konkrete sag, fordi de pågældende skader – selv hvis det blev lagt til grund, at de var bevist, og selv om deres reelle omfang eventuelt først havde vist sig, efter at sagsøgerens tilbud i den pågældende procedure var blevet forkastet – alligevel var blevet forårsaget øjeblikkeligt, da tilbuddet blev forkastet¹⁸⁶.

¹⁸² Dommen i sagen *AFCon Management Consultants m.fl. mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

¹⁸³ Dommen i sagen *Camar mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

¹⁸⁴ Kendelsen i sagen *Polyelectrolyte Producers Group mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 29. Jf. ligeledes dommen i sagen *Autosalone Ispra mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

¹⁸⁵ Jf. i denne retning Rettens dom af 16.4.1997, sag T-20/94, *Hartmann mod Rådet og Kommissionen*, Sml. II, s. 595, præmis 132. Vedrørende 2005, se dommen i sagen *Holcim (Deutschland) mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 68.

¹⁸⁶ Kendelsen i sagen *Ehcon mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

Endelig og for det tredje gentog Retten i sagen *Holcim (France) mod Kommissionen* princippet om de enkelte søgsmålstypers selvstændige karakter, idet den fastslog, at når en sagsøger havde kunnet anlægge et annullations- eller passivitetssøgsmål med påstand om prøvelse af en handling eller en undladelse, som han hævder, har påført ham skade, men han alligevel ikke har anlagt et sådant søgsmål, udelukker undladelsen af at gøre brug af disse søgsmålstyper ikke, at der kan anlægges et erstatningssøgsmål¹⁸⁷. Stadig vedrørende spørgsmålet om de enkelte søgsmålstypers selvstændige karakter gav denne sag ligeledes Retten mulighed for at præcisere rækkevidden af den retspraksis, hvorefter et erstatningssøgsmål skal afvises, hvis det i virkeligheden har til formål at opnå, at en individuel beslutning, der er blevet endelig, trækkes tilbage. Denne retspraksis drejer sig om »det særtilfælde, at det beløb, der krævedes betalt under en erstatningssag, nøjagtigt svarer til det afgiftsbeløb, som sagsøgeren havde betalt i henhold til en individuel beslutning, således at der med erstatningspåstanden i virkeligheden tilsigtedes en annullation af den omhandlede individuelle beslutning«¹⁸⁸. Retten fastslog, at denne retspraksis alene er relevant, når »den påståede skade alene er forårsaget af en individuel administrativ retsakt, som den pågældende havde kunnet anfægte inden for rammerne af et annullationssøgsmål«. I den foreliggende sag udsprang den skade, som sagsøgeren hævdede at have lidt, imidlertid ikke af en individuel administrativ retsakt, som sagsøgeren havde kunnet anfægte, men af Kommissionens undladelse af at træffe en foranstaltning for at sikre opfyldelsen af en dom. Søgsmålet kunne således antages til realitetsbehandling.

B. Skade, for hvilken der kan ydes erstatning

I kendelsen i sagen *Internationaler Hilfsfonds mod Kommissionen* fastsatte Retten et princip om, at advokatudgifter afholdt ved Ombudsmanden ikke kan erstattes som skade inden for rammerne af et erstatningssøgsmål, bl.a. med henvisning til muligheden for, at en part kan rette henvendelse til Den Europæiske Ombudsmand uden at benytte en advokat¹⁸⁹. I samme retning fastslog Retten i kendelsen i sagen *Ehcon mod Kommissionen*, at henset til de faktiske omstændigheder i hovedsagen havde sagsøgeren ikke godtgjort, at der var en direkte årsagsforbindelse mellem de påståede udgifter afholdt i forbindelse med sagen ved Ombudsmanden og den retsstridige adfærd, der blev anfægtet, idet borgernes frie ret til at henvende sig til ombudsmanden nemlig ikke kan betragtes som en nødvendig og direkte følge af den dårlige forvaltning, som eventuelt kan tilskrives Fællesskabernes institutioner eller organer¹⁹⁰.

¹⁸⁷ Kendelsen i sagen *Holcim (France) mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 68.

¹⁸⁸ Jf. bl.a. Domstolens dom af 26.2.1986, sag 175/84, *Krohn mod Kommissionen*, Sml. s. 753, præmis 33.

¹⁸⁹ Rettens kendelse af 11.7.2005, sag T-294/04, *Internationaler Hilfsfonds mod Kommissionen* (appelleret, sag C-331/05 P), endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser.

¹⁹⁰ Kendelsen i sagen *Ehcon mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

C. Ansvar for ulovlig adfærd

Bortset fra de tilfælde, hvor ansvar ifaldes, selv om der ikke er udvist ulovlig adfærd, som vil blive nærmere beskrevet nedenfor, ifalder Fællesskabet sædvanligvis ansvar uden for kontrakt, såfremt der er udvist ulovlig adfærd. I dette tilfælde forudsætter erstatningsansvaret, at en række betingelser er opfyldt, nemlig at den adfærd, der lægges institutionerne til last, er retsstridig, at der foreligger et virkeligt tab, og at der er årsagssammenhæng mellem denne adfærd og det påståede tab¹⁹¹.

I løbet af 2005 har Retten afsagt mindst ni domme i erstatningssager i relation til en fælles markedsordning¹⁹². Imidlertid er det de seks domme, der blev afsagt i december 2005, der springer i øjnene. I disse sager skulle Retten (Store Afdeling) tage stilling til spørgsmålet om forholdet mellem afgørelser truffet af særlige paneler nedsat for at bistå til bilæggelse af tvister (DSB) inden for rammerne af Verdenshandelsorganisationen (WTO) og Fællesskabets retsorden¹⁹³.

I disse sager gjorde sagsøgerne gældende, at Fællesskabets adfærd var ulovlig i henhold til WTO-aftalerne, hvilket indebar, at Retten skulle tage stilling til, om sådanne aftaler afleder en ret for Fællesskabets borgere til ved domstolene at anfægte gyldigheden af en fællesskabsbestemmelse i forhold til en afgørelse truffet af DSB. I disse seks domme fastslog Retten, at dette ikke er tilfældet. WTO-aftalerne udgør nemlig ikke regler, med hensyn til hvilke Fællesskabets retsinstanser kontrollerer lovligheden af fællesskabsinstitutionernes adfærd, medmindre Fællesskabet har ønsket at opfylde en særlig inden for rammerne af WTO påtagen forpligtelse, eller når den pågældende fællesskabsretsakt udtrykkeligt henviser til visse bestemmelser i WTO-aftalerne¹⁹⁴. Ingen af disse to undtagelser finder anvendelse, selv om der foreligger en afgørelse fra DSB, der fastslår, at foranstaltninger truffet af et medlem er uforenelige med WTO-reglerne. Hvad angår den første undtagelse har Kommissionen ved at påtage sig forpligtelsen til at overholde WTO-reglerne ikke ønsket at påtage sig en særlig inden for rammerne af WTO påtagen forpligtelse, der kan begrunde en prøvelse, fordi ordningen til bilæggelse af tvister under alle omstændigheder overlader en væsentlig rolle til forhandling. Fællesskabets retsinstansers efterprøvelse

¹⁹¹ Domstolens dom af 29.9.1982, sag 26/81, Oleifici Mediterranei mod EØF, Sml. s. 3057, præmis 16, og Rettens dom af 16.10.1996, sag T-336/94, Efisol mod Kommissionen, Sml. II, s. 1343, præmis 30.

¹⁹² Dommen i sagen Chiquita Brands m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Comafrika og Dole Fresh Fruit Europe mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 50, Agraz m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, FIAMM og FIAMM Technologies mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Laboratoire du Bain mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Groupe Fremaux og Palais Royal mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, CD Cartondruck mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Beamglow mod Parlamentet m.fl., jf. ovenfor, fodnote 181, og Fedon & Figli m.fl. mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181.

¹⁹³ Dommen i sagen FIAMM og FIAMM Technologies mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Laboratoire du Bain mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Groupe Fremaux og Palais Royal mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, CD Cartondruck mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181, Beamglow mod Parlamentet m.fl., jf. ovenfor, fodnote 181, og Fedon & Figli m.fl. mod Rådet og Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181. Vedrørende dette spørgsmål jf. ligeledes dommen i sagen Chiquita Brands m.fl. mod Kommissionen, jf. ovenfor, fodnote 181.

¹⁹⁴ Jf. eksempelvis Domstolens dom af 23.11.1999, sag C-149/96, Portugal mod Rådet, Sml. I, s. 8395.

kunne bevirke en svækkelse af Fællesskabets forhandlers stilling, når der søges en for begge parter acceptabel løsning på tvisten. Hvad angår den anden undtagelse fastslog Retten, at den fælles markedsordning for »bananer« ikke kan anses for udtrykkeligt at henvise til specifikke bestemmelser i WTO-aftalerne.

Det følger videre af retspraksis, at der – for at kunne fastslås, at en institutions adfærd er ulovlig i relation til ansvaret for ulovlig adfærd – skal være tale om en tilstrækkeligt kvalificeret krænkelse af en retsregel, der har til formål at tillægge borgerne rettigheder. I den ordning, som Domstolen har udviklet vedrørende Fællesskabets ansvar uden for kontrakt, tages der specielt hensyn til kompleksiteten af de forhold, der skal reguleres, vanskeligheden ved at anvende eller fortolke bestemmelserne og især rammerne for det skøn, der kan anlægges af den, der har udstedt den anfægtede retsakt. Det afgørende kriterium for, om en overtrædelse af fællesskabsretten kan anses for tilstrækkelig kvalificeret, er, hvorvidt den pågældende fællesskabsinstitution åbenbart og groft har overskredet grænserne for sine skønsmargener. Såfremt denne institution har et stærkt begrænset eller intet skøn, kan selve den omstændighed, at der er begået en overtrædelse af fællesskabsretten, være tilstrækkelig til at bevise, at der foreligger en tilstrækkelig kvalificeret krænkelse¹⁹⁵. I sagen *Holcim (Deutschland) mod Kommissionen* havde sagsøgeren nedlagt påstand om erstatning for omkostningerne til bankgaranti, som sagsøgeren havde stillet for betaling af en bøde, som Retten efterfølgende havde annulleret¹⁹⁶. Retten fastslog, at Kommissionens skønsmargen ganske vist var begrænset på det område, hvor den havde begået den fastslåede ulovlighed (vurdering af en tilsidesættelse af artikel 81, stk. 1, EF), men at institutionen ikke desto mindre var stillet over for komplekse situationer, således at den ulovlige adfærd, som Kommissionen havde begået, set i relation til denne kompleksitet, ikke kunne anses for at være tilstrækkeligt kvalificeret til at give en ret til erstatning.

D. Ansvar for lovlig adfærd

Ifølge artikel 288 EF skal Fællesskabet for så vidt angår ansvar uden for kontraktforhold i overensstemmelse med de almindelige retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, erstatte skader forvoldt af dets institutioner eller af dets ansatte under udøvelsen af deres hverv. I en serie af domme afsagt i december 2005 har Retten, Store Afdeling, udtrykkeligt anerkendt, at Fællesskabet kan ifalde ansvar, også selv om dets organer ikke har udvist ulovlig adfærd¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Domstolens dom af 4.7.2000, sag C-352/98 P, Bergaderm og Goupil mod Kommissionen, Sml. I, s. 5291, præmis 40 og 42-44, og af 10.12.2002, sag C-312/00 P, Kommissionen mod Camar og Tico, Sml. I, s. 11355, præmis 52-55.

¹⁹⁶ Dommen i sagen *Holcim (Deutschland) mod Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 68.

¹⁹⁷ Dommen i sagen *FIAMM og FIAMM Technologies mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181; i sagen *Laboratoire du Bain mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181, *Groupe Fremaux og Palais Royal mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181, *CD Cartondruck mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181, *Beamglow mod Parlamentet m.fl.*, jf. ovenfor, fodnote 181, og *Fedon & Figli m.fl. mod Rådet og Kommissionen*, jf. ovenfor, fodnote 181.

I 1993 vedtog Rådet en forordning, hvorved der blev indført en fælles ordning for medlemsstaterne for import af bananer¹⁹⁸. Der var i ordningen fastsat en præferenceordning for bananer med oprindelse i visse stater i Afrika, Vestindien og Stillehavet. Efter klager indbragt af visse stater, herunder De Forenede Stater, fastslog DSB, at markedsordningen for bananer var uforenelig med de af Fællesskabet påtagne forpligtelser i henhold til WTO-aftalerne. I 1998 vedtog Rådet således en ændring af denne markedsordning. Da DSB fandt, at den nye ordning heller ikke var i overensstemmelse med WTO-aftalerne, gav den efter anmodning De Forenede Stater tilladelse til at pålægge en tillægstold på import af fællesskabsprodukter, der fremgik af en liste udarbejdet af de amerikanske myndigheder. Seks virksomhed med hjemsted i Det Europæiske Fællesskab nedlagde herefter påstand for Retten om, at Kommissionen og Rådet tilpligtedes at erstatte det tab, virksomhederne havde lidt som følge af de amerikanske gengældelsessanktioner ved eksport til De Forenede Stater.

I sin dom fastslog Retten for det første, at Fællesskabet i den foreliggende sag ikke kunne ifalde ansvar for ulovlig adfærd. Retten fastslog imidlertid, at når ulovligheden af den adfærd, som lægges fællesskabsinstitutionerne til last, ikke er godtgjort, følger det ikke heraf, at de virksomheder, der skal bære en uforholdsmæssig del af byrderne ved begrænsningen af adgangen til eksportmarkedet, ikke i noget tilfælde kan opnå erstatning ved at påføre Fællesskabet ansvar uden for kontraktforhold. Nationale bestemmelser om ansvar uden for kontraktforhold, som artikel 288 EF henviser til, gør det nemlig muligt for borgere – om end i varierende grad – på bestemte områder og efter forskellige fremgangsmåder ad rettens vej at opnå erstatning for visse skader, selv når der ikke foreligger nogen ulovlig handling fra ophavsmanden til skaden. I det tilfælde, hvor en skade affødes af en adfærd fra fællesskabsinstitutionernes side, hvis ulovlighed ikke er godtgjort, kan Fællesskabet således kun ifalde ansvar uden for kontraktforhold, såfremt betingelserne om, at det hævdede tab skal foreligge, om årsagssammenhæng mellem tabet og den handling, der lægges Fællesskabets institutioner til last, samt om tabets usædvanlige og særlige karakter, er opfyldt samtidigt. Således tog Retten for første gang i en konkret sag stilling til, om Fællesskabet ifaldt ansvar uden for kontrakt i et tilfælde, hvor dets organer ikke havde udvist ulovlig adfærd.

I den konkrete sag var betingelsen om tabets reelle og bestemte karakter opfyldt. Det samme gjaldt betingelsen om årsagsforbindelsen mellem dette tab og de sagsøgte institutioners adfærd. Tilbagebetrækningen af indrømmelser over for Fællesskabet i form af tillægstolden på import bør anses for en følge, der objektivt – ifølge et almindeligt og forudsigeligt forløb for WTO's ordning for bilæggelse af tvister – følger af Rådet og Kommissionens opretholdelse af en importordning for bananer, der er uforenelig med WTO-aftalerne. Disse institutioners adfærd har således nødvendigvis ført til vedtagelsen af gengældelsesforanstaltningen og »skal betragtes som den afgørende årsag til sagsøgernes tab som følge af indførelsen af den amerikanske tillægstold«. Derimod havde sagsøgerne ikke godtgjort, at de havde lidt et usædvanligt tab, dvs. et tab, som overskrider grænserne for, hvilke risici der knytter sig til økonomisk virksomhed inden for det pågældende område. En eventuel suspension af toldindrømmelser er en af de omskiftelser, der er indbygget i det nuværende internationale handelssystem, og skal af denne grund nødvendigvis bæres af enhver erhvervsdrivende, som beslutter at sælge sine produkter på et WTO-medlems marked. Følgelig forkastede Retten de seks søgsmål.

¹⁹⁸ Rådets forordning (EØF) nr. 404/93 om den fælles markedsordning for bananer (EFT L 47, s. 1).

IV. *Begæringer om foreløbige forholdsregler*

2005 har bekræftet det fald i antallet af begæringer om foreløbige forholdsregler, som allerede blev konstateret i 2004, idet der alene er blevet indgivet 21 begæringer mod 26 i 2004 og 39 i 2003. I løbet af 2005 har Rettens præsident, som dommer i sager om foreløbige forholdsregler, afgjort 13 sager.

Det er kun bedømmelsen af uopsætteligheden i sagen *Deloitte Business Advisory mod Kommissionen*, der vil blive nævnt i denne rapport¹⁹⁹. I denne sag begærede Deloitte Business Advisory om udsættelse af gennemførelsen dels af en afgørelse truffet af Kommissionen, hvorved det tilbud, der blev afgivet af et konsortium, som sagsøgeren er en del af, blev afvist, dels af afgørelsen om at tildelte den pågældende kontrakt til en tredje mand. Foruden skaden på rygtet anførte sagsøgeren, at det ikke ville være muligt for sagsøgeren at få tildelt og gennemføre den pågældende kontrakt i udbudsproceduren, såfremt de anfægtede afgørelser blev annulleret, og der ikke blev truffet foreløbige foranstaltninger, og følgelig ville sagsøgeren ikke kunne høste udbytte heraf i form af prestige, erfaring og indtægter.

Dommeren undersøgte, om det med en vis grad af sikkerhed var bevist, at sagsøgeren risikerede at lide en alvorlig og uoprettelig skade i mangel af de begærede foreløbige foranstaltninger, og fandt, at det konsortium, som sagsøgeren tilhører, havde mistet chancen for at få tildelt kontrakten og følgelig høste det økonomiske eller ikke-økonomiske udbytte, der i givet fald kunne følge af kontraktens gennemførelse. For det første, i betragtning af den gennemførelsesdag, der var fastsat i kontrakten, var det lidet sandsynligt, at Kommissionens mulighed for at gennemføre en ny udbudsprocedure i sig selv kunne bevare sagsøgerens chance for at få og gennemføre kontrakten. For det andet, med hensyn til muligheden for, at det tab, som sagsøgeren eventuelt måtte lide, erstattes på et senere tidspunkt, indeholdt sagen ikke en angivelse, som med en tilstrækkelig grad af sikkerhed kunne garantere, at Kommissionen i tilfælde af annullation af de anfægtede afgørelser ville betale sagsøgeren erstatning, uafhængigt af anlæggelsen af et erstatningssøgsmål. Da sagsøgerens skade desuden bestod i tabet af chancen for at få tildelt kontrakten, måtte det anses for meget vanskeligt at opgøre og dermed for en uoprettelig skade. Sagsøgeren havde derimod ikke ført tilstrækkelig bevis for, at sagsøgeren ville kunne høste et betydeligt udbytte af tildelingen og gennemførelsen af kontrakten i forbindelse med udbudsproceduren. Da afvejningen af de foreliggende interesser talte for, at der ikke blev truffet foreløbige foranstaltninger, afviste dommeren begæringen.

¹⁹⁹ Kendelse afsagt af Rettens præsident den 20.9.2005, sag T-195/05 R, *Deloitte Business Advisory mod Kommissionen*, endnu ikke trykt i *Samling af Afgørelser*.

B – Retten i Første Instans' sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 7.10.2005)

Første række, fra venstre mod højre:

Dommer P. Lindh, afdelingsformændene R. García-Valdecasas y Fernández, M. Vilaras og M. Jaeger, præsident B. Vesterdorf, afdelingsformændene J. Pirrung og H. Legal, dommerne V. Tiili og J. Azizi.

Anden række, fra venstre mod højre:

Dommerne O. Czúcz, F. Dehousse, N.J. Forwood, P. Mengozzi, J.D. Cooke, A.W.H. Meij, M.E. Martins de Nazaré Ribeiro og E. Cremona.

Tredje række, fra venstre mod højre:

Justitssekretær E. Coulon, dommerne S.S. Papasavvas, K. Jürimäe, D. Šváby, I. Wiszniewska-Białecka, I. Pelikánová, V. Vadapalas, I. Labucka og V. Trstenjak.

1. Retten i Første Instans' medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Bo Vesterdorf

Født i 1945; juristlingvist ved EF-Domstolen; fuldmægtig i Justitsministeriet; dommerfuldmægtig; juridisk attaché ved Danmarks Faste Repræsentation ved Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, konstitueret dommer i Østre Landsret; kontorchef i Justitsministeriets Lovafdeling; afdelingschef i Justitsministeriet; lektor; medlem af Styringskomitéen for Menneskerettigheder i Europarådet (CDDH), derefter medlem af CDDH's Bureau; i 2004 medlem af »Ad-hoc committee on judicial training« ved Europäische Rechtsakademie Trier i Tyskland; dommer ved Retten i Første Instans siden den 25. september 1989; præsident for Retten i Første Instans siden den 4. marts 1998.

Rafael García-Valdecasas y Fernández

Født i 1946; Abogado del Estado (i Jaén og Granada); justitssekretær ved Retten for Økonomiske og Administrative Sager i Jaén, derefter i Córdoba; medlem af Advokatsamfundet (Jaén, Granada); chef for Udenrigsministeriets Særlige Juridiske Kontor for EF-spørgsmål; chef for den spanske delegation i den af Rådet nedsatte arbejdsgruppe vedrørende oprettelsen af Retten i Første Instans; dommer ved Retten i Første Instans siden den 25. september 1989.

Virpi Tiili

Født i 1942; juridisk doktorgrad fra Helsingfors universitet; undervisningsassistent i borgerlig ret og handelsret ved Helsingfors universitet; direktør med ansvar for retlige anliggender og handelspolitik ved Finlands centrale handelskammer; generaldirektør for Finlands Konsumentverk (Forbrugerstyrelsen); dommer ved Retten i Første Instans siden den 18. januar 1995.

Pernilla Lindh

Født i 1945; Jur. kand. fra Lunds Universitet; hovrättsassessor ved Svea Hovrätt; jurist og departementsråd ved Udenrigsministeriets handelsafdeling; dommer ved Retten i Første Instans siden den 18. januar 1995.

Josef Azizi

Født i 1948; juridisk doktorgrad samt samfundsfaglig og erhvervs-økonomisk kandidateksamen fra Wiens universitet; forsknings- og undervisningsassistent ved Wirtschaftsuniversität Wien og ved det retsvidenskabelige fakultet ved Wiens universitet; kontorchef og afdelingschef i Forbundskancelliet; medlem af Europarådets styringsudvalg for retligt samarbejde (CDCJ); beskikket rettergangsfuldmægtig ved Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstolen) i retssager om forfatningsmæssigheden af forbundsstatslovgivning; ansvarlig for koordineringen af østrigsk forbundsrets tilpasning til fællesskabsretten; dommer ved Retten i Første Instans siden den 18. januar 1995.

John D. Cooke

Født i 1944; advokatbestalling i Irland 1966; tillige advokatbestalling i England og Wales, Nordirland og New South Wales; praktiserende advokat 1966-1996; advokatbestalling, Inner Bar Ireland (Senior Counsel) 1980 og New South Wales 1991; formand for Rådet for Advokaterne i Det Europæiske Fællesskab (CCBE) 1985-1986; medlem af Adjunct Law Faculty, University College Dublin; medlem af Chartered Institute of Arbitrators; præsident for Royal Zoological Society of Ireland 1987-1990; medlem af Honorable Society of Kings Inns, Dublin; æresmedlem af Lincoln's Inn, London; dommer ved Retten i Første Instans siden den 10. januar 1996.

Marc Jaeger

Født i 1954; attaché de justice, medhjælper hos procureur général; dommer, vice-président i tribunal d'arrondissement de Luxembourg; tilknyttet Centre universitaire de Luxembourg; referendar ved EF-Domstolen fra 1986; dommer ved Retten i Første Instans siden den 11. juli 1996.

Jörg Pirrung

Født i 1940; adjunkt ved Universität Marburg; dr.jur. (Universität Marburg); ansat i Bundesministerium der Justiz, senere chef for Kontoret for International Privatrecht og senest leder af en underafdeling for civilret i samme ministerium; medlem af Unidroits styrende råd (1993-1998); formand for kommissionen til udarbejdelse af konventionen til beskyttelse af børn under Haagerkonferencen for international privatrecht (1996); æresprofessor ved Universität Trier (international privat- og procesret, europæisk ret); siden 2002 medlem af Fachbeirat ved Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht i Hamburg; dommer ved Retten i Første Instans siden den 11. juni 1997.

Paolo Mengozzi

Født i 1938; professor i folkeret og indehaver af Jean Monnet-professoratet i fællesskabsret ved universitetet i Bologna; æresdoktor ved universitetet Carlos III i Madrid; gæsteprofessor ved følgende universiteter: John Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris-II, Georgia (Athens) og Institut universitaire international (Luxembourg); koordinator af European Business Law Pallas Program på universitetet i Nijmegen; medlem af Europa-Kommissionens Rådgivende Udvalg for Offentlige Aftaler; statssekretær for industri og handel under det italienske formandskab i Rådet; medlem af EF's arbejdsgruppe vedrørende Verdenshandelsorganisationen (WTO) og leder af 1997-konferencen om Verdenshandelsorganisationen på forskningscentret ved Hague Academy of International Law; dommer ved Retten i Første Instans siden den 4. marts 1998.

Arjen W. H. Meij

Født i 1944; dommer ved højesteretten, Nederlandenes Hoge Raad (1996), dommer og vicepræsident ved College van Beroep voor het bedrijfsleven (appellinstans i handelssager) (1986) stedfortrædende medlem af Tariefcommissie (tariferingsnævn) og Commissie bezwaarschriften Wet arob/Awb (socialt ankenævn); stedfortrædende medlem af Centrale Raad van Beroep (appellinstans inden for forvaltningsdomstolsorganisationen); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1980); docent i europæisk ret ved Det Juridiske Fakultet på Groningen Universitet og forskningsmedarbejder på University of Michigan Law School; medarbejder i det internationale sekretariat for Kamer van Koophandel en Fabrieken, Amsterdam (1970); dommer ved Retten i Første Instans siden den 17. september 1998.

Mihalis Vilaras

Født i 1950; advokat (1974-1980); udstationeret som national ekspert ved Kommissionens Juridiske Tjeneste, derefter ekspeditionssekretær i GDV (Beskæftigelse, Arbejdsmarkedsrelationer og Sociale Anliggender); fuldmægtig og assessor ved Den Øverste Græske Forvaltningsdomstol og siden 1999 medlem heraf; tilknyttet medlem af Grækenlands Særlige Højesteret; medlem af Grækenlands centrale lovforberedelsesudvalg; direktør for den græske regerings juridiske tjeneste; dommer ved Retten i Første Instans siden den 17. september 1998.

Nicholas James Forwood

Født i 1948; Cambridge University BA 1969, MA 1973 (polyteknik og jura); møderet for de engelske domstole i 1970, arbejdede derefter som advokat i London (1971-1999) og i Bruxelles (1979-1999); møderet for de irske domstole i 1981; Queen's Counsel i 1987; bencher (bestyrelsesmedlem) i Middle Temple 1998; repræsenterede Advokatsamfundet i England og Wales i Rådet for Advokaterne i Det Europæiske Fællesskab og var formand for Advokatrådets faste repræsentation ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1995-1999); bestyrelsesmedlem i World Trade Law Association og i European Maritime Law Organization (1993-2002); dommer ved Retten i Første Instans siden den 15. december 1999.

Hubert Legal

Født i 1954; medlem af Frankrigs Conseil d'État; École normale supérieure de Saint-Cloud og École nationale d'administration; lektor i engelsk (1979-1985); først Rapporteur, siden Commissaire du Gouvernement ved Conseil d'Etats tvistemålsafdelinger (1988-1993); juridisk konsulent ved Frankrigs faste repræsentation ved De Forenede Nationer i New York (1993-1997); referendar hos dommer Puissochet ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1997-2001); dommer ved Retten i Første Instans siden den 19. september 2001.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Født i 1956; studier i Lissabon, Bruxelles og Strasbourg; advogada i Portugal og i Bruxelles; fri forsker ved institut for europæiske studier ved Université libre de Bruxelles; referendar hos den portugisiske dommer ved EF-Domstolen, Moitinho de Almeida (1986-2000), herefter hos præsidenten for Retten i Første Instans, Vesterdorf (2000-2003); dommer ved Retten i Første Instans siden den 31. marts 2003.

Franklin Dehousse

Født i 1959; cand.jur. (Lièges Universitet, 1981); sekretær (Den nationale videnskabelige forskningsfond, 1985-1989); juridisk rådgiver for Repræsentantkammeret (1981-1990); dr.jur. (Strasbourgs Universitet, 1990); underviser (Lièges Universitet, Strasbourgs Universitet, Europa-Kollegiet, det kongelige belgiske forsvarsakademi, Université Montesquieu-Bordeaux; Michel Servet-kollegiet ved Paris' universiteter, Notre-Dame de la Paix-universitetet i Namur); særlig udsending for Udenrigsministeriet (1995-1999); leder af EF-studierne ved det kongelige belgiske udenrigspolitiske institut (1998-2003); bisidder i Conseil d'Etat (2001-2003); konsulent for Europa-Kommissionen (1990-2003); medlem af Observatoire Internet (2001-2003); dommer ved Retten i Første Instans siden den 7. oktober 2003.

Ena Cremona

Født i 1936; kandidateksamen i sprog fra Maltas Kongelige Universitet (1955); dr.jur. ved Maltas Kongelige Universitet (1958); advokat på Malta siden 1959; juridisk rådgiver ved det nationale kvinderåd (1964-1979); medlem af kommissionen for offentlige tjenester (1987-1989); medlem af bestyrelsen for Lombard Bank (Malta) Ltd, som repræsentant for staten (1987-1993); medlem af valgkommissionen fra 1993; medlem af bedømmelsesudvalg for afhandlinger indleveret ved det juridiske fakultet på Maltas Kongelige Universitet; medlem af Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance (ECRI) (2003-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Ottó Czúcz

Født i 1946; dr.jur. ved Szeged Universitet (1971); fuldmægtig i arbejdsministeriet (1971-1974); kursusansvarlig og professor (1974-1989), dekan for det juridiske fakultet (1989-1990), prorektor (1992-1997) ved universitetet i Szeged; advokat; medlem af præsidiat for den nationale pensionsforsikring; næstformand for Institut européen de la sécurité sociale (1998-2002); medlem af det videnskabelige råd for Association internationale de la sécurité sociale; dommer ved forfatningsdomstolen (1998-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Født i 1947; cand.jur. ved Warszawa Universitet (1965-1969); forsker ved det retsvidenskabelige institut, undervisningsassistent, associeret professor og professor ved Videnskabernes Akademi (1969-2004); forsker ved Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht, München (1985-1986); advokat (1992-2000); dommer ved den øverste forvaltningsdomstol (2001-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Irena Pelikánová

Født i 1949; dr.jur.; undervisningsassistent i økonomisk ret (indtil 1989), derefter dr.phil.; professor i erhvervsret (fra 1993) ved det juridiske fakultet ved Karlova universitetet i Prag; medlem af det ledende organ for værdipapirkommissionen (1999-2002); advokat; medlem af den tjekkiske regerings lovgivende råd (1998-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Daniel Šváby

Født i 1951; dr.jur. (Bratislava Universitet); dommer ved førsteinstansretten i Bratislava; dommer ved appelretten med civile retssager som ansvarsområde og vicepræsident for appelretten i Bratislava; medlem af afdelingen for civil- og familieret ved justitsministeriets juridiske tjeneste; konstitueret dommer ved højesteret med erhvervsret som ansvarsområde; medlem af Den Europæiske Menneskerettighedskommission (Strasbourg); dommer ved forfatningsdomstolen (2000-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Vilenas Vadapalas

Født i 1954; dr.jur. ved Moskva Universitet; dr.jur. (med forelæsningsret) ved Warszawa Universitet; professor ved Vilnius Universitet: international ret (fra 1981), menneskerettigheder (fra 1991) og fællesskabsret (fra 2000); generaldirektør for regeringens afdeling for europæisk ret; Jean Monet-professor i europæisk ret ved Vilnius Universitet; formand for Litauisk forening for EU-studier; formand for den parlamentariske arbejdsgruppe for den konstitutionelle reform i forbindelse med Litauens tiltrædelse; medlem af Den Internationale Juristkommission (april 2003); tidligere ekspert ved Europarådet i spørgsmål vedrørende den nationale lovgivnings forenelighed med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention; dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Küllike Jürimäe

Født i 1962; cand.jur. fra Tartu Universitet (1981-1986); assistent, anklagemyndigheden i Tallinn (1986-1991); diplom fra Diplomatskolen i Estland (1991-1992); juridisk rådgiver (1991-1993) og kommitteret i handels- og industrikammeret (1992-1993); dommer ved appelretten i Tallinn (1993-2004); Europæisk Master i menneskerettigheder og demokratisering, Padova Universitet og Nottingham Universitet (2002-2003); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Ingrida Labucka

Født i 1963; cand.jur. fra Letlands Universitet (1986); inspektør for indenrigsministeriet i Kirov-regionen og Riga (1986-1989); dommer ved førsteinstansretten i Riga (1990-1994); advokat (1994-1998 og juli 1999 – maj 2000); justitsminister (november 1998 – juli 1999 og maj 2000 – oktober 2002); medlem af den Internationale Forligs- og Voldgiftsdomstol i Haag (2001-2004); parlamentsmedlem (2002-2004); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Savvas S. Papasavvas

Født i 1969; studier ved Athens Universitet (Ptychion-grad, 1991); ph. d.-studier ved Paris II-universitetet (»Diplôme d'études approfondies« i offentlig ret, 1992) og ved Aix-Marseille III-universitetet (dr.jur., 1995); advokat på Cypern (Nicosia) fra 1993; kursusansvarlig ved Cyperns universitet (1997-2002), lektor i forfatningsret fra september 2002; forsker ved European Public Law Centre, Athen (2001-2002); dommer ved Retten i Første Instans siden den 12. maj 2004.

Verica Trstenjak

Født i 1962; dr.jur. fra Ljubljana universitet (1995); professor (siden 1996) i rets- og statsteori (retslære) og privatret; forsker; doktorstudier ved Zürich universitet, ved Wien universitet (Institut für Rechtsvergleichung), ved Max Planck Instituttet for international privatret i Hamburg og ved Vrije Universitet, Amsterdam; gæsteprofessor ved Wien universitet, Freiburg universitet (Tyskland) og ved Bucerius Law School i Hamburg; chef for juridisk tjeneste (1994-1996) og statssekretær for ministeren for videnskab og teknologi (1996-2000); generalsekretær for regeringen (2000); medlem af arbejdsgruppen for en europæisk civilret (Study Group on European Civil Code) siden 2003; den slovenske juristsammenslutnings pris »Årets jurist 2003«; dommer ved Retten i Første Instans siden den 7. juli 2004.

Hans Jung

Født i 1944; adjunkt og derefter lektor ved Det Retsvidenskabelige Fakultet (Berlin); advokat (Frankfurt); juristlingvist ved Domstolen; referendar ved EF-Domstolen hos præsident Kutscher, derefter hos den tyske dommer ved Domstolen; assisterende justitssekretær ved Domstolen; justitssekretær ved Retten i Første Instans fra den 10. oktober 1989 til den 6. oktober 2005.

Emmanuel Coulon

Født i 1968; jurastudier (Panthéon-Assas-universitetet, Paris); studier i management (Paris-Dauphine-universitetet); Europakollegiet (1992); advokateksamen fra centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; belgisk advokatbestalling; advokat i Bruxelles; bestået almindelig udvælgelsesprøve ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber; referendar ved Retten i Første Instans (hos præsident Saggio, 1996-1998; hos præsident Vesterdorf, 1998-2002); kabinetschef hos præsidenten for Retten i Første Instans (2003-2005); justitssekretær ved Retten i Første Instans siden den 6. oktober 2005.

2. Ændringer i Retten i Første Instans' sammensætning i 2005

Justitssekretær Hans Jung forlod Retten i Første Instans den 6. oktober 2005, og han blev erstattet af Emmanuel Coulon.

3. Rettens sammensætning efter rangfølge

fra den 1. januar til den 6. oktober 2005

B. Vesterdorf, præsident for Retten
M. Jaeger, afdelingsformand
J. Pirrung, afdelingsformand
M. Vilaras, afdelingsformand
H. Legal, afdelingsformand
J.D. Cooke, afdelingsformand
R. García-Valdecasas y Fernández, dommer
V. Tiili, dommer
P. Lindh, dommer
J. Azizi, dommer
P. Mengozzi, dommer
A.W.H. Meij, dommer
N.J. Forwood, dommer
M.E. Martins de Nazaré Ribeiro, dommer
F. Dehousse, dommer
E. Cremona, dommer
O. Czúcz, dommer
I. Wiszniewska-Białecka, dommer
I. Pelikánová, dommer
D. Šváby, dommer
V. Vadapalas, dommer
K. Jürimäe, dommer
I. Labucka, dommer
S.S. Papasavvas, dommer
V. Trstenjak, dommer

H. Jung, justitssekretær

fra den 7. oktober til den 31. december 2005

B. Vesterdorf, præsident for Retten
M. Jaeger, afdelingsformand
J. Pirrung, afdelingsformand
M. Vilaras, afdelingsformand
H. Legal, afdelingsformand
R. García-Valdecasas y Fernández, afdelingsformand
V. Tiili, dommer
P. Lindh, dommer
J. Azizi, dommer
J.D. Cooke, dommer
P. Mengozzi, dommer
A.W.H. Meij, dommer
N.J. Forwood, dommer
M.E. Martins de Nazaré Ribeiro, dommer
F. Dehousse, dommer
E. Cremona, dommer
O. Czúcz, dommer
I. Wyszniowska-Białecka, dommer
I. Pelikánová, dommer
D. Šváby, dommer
V. Vadapalas, dommer
K. Jürimäe, dommer
I. Labucka, dommer
S.S. Papasavvas, dommer
V. Trstenjak, dommer

E. Coulon, justitssekretær

4. Tidligere medlemmer af Retten i Første Instans

José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995), præsident 1989-1995
Donal Patrick Michael Barrington (1989-1996)
Antonio Saggio (1989-1998), præsident 1995-1998
David Alexander Ogilvy Edward (1989-1992)
Heinrich Kirschner (1989-1997)
Christos Yeraris (1989-1992)
Romain Alphonse Schintgen (1989-1996)
Cornelis Paulus Briët (1989-1998)
Jacques Biancarelli (1989-1995)
Koen Lenaerts (1989-2003)
Christopher William Bellamy (1992-1999)
Andreas Kalogeropoulos (1992-1998)
André Potocki (1995-2001)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995-2003)

Præsidenter

José Luis Da Cruz Vilaça (1989-1995)
Antonio Saggio (1995-1998)

Justitssekretær

Hans Jung (1989-2005)

Kapitel III

De Europæiske Fællesskabers Ret for EU-personalesager

A – Retten for EU-personalesagers arbejde i 2005

Ved præsident Paul J. Mahoney

Den Europæiske Union er i 2005 blevet beriget med en ny retsinstans. Ved afgørelse af 2. november 2004¹ oprettede Rådet Retten for EU-personalesager, idet det herved gjorde brug af beføjelser i henhold til Nice-traktaten til at oprette særlige retsinstanser, som tilknyttes Retten i Første Instans, og som på visse særlige områder skal udøve den domstolskompetence, der er fastsat i denne traktat (artikel 220, stk. 2, og artikel 225 A EF).

EU-personaleretten, som i medfør af artikel 236 EF skal træffe afgørelse i alle tvister mellem Fællesskabet og dets ansatte, er hovedsageligt blevet oprettet på grund af, at Retten i Første Instans, som igennem årene er blevet tillagt flere beføjelser, har nået sit mætningspunkt med de konsekvenser, som følger heraf med hensyn til effektiviteten af domstolskontrollen i den fællesskabsretlige retsorden. Med oprettelsen af EU-personaleretten vil en ikke-ubetydelig mængde sager svarende til omtrent en fjerdedel af de årligt anlagte sager blive fjernet fra Retten i Første Instans.

Proceduren for udnævnelse af dommere ved EU-personaleretten er forskellig fra den procedure, der gælder ved Domstolen og Retten i Første Instans, idet dommerne ved EU-personaleretten udnævnes af Rådet med enstemmighed efter høring af et udvalg, som består af syv uafhængige personligheder, og som »afgiver udtalelse om kandidaternes kvalifikationer til at udøve embedet som dommer«. Udvalget knytter til denne udtalelse en liste over kandidater, som skal indeholde et antal kandidater svarende til mindst det dobbelte af det antal dommere, som skal udnævnes (artikel 225 A, stk. 4, EF og artikel 3, stk. 3 og 4, i bilag I til Domstolens statut)². Det er ligeledes fastsat, at Rådet påser, at »retten får en afbalanceret sammensætning på så bredt et geografisk grundlag som muligt blandt medlemsstaternes statsborgere og for så vidt angår de repræsenterede nationale retssystemer« (artikel 3, stk. 1, i bilag I til Domstolens statut).

Medlemmer udnævnes for en periode på seks år, som kan fornyes, idet enhver ledig stilling besættes ved udnævnelsen af en ny dommer for en periode på seks år (artikel 2, stk. 2 og 3, i bilag I til Domstolens statut).

Ved afgørelse af 22. juli 2005 (2005/577/EF, Euratom) udnævnte Rådet de syv dommere, som aflagde ed ved det højtidelige retsmøde i Domstolen den 5. oktober 2005.

Ved afgørelse af 6. oktober 2005 udpegede EU-personaleretten sin første præsident, Paul Mahoney, for en periode på tre år. Samme dag blev proceduren for ansættelse af en justitssekretær igangsat. Ved afgørelse af 9. november 2005 udnævnte EU-personaleretten Waltraud Hakenberg til justitssekretær, og hun aflagde ed ved det højtidelige retsmøde den 30. november 2005.

Overdragelsen af beføjelser fandt sted den 12. december 2005 efter offentliggørelsen i *Den Europæiske Unions Tidende* af afgørelsen, hvorved Domstolens præsident fastslår, at

¹ Rådets afgørelse 2004/752/EF, Euratom af 2.11.2004 (EFT L 333, s. 7).

² Ved afgørelse 2005/49/EF, Euratom af 18.1.2005 (EFT L 21, s. 13) fastsatte Rådet forretningsordenen for dette udvalg.

EU-personaleretten er gyldigt oprettet³. Som det fremgår af artikel 3, stk. 3, i afgørelse 2004/752, har Retten i Første Instans' præsident forordnet overførsel af 117 sager, hvori skriftvekslingen endnu ikke var afsluttet.

Det fremgår af artikel 3, stk. 4, i Rådets afgørelse 2004/752, at EU-personaleretten anvender Retten i Første Instans' procesreglement *mutatis mutandis*, indtil dets eget procesreglement træder i kraft.

Den periode, som er gået siden dommernes edsaflæggelse og den reelle overførsel af sager, er blevet benyttet til en detaljeret gennemgang af dette procesreglement med henblik på at tilpasse det til EU-personalerettens særegenheder og bestemmelserne i bilag I til Domstolens statut.

EU-personaleretten har ligeledes foretaget en grundig overvejelse af sine arbejdsmetoder og navnlig af institutionen, afdelingernes sammensætning, tilknytningen af dommerne til afdelingerne og tildelingen af sager. EU-personaleretten har således i henhold til artikel 4, stk. 2-4, i bilag I til Domstolens statut og artikel 10 i Retten i Første Instans' procesreglement valgt Horstpeter Kreppel og Sean van Raepenbusch som afdelingsformænd. EU-personaleretten har besluttet at sætte retten i tre afdelinger, hvoraf første og anden afdeling sættes med tre dommere og tredje afdeling med fem dommere. Sidstnævnte afdeling kan sættes med tre dommere, og dens formand er EU-personalerettens præsident⁴.

EU-personaleretten er i færd med at udarbejde sit procesreglement, der skal tage hensyn til særegenhederne ved pådømmelsen af EU-personalesager. Visse grundlæggende principper fremgår allerede af artikel 7 i bilag I til Domstolens statut. Den skriftlige forhandling omfatter således i henhold til artikel 7, stk. 3, alene en skriftveksling, medmindre EU-personaleretten bestemmer, at yderligere skriftveksling er nødvendig. I dette tilfælde er det fastsat, at EU-personaleretten med parternes samtykke kan træffe afgørelse uden mundtlig forhandling. Ifølge artikel 7, stk. 4, kan EU-personaleretten på ethvert stadium i sagens behandling, også umiddelbart efter stævningens indgivelse, undersøge mulighederne for en mindelig bilæggelse af tvisten og i givet fald bestræbe sig på at fremme en sådan bilæggelse. Dette betyder, at der skal skabes en passende processuel ramme for at imødekomme Rådets ønsker.

EU-personalerettens bestemmelser vedrørende sagsomkostningerne er forskellige fra dem, der gælder ved Domstolen og Retten i Første Instans, idet det ifølge artikel 7, stk. 5, i bilag I til Domstolens statut i princippet er den tabende part, der betaler sagens omkostninger, medmindre andet gælder i henhold til særlige bestemmelser i procesreglementet, som endnu ikke er blevet fastsat.

EU-personaleretten skulle kunne forelægge Domstolen et forslag til procesreglement i løbet af de første måneder af 2006.

Selv om EU-personalerettens officielle adresse er hos Domstolen, er den beliggende i Bâtiment Allegro, 35A avenue J.F. Kennedy, i Luxembourg. Den har sin egen retssal.

³ EFT 2005 L 325, s. 1.

⁴ Jf. meddelelse i EFT 2005 C 322, s. 16.

B – Retten for EU-personalesagers sammensætning

(Sammensætning efter rangfølge pr. 30.11.2005)

Fra venstre mod højre:

Dommerne H. Tagaras og I. Boruta; afdelingsformand H. Kreppel, EU-personalerettens præsident, P. Mahoney, afdelingsformand S. van Raepenbusch, dommerne H. Kanninen og S. Gervasoni, justitssekretær W. Hakenberg.

1. Retten for EU-personalesagers medlemmer

(efter tiltrædelsestidspunkt)

Paul J. Mahoney

Født i 1946; jurastudier (Master of Arts, Oxford Universitet, 1967, Master of Laws, University College London, 1969); underviser ved University College London (1967-1973); barrister (London, 1972-1974); fuldmægtig og første fuldmægtig ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (1974-1990); juridisk gæsteforlæser ved Saskatchewan Universitet, Saskatoon, Canada (1988); personalechef ved Europarådet (1990-1993); afdelingschef (1993-1995); assisterende justitssekretær (1995-2001) og justitssekretær (2001 til september 2005) ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol; præsident for EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Horstpeter Kreppel

Født i 1945; universitetsstudier i Berlin, München, Frankfurt-am-Main (1966-1972); første statseksamen (1972); referendar i Frankfurt-am-Main (1972-1973 og 1974-1975); Europa-Kollegiet i Brugge (1973-1974); anden statseksamen (Frankfurt-am-Main, 1976); ansat ved Bundesanstalt für Arbeit og advokat (1976); dommer ved Arbeitsgericht (delstaten Hessen, 1977-1993); underviser ved Fachhochschule für Sozialarbeit, Frankfurt-am-Main, og Verwaltungsfachhochschule, Wiesbaden (1979-1990); national ekspert ved Juridisk Tjeneste, Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1993-1996 og 2001-2005); attaché ved Forbundsrepublikken Tysklands ambassade i Madrid med ansvar for sociale anliggender (1996-2001); dommer ved Arbeitsgericht i Frankfurt-am-Main (februar-september 2005); dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Irena Boruta

Født i 1950; juridisk embedseksamen fra Wrocław Universitet (1972), dr.jur. (Łódź 1982); advokat i Republikken Polen (siden 1977); gæsteforsker (universitetet Paris X, 1987-1988; Nantes Universitet, 1993-1994); »Solidarność«-ekspert (1995-2000); professor i arbejdsret og europæisk socialret ved Łódź Universitet (1997-1998 og 2001-2005), adjungeret professor ved Handelshøjskolen i Warszawa (2002), professor i arbejdsret og social sikring ved Kardinal Stefan Wyszyński Universitetet i Warszawa (2002-2005); viceminister med ansvar for beskæftigelse og sociale anliggender (1998-2001); medlem af Udvalget til forhandling om Polens tiltrædelse af Den Europæiske Union (1998-2001); den polske regerings repræsentant ved Den Internationale Arbejdsorganisation (1998-2001); forfatter af flere værker om europæisk arbejds- og socialret; dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Heikki Kanninen

Født i 1952; embedseksamen fra Handelshøjskolen i Helsinki og det juridiske fakultet ved Helsinki Universitet, referendar ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget om en retssikkerhedsreform i den offentlige forvaltning; første fuldmægtig ved Finlands højeste forvaltningsdomstol; generalsekretær for udvalget til reform af domstolsbehandlingen af forvaltningsretlige sager, konsulent i justitsministeriets lovafdeling; assisterende justitssekretær ved EFTA-Domstolen; referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol; dommer ved Finlands højeste forvaltningsdomstol (1998-2005); medlem af det finske flygtningenævn; næstformand for Udvalget om udvikling af de finske retsinstanser; dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Haris Tagaras

Født i 1955; cand.jur. (Thessaloniki Universitet, 1977); overbygningsgrad i europæisk ret (Institut d'études européennes de l'université libre de Bruxelles, 1980); dr.jur. (Thessaloniki Universitet, 1984); jurist-lingvist ved Rådet for De Europæiske Fællesskaber (1980-1982); forsker ved Center for International og Europæisk Økonomisk Ret, Thessaloniki (1982-1984); fuldmægtig ved De Europæiske Fællesskabers Domstol og ved Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1986-1990); professor i fællesskabsret, international privatret og menneskerettigheder ved Panteon Universitet i Athen (siden 1990); justitsministeriets eksterne rådgiver om europæiske forhold og medlem af Det Stående Udvalg under Lugano-konventionen (1991-2004); medlem af det nationale konkurrenceudvalg (1999-2005); medlem af det nationale udvalg for telekommunikation og postvæsen (2000-2002); advokat i Thessaloniki, advokat med møderet for kassationsdomstolen; stiftende medlem af Sammenslutningen af Europæiske Advokater (UAE); associeret medlem af Det Internationale Akademi for Komparativ Ret, dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Sean Van Raepenbusch

Født i 1956; juridisk embedseksamen, (Université libre de Bruxelles, 1979); overbygningsgrad i international ret (Bruxelles, 1980); dr.jur. (1989); ansvarlig for juridisk afdeling i aktieselskabet Kanaler og Havneanlæg i Bruxelles (1979-1984); tjenestemand i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (Generaldirektoratet for Sociale Anliggender, 1984-1988); ansat ved Juridisk Tjeneste i Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber (1988-1994); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1994-2002); underviser ved Universitetscentret i Charleroi (international og europæisk socialret, 1989-1991), ved Mons-Hainaut Universitet (europæisk ret, 1991-1997), ved Liège Universitet (EU-tjenestemandsret, 1989-1991; retten om EU's institutioner, 1995-2005; europæisk socialret, 2004-2005); flere udgivelser på området for europæisk socialret og EU-forfatningsret; dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Stéphane Gervasoni

Født i 1967; eksamen fra Institut d'études politiques de Grenoble (1988) og École nationale d'administration (1993); medlem af Conseil d'État (tvistemålsafdelingen, 1993-1997, socialretsafdelingen, 1996-1997; assessor siden 1996); lektor ved Institut d'études politiques de Paris (1993-1995); regeringens repræsentant i den særlige kommission for ophævelse af pensioner (1994-1996); juridisk konsulent i ministeriet for offentligt ansatte og for Paris Kommune (1995-1997); generalsekretær ved præfekturet for departementet l'Yonne; vicepræfekt i arrondissementet Auxerre (1997-1999); generalsekretær ved præfekturet for departementet Savoie, vicepræfekt i arrondissementet Chambéry (1999-2001); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (september 2001 til september 2005); fungerende medlem af NATO's appelorgan (siden 2001); dommer ved EU-personaleretten siden den 6. oktober 2005.

Waltraud Hakenberg

Født i 1955; jurastudier i Regensburg og Genève (1974-1979); første statseksamen (1979); overbygningsstudier i EF-ret ved Collège d'Europe i Brugge (1979-1980); dommerfuldmægtig i Regensburg (1980-1983); dr.jur. (1982); anden statseksamen (1983); advokat i München og Paris (1983-1989); tjenestemand ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (1990-2005); referendar ved De Europæiske Fællesskabers Domstol (hos dommer Jann, 1995-2005); undervisning ved flere universiteter i Tyskland, Østrig, Schweiz og Rusland; æresprofessor ved Saar-Universität (siden 1999); medlem af diverse juridiske komitéer, selskaber og udvalg; adskillige publikationer om fællesskabsret og sagsbehandlingen ved Fællesskabets retsinstanser; justitssekretær ved EU-personaleretten siden den 30. november 2005.

2. Sammensætning efter rangfølge

fra den 6. oktober til den 29. november 2005

P. Mahoney, præsident for EU-personaleretten
H. Kreppel, dommer
I. Boruta, dommer
H. Kanninen, dommer
H. Tagaras, dommer
S. van Raepenbusch, dommer
S. Gervasoni, dommer

fra den 30. november 2005

P. Mahoney, præsident for EU-personaleretten
H. Kreppel, afdelingsformand
S. van Raepenbusch, afdelingsformand
I. Boruta, dommer
H. Kanninen, dommer
H. Tagaras, dommer
S. Gervasoni, dommer
W. Hakenberg, justitssekretær

Kapitel IV

Møder og besøg

A – Officielle besøg og arrangementer ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005

17. januar	Direktør for Office of European Union and Regional Affairs at the U.S. Department of State. Bureau of European and Eurasian Affairs, Peter Chase
17. januar	Republikken Letlands statsadvokat, Jānis Maizītis, og vicesstatsadvokat Rudīte Āboliņa
19. januar	Folketingets Europaudvalg
27. januar	Nytårsreception for »Bridge Forum Dialogue«
28. januar	Rumæniens justitsminister, Louisa Macovei, ledsaget af H.E. ambassadør Tudorel Postolache
31. januar	Møde mellem repræsentanter fra medlemsstaterne og fra Fællesskabets institutioner
24. og 25. februar	Den Europæiske Unions dialog med Kina om menneskerettigheder
14. marts	Præsidenten for Cyperns højesteret, Christos Artemides
14. marts	Delegation fra Europa-Parlamentets Retsudvalg
5. april	Formand for det lettiske parlaments retsudvalg, Mareks Segliņš
6. april	Republikken Tyrkiets ambassadør i Luxembourg, H.E. Mehmet Burhan Ant
11. april	Præsidenten for den tyrkiske nationalforsamling, H.E. Bülent Arınc, og Republikken Tyrkiets ambassadør, H.E. Mehmet Burhan Ant
11.-15. april	Delegation fra Cour commune de justice et d'arbitrage ved Organisation pour l'Harmonisation en Afrique du Droit des Affaires (OHADA)
17.-20. april	Delegation fra Den Tjekkiske Republiks forfatningsdomstol
25. april	Delegation fra bestyrelsen af Association des Conseils d'État et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne
27. maj	Assisterende justitssekretær ved Den Europæiske Menneskerettigheds-domstol, Erik Fribergh
6. juni	Regional Representative of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Judith Kumin og Erika Feller
7. juni	Delegation fra Republikken Bulgariens forfatningsdomstol

Officielle besøg

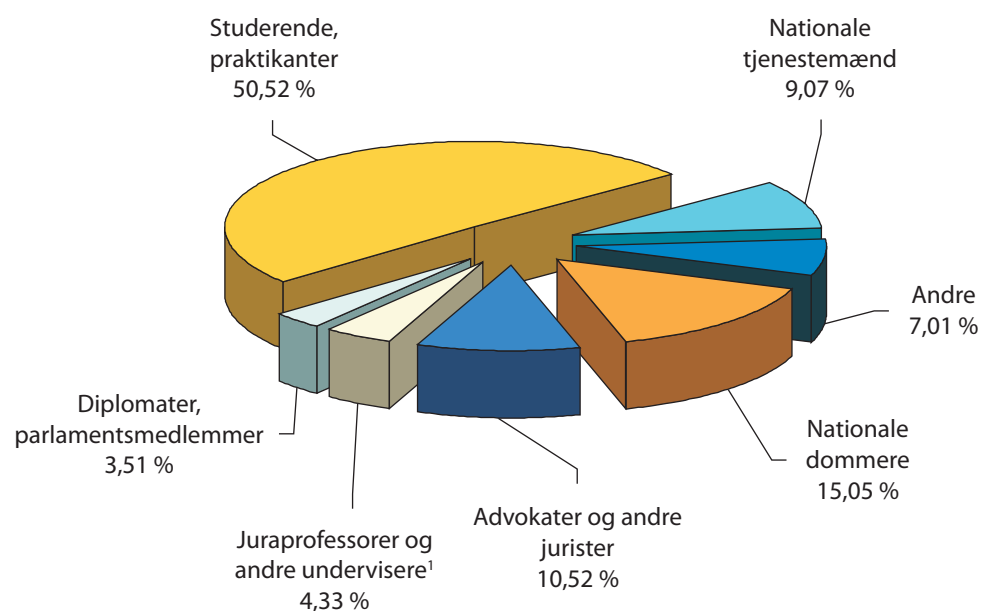
Møder og besøg

9. juni	Chefen for den schweiziske mission ved De Europæiske Fællesskaber i Bruxelles, ambassadør, H.E. Bernhard Marfurt
13. juni	Regeringsdelegation fra Ukraine
14. og 15. juni	Professor ved Georgetown University (Washington), John Jackson
22. september	Medlem af Europa-Parlamentet, Anne E. Jensen
10. og 11. oktober	Delegation fra Republikken Polens forfatningsdomstol
11. oktober	Delegation fra Republikken Bulgariens forfatningsdomstol
14. november	Delegation fra Conseil des barreaux de l'Union européenne (CCBE)
15. november	Præsidenten for Republikken Maltas deputeretkammer, Anton Tabone
8. december	Delegation fra Consiglio Nazionale Forense

B – Studiebesøg ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005

Opdeling i grupper

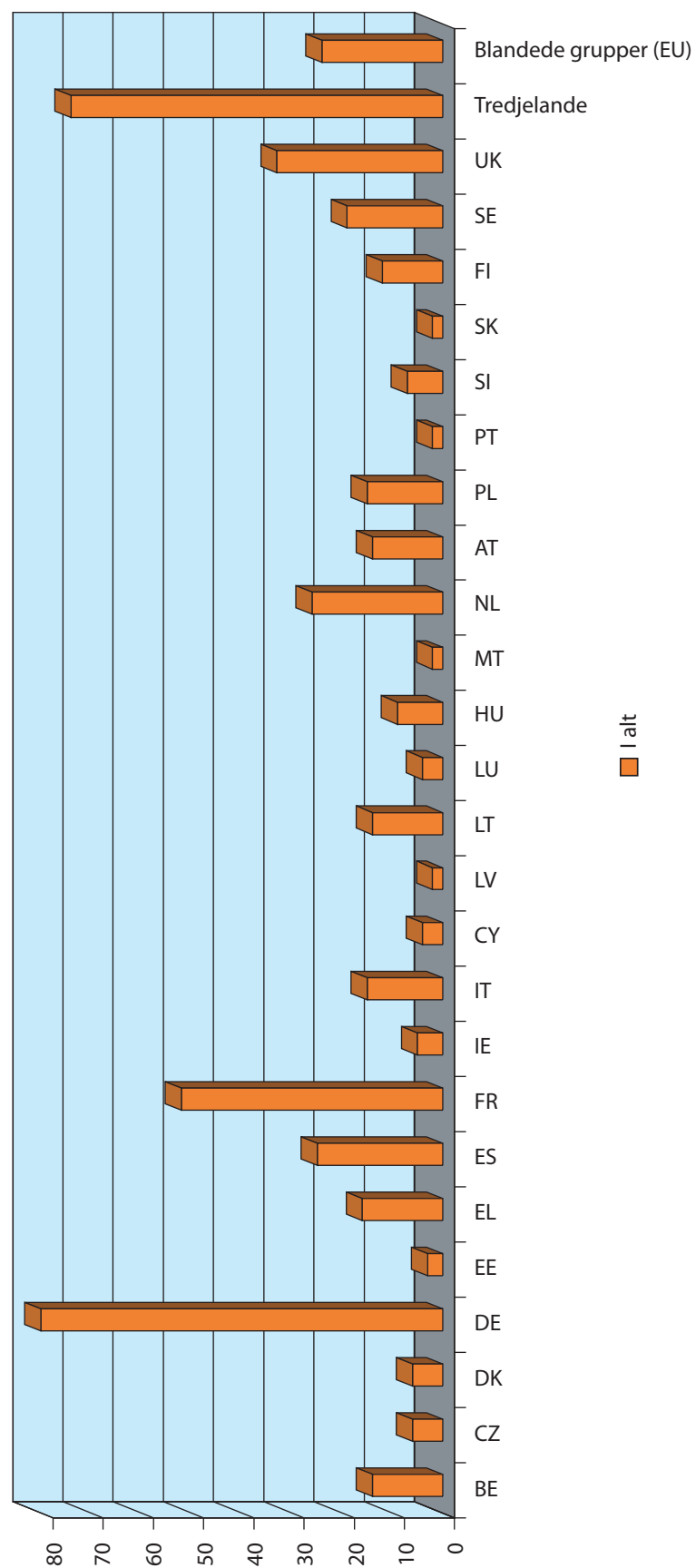

	Nationale dommere	Advokater og andre jurister	Juraprofessorer og andre undervisere¹	Diplomater, parlamentsmedlemmer	Studerende, praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt
Antal grupper	73	51	21	17	245	44	34	485

¹ Omfatter ikke professorer, der ledsager grupper af studerende.

Studiebesøg ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005

Fordeling mellem medlemsstater¹

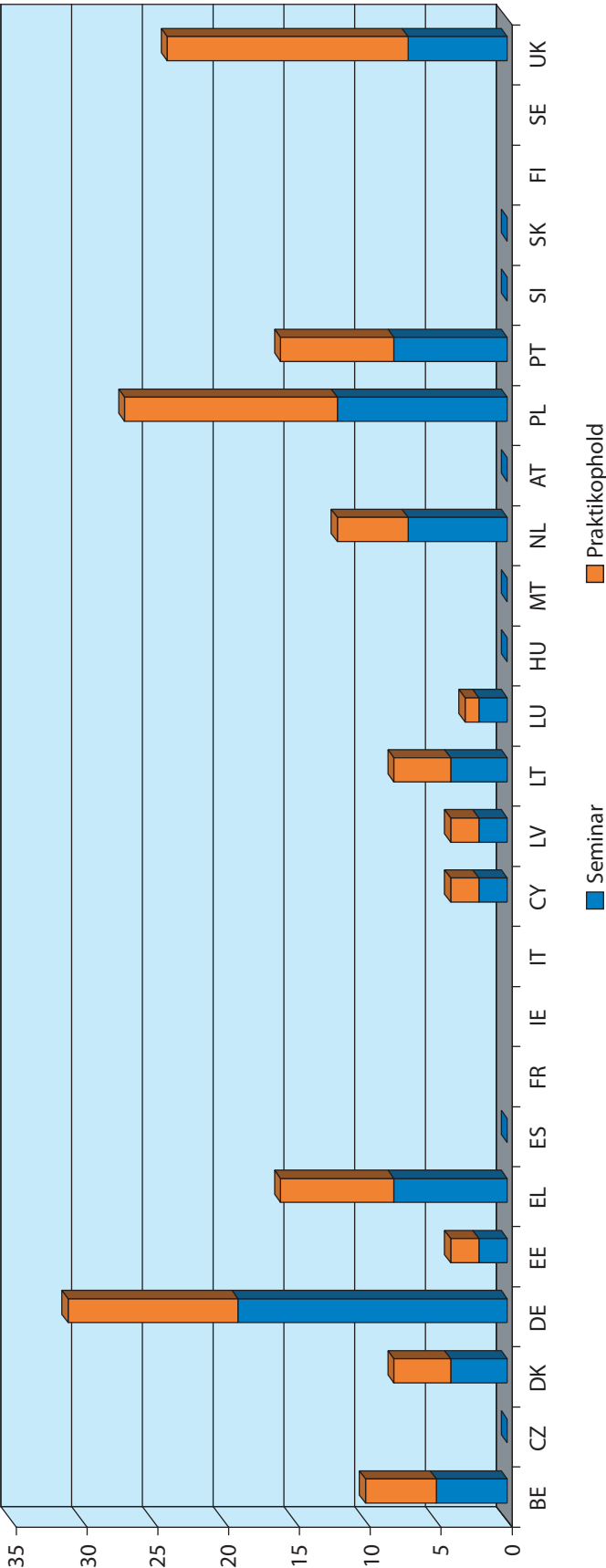

Antal besøgende										Antal grupper	
	Nationale dommere	Advokater og andre jurister	Juraprofessorer og andre undervisere ¹	Diplomater, parlamentsmedlemmer	Studerende, praktikanter	Nationale tjenestemænd	Andre	I alt		I alt	
BE	92	3			307		18	420		14	
CZ					42	16		58		6	
DK	6				123	14		143		6	
DE	241	156	8	166	1 435	232	159	2 397		80	
EE	10	1						11		3	
EL	167	52	6		166	25	50	466		16	
ES	159	45			281	61	80	626		25	
FR	227	59		140	1 002	10	114	1 552		52	
IE		8			36	10	5	59		5	
IT	20	1	2	189	238			450		15	
CY		10			4			14		4	
LV					4	3		7		2	
LT		6	5	35	3	12		61		14	
LU					16		126	142		4	
HU			11		159		11	181		9	
MT		5			35			40		2	
NL	36	50			589	68	15	758		26	
AT	30		5		212	10	38	295		14	
PL	196	119	4		138	5		462		15	
PT			4		2			6		2	
SI	62	62			49			173		7	
SK		6						6		2	
FI		31		13	54		84	182		12	
SE	85	28			54	178	23	368		19	
UK	110	82		6	513	12		723		33	
Tredjelande	154	96	3	10	1 210	24	48	1 545		74	
Blandede grupper (EU)		169		22	595	36	82	904		24	
I alt	1 595	989	48	581	7 267	716	853	12 049		485	

¹ Omfatter ikke professorer, der ledsager grupper af studerende.

Studiebesøg ved Domstolen og Retten i Første Instans i 2005

Nationale dommere

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	I alt
Seminar	5		4	19	2	8					2	2	4	2			7		12	8					7	82
Praktikophold	5		4	12	2	8					2	2	4	1			5		15	8				17	17	85

C – Højtidelige retsmøder i 2005

21. januar	Højtidelig forsikring afgivet af præsidenten og medlemmerne af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber
7. marts	Højtideligt retsmøde til minde om de forhenværende medlemmer af Domstolen Robert Lecourt, Ole Due og Pieter VerLoren van Themaat
5. oktober	Højtideligt retsmøde i anledning af oprettelsen af Retten for EU-personalesager
6. oktober	Højtideligt retsmøde i anledning af justitssekretær H. Jungs fratræden og E. Coulons tiltræden som justitssekretær ved Retten i Første Instans
30. november	Højtideligt retsmøde i anledning af W. Hakenbergs tiltræden som justitssekretær ved Retten for EU-personalesager

D – Besøg og deltagelse i officielle arrangementer i 2005

Domstolen

10. januar	Domstolen er repræsenteret ved det højtidelige retsmøde i anledning af retsårets begyndelse ved Cour d'appel de Paris
13.-15. januar	Domstolen er i Tartu repræsenteret ved 85-året for Republikken Estlands højesteret
14. januar	Domstolen er i Wien repræsenteret ved det østrigske parlaments to kamres højtidelige samling i anledning af 10-året for Østrigs tiltræden af Den Europæiske Union
21. januar	Domstolen er i Strasbourg repræsenteret ved Den Europæiske Menneske-retlighedsdomstols højtidelige retsmøde
27. januar	Præsidenten deltager i bisættelsen af Ole Due, tidligere præsident for Domstolen, i København
9. februar	Præsidenten deltager i Athen i festligholdelsen af 10-året for det græske økonomiske og sociale udvalg
10. februar	Præsidenten deltager i Athen i »Manouil Chrysoloras«-konferencen om »Udviklingen i Den Europæiske Unions retssystem efter Nice-traktaten«
14. februar	Præsidenten deltager i Lyon i konferencen om »Le rôle de la Cour de justice des Communautés européennes dans l'intégration économique de la nouvelle Europe élargie«, afholdt af Centre d'études européennes de la faculté de droit de l'université Jean Moulin
14. og 15. februar	Domstolen er i Budapest repræsenteret ved »Conference of Presidents of European Constitutional Courts«, afholdt af Ungarns forfatningsdomstol
25. og 26. februar	Domstolen er i Wien repræsenteret ved 10-året for Østrigs tiltræden af Den Europæiske Union
28. februar	Præsidenten deltager i en konference afholdt af Freie Universität Berlin
1. marts	Domstolen er i Erfurt repræsenteret ved Bundesarbeitsgerichts højtidelige retsmøde i anledning af præsidentens fratræden og hans efterfølgers tiltræden
3. marts	Domstolen er i Luxembourg repræsenteret ved et seminar om »La confiance mutuelle au sein de l'espace pénal européen«, afholdt i forbindelse med det luxembourgske formandskab

Deltagelse i officielle arrangementer

Møder og besøg

16. marts	Præsidenten modtager i Luxembourg »das österreichische Ehrenkreuz für Wissenschaft und Kunst 1. Klasse« af Østrigs ambassadør, H.E.W. Hagg
17. marts	Domstolen er i Strasbourg repræsenteret ved åbningen af European Women Lawyers Associations 5. kongres
21.-31. marts	Præsidenten og en delegation fra Domstolen deltager i et officielt besøg i Folkerepublikken Kina
7. og 8. april	Domstolen er i Istanbul repræsenteret ved kollokviet afholdt i anledning 127-året for advokatsamfundet
26. april	Præsidenten deltager i Bruxelles i en høring om de grundlæggende rettigheder i Den Europæiske Union, afholdt af Europa-Parlamentet
5.-9. maj	Præsidenten og en delegation fra Domstolen er på officielt besøg ved Cyperns højesteret
15. maj	Domstolen er i Wien repræsenteret ved den officielle »Staatsakt«-ceremoni i anledning af 50-året for underskrivelsen af den østrigske statstraktat
15.-18. maj	Præsidenten og dommer Kūris deltager i et officielt besøg i Vilnius, Litauen
15.-19. maj	Domstolen er i Nicosia repræsenteret ved XIII ^e Congress of the Conference of the European Constitutional Courts
23. maj	Præsidenten udnævnes til »Docteur honoris causa« ved Deutsche Hochschule für Verwaltungswissenschaften
25. maj	Præsidenten deltager på Trier Universität i kollokviet »Feierliche Zeugnisübergabe 2005 in Verbindung mit dem Kongress Internationaler Juristennachwuchs & Praxis anlässlich des 2500. Absolventen der Internationalen Rechtsstudien«
30. maj	Domstolen er i München repræsenteret ved Bundesfinanzhofs højtidelige retsmøde i anledning af præsidentens fratræden og hans efterfølgers tiltræden
1. juni	Domstolen er i Rom repræsenteret ved ceremonien afholdt i anledning af Den Italienske Republiks nationaldag
2. og 3. juni	Domstolen er i Barcelona repræsenteret ved det 3. årsmøde for »Réseau européen des conseils de la justice«
5. og 6. juni	Domstolen er i Leipzig repræsenteret ved Association des Conseils d'États et des juridictions administratives suprêmes de l'Union européenne bestyrelsesmøde og generalforsamling

20. juni	Præsidenten deltager i Münster i kollokviet om »Veranstaltungsreihen des Centrums für Europäisches Privatrecht« og holder foredrag om »Rechtswirkungen von EG-Richtlinien in privatrechtlichen Beziehungen«
20. og 21. juni	Domstolen er i Bruxelles repræsenteret ved et seminar om retsplejen i sager vedrørende udlændige og flygtninge
27. juni	Præsidenten deltager i Athen i ceremonien i anledning af præsidenten for det græske statsråds fratræden
28. juni	Domstolen er i Bruxelles repræsenteret ved ceremonierne i anledning af Republikken Sloveniens nationaldag
1. juli	Domstolen er i Noordwijk (Nederlandene) repræsenteret ved 50-året for College van Beroep voor het bedrijfsleven
1. og 2. juli	Domstolen er i London repræsenteret ved Fourth Conference of the Association of European Competition Law Judges
2.-4. juli	Præsidenten deltager i Warszawa i et officielt besøg ved Polens forfatningsdomstol
12. juli	Domstolen er i Madrid repræsenteret ved mindehøjtideligheden i anledning af 25-året for den spanske forfatningsdomstol
12. og 13. juli	Domstolen er i Bruxelles repræsenteret ved en høring om OLAF's status og institutionelle ramme, afholdt af Europa-Parlamentets Budgetkontroludvalg
7.-9. september	Præsidenten deltager i Geneve i »3 ^e journée des juristes européens« afholdt af Académie de droit européen
19. og 20. september	En delegation fra Domstolen deltager i Strasbourg i »30 ^e réunion du Comité des conseillers juridiques sur le droit international public«
21. september	Domstolen er i Bordeaux repræsenteret ved kollokviet om »Harmonisation du droit sur les continents africain et européen«
28 september-1. oktober	Præsidenten deltager i Tokyo i »Rechtswissenschaftlicher Kongress in Tokio« afholdt af »Deutscher Akademischer Austausch Dienst« og Alexander von Humboldt-Stiftung
29. og 30. september	Domstolen er i Alicante repræsenteret ved det fjerde symposium for europæiske dommere på området for varemærker og design
30. september	Domstolen er i Wien repræsenteret ved mindehøjtideligheden for oprettelsen af Østrigs Verfassungsgericht
3. oktober	Domstolen er i Potsdam repræsenteret ved den officielle ceremoni for Tysklands genforening

3. oktober	Delegation fra Domstolen deltager i London i »Opening of the Legal Year«
17. oktober	Præsidenten deltager i Saarbrücken i kollokviet om »Europäische Integration und Europäische Wirtschaft«, afholdt af Europa Institut – Universität Saarland
23. oktober	Domstolen er i Frankfurt-am-Main repræsenteret ved den officielle overrækkelse af Deutscher Buchhandels »Friedenspreis«
31. oktober	Præsidenten deltager i Thessaloniki i kollokviet om »Europas fremtid efter den nuværende usikkerhed«
2.-4. november	Præsidenten deltager i Berlin i »6 th International ECLN-Colloquium«
9. november	Præsidenten afholder i London en konference om »Fundamental Rights and Fundamental Freedoms: the challenge of striking a delicate balance« i forbindelse med »Sir Thomas More Lecture«
10. november	Præsidenten afholder i London en konference om »Effet utile versus legal certainty: the case-law of the European Court of Justice on the direct effect of directives« under UKAEL annual address
17. november	Præsidenten deltager i Bruxelles i middagen for institutionernes præsidenter og formænd i anledning af 10-året for institutionen Den Europæiske Ombudsmand
21. november	Præsidenten modtager i Luxembourg Den Italienske Republiks »Grand'Ufficiale dell'Ordine al Merito«
22. november	Domstolen er i Bruxelles repræsenteret ved et arbejdsseminar med deltagelse af medlemmerne af netværket for højesteretspræsidenter i Den Europæiske Union og repræsentanter fra Fællesskabets institutioner
28. og 29. november	En delegation fra Domstolen deltager i Buenos Aires i et seminar om »EU-Argentina: The challenge of reforming democratic States« afholdt af Kommissionens delegation i Argentina
29. november	Domstolen er i Bruxelles repræsenteret ved Association des Conseils d'État et des Cours administratives suprêmes' bestyrelsesmøde
6. december	Domstolen er i Helsinki repræsenteret ved en reception afholdt af Republikken Finlands præsident i anledning af uafhængighedsdagen
22. december	Domstolen er i Ljubljana repræsenteret ved festlighederne afholdt af Sloveniens forfatningsdomstol i anledning af forfatningsdagen

Retten i Første Instans

24. februar	Rettens præsident deltager i Paris i en konference om »Droit et économie de la concurrence«, afholdt af Cour de cassation
3. marts	Rettens præsident deltager i London i »Anti-trust forum«, afholdt af University College London
7. marts	Rettens præsident mødes i Bruxelles med Kommissionens formand, J.M. Barroso
17. marts	Rettens præsident deltager i Strasbourg i en kongres (tale ved åbningen) afholdt af European Women Lawyers Association
8. april	Rettens præsident deltager i Bruxelles i »Internationales Forum EG Kartellrecht«, afholdt af Studienvereinigung Kartellrecht E.V.
15. april	Møde i Bruxelles med kommissær for konkurrence, Neelie Kroes, og generaldirektør for Kommissionens Juridiske Tjeneste, Michel Petite
25. april	Rettens præsident deltager i en ceremoni for underskrivelsen af traktaten om Bulgarien og Rumæniens tiltrædelse af Den Europæiske Union
28. april	Rettens præsident deltager i Schweiz i »XII th St. Gallen International Competition Law Forum (ICL)«, afholdt af Universität St. Gallen
3. maj	Rettens præsident deltager i Luxembourg i »europæisk konkurrencedag«, afholdt af Ministère de l'Économie et du Commerce extérieur og Conseil de la concurrence
9. maj	Rettens præsident deltager i London i en konference om »The Transatlantic Antitrust Dialogue«, afholdt af British Institute of International and Competition Law
26. maj	Rettens præsident deltager i Bruxelles i en konference om »Third Annual Forum of the European State Aid Law Institute« og »Refining the concept of State Aid«, afholdt af The European State Aid Law Institute
1. juni	Rettens præsident deltager i København i et seminar afholdt af Dansk Konkurrenceretsforening
10. juni	Rettens præsident deltager i Advokatsamfundets seminar, »Advokatmødet 2005«, i Kolding
19. september	Rettens præsident deltager i et seminar med titlen »The Court of First Instance after enlargement: A Court of general competence«, afholdt af Finlands udenrigsministerium
20. oktober	Rettens præsident holder i Dublin en tale i forbindelse med et besøg organiseret af Irish Center of European Law

Deltagelse i officielle arrangementer

Møder og besøg

24. oktober	Rettens præsident aflægger besøg hos Den Europæiske Ombudsmand i Strasbourg
31. oktober	Rettens præsident holder en tale på Københavns Universitet
3. november	Rettens præsident deltager i Berlin i »6 th International ECLN – Colloquium/IACL Round Table: The Future of the European Judicial System. The Constitutional Role of the European Court«, afholdt af Humboldt-Universität
4. november	Rettens præsident deltager i Lissabon i en konference om »Droit de la concurrence et économie«
17. november	Rettens præsident deltager i Bruxelles i ceremonien for 10-året for Den Europæiske Ombudsmand
2. december	Rettens præsident deltager i Stockholm i en konference om »The Modernisation Reform of EC Antitrust enforcement and its effects in the National Legal Order«, afholdt af »Europarättslig Tidskrift« og »The Swedish FIDE Association«; bidrag om »The EC system of Competition Law Enforcement and the Role of the Community Courts«

Kapitel V

Statistik over retssagerne

A – Statistik over retssagerne ved Domstolen

Samlet oversigt for Domstolen

1. Afsluttede, indbragte, verserende sager (2000-2005)

Afsluttede sager

2. Sagstyper (2000-2005)
3. Domme, kendelser, udtalelser (2005)
4. Domstolens sammensætning (2005)
5. Sageres genstand (2005)
6. Afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler: sageres udfald (2005)
7. Traktatbrudssøgsmål: sageres udfald (2005)
8. Sagsbehandlingstid (2000-2005)

Indbragte sager

9. Sagstyper (2000-2005)
10. Direkte søgsmål – sagstyper (2005)
11. Sageres genstand (2005)
12. Traktatbrudssøgsmål (2000-2005)
13. Hasteprocedurer (2000-2005)

Verserende sager pr. 31. december

14. Sagstyper (2000-2005)
15. Domstolens sammensætning (2005)

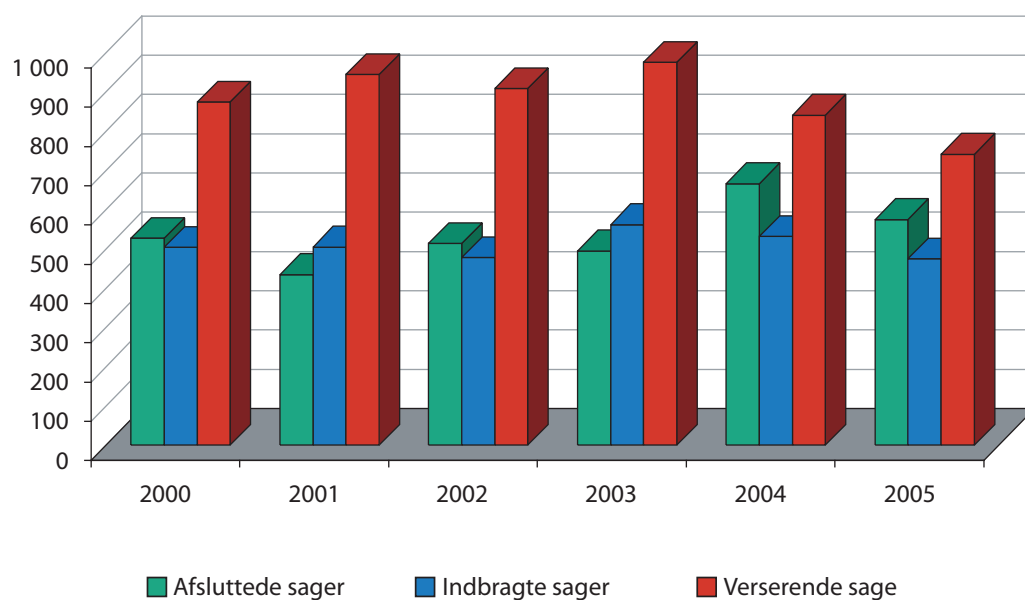
Den almindelige udvikling (1952-2005)

16. Indbragte sager og domme
17. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. år)
18. Indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)
19. Indbragte traktatbrudssøgsmål

Samlet oversigt for Domstolen

1. Afsluttede, indbragte, verserende sager (2000-2005)¹

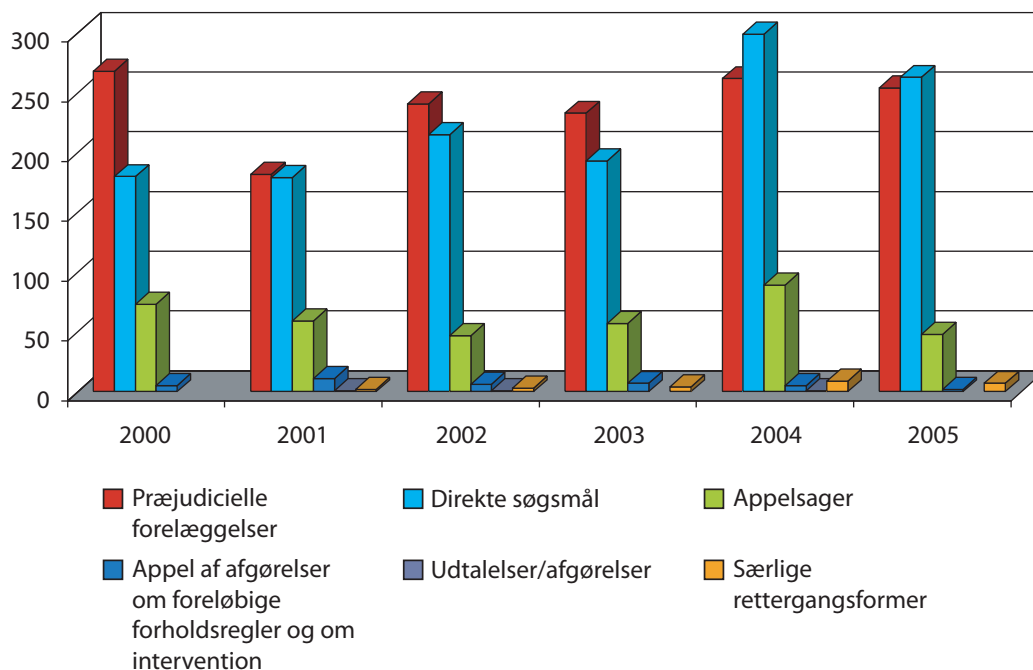

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Afsluttede sager	526	434	513	494	665	574
Indbragte sager	503	504	477	561	531	474
Verserende sager	873	943	907	974	840	740

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

Afsluttede sager

2. Sagstyper (2000-2005)^{1 2}

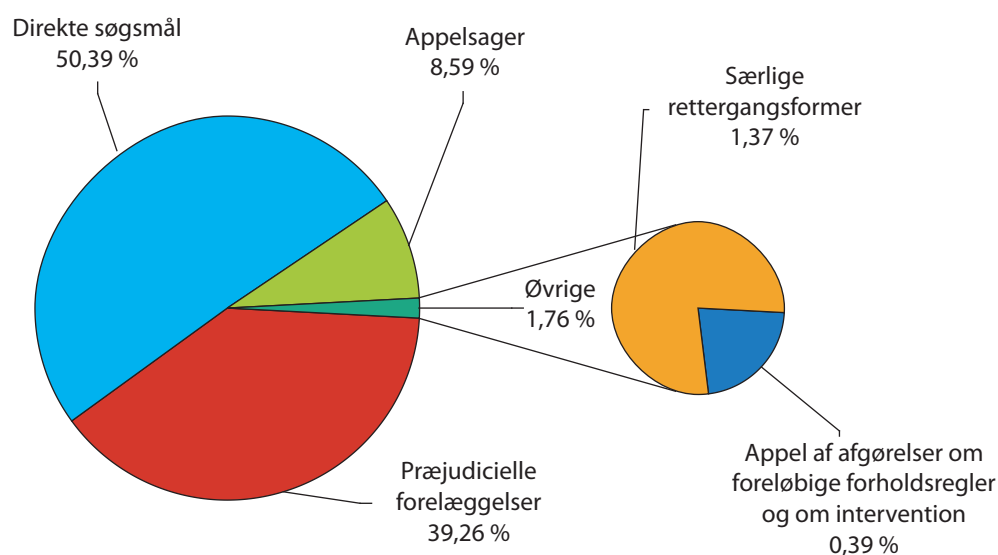

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Præjudicielle forelæggelser	268	182	241	233	262	254
Direkte søgsmål	180	179	215	193	299	263
Appelsager	73	59	47	57	89	48
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	5	11	6	7	5	2
Udtalelser/afgørelser		1	1		1	
Særlige rettergangsformer		2	3	4	9	7
I alt	526	434	513	494	665	574

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² »Særlige rettergangsformer« omfatter: fastsættelse af sagsomkostninger (procesreglementets artikel 74), fri proces (procesreglementets artikel 76), begæring om genoptagelse af en dom (procesreglementets artikel 94), tredjemandsindsigelse (procesreglementets artikel 97), fortolkning af en dom (procesreglementets artikel 102), ekstraordinær genoptagelse (procesreglementets artikel 98), berigtigelse af en dom (procesreglementets artikel 66), begæring om udlæg eller arrest (protokollen vedrørende privilegier og immuniteter) og sager om immunitetsspørgsmål (protokollen vedrørende privilegier og immuniteter).

3. Afsluttede sager – domme, kendelser, udtalelser (2005)¹

	Domme	Kendelser med karakter af afgørelse ²	Kendelser om foreløbige forholdsregler ³	Andre kendelser ⁴	Udtalelser	I alt
Præjudicielle forelæggelser	164	19		18		201
Direkte søgsmål	177		1	80		258
Appelsager	21	19	3	1		44
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention			2			2
Udtalelser/afgørelser						
Særlige rettergangsformer		1		6		7
I alt	362	39	6	105	0	512

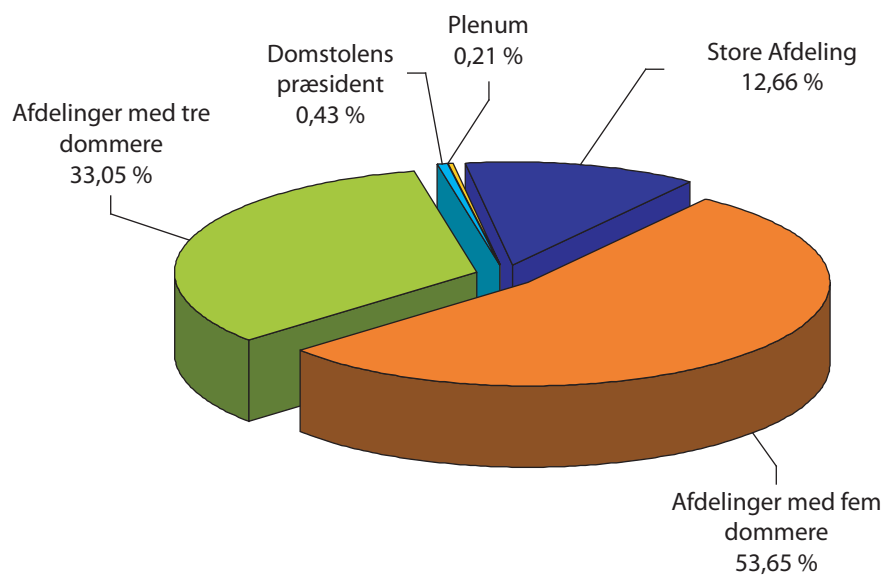
¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

² Kendelser med karakter af afgørelse om afslutning af en sag (afvisning, åbenbart afvisningsgrundlag ...).

³ Kendelser afsagt i sager vedrørende begæringer i medfør af EF-traktatens artikel 185 eller 186 (nu artikel 242 EF og 243 EF) eller EF-traktatens artikel 187 (nu artikel 244 EF) eller i medfør af de tilsvarende bestemmelser i EA- eller KS-traktaten eller i sager angående appel af en kendelse om foreløbige forholdsregler eller intervention.

⁴ Kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig eller hjemvisning til Retten.

4. Afsluttede sager – Domstolens sammensætning (2005)¹

	Domme/ udtalelser	Kendelser ²	I alt
Plenum	1		1
Store Afdeling	59		59
Afdelinger med fem dommere	245	5	250
Afdelinger med tre dommere	103	51	154
Domstolens præsident		2	2
I alt	408	58	466

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

² Kendelser, hvorved en sag afsluttes (andre end kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingen tagen til sagen er uforholden, eller hjemvisning til Retten).

5. Afsluttede sager – sagernes genstand (2005)¹

	Domme/ udtalelser	Kendelser ²	I alt
Nye staters tiltrædelse	1		1
Landbrug	41	22	63
Statsstøtte	22	1	23
Oversøiske lande og territoriers associering	2		2
Regionalpolitik	5		5
Unionsborgerskab	2		2
Konkurrence	14	3	17
Bruxelles-konventionen	8		8
Regler for virksomhederne	24		24
Regler for institutionerne	10	6	16
Energi	3		3
Miljø og forbrugerbeskyttelse	42	2	44
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	5		5
Fiskale bestemmelser	34		34
Etableringsfrihed	4	1	5
Frie kapitalbevægelser	5		5
Frie varebevægelser	9	2	11
Fri bevægelighed for personer	15	2	17
Fri udveksling af tjenesteydelser	9	2	11
Handelspolitik	4		4
Fiskeripolitik	11		11
Industripolitik	11		11
Socialpolitik	26	3	29
Grundlæggende fællesskabsretlige principper	1	1	2
Privilegier og immuniteter	1		1
Intellectuel ejendomsret	3	2	5
Tilnærmelse af lovgivningerne	38	3	41
Forbindelserne udadtil	7	1	8
Fællesskabernes egne indtægter	2		2
Social sikring af vandrende arbejdstagere	10		10
Fælles toldtarif	5	2	7
Transport	16		16
Toldunion	8	1	9
EF-traktaten	398	54	452
EU-traktaten	3		3
KS-traktaten	3		3
EA-traktaten	1		1
Procedure		1	1
Tjenestemandsvedtægten	3	3	6
Diverse	3	4	7
I ALT	408	58	466

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

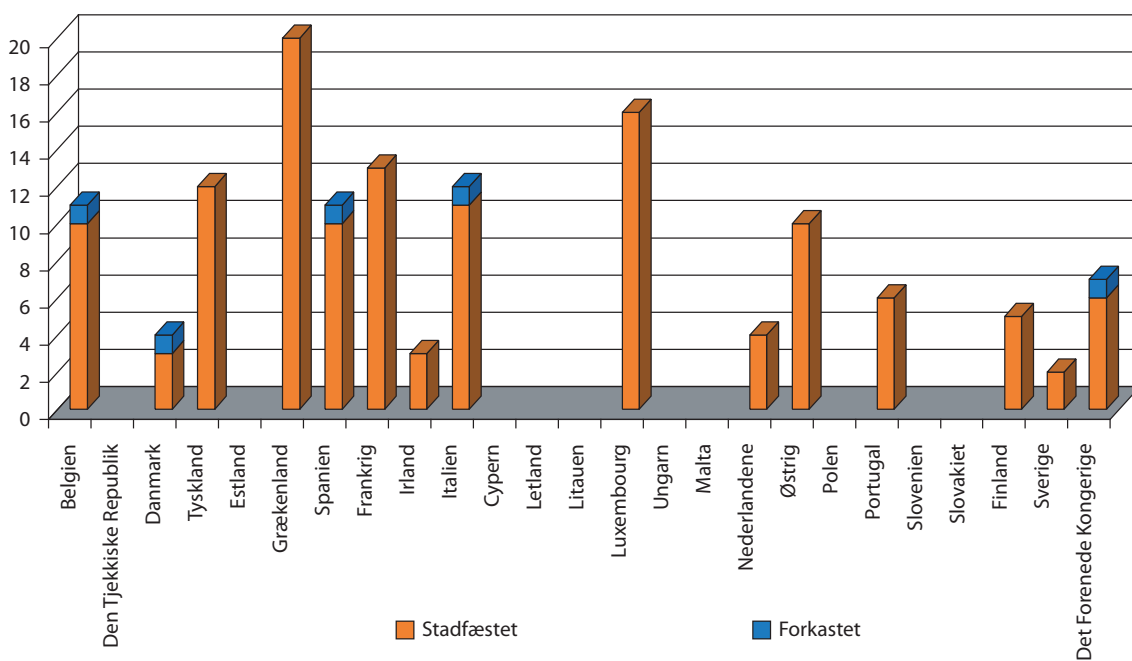
² Kendelser, hvorved en sag afsluttes (andre end kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingen til sagen er uforholden, eller hjemvisning til Retten).

6. Afgørelser vedrørende foreløbige forholdsregler: sagernes udfald (2005)¹

	Antal sager om foreløbige forholdsregler	Antal appelsager angående afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	Sagernes udfald	
			Forkastet/stadfæstelse af den anfægtede afgørelse	Taget til følge/annullation af den anfægtede afgørelse
Landbrug	2		2	
Miljø og forbrugerbeskyttelse	1	1	2	
Regler for institutionerne		1	1	
Statsstøtte	1		1	
EF-traktaten i alt	4	2	6	
EA-traktaten				
Diverse				
I ALT	4	2	6	

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

7. Afsluttede sager – traktatbrudssøgsmål: sagernes udfald (2005)¹

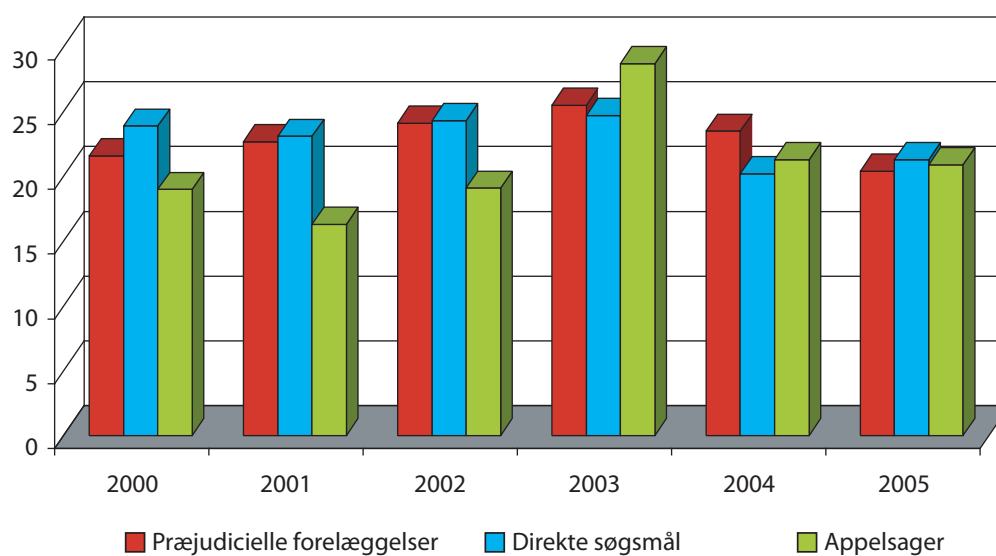

	Stadfæstet	Forkastet	I alt
Belgien	10	1	11
Den Tjekkiske Republik			
Danmark	3	1	4
Tyskland	12		12
Estland			
Grækenland	20		20
Spanien	10	1	11
Frankrig	13		13
Irland	3		3
Italien	11	1	12
Cypern			
Letland			
Litauen			
Luxembourg	16		16
Ungarn			
Malta			
Nederlandene	4		4
Østrig	10		10
Polen			
Portugal	6		6
Slovenien			
Slovakiet			
Finland	5		5
Sverige	2		2
Det Forenede Kongerige	6	1	7
I alt	131	5	136

¹ Tallene (nettotal) angiver antallet af sager under hensyntagen til, at visse sager er blevet forenet (en række forenede sager = en sag).

8. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid (2000-2005)¹

(domme og kendelser med karakter af afgørelse)²

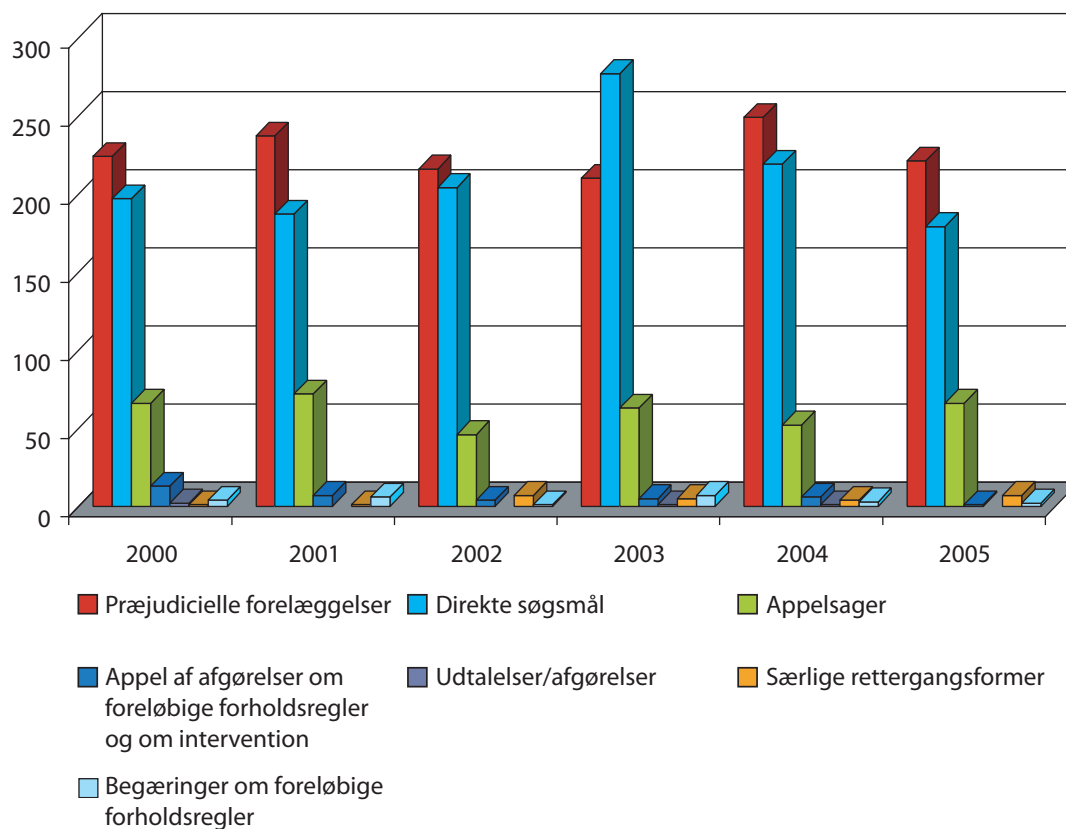

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Præjudicielle forelæggelser	21,6	22,7	24,1	25,5	23,5	20,4
Direkte søgsmål	23,9	23,1	24,3	24,7	20,2	21,3
Appelsager	19	16,3	19,1	28,7	21,3	20,9

¹ Undtaget fra beregningen af sagsbehandlingstiden er sager, hvori der er afsagt en mellemafgørelse, truffet en foranstaltning til sagens oplysning, afgivet udtalelse eller afsagt afgørelse, sager, der indebærer en særlig rettergangsform (dvs. fastsættelse af sagsomkostninger, fri proces, begæring om genoptagelse af en dom, tredje-mandsindsigelse, fortolkning af en dom, ekstraordinær genoptagelse, berigtigelse af en dom, begæring om udlæg eller arrest og sager om immunitetsspørgsmål), samt sager, der afsluttes ved en kendelse om slettelse, om, at det er ufornuddent at træffe afgørelse i sagen, om hjemvisning eller henvisning til Retten, begæring om foreløbige forholdsregler samt appelsager om begæring om foreløbige forholdsregler eller om intervention.

Sagsbehandlingstiden udtrykkes i måneder og tiendedele af en måned.

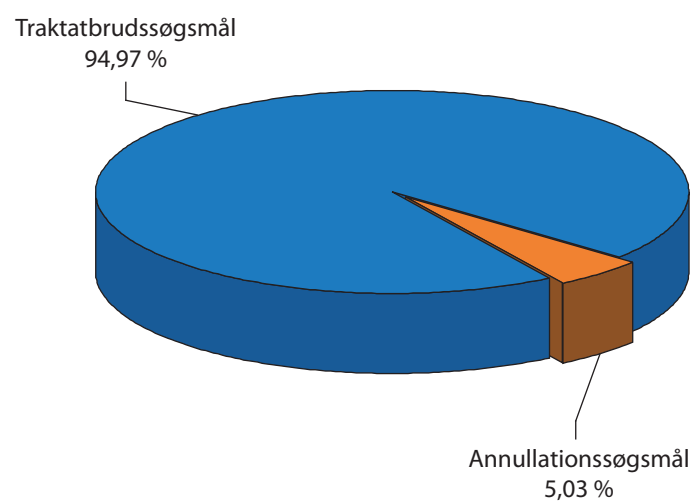
² Omfatter kendelser med karakter af afgørelse, bortset fra kendelser om afslutning af sager på grund af slettelse, at stillingtagen til sagen er ufornuddent, eller hjemvisning til Retten.

Indbragte sager**9. Sagstyper (2000-2005)¹**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Præjudicielle forelæggelser	224	237	216	210	249	221
Direkte søgsmål	197	187	204	277	219	179
Appelsager	66	72	46	63	52	66
Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	13	7	4	5	6	1
Udtalelser/afgørelser	2			1	1	
Særlige rettergangsformer	1	1	7	5	4	7
I alt	503	504	477	561	531	474
Begæringer om foreløbige forholdsregler	4	6	1	7	3	2

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

10. Indbragte sager – direkte søgsmål – sagstyper (2005)¹

Annullationssøgsmål	9
Passivitetssøgsmål	
Erstatningssøgsmål	
Traktatbrudssøgsmål	170
I alt	179

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

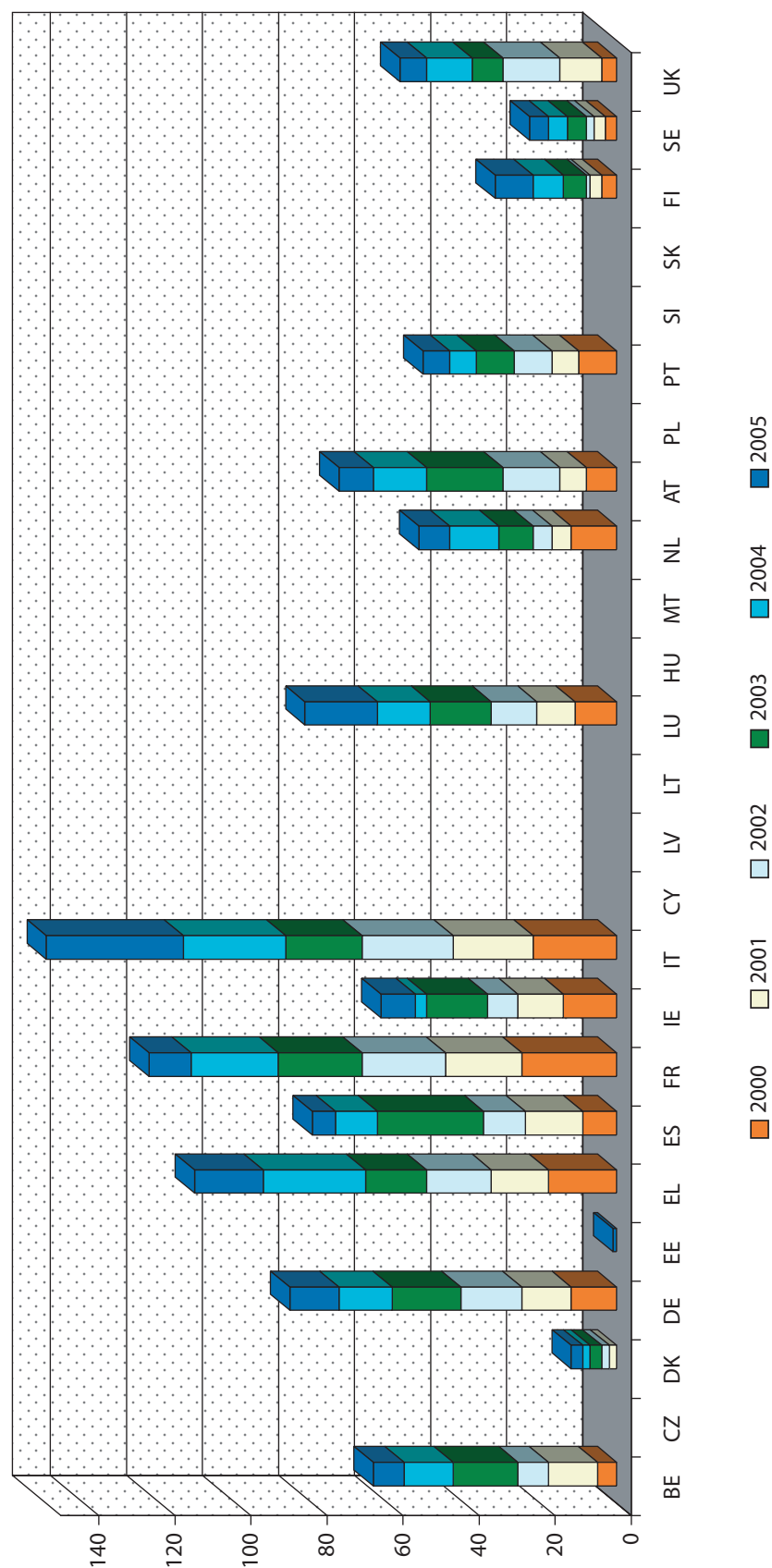
11. Indbragte sager ¹ – sagernes genstand (2005)²

	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	I alt	Særlige rettergangsformer
Bruxelles-konventionen		2			2	
Energi	9				9	
Etableringsfrihed	7	14			21	
Fælles toldtarif		5			5	
Fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik	1		2		3	
Fællesskabernes egne indtægter	7				7	
Fiskale bestemmelser	9	40			49	
Fiskeripolitik	6				6	
Forbindelserne udadtil	2	7	1		10	
Fri bevægelighed for personer	8	16	1		25	
Fri udveksling af tjenesteydelser	5	6	1		12	
Frie kapitalbevægelser	2	7	1		10	
Frie varebevægelser	8	5			13	
Grundlæggende fællesskabsretlige principper		2			2	
Handelspolitik		2			2	
Industripolitik	6	2			8	
Intellektuel ejendomsret	6	3	15		24	
Konkurrence	1	7	2		10	
Landbrug	4	27	4		35	
Miljø og forbrugerbeskyttelse	38	8	4	1	51	
Økonomisk og monetær politik	1	1			2	
Område med frihed, sikkerhed og retfærdighed	2	4			6	
Privilegier og immuniteter		1			1	
Regionalpolitik		2			2	
Regler for institutionerne	2		8		10	
Regler for virksomhederne	9	3			12	
Retlige og indre anliggender		1	1		2	
Social sikring af vandrende arbejdstagere	2	10			12	
Socialpolitik	17	15	4		36	
Statsstøtte	3	1	5		9	
Tilnærmelse af lovgivningerne	9	17	1		27	
Toldunion		5	4		9	
Transport	13	1			14	
Unionsborgerskab	1	1			2	
EF-traktaten	178	215	54	1	448	
EU-traktaten	1	5			6	
KS-traktaten		1			1	
Privilegier og immuniteter						5
Procedure			1		1	2
Tjenestemandsvedtægten			11		11	
Diverse			12		12	7
I ALT	179	221	66	1	467	7

¹ Ekskl. begæringer om foreløbige forholdsregler.

² Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

12. Indbragte sager – traktatbrudssøgsmål (2000-2005)¹

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	I alt ²
2000	5			12		18	9	25	14	22				11			12	8		10			4	3	4	157
2001	13		2	13		15	15	20	12	21				10			5	7		7			3	3	11	157
2002	8		2	16		17	11	22	8	24				12			5	15		10			1	2	15	168
2003	17		3	18		16	28	22	16	20				16			9	20		10			6	5	8	214
2004	13		2	14		27	11	23	3	27				14			13	14		7			8	5	12	193
2005	8		3	13	1	18	6	11	9	36				19			8	9		7			10	5	7	170

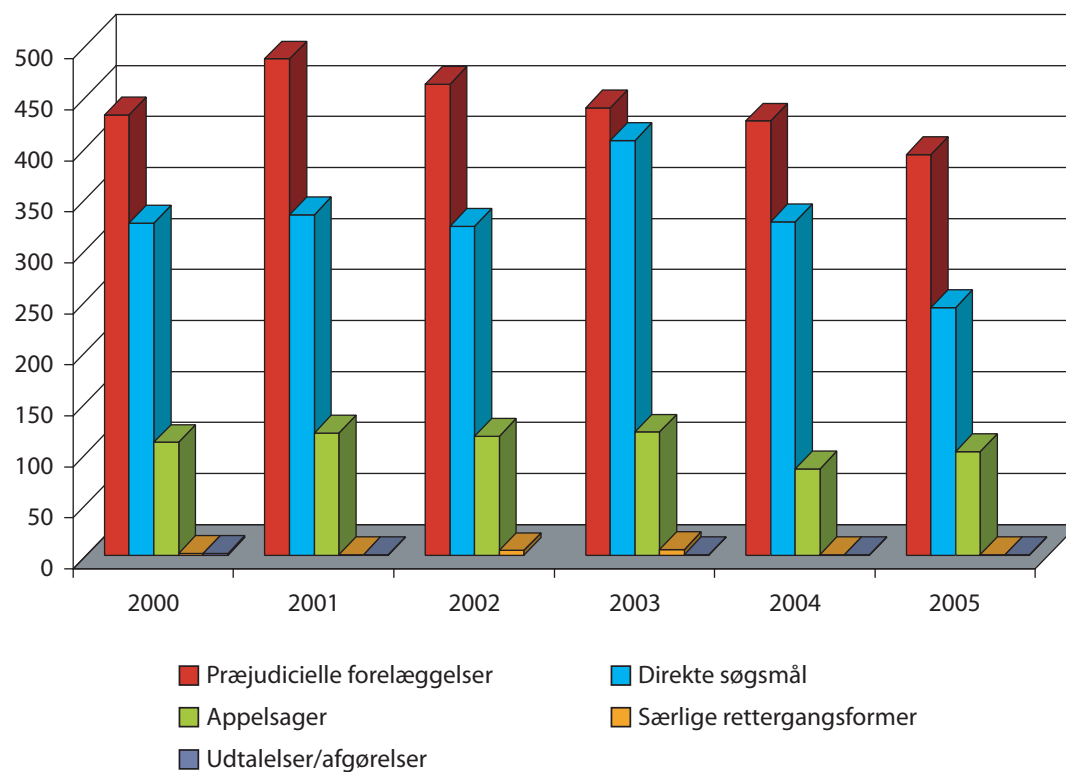
¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag). EF-traktatens artikel 93, 169, 170, 171 og 225 (nu artikel 88 EF, 226 EF, 227 EF, 228 EF og 298 EF), artikel 141 EA, 142 EA og 143 EA og artikel 88 KS.

² I de omhandlede år er ingen sag baseret på EF-traktatens artikel 170 (nu artikel 227 EF).

13. Indbragte sager – hasteprocedurer (2000-2005)¹

	2000		2001		2002		2003		2004		2005		I alt
	Antaget	Ikke efterkommet	Antaget	Ikke efterkommet	Antaget	Ikke efterkommet	Antaget	Ikke efterkommet	Antaget	Ikke efterkommet	Antaget	Ikke efterkommet	
Direkte søgsmål						1		3	1	2			7
Præjudicielle forelæggelser		1	1	5		1		3		10		5	26
Appelsager				2			1	1					4
Udtalelser										1			1
I alt		1	1	7		2	1	7	1	13		5	38

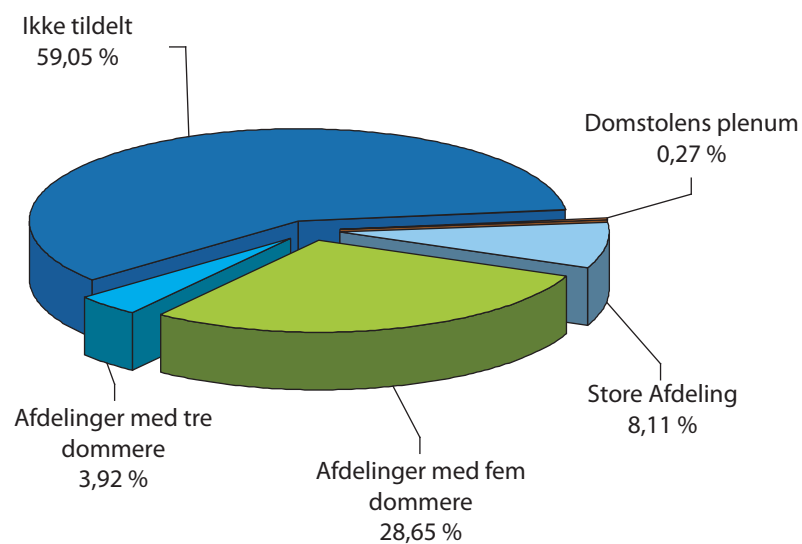
¹ En sag for Domstolen kan i medfør af procesreglementets artikel 62a, 104a og 118, som trådte i kraft den 1. juli 2000, behandles i henhold til en hasteprocedure.

*Verserende sager pr. 31. december***14. Sagstyper (2000-2005)¹**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Præjudicielle forelæggelser	432	487	462	439	426	393
Direkte søgsmål	326	334	323	407	327	243
Appelsager	111	120	117	121	85	102
Særlige rettergangsformer	2	1	5	6	1	1
Udtalelser/afgørelser	2	1		1	1	1
I alt	873	943	907	974	840	740

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

15. Verserende sager pr. 31. december – Domstolens sammensætning (2005)¹

	Direkte søgsmål	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Andre rettergangsformer	I alt
Ikke tildelt	170	199	68		437
Domstolens plenum	1			1	2
Store Afdeling	14	43	3		60
Afdelinger med fem dommere	42	142	28		212
Afdelinger med tre dommere	16	9	3	1	29
Domstolens præsident					
I alt	243	393	102	2	740

¹ Tallene (bruttototal) angiver det samlede antal sager, uanset om visse sager er blevet forenet på grund af deres konneksitet (et sagsnummer = en sag).

Den almindelige udvikling (1952-2005)**16. Indbragte sager og domme**

År	Indbragte sager ¹						Domme ²
	Direkte søgsmål ³	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1953	4				4		
1954	10				10		2
1955	9				9	2	4
1956	11				11	2	6
1957	19				19	2	4
1958	43				43		10
1959	47				47	5	13
1960	23				23	2	18
1961	25	1			26	1	11
1962	30	5			35	2	20
1963	99	6			105	7	17
1964	49	6			55	4	31
1965	55	7			62	4	52
1966	30	1			31	2	24
1967	14	23			37		24
1968	24	9			33	1	27
1969	60	17			77	2	30
1970	47	32			79		64
1971	59	37			96	1	60
1972	42	40			82	2	61
1973	131	61			192	6	80
1974	63	39			102	8	63
1975	62	69			131	5	78
1976	52	75			127	6	88
1977	74	84			158	6	100
1978	147	123			270	7	97
1979	1 218	106			1 324	6	138
1980	180	99			279	14	132
1981	214	108			322	17	128
1982	217	129			346	16	185

>>>

År	Indbragte sager ¹						Domme ²
	Direkte søgsmål ³	Præjudicielle forelæggelser	Appelsager	Appel af afgørelser om foreløbige forholdsregler og om intervention	I alt	Begæringer om foreløbige forholdsregler	
1983	199	98			297	11	151
1984	183	129			312	17	165
1985	294	139			433	23	211
1986	238	91			329	23	174
1987	251	144			395	21	208
1988	193	179			372	17	238
1989	244	139			383	19	188
1990 ⁴	221	141	15	1	378	12	193
1991	142	186	13	1	342	9	204
1992	253	162	24	1	440	5	210
1993	265	204	17		486	13	203
1994	128	203	12	1	344	4	188
1995	109	251	46	2	408	3	172
1996	132	256	25	3	416	4	193
1997	169	239	30	5	443	1	242
1998	147	264	66	4	481	2	254
1999	214	255	68	4	541	4	235
2000	199	224	66	13	502	4	273
2001	187	237	72	7	503	6	244
2002	204	216	46	4	470	1	269
2003	278	210	63	5	556	7	308
2004	220	249	52	6	527	3	375
2005	179	221	66	1	467	2	362
I alt	7 707	5 514	681	58	13 960	341	6 827

¹ Bruttototal, ekskl. særlige rettergangsformer.

² Nettototal.

³ Inkl. udtalelser.

⁴ Siden 1990 indbringes personalesager for Retten i Første Instans.

17. Den almindelige udvikling (1952-2005) –

indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. år)¹

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Benelux ²	I alt	
1961																	1										1	
1962																	5										5	
1963														1			5										6	
1964										2							4										6	
1965				4				2									1										7	
1966																	1										1	
1967	5			11				3						1			3										23	
1968	1			4				1		1							2										9	
1969	4			11				1						1													17	
1970	4			21				2		2							3										32	
1971	1			18				6		5				1			6										37	
1972	5			20				1		4							10										40	
1973	8			37				4		5				1			6										61	
1974	5			15				6		5							7							1			39	
1975	7		1	26				15		14				1			4							1			69	
1976	11			28				8	1	12							14							1			75	
1977	16		1	30				14	2	7							9							5			84	
1978	7		3	46				12	1	11							38							5			123	
1979	13		1	33				18	2	19				1			11							8			106	
1980	14		2	24				14	3	19							17							6			99	
1981	12		1	41				17		11				4			17							5			108	
1982	10		1	36				39		18							21							4			129	
>>>																												

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	Benelux ²	I alt
1983	9		4	36				15	2	7							19								6		98
1984	13		2	38				34	1	10							22								9		129
1985	13			40				45	2	11				6			14								8		139
1986	13		4	18		2	1	19	4	5				1			16								8		91
1987	15		5	32		17	1	36	2	5				3			19								9		144
1988	30		4	34				1	38	28				2			26								16		179
1989	13		2	47		2	2	28	1	10				1			18		1						14		139
1990	17		5	34		2	6	21	4	25				4			9		2						12		141
1991	19		2	54		3	5	29	2	36				2			17		3						14		186
1992	16		3	62		1	5	15		22				1			18		1						18		162
1993	22		7	57		5	7	22	1	24				1			43		3						12		204
1994	19		4	44				13	36	2	46			1			13		1						24		203
1995	14		8	51		10	10	43	3	58				2			19	2	5					6	20		251
1996	30		4	66		4	6	24		70				2			10	6	6				3	4	21		256
1997	19		7	46		2	9	10	1	50				3			24	35	2				6	7	18		239
1998	12		7	49		5	55	16	3	39				2			21	16	7				2	6	24		264
1999	13		3	49		3	4	17	2	43				4			23	56	7				4	5	22		255
2000	15		3	47		3	5	12	2	50							12	31	8				5	4	26	1	224
2001	10		5	53		4	4	15	1	40				2			14	57	4				3	4	21		237
2002	18		8	59		7	3	8		37				4			12	31	3				7	5	14		216
2003	18		3	43		4	8	9	2	45				4			28	15	1				4	4	22		210
2004	24		4	50		18	8	21	1	48				1	2		28	12	1				4	5	22		249
2005	21	1	4	51		11	10	17	2	18				2	3		36	15	1	2			4	11	12		221
I alt	516	1	108	1 465		103	163	693	47	862				59	5		646	276	1	57			42	61	408	1	5 514

¹ EF-traktatens artikel 177 (nu artikel 234 EF), artikel 41 KS, artikel 150 EA og protokollen af 1971.

² Sag C-265/00, Campina Melkunie.

18. Den almindelige udvikling (1952-2005) – indbragte præjudicielle forelæggelser (pr. medlemsstat og pr. retsinstans)

			I alt
Belgien	Cour de cassation	68	516
	Cour d'arbitrage	4	
	Conseil d'État	35	
	Øvrige retsinstanser	409	
Den Tjekkiske Republik	Nejvyššího soudu		1
	Nejvyšší správní soud		
	Ústavní soud		
	Øvrige retsinstanser	1	
Danmark	Højesteret	19	108
	Øvrige retsinstanser	89	
Tyskland	Bundesgerichtshof	98	1 465
	Bundesverwaltungsgericht	67	
	Bundesfinanzhof	226	
	Bundesarbeitsgericht	16	
	Bundessozialgericht	72	
	Staatsgerichtshof des Landes Hessen	1	
	Øvrige retsinstanser	985	
Estland	Riigikohus		
	Øvrige retsinstanser		
Grækenland	Άρειος Πάγος	9	103
	Συμβούλιο της Επικρατείας	25	
	Øvrige retsinstanser	69	
Spanien	Tribunal Supremo	15	163
	Audiencia Nacional	1	
	Juzgado Central de lo Penal	7	
	Øvrige retsinstanser	140	
Frankrig	Cour de cassation	72	693
	Conseil d'État	33	
	Øvrige retsinstanser	588	
Irland	Supreme Court	15	47
	High Court	15	
	Øvrige retsinstanser	17	
Italien	Corte suprema di Cassazione	83	862
	Consiglio di Stato	51	
	Øvrige retsinstanser	728	

>>>

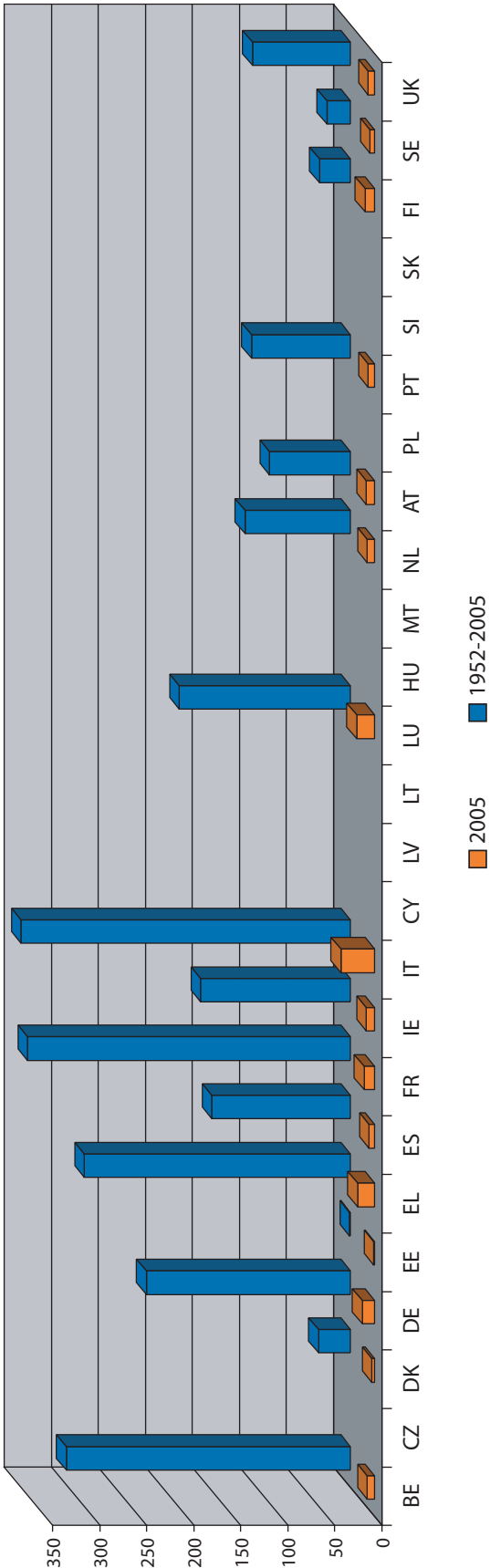
			I alt
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο Øvrige retsinstanter		
Letland	Augstākā tiesa Satversmes tiesa Øvrige retsinstanter		
Litauen	Konstitucinis Teismas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Vyriausiasis administracinis Teismas Øvrige retsinstanter		
Luxembourg	Cour supérieure de justice Conseil d'État Cour administrative Øvrige retsinstanter	10 13 6 30	59
Ungarn	Legfelsőbb Bíróság Øvrige retsinstanter	5	5
Malta	Qorti Kostituzzjonali Qorti ta' l-Appel Øvrige retsinstanter		
Nederlandene	Raad van State Hoge Raad der Nederlanden Centrale Raad van Beroep College van Beroep voor het Bedrijfsleven Tariefcommissie Øvrige retsinstanter	47 139 44 130 34 252	646
Østrig	Verfassungsgerichtshof Oberster Gerichtshof Oberster Patent- und Markensenat Bundesvergabeamt Verwaltungsgerichtshof Vergabekontrollsenat Øvrige retsinstanter	4 58 1 23 45 3 142	276
Polen	Sąd Najwyższy Naczelny Sąd Administracyjny Trybunał Konstytucyjny Øvrige retsinstanter	1	1

>>>

			I alt
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	1	
	Supremo Tribunal Administrativo	32	
	Øvrige retsinstanser	24	57
Slovenien	Vrhovno sodišče		
	Ustavno sodišče		
	Øvrige retsinstanser		
Slovakiet	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd		
	Øvrige retsinstanser		
Finland	Korkein hallinto-oikeus	14	
	Korkein oikeus	7	
	Øvrige retsinstanser	21	42
Sverige	Högsta Domstolen	7	
	Marknadsdomstolen	3	
	Regeringsrätten	18	
	Øvrige retsinstanser	33	61
Det Forenede Kongerige	House of Lords	33	
	Court of Appeal	34	
	Øvrige retsinstanser	341	408
Benelux	Cour de justice/Gerechtshof ¹	1	1
I alt			5 514

¹ Sag C-265/00, Campina Melkunie.

19. Den almindelige udvikling (1952-2005) – indbragte traktatbrudssøgsmål¹

	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	I alt
2005	8		3	13	1	18	6	11	9	36				19			8	9		7			10	5	7	170
1952-2005	302		34	217	1	283	147	343	159	534				182			112	86		105			33	25	104	2 667

I det antal sager, der er anlagt mod Spanien, findes en sag, der har hjemmel i EF-traktatens artikel 170 (nu artikel 227 EF), og som er anlagt af Belgien.

I det antal sager, der er anlagt mod Frankrig, findes en sag, der har hjemmel i EF-traktatens artikel 170 (nu artikel 227 EF), og som er anlagt af Irland.

Antallet af sager anlagt mod Det Forenede Kongerige omfatter tre sager i henhold til EF-traktatens artikel 170 (nu artikel 227 EF), heraf en anlagt af Frankrig og to af Spanien.

¹ EF-traktatens artikel 93, 169, 170, 171 og 225 (nu artikel 88 EF, 226 EF, 227 EF, 228 EF og 298 EF), artikel 141 EA, 142 EA og 143 EA og artikel 88 KS.

B – Statistik over retssagerne ved Retten i Første Instans

Samlet oversigt for Retten i Første Instans

1. Afsluttede, indbragte, verserende sager (2000-2005)

Indbragte sager

2. Sagstyper (2000-2005)
3. Søgsmålstyper (2000-2005)
4. Sagens genstand (2000-2005)

Afsluttede sager

5. Sagstyper (2000-2005)
6. Sagens genstand (2005)
7. Sagens genstand (2000-2005) (domme og kendelser)
8. Rettens sammensætning (2000-2005)
9. Sagsbehandlingstid i måneder (2000-2005) (domme og kendelser)

Verserende sager pr. 31. december

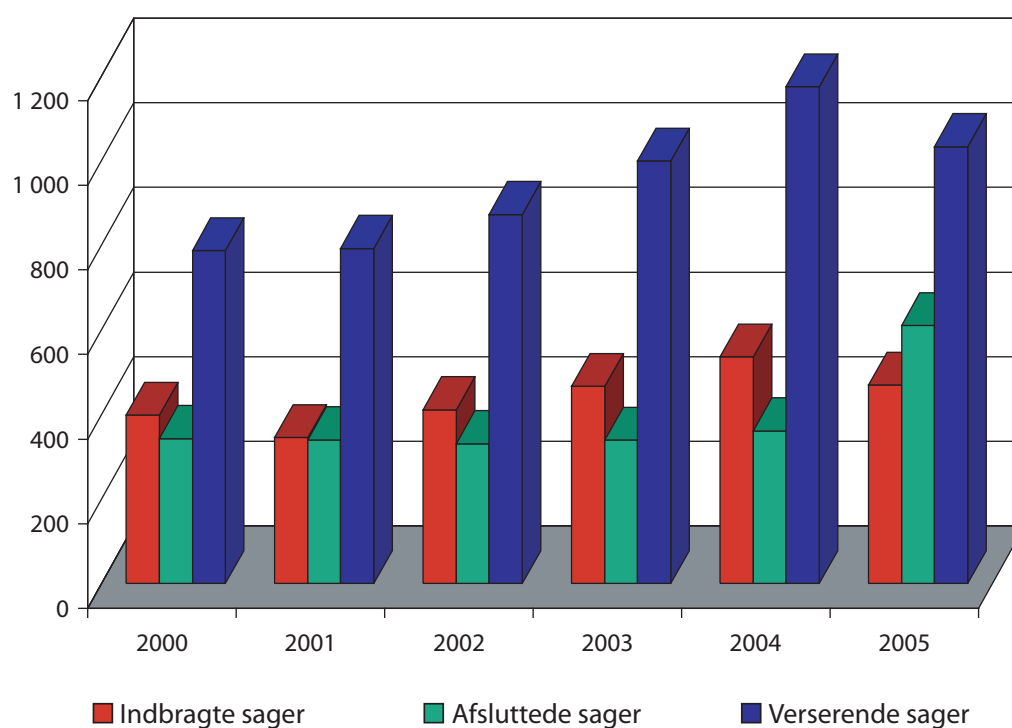
10. Sagstyper (2000-2005)
11. Sagens genstand (2000-2005)

Diverse

12. Afgørelser om foreløbige forholdsregler (2000-2005)
13. Hasteprocedurer (2001-2005)
14. Rettens afgørelser, som er blevet appelleret (1989-2005)
15. Appelsagens udfald (2005) (domme og kendelser)
16. Samlet udvikling (1989-2005)
Indbragte, afsluttede, verserende sager

1. Samlet oversigt for Retten i Første Instans – Indbragte, afsluttede, verserende sager (2000-2005)¹

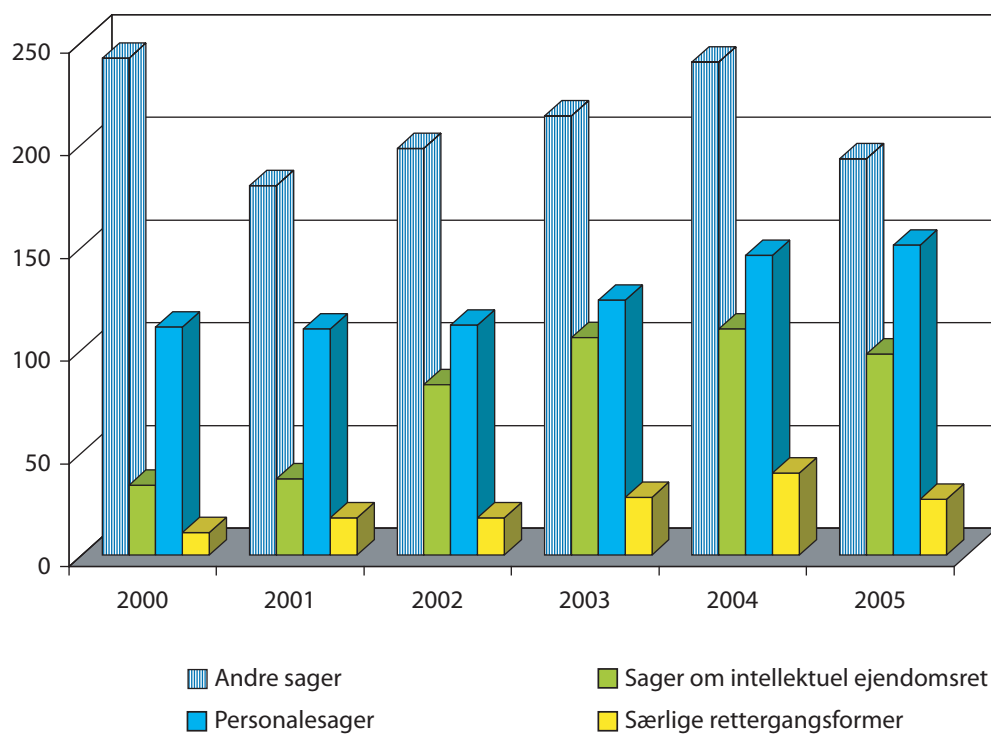

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Indbragte sager	398	345	411	466	536	469
Afsluttede sager	343	340	331	339	361	610
Verserende sager	787	792	872	999	1 174	1 033

¹ Medmindre andet er angivet, er særlige rettergangsformer medtaget i denne og de følgende tabeller.

»Særlige rettergangsformer« omfatter (i denne og de følgende tabeller): begæring om genoptagelse af en dom (EF-statuttens artikel 41, artikel 122 i Rettens procesreglement), tredjemandsindsigelse (EF-statuttens artikel 42, artikel 123 i Rettens procesreglement), ekstraordinær genoptagelse (EF-statuttens artikel 44, artikel 125 i Rettens procesreglement), fortolkning af en dom (EF-statuttens artikel 43, artikel 129 i Rettens procesreglement), fastsættelse af sagsomkostninger (artikel 92 i Rettens procesreglement), fri proces (artikel 94 i Rettens procesreglement), berigtigelse af en dom (artikel 84 i Rettens procesreglement).

2. Indbragte sager – sagstyper (2000-2005)¹

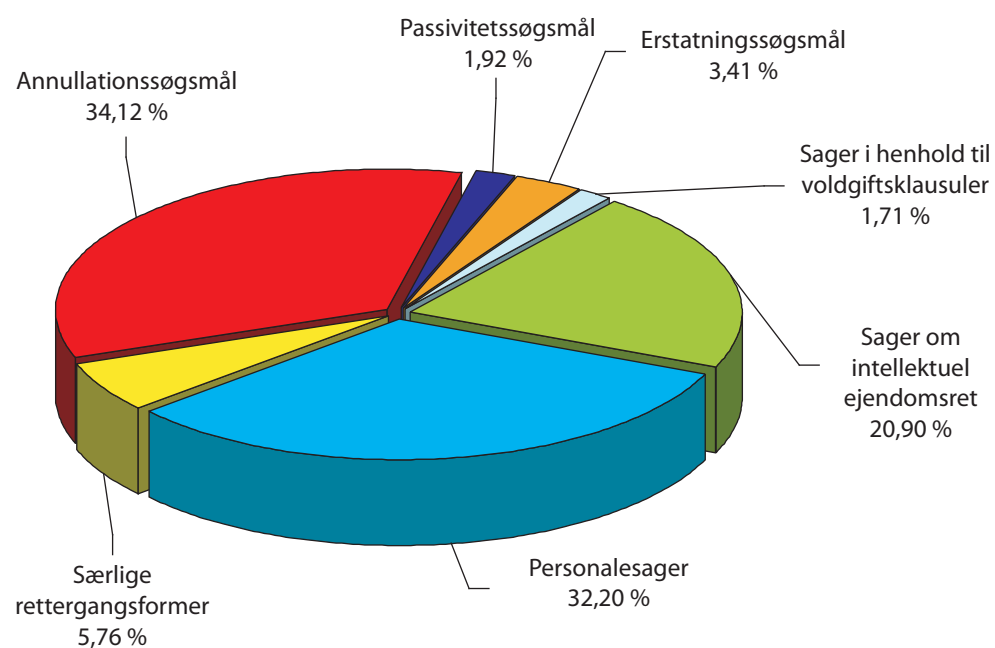

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Andre sager	242	180	198	214	240	193
Sager om intellektuel ejendomsret	34	37	83	100	110	98
Personalesager	111	110	112	124	146	151
Særlige rettergangsformer	11	18	18	28	40	27
I alt	398	345	411	466	536	469

¹ I denne og de følgende tabeller angiver »andre sager« alle de sager, som er anlagt af fysiske eller juridiske personer, ekskl. sager anlagt af tjenestemænd ved De Europæiske Fællesskaber og sager vedrørende intellektuel ejendomsret.

3. Indbragte sager – søgsmålstyper (2000-2005)

Fordeling i 2005

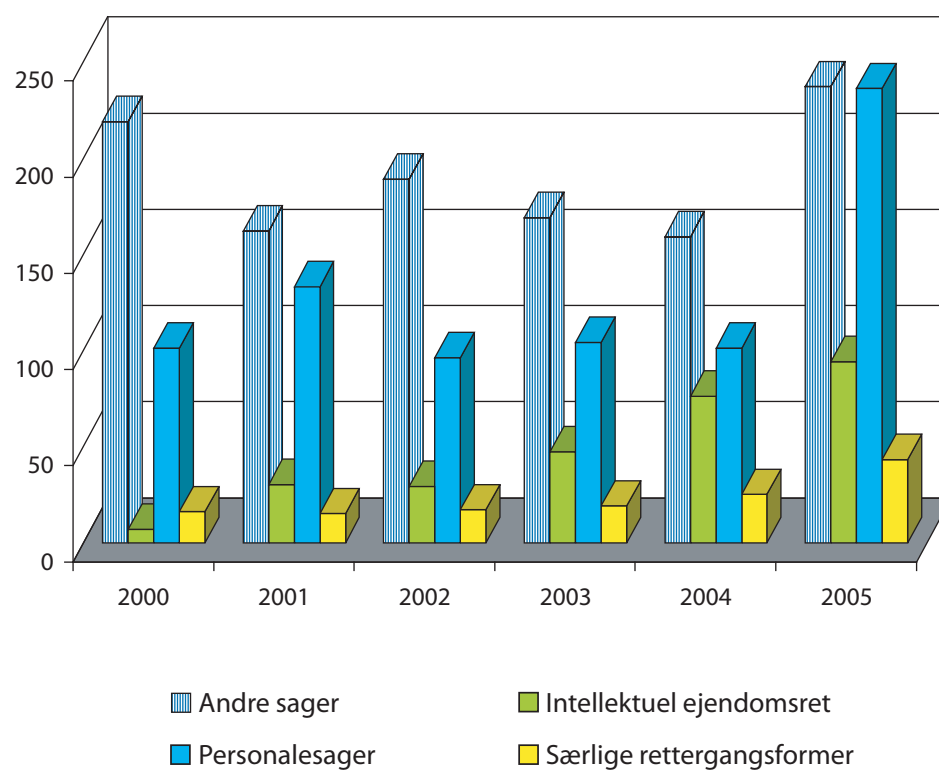

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Annulationssøgsmål	219	134	172	174	199	160
Passivitetssøgsmål	6	17	12	13	15	9
Erstatningssøgsmål	17	21	12	24	18	16
Sager i henhold til voldgiftsklausuler		8	2	3	8	8
Sager om intellektuel ejendomsret	34	37	83	100	110	98
Personalesager	111	110	112	124	146	151
Særlige rettergangsformer	11	18	18	28	40	27
I alt	398	345	411	466	536	469

4. Indbragte sager – sagernes genstand (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Energi		2		2		
Etableringsfrihed	7	1			1	
Fælles toldtarif	1	2			1	
Fællesskabets egne ressourcer						2
Fiskeripolitik	5	6	3	25	3	2
Forbindelserne udadtil	8	14	8	10	3	2
Forskning, information, uddannelse og statistik	1	3	1	3	6	9
Fri bevægelighed for personer	1	3	2	7	1	2
Frie varebevægelser	2	1			1	
Handelspolitik	8	4	5	6	12	5
Intellectuel ejendomsret	34	37	83	101	110	98
Konkurrence	36	36	61	43	36	40
Kultur	2	1				
Landbrug	18	17	9	11	25	21
Miljø og forbrugerbeskyttelse	14	2	8	14	30	18
Nye staters tiltrædelse				1	1	
Økonomiske og monetær politik						1
Oversøiske landes og territoriers associering	6	6		1		
Regionalpolitik		1	6	7	10	12
Regler for institutionerne	24	16	17	26	33	28
Regler for virksomhederne	4	6	3	3	6	12
Retlige og indre anliggender		1	1			1
Skatteret			1	5		
Socialpolitik	7	1	3	2	5	9
Statsstøtte	80	42	51	25	46	25
Tilnærmelse af lovgivningerne		2	1	3	1	
Toldunion	14	2	6	5	11	2
Transport		2	1	1	3	
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	1	3	6	2	4	
Unionsborgerskab	2					
Voldgiftsbestemmelse		2	1			2
EF-traktaten i alt	275	213	277	303	349	291
KS-traktaten i alt	1	4	2	11		
EA-traktaten i alt			2		1	
Tjenestemandsvedtægten	111	110	112	124	146	151
Særlige rettergangsformer	11	18	18	28	40	27
I ALT	398	345	411	466	536	469

5. Afsluttede sager – sagstyper (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Andre sager	219	162	189	169	159	237
Intellektuel ejendomsret	7	30	29	47	76	94
Personalesager	101	133	96	104	101	236
Særlige rettergangsformer	16	15	17	19	25	43
I alt	343	340	331	339	361	610

6. Afsluttede sager – sagernes genstand (2005)

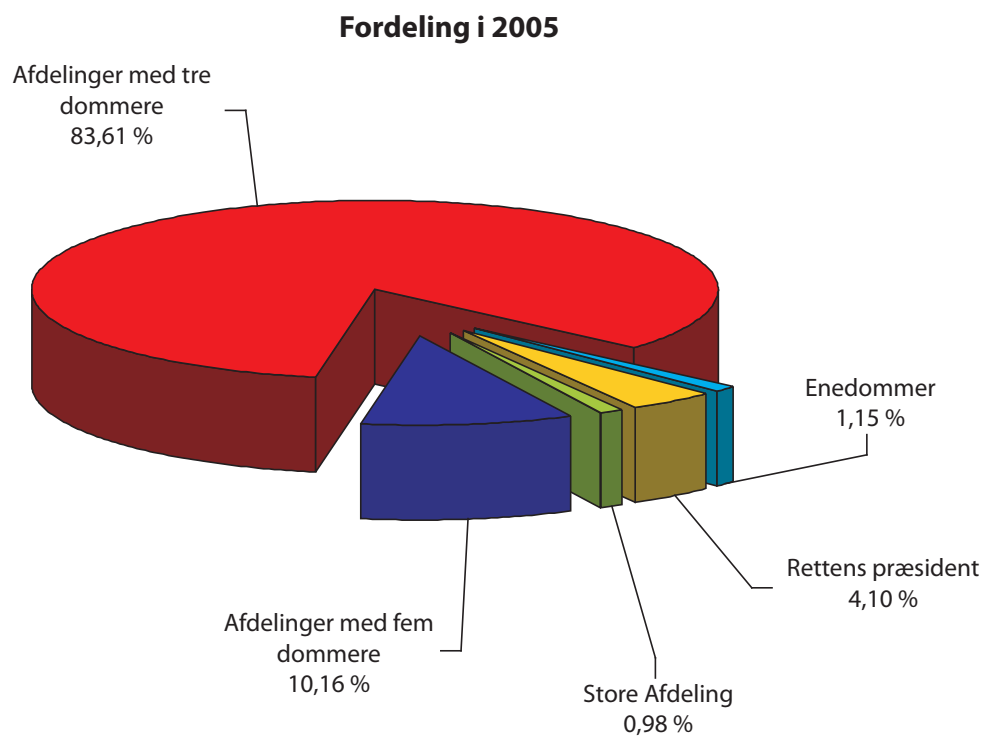
	Domme	Kendelser	I alt
Etableringsfrihed		1	1
Fiskeripolitik	1	1	2
Forbindelserne udadtil	7	4	11
Forskning, information, uddannelse og statistik		1	1
Fri bevægelighed for personer	1		1
Frie varebevægelser		1	1
Handelspolitik	3	4	7
Intellectuel ejendomsret	69	25	94
Konkurrence	23	12	35
Landbrug	5	29	34
Miljø og forbrugerbeskyttelse	6	13	19
Oversøiske landes og territoriers associering	1	3	4
Regionalpolitik	3	1	4
Regler for institutionerne	8	27	35
Regler for virksomhederne	2	4	6
Retlige og indre anliggender		1	1
Socialpolitik	1	5	6
Statsstøtte	12	41	53
Toldunion	4	3	7
Transport		1	1
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	2	3	5
Voldgiftsbestemmelse		1	1
EF-traktaten i alt	148	181	329
KS-traktaten i alt		1	1
EA-traktaten i alt	1		1
Tjenestemandsvedtægten	73	163	236
Særlige rettergangsformer		43	43
I ALT	222	388	610

7. Afsluttede sager – sagernes genstand (2000-2005)

(domme og kendelser)

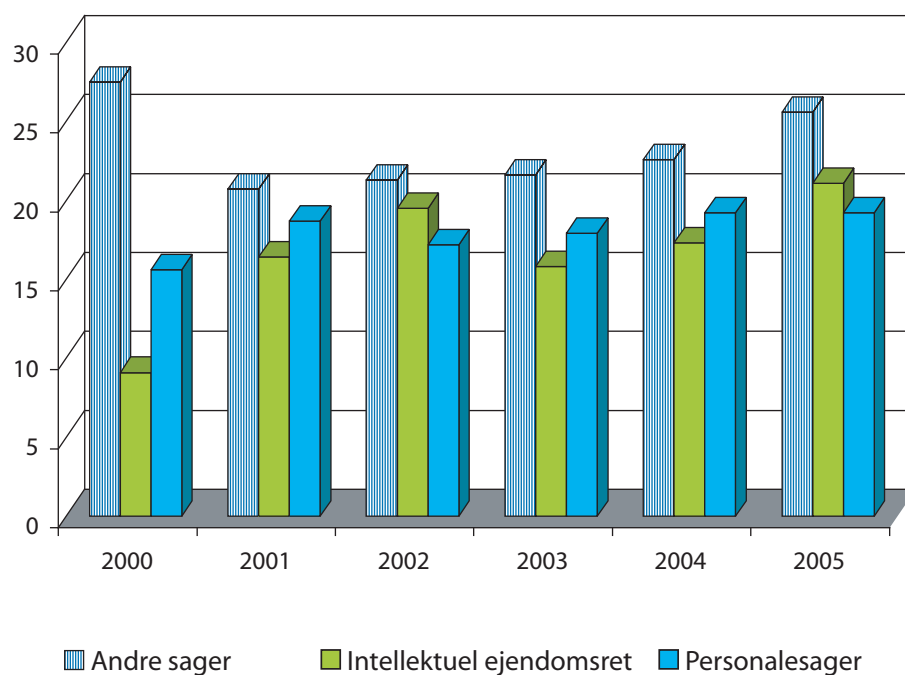
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Etableringsfrihed	3	4	2			1
Fælles toldtarif		3		2		
Fiskeripolitik	1	7	2	2	6	2
Forbindelserne udadtil	6	2	6	11	7	11
Forskning, information, uddannelse og statistik	1		2	4		1
Fri bevægelighed for personer	1	2		8	2	1
Fri udveksling af tjenesteydelser	1					
Frie varebevægelser			2		1	1
Handelspolitik	17	5	6	6	1	7
Intellectuel ejendomsret	7	30	29	47	76	94
Konkurrence	61	21	40	38	26	35
Kultur			2	1		
Landbrug	14	47	28	21	15	34
Miljø og forbrugerbeskyttelse	7		12	9	4	19
Nye staters tiltrædelse				1		
Oversøiske landes og territoriers associering	1	2	6	4		4
Regionalpolitik	5		1		4	4
Regler for institutionerne	31	19	15	20	16	35
Regler for virksomhederne	4	4	4	2	2	6
Retlige og indre anliggender			1	1		1
Skatteret				5	1	
Socialpolitik	18	2	2	1	4	6
Statsstøtte	35	12	31	26	54	53
Tilnærmelse af lovgivningerne			2	1	3	
Toldunion	5	15	18	3	3	7
Transport	2		2	2	1	1
Udenrigs- og sikkerhedspolitik		3			2	5
Unionsborgerskab	1	1				
Voldgiftsbestemmelse	2			1	2	1
EF-traktaten i alt	223	179	213	216	230	329
KS-traktaten i alt	3	10	4		5	1
EA-traktaten i alt		1	1			1
Tjenestemandsvedtægten	101	135	96	104	101	236
Særlige rettergangsformer	16	15	17	19	25	43
I ALT	343	340	331	339	361	610

8. Afsluttede sager – Rettens sammensætning (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Store Afdeling						6
Afdelinger med fem dommere	112	42	64	39	64	62
Afdelinger med tre dommere	213	280	257	277	276	510
Enedommer	15	12	6	15	14	7
Rettens præsident	3	6	4	8	7	25
I alt	343	340	331	339	361	610

9. Afsluttede sager – sagsbehandlingstid i måneder (2000-2005)¹ (domme og kendelser)

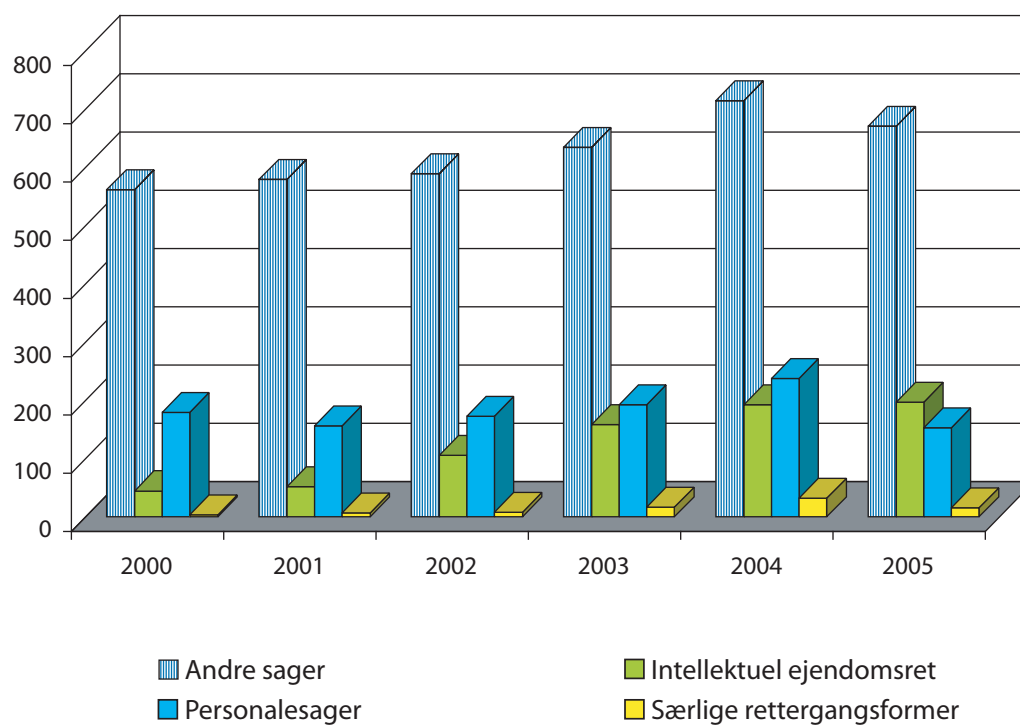

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Andre sager	27,5	20,7	21,3	21,6	22,6	25,6
Intellectuel ejendomsret	9,1	16,4	19,5	15,8	17,3	21,1
Personalesager	15,6	18,7	17,2	17,9	19,2	19,2

¹ Ved beregningen af den gennemsnitlige sagsbehandlingstid er der ikke taget hensyn til: sager, hvori der afsiges mellemdom, særlige rettergangsformer, sager, der er overført fra Domstolen som følge af en ændring i fordelingen af kompetencerne mellem Domstolen og Retten, sager, der er overført fra Retten som følge af EU-personalerettens oprettelse.

Sagsbehandlingstiden er udtrykt i måneder og i tiendedele af en måned.

10. Verserende sager pr. 31. december – sagstyper (2000-2005)

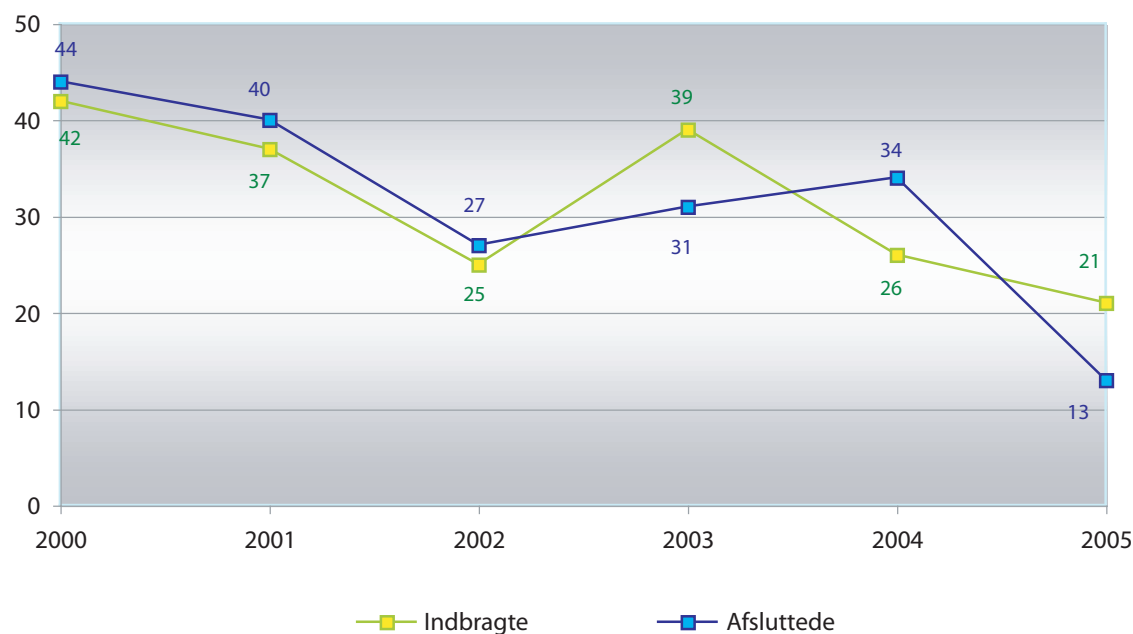

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Andre sager	561	579	588	633	714	670
Intellektuel ejendomsret	44	51	105	158	192	196
Personalesager	179	156	172	192	237	152
Særlige rettergangsformer	3	6	7	16	31	15
I alt	787	792	872	999	1 174	1 033

11. Verserende sager pr. 31. december – sagernes genstand (2000-2005)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Energi		2	2	4	4	4
Etableringsfrihed	5	2			1	
Fælles toldtarif	3	2	2		1	1
Fællesskabets egne ressourcer						2
Fiskeripolitik	8	7	8	31	28	28
Forbindelserne udadtil	9	21	23	22	18	9
Forskning, information, uddannelse og statistik	1	4	3	2	8	16
Fri bevægelighed for personer		1	3	2	1	2
Frie varebevægelser	2	3	1	1	1	
Handelspolitik	16	15	14	14	25	23
Intellectuel ejendomsret	44	51	105	159	193	197
Konkurrence	78	93	114	119	129	134
Kultur	2	3	1			
Landbrug	144	114	95	85	95	82
Miljø og forbrugerbeskyttelse	15	17	13	18	44	43
Nye staters tiltrædelse					1	1
Økonomiske og monetær politik						1
Oversøiske landes og territoriers associering	11	15	9	6	6	2
Regionalpolitik		1	6	13	19	27
Regler for institutionerne	27	24	26	32	49	42
Regler for virksomhederne	4	6	5	6	10	16
Retlige og indre anliggender		1	1			
Skatteret			1	1		
Socialpolitik	4	3	4	5	6	9
Statsstøtte	177	207	227	226	218	190
Tilnærmelse af lovgivningerne		2	1	3	1	1
Toldunion	33	20	8	10	18	13
Transport	1	3	2	1	3	2
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	3	3	9	11	13	8
Unionsborgerskab	1					
Voldgiftsbestemmelse		2	3	2		1
EF-traktaten i alt	588	622	686	773	892	854
KS-traktaten i alt	14	8	6	17	12	11
EA-traktaten i alt	1		1	1	2	1
Tjenestemandsvedtægten	181	156	172	192	237	152
Særlige rettergangsformer	3	6	7	16	31	15
I ALT	787	792	872	999	1.174	1.033

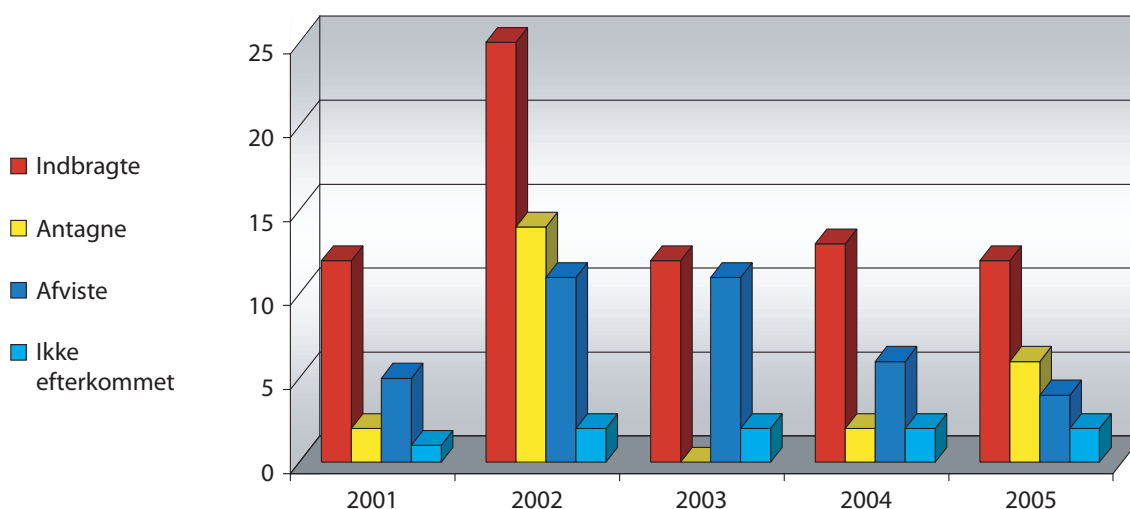
12. Diverse – afgørelser om foreløbige forholdsregler (2000-2005)

Fordeling i 2005

	Indbragte sager om foreløbige forholdsregler	Afsluttede sager om foreløbige forholdsregler	Sagernes udfald		
			Forkastet	Taget til følge	Slettelse/ afgørelse i sagen ufornøden
Statsstøtte	2	1			1
Konkurrence	2				
Regler for virksomhederne	6	5	3		2
Miljø og forbrugerbeskyttelse	5	3	3		
Regionalpolitik	1	1	1		
EF-traktaten i alt	16	10	7		
Tjenestemandsvedtægten	5	3	1		2
I ALT	21	13	8		5

13. Diverse – hasteprocedurer (2001-2005)

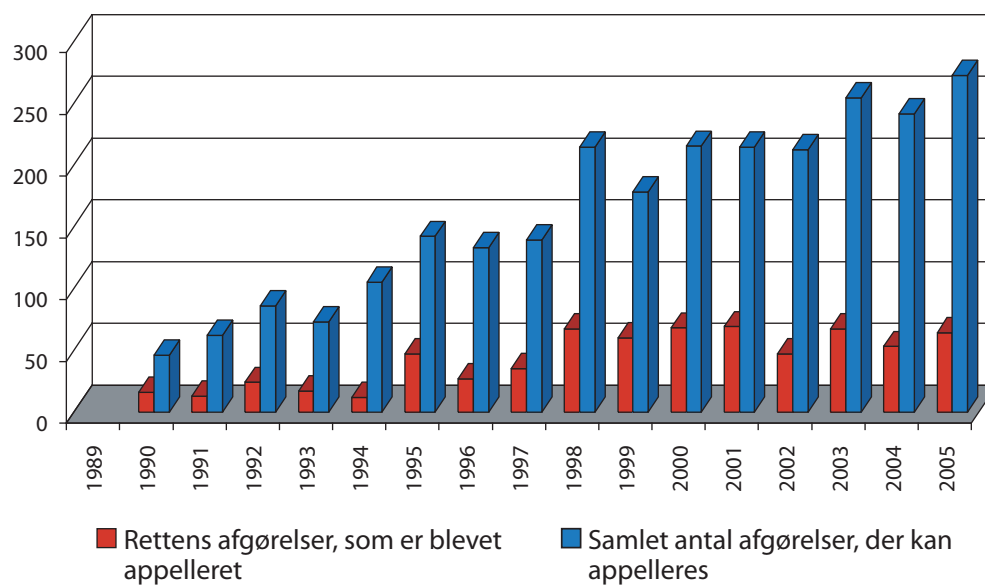

	2001				2002				2003				2004				2005			
	Indbragte	Sagernes udfald			Indbragte	Sagernes udfald			Indbragte	Sagernes udfald			Indbragte	Sagernes udfald			Indbragte	Sagernes udfald		
		Antagne	Afviste	Ikke efterkommet		Antagne	Afviste	Ikke efterkommet		Antagne	Afviste	Ikke efterkommet		Antagne	Afviste	Ikke efterkommet		Antagne	Afviste	Ikke efterkommet
Fællesskabets egne ressourcer																2				
Fiskeripolitik												1	1							
Forbindelserne udadtil				1	1			1		1										
Forskning, information, uddannelse og statistik				1							1									
Fri bevægelighed for personer												1			1					
Handelspolitik	1	1		1		1														
Konkurrence	1			15	13	2	1	1		1		3				2	3	2		
Landbrug				1				1		2						2				
Miljø og forbrugerbeskyttelse								1		1		1		1		2	1		1	
Regler for institutionerne	3	1	1	2		3		5		4		1		2		1		1		
Regler for virksomhederne												4	1	2		3	2	1	1	
Statsstøtte	3	2		2		3		3		2	1									
Tjenestemandsvedtægten	3		3	2		1	1					1		1						
Transport												1			1					
Udenrigs- og sikkerhedspolitik	1					1														
I alt	12	2	5	1	25	14	11	2	12		11	2	13	2	6	2	12	6	4	2

En sag for Retten i Første Instans kan hastebehandles i medfør af procesreglementets artikel 76a. Bestemmelsen finder anvendelse siden den 1. februar 2001.

Følgende sager omfattes af kategorien »ikke efterkommet«: Tilbagetrækning af begæringen, ophævelse af sagen og tilfælde, hvor sagen afgøres ved kendelse, inden der er truffet afgørelse om begæringen om, at der træffes afgørelse efter hasteproceduren.

14. Diverse – Rettens afgørelser, som er blevet appelleret (1989-2005)

	Rettens afgørelser, som er blevet appelleret	Samlet antal afgørelser, der kan appelleres ¹
1989		
1990	16	46
1991	13	62
1992	24	86
1993	17	73
1994	12	105
1995	47	142
1996	27	133
1997	35	139
1998	67	214
1999	60	178
2000	68	215
2001	69	214
2002	47	212
2003	67	254
2004	53	241
2005	64	272

¹ Det samlede antal afgørelser, der kan appelleres – domme, kendelser om afvisning, om foreløbige forholdsregler, om, at stillingtagen til sagen er uforholdsmæssig og afvisning af intervention – hvor fristen for appel er udløbet, eller hvor der er iværksat appel.

15. Diverse – appelsagernes udfald (2005)

(domme og kendelser)

	Forkastet	Hel eller delvis ophævelse uden hjemvisning	Hel eller delvis ophævelse med hjemvisning	Slettelse/ afgørelse i sagen uforfødt	I alt
Fælles toldtarif	1				1
Forbindelserne udadtil	2				2
Fri bevægelighed for personer	1				1
Handelspolitik	1				1
Intellectuel ejendomsret	3	1		1	5
Konkurrence	12	2		1	15
Landbrug	1	1			2
Miljø og forbrugerbeskyttelse	1	1			2
Oversøiske landes og territoriers associering	2				2
Regler for institutionerne	8				8
Statsstøtte	2	1			3
Tilnærmelse af lovgivningerne	2				2
Tjenestemandsvedtægten	5				5
Toldunion		1			1
I alt	41	7		2	50

16. Diverse – samlet udvikling (1989-2005)

indbragte, afsluttede, verserende sager

	Indbragte sager ¹	Afsluttede sager ²	Verserende sager pr. 31. december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
I alt	5 824	4 791	

¹ 1989: Domstolen overførte 153 verserende sager til den nyoprettede Ret i Første Instans.

1993: Domstolen overførte 451 verserende sager som følge af udvidelsen af Retten i Første Instans' kompetencer.

1994: Domstolen overførte 14 verserende sager som følge af udvidelsen af Retten i Første Instans' kompetencer.

2004-2005: Domstolen overførte 25 verserende sager som følge af udvidelsen af Retten i Første Instans' kompetencer.

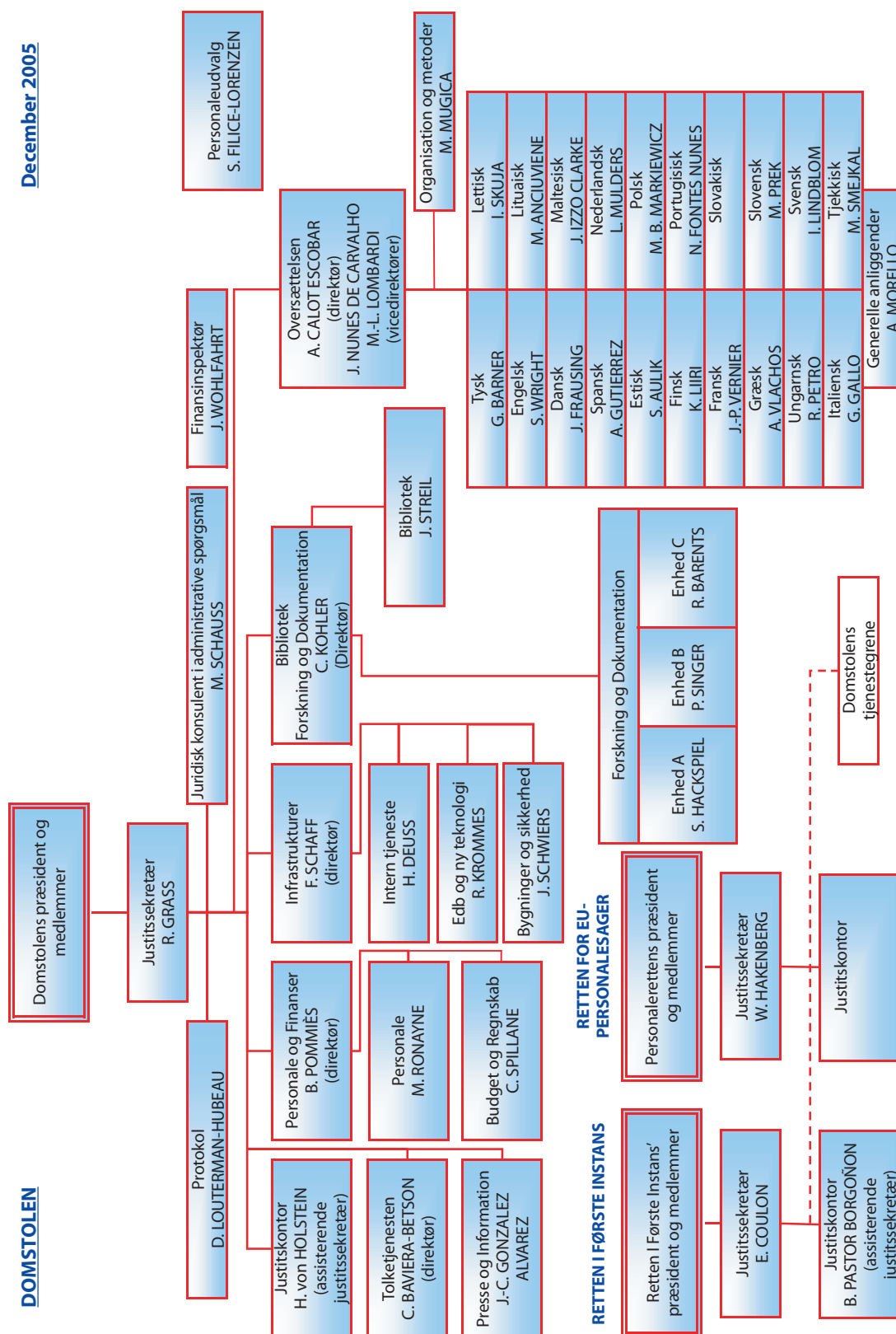
² 2005: Retten i Første Instans overførte 117 verserende sager til den nyoprettede Ret for EU-personalesager.

Organisationsplan

December 2005

Domstolens adresse og øvrige data

Domstolens adresse og øvrige data er følgende:

De Europæiske Fællesskabers Domstol

Postadresse: L-2925 Luxembourg

Telefon: (00352) 4301-1

Justitskontorets telex: 2510 CURIA LU

Telegramadresse: CURIA

Domstolens telefax: (00352) 4303-2600

Presse- og Informationsafdelingens telefax: (00352) 4303-2500

Den Interne Tjenestes telefax – Publikationsafdelingen: (00352) 4303-2650

Domstolen på internettet: www.curia.eu.int

De Europæiske Fællesskabers Domstol

Årsrapport 2005– Oversigt over arbejdet ved De Europæiske Fællesskabers Domstol og Retten i Første Instans

Luxembourg: Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer, 2006

2006 — 239 s. — 21 x 29,7 cm

Katalognummer: QD-AG-06-001-DA-C

ISBN 92-829-0799-6

ISSN 1680-8282

Publikationskontoret
Publications.europa.eu

ISBN 92-829-0799-6

9 078928 290798

